ARISTOTELIS

POETICA.

AD CODICES ANTIQVOS
RECOGNITAM LATINE CONVERSAM COMMENTARIO
ILLVSTRATAM

EDIDIT

FRANCISCVS RITTER

WESTFALVS.

COLONIAE

IMPENSIS LIBRARII I. E. RENARD.

MDCCCXXXIX.

VENDVNT

LONDINII BLACK ET ARMSTRONG. PARISIIS BROCKHAVS ET AVENARIVS.

ROTERODAMI A. BAEDECKER.

VIRO CLARISSIMO

CHRIST. AUG. BRANDIS

NVNC ATHENIS PLATONIS ET ARISTOTELIS VESTIGIA OLIM ACADEMIAE LYCEIQVE SPATIIS IMPRESSA CONSECTANTI MOX IN PATRIAM REDITVRO FAVSTA OMNIA ADPRECATVS

OBSERVANTIAE CAVSA

GRATIQVE ANIMI DOCVMENTVM

HVNC LIBRVM INSCRIBI VOLVIT

FR. RITTER.

operam dedi, ad nos venerit, rationem reddendam suscipio, deinde indicabo et quibus ex fontibus hunc libri contextum haustum ediderim et quas leges in eo adornando sequendas putaverim.

I. *Poeticae Aristoteliae pristina forma et fata.*

De arte poetica librum conscribere Aristoteli propositum fuisse diu ante quam ad id negotium exsequendum adgrederetur, duobus locis eorum operum quae ante Poeticam evulgata sunt edocemur. etenim in libro *de Interpretatione* c. 4. postquam nominis et verbi et enuntiati rationem adumbravit, loci eiusdem uberiorem explicationem alii occasioni reservavit hisce verbis usus: *οἱ μὲν οὖν ἄλλοι* (*λόγοι* sive enuntiatorum species) *ἀφείσθωσαν· ῥητορικῆς γὰρ ἢ ποιητικῆς οἰκειοτέρα ἡ σκέψις· ὁ δὲ ἀποφαντικὸς τῆς νῦν θεωρίας.* quod h. l. obscure ostendit, se aliquando de arte poetica scripturum esse, idem apertius ille aliquanto post professus est in *Politicis* VIII, 7. p. 1341 b 38 ed. Bekker., ubi de purgatione affectuum explicatius se dicturum esse in Poetica legentibus spem fecit: *τί δὲ λέγομεν τὴν κάθαρσιν, νῦν μὲν ἁπλῶς, πάλιν δ' ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς ἐροῦμεν σαφέστερον.* porro si progredimur ad Aristotelis Rhetorica tribus libris comprehensa, opus ultimis philosophi vitae annis compositum, in hoc *sexies* ad artis poeticae explicationem iam conscriptam evulgatamque ille provocavit, et quidem his locis: I, 11. p. 1372 a 1. *διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς.* III, 18. p. 1419 b 2. *περὶ δὲ τῶν γελοίων*

... *εἴρηται πόσα εἴδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς.* III, 1 extr. *περὶ δ' ἐκείνης* (h. e. *ποιητικῆς λέξεως*) *εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς.* III, 2. p. 1404 b 7. *τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ* (intellige *τὴν λέξιν*) *τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δὲ ἀλλὰ κεκοσμένην τἆλλα ὀνόματα ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς.* ibidem paulo post: *τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἴδη ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιήσεως.* ibidem (p. 1405 a 2): *τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει καὶ ἐν λόγοις, αἱ μεταφοραί, εἴρηται, καθάπερ ἐλέγομεν, ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς.* haec Aristotelis de Poetica testimonia si consideramus et cum opere nobis servato contulerimus, facile haec duo cognoscemus, et id quod in *Politicis* se praestiturum esse promittit in commentatione de arte poetica scribenda, et id quod in duobus prioribus *Rhetoricorum* locis modo transcriptis se praestitisse profitetur in opere de Poetica evulgato, haec, inquam, re vera *non* praestita esse, quae autem posterioribus quattuor locis *Rhetoricorum* de dictione exposita memorantur, ea in nostrae Poeticae c. 21 et 22 breviter et cursim explicata esse. conf. *Comment.* in capitis 20 et 21 initium. inde hoc necessario consequitur, *Poeticam nostram aut mancam ad nos temporum hominumque iniuria pervenisse, aut aliud opus id fuisse cuius Aristoteles locis transcriptis mentionem fecerit.*

Eorum quae modo ex praecedente disputatione consectaria posui prius illud, Aristotelis Poeticam temporum vel potius hominum culpa mancam ad nostram aetatem venisse, ego existimo et statim demonstrare conabor, genuino libro

non solum multa deesse, sed eundem etiam passim interpolatum et insigniter corruptum circumferri. Ac primum mirari sane subeat, quod altum est de hoc Aristotelis opere quamvis gravissimo et ex parte pulcherrimo apud veteres scriptores plura per saecula silentium. non Dionysius Halicarnassensis Augusto principe, non Quintilianus Domitiani aetate Poeticam, certe non eam quam nos legimus, cognitam habuit. vid. *Commentar.* in c. 20, 1. pag. 223. itaque ab ipso Aristotele in hac nostra quaestione si digredimur, statim ingens saltus nobis faciendus est usque ad saeculi post Christum tertii principium, quo vixerunt Diogenes Laertius et Alexander Aphrodisiensis. Diogenes in catalogo operum Aristoteliorum quos ponit titulos (l. V. §. 22-27), eorum duo tantummodo *) ad nostram causam pertinent, unum *duobus* alterum *tribus* libris distinctum, aut id quod §. 24. designavit πραγματείαν τέχνης ποιητικῆς α' β', aut id quod §. 22. citavit περὶ ποιητῶν α' β' γ'. Diogeni consentit auctor vitae Aristoteliae a Menagio ad Diogenem tom. II. p. 201. primum editae (apud Buhlium in *Aristotelis Oper.* t. I. p. 60 sqq.): τέχνης ποιητικῆς β'. idem alterum illud opus semel consignavit περὶ ποιητῶν γ' et iterum κύκλον περὶ ποιητῶν γ', ubi Menagius ἢ particulam post κύκλον inserendam suasit. sinistre libros περὶ ποιητικῆς Pseudo-Ammonius in vita Ari-

*) Ποιητικὰ (τὰ ποιητικά) libro singulari exposita, quae memorantur in catalogis operum Aristoteliorum, περὶ τῶν ποιητικῶν αἰτίων egerunt: certe ad artem poeticam nihil pertinent. diversa commiscuit Titze *de Aristotelis operum serie et distinctione* p. 33.

stotelis (ea praemissa legitur Ammonii commentario in *Categor.* p. 2. ed. Venet. sive apud Buhlium t. I. p. 43) significavit per τὰ γεγραμμένα περὶ ποιητικῶν, itemque alterum opus per τὰ γεγραμμένα πρὸς ποιητάς. auctoris satis indocti verba haec sunt: ὁ μὲν οὖν Ἀριστοτέλης ἔτι νέος ὢν τὴν τῶν ἐλευθέρων παιδείαν ἐπαιδεύετο, ὡς δηλοῖ τὰ γεγραμμένα αὐτῷ περὶ ποιητικῶν καὶ πρὸς ποιητάς. etiam indoctior vitae Aristotelis Latine conversae scriptor (apud Buhlium I. p. 54) memorat *dialogum de poetis* (intelligit περὶ ποιητῶν libros tres) *et tractatum de poetica.* nomina utriusque operis comparantibus hoc satis dilucide patebit, illos *de Poetis* libros tres tam ab altero opere περὶ Ποιητικῆς inscripto et in duos libros diviso quam a nostra Poetica probe discernendos esse: in illis enim historiam poesis Graecorum et multa et varia ad poetas pertinentia persecutus est, in his artem poeticam condere intendit, ipsos poetas ita tantummodo respiciens ut artis ratio et indoles illustraretur. hoc sic se habere, quantum quidem attinet ad libros περὶ Ποιητῶν, non solum index eorum sive titulus argumento est, sed etiam nonnulla quae ex iis afferuntur liquide demonstrant. hoc interim ad viam quaestionis muniendam probabimus. unum fragmentum ex libris περὶ Ποιητῶν servavit Athenaeus XI. p. 505 C., a me in *Commentarium* p. 84. transcriptum et explicatum, quo loco Aristoteles de *Mimis* Sophronis et *Socraticis dialogis* ab Alexameno Teio primum editis disputavit; alterum in *Saturnalia* Macrobius recepit (V, 18): *Quod ne affirmem potius quam probem* (h. e. Aetolos dextrum pedem habere nudum, non laevum), *ipsa Aristotelis verba ponam ex libro quem de Poetis secundo*

subscripsit; in quo de Euripide loquens sic ait: τοὺς δὲ Θεστίου κούρους τὸν μὲν ἀριστερὸν πόδα φησὶν Εὐριπίδης ἐλθεῖν ἔχοντας ἀνυπόδετον. λέγει γ' οὖν ὅτι

τὸ λαιὸν ἴχνος ἦσαν ἀνάρβυλοι ποδός,
τὸν δ' ἐν πεδίλοις, ὡς ἐλαφρίζον γόνυ
ἔχοιεν.

ὡς δὴ πᾶν τοὐναντίον ἔθος τοῖς Αἰτωλοῖς. τὸν μὲν γὰρ ἀριστερὸν ὑποδέδενται, τὸν δὲ δεξιὸν ἀνυποδετοῦσιν. δεῖ γὰρ οἶμαι τὸν ἡγούμενον ἔχειν ἐλαφρόν, ἀλλ' οὐ τὸν ἐμμένοντα. eiusdem operis Diogenes Laertius tribus locis mentionem iniecit, primum l. II. §. 45 et 46. φησὶ δ' Ἀριστοτέλης μάγον τινὰ ἐλθόντα ἐκ Συρίας εἰς Ἀθήνας τά τε ἄλλα καταγνῶναι τοῦ Σωκράτους, καὶ δὴ καὶ βίαιον ἔσεσθαι τὴν τελευτὴν αὐτῷ. . . . τούτῳ τις, καθά φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τρίτῳ περὶ Ποιητῶν *), ἐφιλονείκει Ἀντίλοχος cet. secundus Diogenis locus legitur III, 48. διαλόγους τοίνυν φασὶ πρῶτον γράψαι Ζήνωνα τὸν Ἐλεάτην· Ἀριστοτέλης δὲ ἐν πρώτῳ περὶ Ποιητῶν Ἀλεξαμενὸν

*) Diogenis exemplaria περὶ Ποιητικῆς exhibent, vitium librariorum scripturae compendium (περὶ ποιητ.) prave solventium. nam ut omittam illam de Socrate famam prorsus alienam esse ab opere artem poeticam explicante, quomodo Diogenes ex *tertio* de Poetica libro quidquam potuit afferre, cum ipse Poeticae *duos* libros esse clare (V, 24) pronuntiaverit? idem vitium vere correctum est in Plutarchi *Vita Homeri* c. 3., ubi legebatur ἐν τῷ τρίτῳ περὶ Ποιητικῆς pro περὶ Ποιητῶν. Plutarchus l. c. famam quandam de Io Homeri patria ex Aristotelis opere rettulit. conf. Welckeri *Cycl. ep.* p. 49 et 157 sq.

Στυρία ἢ Τήϊον. tertium idem eosdem libros excerpsit VIII, 57. ἐν δὲ τῷ περὶ Ποιητῶν φησιν (Aristoteles) ὅτι καὶ Ὁμηρικὸς ὁ Ἐμπεδοκλῆς καὶ δεινὸς περὶ τὴν φράσιν γέγονε, μεταφορικός τε ὢν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ ποιητικὴν ἐπιτεύγμασι χρώμενος· καὶ δὴ ὅτι γράψαντος αὐτοῦ καὶ ἄλλα ποιήματα τήν τε τοῦ Ξέρξου διάβασιν καὶ προοίμιον εἰς Ἀπόλλωνα, ταῦθ' ὕστερον κατέκαυσεν ἀδελφή τις αὐτοῦ ἢ θυγάτηρ . . . καθόλου δέ φησι καὶ τραγῳδίας αὐτὸν γράψαι καὶ πολιτικά. ex indiciis adhuc collectis hoc consequitur, primum libros Aristotelis de Poetis tres a scriptoribus saeculi post Christum secundi et tertii et quinti (Plutarcho, Athenaeo, Diogene, Macrobio) etiamtum lectitatos esse, deinde eosdem a Poetica (h. e. artis poeticae doctrina), quam duobus libris comprehensam fuisse et Diogenes et auctor anonymus testantur et ipsius Aristotelis verba supra (p. VI et VII) laudata fidem faciunt, tam numero librorum quam argumento diversos fuisse.

Quae cum ita sint, deinceps quaeritur, utrum illi de arte poetica libri duo a Diogene aliisque laudati a nostra Poetica diversi fuerint necne. si diversi fuissent, in catalogis illis Diogenis et auctoris incerti nostra Poetica ne verbo quidem memorata est, quo ipso huius libri fidei multum detraheretur, quamquam et sua virtus et alia indicia Poeticam, saltem maximam eius partem, Aristoteli certissime vindicant. itaque hanc nostram Poeticam aut idem opus esse atque illos de arte poetica libros duos aut eorum particulam statuere cogimur, cum nullo testimonio probare possimus Aristotelem *duobus* operibus de arte poetica (περὶ ποιητικῆς) exposuisse, cum contra Aristoteles particulam nostrae Poeticae (dico c.

21 et 22. conf. pag. VIII) ipse *quater* agnoverit, illamque de dictione disputationem in Poetica sua propositam declaraverit. consentit nomen (*περὶ ποιητικῆς*), convenit operis argumentum.

Verum enim vero si Poeticam qualem nos legimus paulo accuratius inspexerimus, rursus plura occurrunt quae offensioni obnoxia videantur. nimirum non habemus duos libros sed unum, et hunc ipsum adeo curtum, ut vix ad libri molem et ambitum adspirare possit. quo cum accedat ut tertia fere huius libelli pars ad alium auctorem referenda sit, id quod luculentis argumentis in *Commentario* meo primum probavi, sane huius opusculi, quod vel sic avulsis turpibus istis laciniis vere aureum apparet et clarissimum summi ingenii documentum splendet, corpus ita marcescit, ut ex integro opere vix tertia vel quarta pars superesse videatur: integrum autem id aliquando exstitisse, h. e. ab auctore non solum inchoatum sed etiam ad finem perductum esse, ipsius testimonia ex *Rhetoricis* supra prolata et alia indicia mox proponenda demonstrant. *ergo nonnisi particula ex integra artis poeticae explicatione nobis relicta est.* quae interciderint, partim ex hoc ipso Poeticae fragmento partim ex aliis libris Aristotelis aliorumque scriptorum indicare licet. statim quod in operis principio artis poeticae rationem universe se explicaturum et de singulis eiusdem formis absoluturum profitetur, priorem argumenti propositi locum pertractavit c. 1 - 5, alterum vero imperfectum reliquit, cum tragoediam quidem explicaverit et de epopoeia pauca quaedam monuerit, sed de comoedia et dithyrambis nomisque nihil quod operae pretium esset attulerit, quamquam uberiorem

comoediae explicationem in capitis 6. initio promisit. Aristotelem autem promissis suis stetisse ostendunt loci illi duo *Rhetoricorum* (I, 11. III, 18), ubi *de ridiculi natura formisque* accuratius in Poetica sese egisse profitetur, quam disputationem in nostra Poetica frustra quaerimus. conf. *Comment.* p. 122. sed ipsam tragoediae explicationem mancam legi in nostra Poetica cum multis *Commentarii* locis (vide prae ceteris quae dixi p. 184 - 192. 218. 230) a me animadversum est, tum unum nunc afferendum et premendum existimo. etenim quod Aristoteles in *Politicis* (VIII, 7) promittit, *de purgatione affectuum sive perturbationum* se aliquando in Poetica accuratius dicturum esse, quamvis in nostra factum non sit, tantum tamen abest ut hoc nomen ab Aristotele non solutum sit, ut locus indicari possit, unde haec disputatio sive excidit sive expulsa est. animum attende. Aristoteles suam de tragoedia commentationem a definitione inchoavit eiusmodi (c. 6, 2), qua et *forma* tragoediae et *vis* vel *effectus* describerentur: ἔστιν οὖν τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας (hactenus de *forma*, quae sequuntur *effectum* vel *vim* tragoediae declarant), δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. huius definitionis satis obscurae partes priores in subsequentibus explicantur, sed quae explicatione prae ceteris indigebant, dico quae de effectu et vi dicta sunt, non illustrantur. itaque haec mea est sententia, illam de καθάρσει παθημάτων disputationem ab Aristotele promissam ex hoc Poeticae nostrae loco excidisse vel potius (ut mox probabiliter osten-

dam) expulsam esse. etiam illa quae de dictione poetica c. 21 et 22 sapienter exposita legimus, quaeque ab ipso Aristotele quater agnosci vidimus, saltem in brevius contracta esse in *Commentario* ad c. 21 initium ostensum est, et iam novo documento probabo. Simplicius enim ad *Categorias* (v. *Scholia in Aristot.* ed. Brandis. tom. I. p. 43 a 12) haec rettulit: *καὶ γὰρ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Ποιητικῆς συνώνυμα εἶπεν εἶναι ὧν πλείω μὲν τὰ ὀνόματα λόγος δὲ ὁ αὐτός, οἷα δή ἐστι τὰ πολυώνυμα, τό τε λώπιον καὶ ἱμάτιον καὶ τὸ φᾶρος.* idem paulo post (vers. 25 sqq.): *ἔνθα δὲ περὶ τὰς πλείους φωνὰς ἡ σπουδὴ καὶ τὴν πολυειδῆ ἑκάστου ὀνομασίαν, ὥσπερ ἐν τῷ περὶ Ποιητικῆς καὶ τῷ τρίτῳ περὶ Ῥητορικῆς* (intelligit *Rhetoricorum* III, 2), *τοῦ ἑτέρου συνωνύμου δεόμεθα, ὅπερ πολυώνυμον ὁ Σπεύσιππος ἐκάλει.* sed nos de *synonymis* nihil in nostra Poetica perscriptum legimus neque toto opere neque in illa parte ubi nominum species enumerantur. noli tamen ex Simplicii verbis colligere, sexto post Christum saeculo ab hoc et a Boetho, qui in commentario ad librum *de Interpretatione* p. 290. "libros de arte poetica" commemorat, Poeticam integram lectitatam esse. immo Simplicius illa ex Poetica prolata sumpsit ex antiquioribus interpretibus *), et Boethus indices operum

*) Quae Tyrwhittus in *Animadversionibus in Arist. librum de Poetica* p. 219. scripsit, "Sed et Iohannes Philop. *εἰς τὸ π. ψυχῆς* Sig. *H.* p. 12. Aristotelis quiddam de *duplici fine*, quasi *ἐν τῇ Ποιητικῇ* dictum respicit, quod in hoc libello nusquam comparet," si haec accurate relata sunt (ipse propter libri illius penuriam quaerere non potui), de Iohanne Philopono sae-

Aristoteliorum secutus est. Simplicio enim nonnisi unum Poeticae librum praesto fuisse verba eius *ἐν τῷ περὶ Ποιητικῆς καὶ τῷ τρίτῳ περὶ Ῥητορικῆς* ostendunt. si duos ille etiamtum legisset, scripsisset *ἐν τῷ πρώτῳ* vel *τῷ δευτέρῳ περὶ Ποιητικῆς*, ut scripsit *ἐν τῷ τρίτῳ περὶ Ῥητορικῆς*. similiter quinto saeculo Poeticam designavit alius Aristotelis interpres, David (v. *Schol. in Aristot.* tom. I. p. 25 b 17) in commentario ad *Categorias*: *τὰ δὲ ὑποδυόμενα αὐτὴν τὴν ἀπόδειξιν εἰσὶ τὰ Τοπικά, αἱ Ῥητορικαὶ τέχναι, οἱ Σοφιστικοὶ Ἔλεγχοι, καὶ τὸ π ε ρ ὶ Π ο ι η τ ι κ ῆ ς.* unum adeo mihi suppetit indicium unde colligam, tertii post Christum saeculi hominibus iam nonnisi mancam Poeticam qualem nos legimus servatam fuisse. etenim Alexander Aphrodisiensis in commentario ad *Elench. sophist.* c. 4. (v. *Schol. in Aristot.* t. I. p. 299 b 43-48) scribit: *ἐπιδιορθοῦται* (Hippias Thasius) *δὲ τούτους ἐν τῷ περὶ Ποιητικῆς, ὡς αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ῥητορικῇ* *) *φησίν, Ἱππίας ὁ Θάσιος.* haec aut valde corrupta sunt aut ab Alexandro dormitante fusa: scribere certe voluit *ἐπιδιορθοῦται δὲ τούτους, ὡς αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ Ποιητικῆς φησίν, Ἱππίας ὁ Θάσιος.* Alexander igitur non solum citavit *ἐν τῷ περὶ Ποιητικῆς* (quamquam haec non necessario de libro singulari intelli-

---

culi post Christum sexti scriptore idem dicendum erit quod modo de Simplicio monui. Themistium quarti saeculi oratorem *Poetica* magis integra quam nos sive usum *non* esse sive usum esse certo indicio probari *non* posse in *Commentario* p. 115 sq. observavi.

*) *Rhetoricis* hac de re nihil inest.

genda sunt), sed idem quod gravius est locum respexit nostrae Poeticae c. 25. §. 11. [illegible] locum eius capitis, quod scriptum esse ab eo qui nostram Poeticae formam dedit ego in *Commentario* demonstravi. hoc igitur inde colligitur, mancam et interpolatam nostrae aetatis Poeticam tertio post Christum natum saeculo viris eruditis notam fuisse.

Ad argumentum in nostra Poetica pertractatum revertimur. quae post generalem poesis explicationem (c. 1—5) de tragoedia exponuntur (c. 6-22) et de epopoeia (c. 23-24), ea ipsa manca esse facile est ad intelligendum. nam postquam tragoediae definitionem prompsit (6, 2), hanc in obscuro reliquit, cum gravissimam definitionis particulam, *δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν*, neque explicuerit neque argumentis prolatis adprobaverit. contra statim ad partes tragoediae definiendas festinat, et ex partibus a se constitutis (*μῦθος ἤθη λέξις διάνοια ὄψις μελοποιία*) primam tantummodo accuratius persecutus est (c. 7-14), ita tamen ut haec disputatio semel (c. 11, 6. — c. 12) illata aliena explicatione interrupta sit. quae deinceps sequuntur de *moribus* a tragico observandis (c. 15) epitomae formam et indolem prae se ferunt. finita *fabulae morumque* explicatione, aliena inseruntur (c. 16), et tum (c. 17 et c. 18, 4—7) sequitur disputatio quae antegressam *fabulae morumque* expositionem ita respicit, ut praecepta inde petenda et tragico poetae tenenda proposita exhibeat. iam (c. 19) transgreditur ad *λέξιν* tragoediae definiendam, sed quae, interpositis nonnullis (c. 20) alienis et ineptis, de dictione poetica capite 21 et 22 sequuntur, bonas quidem observationes continent et ab ipso Aristotele

profectas, sed totum tamen ne haec quidem efficiunt. de *μελοποιίᾳ* et *ὄψει* nihil quo[illegible]ae pretium esset expositum est. post hanc sane mancam tragicae poesis pertractationem sequitur epopoeiae explicatio, quae duobus capitibus (23-24) absolvitur, quo facto libellus concluditur narratione rerum alienarum (c. 25-26), quae tam ab Aristotelis gravitate quam ab operis suscepti consilio planissime abhorrent. neque vero hoc attentum lectorem effugiet, epopoeiae explicationem non solum ambitu sed etiam docendi ratione multum differre ab expositione tragici carminis. nam quae gravissima sunt et prae ceteris explananda erant, ea constare et clara esse dicuntur (c. 23, 1). frustra circumspicimus quem *finem* epicae poesi propositum Aristoteles existimet, quomodo is differat a fine sive effectu tragoediae, quomodo ex fine partes epicae poesis oriantur, quomodo unitas epicae carminis tragicae partim similis sit partim dissimilis. haec non modo non praestantur, sed auctor simulatque pronuntiavit apparere quae nondum illustrata erant, statim ad Homerum discurrit, eique ita adhaerescit, ut omnia quae de epopoeia universe monentur non sua ipsorum causa sed unius Homeri gratia dicta videantur. haec ratio ei, quam inierat in disputatione praegressa, prorsus contraria est: illic enim clarissimorum poetarum nomina, ut Aeschyli et Sophoclis, strictim et obiter memorantur, et generalis expositio exemplis nonnisi confirmatur, neque poetarum virtus usquam celebratur: hic contra se habent omnia. non audimus quid poesis epica efficere intendat, non quae fuerint eius vicissitudines, neque accurate declaratum legimus quae poetarum post Homerum epopoeias pangentium dignitas fuerit et pretium. sed

dicat aliquis "Homerum Aristoteles ea admiratione prosecutus est, ut hunc unice celebrandum, ceteros ἐποποιοὺς nonnisi leviter et in commune commemorandos censeret." sed id quod pretio est minore, nonne magis etiam explicatione indiget? num quod vitiis inquinatum est minus aptum videtur ad demonstrandam veri rectique naturam? idem Aristoteles qui Euripidem Aeschylo et Sophocle longe inferiorem esse perspexit, saepius Euripidis iniecit mentionem quam Aeschyli et Sophoclis. mira igitur non potest non videri haec brevitas et nova disputandi ratio. scilicet hic epitomatorem deprehendimus, qui generalem disputationem nimium quantum contraxit, exempla servavit.

Sed restant alia quae magis etiam lectorem omnia commentationis Aristoteliae momenta religiose mecum expendentem offendere sollicitumque reddere possunt. nam praeter interpositas plures subitarias animadversiones, quas ipsi Aristoteli tribui non posse in multis *Commentarii* locis ostendi, ampliores quaedam enarrationes et admonitiones insertae sunt, quae a cetero libri argumento mirifice discrepant. eiusmodi locos designavi et insiticios esse in *Commentario* probavi hosce: c. 3, 3. c. 6, 15—19. c. 11, 6. c. 12. c. 16. c. 18, 1—3. c. 20. c. 21, 12. c. 22, 8. c. 23, 4. c. 25 et 26. has operis particulas qui considerate perlegerit et meum *Commentarium* nullo praeiudicio occupatus de singulis consuluerit, is, credo, in haec mecum consentiet, 1. earum auctorem, inepti iudicii hominem, non universa (τὰ καθόλου) consectari, sed exemplis poetarum insigni studio adhaerescere iisque conquirendis unice studere. lege prae ceteris c. 16 et maiorem c. 25 partem. 2. res quasdam ad grammaticam vel littera-

rum historiam pertinentes, sed ab operis argumento prorsus alienas, afferre gaudet, veluti c. 20 et c. 21, 12 et c. 22, 8. 3. sua furari solet Aristoteli sed vel sic committens vitia satis manifesta, ut pluribus locis capitis 20 et c. 24, 10 conf. c. 24, 8 cum c. 25, 5. 4. idem sua inventa adeo amat ut eadem bis vel ter ingerat. lege capitis 12 finem et initium, c. 25, 17-20. c. 24, 10 collat. c. 25, 17. c. 26, 3 coll. c. 6, 19. 5. non via et ratione iustae doctrinae locos persequitur et explicare sustinet, sed res externas et fortuitas et mutationis vicibus subiectas describere amat. vid. c. 12 et c. 18, 1-3. 6. genuinae disputationis ordinem turbavit et ita implicuit, ut veri auctoris consilium et instituti ratio vix agnosci possit. vid. c. 11, 6 et c. 12 et 20. 7. auctores iste laudat et multos et in his viros perobscuros, veluti c. 22, 8 Ariphradem quendam, c. 25, 16 Glauconem, c. 26, 3 Sosistratum et Mnasitheum Opuntium, c. 16, 5 Dicaeogenem Cypriorum scriptorem aliunde non cognitum, c. 25, 9 et 16 Cretenses et Cephalenenses. 8. contra idem vir pusillus summos poetas inepte vituperavit, veluti Sophoclem c. 14, 7 et c. 24, 10, Aeschylum *) c. 18, 5. 9. iis qui tragoedias et epopoeias scripturi sunt ridicula suasit c. 18, 3 et c. 24, 3. 10. stilus in his locis ubique summam infantiam prodit: multa enuntiata sublimia pendent et omni structura carent, cuiusmodi plura exempla in *Commentario* in c. 25 et 26 notavimus. etiam hoc est insigne et mirabile quod quae ipse

*) Sed de hoc postremo loco conferendus est *Commentarius*: non enim ab antiquo illo interpolatore sed a recentiore quodam glossatore adiectus videtur esse.

cognita habet ita memorat, tamquam eadem legentibus aeque ac sibi nota essent, ideoque saepe obscura et quasi oracula eloquitur. accedit quod cum explicationis tenor et habitus multis locis serioris aetatis scriptorem et grammaticum rebus externis inhiantem arguit, tum unus certe locus (c. 24, 9) auctorem Aristarcho aetate minorem et alius (c. 20, 1) Zenone Stoico iuniorem ostendit. conf. *Commentar.* p. 260 et p. 222-224.

Quae modo paucis verbis complexi sed in *Commentario* suis locis singillatim et accurate persecuti sumus, hominem produnt sterili ingenio, iudicio inepto, varia sed incondita lectione, doctrina vix mediocri, fastu non modico, stili et orationis ignarum, quem qui Aristotelem esse contendunt, eius ingenio et honori turpissimam maculam adspergere sustinent. iidem statuere hoc coguntur, illum in maiore quidem operis parte summi philosophi et doctissimi hominis provinciam egregie administravisse, sed eundem in locis non paucis adeo sibi defuisse, ut ineptissimum grammaticum et misellum ludi magistrum egerit.

Hunc igitur librum Aristoteli partim vindicare partim denegare cogimur. sed quomodo tandem hoc factum esse dicemus? ad quam quaestionem antequam respondeo, hoc tolle memor, benivole lector, demonstratum a me esse, Aristotelis Poeticam et mutilam et rursus alienis additamentis dilatatam corruptamque ad nos pervenisse, id quod caput rei mihi videtur, sed *cur* et *quomodo* hoc factum sit, id nonnisi *coniectura* declarari posse. eiusmodi igitur de Poeticae fatis sententiam ego iam proferam. scilicet scholae Peripateticae alumnus quidam ingenii dotibus parum ornatus,

in litteris multum sed prave versatus, grammaticis vix imbutus, diu post Aristotelem sed certe ante tertium a Christo nato saeculum (h. e. ante Alexandri Aphrodisiensis aevum) cernere sibi videbatur Aristotelis de Poetica libros duos non aptos esse studiis suorum aequalium: inesse quibus et ipse et alii libenter carerent, sed deesse quae abesse aegre ferrent, denique desiderari de arte poetica libellum et breviorem et commodiorem. ei incommodo medendi cupidus et rem magnopere desideratam praestiturus grave et doctum Aristotelis opus in exiguum compendium ita redigere ausus est, ut excerpendo, contrahendo, resecando, sua pluribus locis interponendo librum pulcherrimum misere truncaret et corrumperet. itaque ex veri auctoris opere primum in libellum suum recepit eam partem (c. 1-5) qua poesis naturam et species et Graecae poesis primordia et incrementa Aristoteles universe exposuerat, cui disputationi sane praeclarae semel tantum (adeo sibi temperavit) adnotationem grammaticam et historicam paulo longiorem ipse adiecit c. 3, 3. Aristotelem suum ad tragicae poesis naturam et vim explicandam progredientem secutus tragoediae definitionem ponit c. 6, 2, sed quae Aristoteles ad eam definitionem illustrandam monuerat, ex iis adoptavit (6, 3) tantummodo quae ad externam tragoediae formam pertinebant, cetera internam eius vim declarantia omisit, festinans nimirum ad res externas, dico partes tragoediae deinceps ab Aristotele descriptas (c. 6, 4-7). eas cum posuisset et Aristotele duce ostendisset *fabulam* (τὸν μῦθον) gravissimam esse tragoediae partem, inutilia quaedam de ceteris partibus admiscuit (c. 6, 15-19), quo facto partem illam ceteris graviorem et egregie ab Aristo-

tele explicatam integram exhibuit (c. 7-14), nisi quod ex suis opibus ieiunas quasdam observationes verae disputationis ordinem violenter interpellantes de *tribus partibus fabulae* (c. 11, 6) et de *quattuor tragoediae secundum quantitatem partibus* (c. 12) adspersit. ad alteram tragoediae partem, ad *mores*, provectus genuinae disputationis de moribus tragicarum personarum a poeta recte depingendis epitomam dedit (c. 15), nomina quaedam technica retinens et exempla ex tragoediis prolata, cetera exceptis quibusdam bonis observationibus relinquens et omittens omnia. iam sequitur (c. 16) disputatio *agnitionum* in tragoediis et epopoeiis *species percensens*, quae tamquam insula ab omni commercio remota in medio mari natat, rarum et insigne putidae diligentiae et inconditae ac rudis lectionis specimen, prolixe ex vastis doctrinae thesauris ab interpolatore expromptum. quae c. 17 et 18 proponuntur, apte post disputationem de *fabula* (c. 7-14) et *moribus* (c. 15) succedunt: quippe praecepta continent iis destinata qui scribere tragoedias volunt, et quidem eiusmodi praecepta quae ex antecedente *fabulae morumque* tragoediae explicatione sponte consequuntur. haec Aristotelis disputatio (nonnulla tamen in brevius ab interpolatore contracta videntur esse) divellitur interiectis nugis quibusdam *de duabus tragoediae partibus*, λύσει et δέσει, *de quattuor tragoediae generibus*, et ridiculo consilio poetis et auditoribus sive lectoribus tragoediarum benigne suppeditato. progreditur (c. 19) ad *tertiam quartamque* tragoediae partem *tertio quartoque* loco (c. 6, 7) ante positam, ad λέξιν et διάνοιαν, et duce Aristotele dicit cur unam λέξιν, h. e. poeticam dictionem, pertractare velit. iam de suis

propinat grammaticae doctrinae prima elementa (c. 20), tum Aristoteliae de dictione poetica partem (c. 21 et 22) servavit. *quintam* et *sextam* partem, ὄψιν et μελοποιίαν, non explicuit, paucis quibusdam de illis obiter observatis contentus. c. 23 et 24 epopoeiam vel potius Homeri virtutes declarare adgressus est genuinam disputationem in epitomam redigendo. quibus absolutis rem gravem et maxime desideratam, quamquam ad artem poeticam re vera nihil pertinentem, restare opinabatur, doctrinam istam ἀπορίων καὶ λύσεων a grammaticis Alexandrinis tanto studio cultam. itaque primum (c. 25) istius aridae et inutilis disciplinae lineamenta quaedam descripsit et multis exemplis desultoria opera congestis illustravit, deinde (c. 26) unam aliquam ἀπορίαν, utrum epica poesis melior sit quam tragica necne, solvere tentavit. ceteras genuinae Poeticae partes similiter retractare omisit, sive casu quodam detentus est, sive suis aequalibus comoediam et lyricam poesin minus curantibus haec de tragoedia et epopoeia dicta sufficere putavit. hoc compendium et breve et facile ad describendum et multorum desideriis accommodatum veri auctoris operi perniciem creavit.

II. *Poeticae recognoscendae recteque adornandae subsidia.*

Qui nostris temporibus non codicibus a se ipso versatis inspectisque sed instrumento critico aliorum virorum diligentia ad Poeticam adhuc collato huius libri textum constituere et adornare animum induxerit, id quod ego me fecisse profiteor, duobus uti ille subsidiis potest, specie diversis sed origine et ingenio non multum distantibus, dico operis con-

textum ab Aldo Manutio typis impressum et in priore *Rhetorum antiquorum Graecorum* volumine (p. 269-286) anno 1508 Venetiis forma maxima evulgatum, atque variae lectionis copiam a nonnullis editoribus, praecipue a Morelio, Victorio, Winstanleio, Burgesio, Bekkero, ex libris manu scriptis enotatam. Aldus Manutius cum Aristotelis Poeticam (in editione principe operum Aristoteliorum quae a. 1495-1498. quinque voluminibus Venetiis prodiit Poetica nondum comparet) Graece primum edendam curaret, codicem typis exprimendum dedit, codicem vero non solum multis vitiis librariorum culpa depravatum sed etiam ab Aldo aliisque eruditis Italiae viris modo correctum modo interpolatum et corruptum. hoc ita se habere inde patet, quod exemplar Aldinum, dum in locis graviter affectis cum ceteris codicibus fere consentit ac permultas leviores corruptelas cum eisdem communes exhibet, idem tamen scripturae diversitates nonnullas continet quae vulgaris interpolationis notam luculente impressam habent, alias ubi manum emendatricem agnoscere possumus, si Aldinas lectiones cum codicibus collatas attento animo consideraverimus. nam ubi Aldus a scripturis codicum et in pluribus Italiae urbibus et in aliis terris postea exploratorum longe discedit, ibi eius lectiones ita comparatae sunt, ut vir Graece doctus et sagacis ingenii, praesertim si magnam in auctore suo corrigendo licentiam sibi arrogaverit, in easdem coniiecturas possit incidere. codicem vero quem Aldus typis exscribendum dedit, paulo peiorem fuisse quam nonnulli eorum librorum qui post inspecti sunt multis indiciis constat, quae hoc loco enumerare nihil attinet. iam si mittamus vitia et multa et manifesta ab Aldo ex codice

fideliter repetita, duo in eius contextu restant notabilia, primum loci nonnulli a codicibus quidem discrepantes sed ita ab illis discedentes, ut nonnisi manifestos calami errores recte sublatos esse appareat, deinde lectiones aliquot sive difficiles ad explicandum sive levi vitio a vero detortae violenter interpolatae et licenter immutatae. utriusque generis exempla non pauca in *notis criticis* Graeco et Latino operis contextui interpositis notavi et, ubi operae pretium facturus viderer, in *Commentario* diligenter persecutus sum *). ab interpolationibus illis ab Aldo et sociis eius in Poeticam illatis sedulo mihi cavi, eo magis quod etiam editorem ceteris cautiorem et textum suum recte ad codices attemperantem, Immanuelem Bekkerum, virum et prudentissimum et Graece doctissimum, hac in re non satis cautum fuisse reperiebam: quippe aliquoties Aldi Italorumque interpolationes sensum tamen aliquem praebentes quam codicum suorum scripturas manifesto corruptas aut ad interpretandum difficiles exhibere maluit. ego vero in iis locis, ubi Aldus a ceteris codicibus omnibus in alia discedit, ei non maiorem

*) Laudo hac occasione Fel. Baehrii professoris Heidelbergensis officiosam humanitatem, qui petenti mihi librum illum et pretiosum et rarum ex bibliotheca Heidelbergensi (huic ille praefectus est) benigne sane et prompte Bonnam transmisit. Buhlius quidem in *Animadversionibus criticis ad Aristotelis librum de Poetica (Aristotelis Oper.* t. V. p. 283 sqq.) plerasque scripturae varietates exemplaris Aldini enotavit, sed cum nonnullis experimentis didicissem hunc non ubique satis accurate rem gessisse, eius collatione adquiescere non potui.

auctoritatem concedendam putavi quam aliis editoribus, h. e. Aldum sociosque sequi non dubitavi ubi manifesta vitia leni correctionis remedio sublata vidi, sed eundem deserui, cum licenter et lascive auctoris verba mutantem deprehendi. alioqui dedi operam, ut meae editionis contextus ad meliores codices, praecipue ad Parisiensem 1741 a Bekkero Ac signatum, quam fieri posset proxime accommodaretur. ipsi codices nonnisi minoris momenti vitiis a sese discrepant, in maioribus corruptelis mire consentiunt. itaque codicum familiae discerni non possunt, sed pretium singulorum ita aestimatur, quatenus alius alio magis integer a vulgatibus ac levioris notae erroribus mansit. restat ut quibus in locis singuli asserventur et quibus siglis a me notati sint explicem.

Ac Itaque Ac est *Parisiensis 1741*, ceteris omnibus antiquior quem ineunte saeculo 11 scriptum esse dicunt. vid. *Catal. mss. bibl. Paris*, et Buhlii *Aristotelis Opera* tom. I. p. 198. scripturae diversitates ab amico quodam Parisiensi in usum Burgesii (patrium eius nomen est *Thomas Burgess*) exscriptae et ab hoc sub finem editionis Tyrwhitti (Oxonii 1794. 8) typis expressae sunt; diligentius eundem librum nostra memoria Immanuel Bekkerus excussit, cuius notationes ut par erat secutus sum. minus pretium est codicis *Urbinatis 47* (asservatur Romae in bibliotheca Vaticana) a

Bc Bekkero primum collati et nota Bc consignati, descripti a Brandisio in *Catalogo codicum Aristoteliorum bibliothecae Vaticanae* p. 33. nro 215 *); et huic

---

*) Verba Brandisii; "COD. URBIN. 47, chart., 160 Bl., kl. fol., neu.

rursus integritate cedit codex Marcianus 215 (Venetiis
Na in bibliotheca D. Marci), a Bekkero collatus et Na
designatus. alius est ille Marcianus (200) quem Iacobus Morellius Burgesii gratia Venetiis contulit et varias eius lectiones sub finem editionis Tyrwhittanae editas Oxonium transmisit. hunc Bekkerus in Poetica sub initium ter memoravit, pro Rhetoricis totum con-
Q tulit et littera Q signavit, quam notam ego tenui, Burgesiana (V) relicta. Bekkeri copias repetere omnes cum et inutile et iniquum, easdem ex aliorum editorum penu cumulatas praebere absurdum videretur (scilicet eadem vitia ita fere repetuntur ab omnibus, ut qui paucos codices diligenter versaverit omnes noverit), hanc ego viam ingressus sum, ut tantummodo in locis dubiis difficilioribusque et Bekkerianos libros tres et ceteros fere omnes commemoraverim. quem
P littera P signavi est Parisiensis 2040, quo primus Guilelmus Morelius usus est in editione Poeticae Parisiis a. 1555. 8. emissa, hunc librum pro duce secutus, commemorata ad calcem lectionis varietate iis in locis, ubi vulgatam (h. e. Aldinam) tenere maluit.

Ῥητορικὴ πρὸς Ἀλέξανδρον mit vielen roth geschriebenen Lemmat. am Rande, bis f. 34. Die andre Rhetorik mit einigen Lateinischen Lemm. bis f. 104. Poetik bis f. 120. Darauf Demetrius Phalereus (ohne Titel) bis f. 145 und Dionysius Halicarnass. περὶ συνθέσεως ὀνομάτων ἐπιτομή. Mit Ausnahme der Rhetorik an den Alexander von einer Hand: μιχαῆλος ἀποστολης βυζάντιος καὶ τόδε μισθῷ ἔγραψε, πενίᾳ συζῶν." . .

eundem codicem Burgesio recensionis a Tyrwhitto fa-
ctae post mortem auctoris editori excussit amicus Pa-
risiensis. ex ceteris Parisiensibus, unde lectionis va-
rietatem ab eodem amico excerptam dedit Burgesius in
calce editionis Tyrwhittanae p. 239-257, nonnisi per-
paucis locis quidquam afferre operae pretium videba-
L tur. ibidem nobiscum communicantur libri *Leidensis*
lectiones a Burgesio ex apographo Davidis Ruhnkenii
exscriptae. signavi L. restant *Medicei* codices quat-
tuor, unde Bandinius Florentiae in usum T. Winstan-
leii varias lectiones enotavit, a Winstanleio in editione
Poeticae Oxoniensi a. 1780 evulgatas. sunt illi: co-
M 14 dex XIV plutei 31 (M 14), codex XIV plutei 60
M XIV (M XIV), codex XVI plutei 60 (M 16), codex XXI
M 16 plutei 60 (M 21), omnes in charta saeculo 15 scripti.
M 21 conf. Bandinii descriptio in *Praefatione* Winstanleii.
horum librorum notas quamquam minus commodas te-
nui quas Bandinius et Winstanleius dederunt. non-
nulli ex codicibus adhuc enumeratis et fortasse alii
indefinite memorantur in commentariis a Franc. Ro-
bortello (a. 1548), Vincent. Madio (a. 1550), Petr.
Victorio (a. 1560) ad illustrandam Poeticam conscri-
ptis, de quibus diligenter exposuit Buhlius in *Aristo-
telis Oper.* tom. V. pag. XXI—XXVIII. denique com-
G memorandus est codex Guelpherbytanus (G) ab Heynio
in Burgesii usum collatus iterumque a Buhlio inspe-
ctus et descriptus l. c. pag. LIX sq.

Haec hactenus de Graeco operis contextu constituendo
recteque adornando: Latina Graecis subiecta, quae verbum

de verbo expressum extudi, et praecipue commentarius ad illustrandum librum difficillimum a me conscriptus, an ipsa pro se loqui, an aequis ac prudentibus arbitris ipsa se commendare possint, aliis decernendum relinquo. quae ante me alii commentati sunt, bona et gravia notavi et quibus auctoribus *) debeantur indicavi: errores interpretum et pravas opiniones silentio praeterire quam enumerare malui, nisi si haec ratio humanitatis veritati officere videretur. sed hoc te, lector, admonitum velim, dissertationem a Leon. Spengelio de Poetica Aristotelis nuper editam et a diurnis nonnullis nuntiatam iniquo casu (Welckeri viri candidissimi, qui benigne mihi illam paraturus erat, spem bibliopolae negligentia fefellit) a me nondum visam esse. scenicorum poetarum Graecorum locos laudavi ex Guil. Dindorfii editione Lipsiensi a. 1830, ubi alia non indicata est, Aristotelis ex recensione Bekkeriana a. 1831. qui in locis ex Poetica relatis capitum notis subiecti sunt numeri (ex. gr. c. 8, 3) segmenta capitum meae editionis denotant. errores typothetarum ne lectorem turbarent ipse prospexi. pauci qui post novissimas curas relicti sunt impedire neminem possunt, verbi causa p. 10, 11 τραγωδίας pro τραγῳδίας, p. 30 in vers. Lat. *Clytemnestram* pro *Clytaemnestram*, p. 69 ibidem *Callipidi* pro *Callippidi*, p. 143 med. *ab aliena manuinserta* pro *ab aliena manu inserto*, p. 171 ᾀδειν pro ᾄδειν.

Ceterum nitorem hunc typographicum ego et lectores debemus partim redemptoris studio elegantiae partim virtuti

---

*) Quae c. 13, 7. memorata est coniectura (θεατῶν pro θεάτρων), eam a Madio excogitatam esse dicere in *Comm.* oblitus sum.

ac diligentiae Caroli Georgi typographi Bonnensis, qui et typorum praestantia et arte sua haud vulgari meis redemptorisque desideriis (nimirum liber de *arte poetica* hoc ornamentum in primis flagitare videbatur) promptissime respondit.

Scribebam Bonnae sub exitum mensis Septembris a. 1838.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ

ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ.

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ.

Περὶ ποιητικῆς αὐτῆς τε καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἥν τινα δύ-
ναμιν ἕκαστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι τοὺς μύθους,
εἰ μέλλει καλῶς ἕξειν ἡ ποίησις, ἔτι δὲ ἐκ πόσων καὶ ποίων
ἐστὶ μορίων, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα τῆς αὐτῆς
ἐστὶ μεθόδου, λέγωμεν, ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ
τῶν πρώτων. ἐποποιία δὴ καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις, ἔτι 2
δὲ κωμῳδία καὶ ἡ διθυραμβοποιητική, καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ
πλείστη καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις
τὸ σύνολον. διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τρισίν· ἢ γὰρ τῷ γένει 3
ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἕτερα, ἢ τῷ ἑτέρως καὶ μὴ τὸν
αὐτὸν τρόπον. ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι καὶ σχήμασι πολλὰ 4
μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζοντες, οἱ μὲν διὰ τέχνης οἱ δὲ διὰ
συνηθείας [, ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φωνῆς], οὕτω κἀν ταῖς εἰρη-

De poetica et ipsa et formis ipsius, quam quaeque vim habeat, et quomodo deceat componi fabulas, si recte se habitura sit poesis, praeterea ex quot et quibus partibus constet, pariterque de ceteris quae eiusdem disciplinae sunt, dicamus, initio facto secundum naturam ab iis quae prima sunt. epopoeia igitur et tragoediae poesis, praeterea comoedia et dithyrambopoetica, et auleticae maxima pars citharisticaeque, omnes sunt imitationes in universum. differunt autem inter sese tribus: aut quod genere diversis imitantur, aut quod diversa, aut quod diverse neque eodem modo. ut enim et coloribus et lineamentis sunt qui multa imitantur assimulando, alii per artem alii per consuetudinem [, alii autem per vocem], sic etiam in iis quas dixi artibus, cun-

μέναις τέχναις, ἅπασαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῷ
καὶ λόγῳ καὶ ἁρμονίᾳ, τούτοις δ' ἢ χωρὶς ἢ μεμιγμένοις,
οἷον ἁρμονίᾳ μὲν καὶ ῥυθμῷ χρώμεναι μόνον ἥ τε αὐλητικὴ
καὶ ἡ κιθαριστική, κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνωσιν οὖσαι
5 τοιαῦται τὴν δύναμιν, οἷον ἡ τῶν συρίγγων. αὐτῷ δὲ τῷ
ῥυθμῷ μιμοῦνται χωρὶς ἁρμονίας οἱ τῶν ὀρχηστῶν· καὶ
γὰρ οὗτοι διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦνται καὶ
6 ἤθη καὶ πάθη καὶ πράξεις. ἡ δὲ ἐποποιία μόνον τοῖς λόγοις
ψιλοῖς ἢ τοῖς μέτροις, καὶ τούτοις εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλή-
λων, εἴθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη τῶν μέτρων τυγχάνουσα
7 μέχρι τοῦ νῦν. οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοὺς
Σώφρονος καὶ Ξενάρχου μίμους καὶ τοὺς Σωκρατικοὺς λό-
γους, οὐδὲ εἴ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων ἢ τῶν ἄλλων
τινῶν τῶν τοιούτων ποιοῖτο τὴν μίμησιν· πλὴν οἱ ἄνθρω-
ποί γε συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν ἐλεγειοποιοὺς τοὺς δὲ
ἐποποιοὺς ὀνομάζουσιν, οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν ποιητὰς
8 ἀλλὰ κοινῇ κατὰ τὸ μέτρον προσαγορεύοντες. καὶ γὰρ ἂν
ἰατρικὸν ἢ μουσικόν τι διὰ τῶν μέτρων ἐκφέρωσιν, οὕτω

5. τοιαῦται Aldus: omittunt $A^cB^cN^a$ et Medicei omnes et GLPQ. vid. Commentarius.

ctae faciunt imitationem numero et sermone et concentu, iisque aut singulis aut mixtis, quemadmodum uno concentu numeroque utuntur et auletica et citharistica, et si quae sunt aliae eiusdem potestatis, ut quae fistulis canit. solo autem numero imitantur sine concentu motus saltatorum: etenim hi quoque per figuratos numeros imitantur et mores et perturbationes et actiones. epopoeia vero unis sermonibus nudis aut metris, atque his dum ea sive miscet inter sese, sive uno aliquo genere metrorum utitur usque ad hoc tempus. non enim communi nomine comprehendere possemus Sophronis et Xenarchi mimos et Socraticos sermones, neque si quis trimetris vel elegis vel aliis quibusdam eiusmodi faceret imitationem; nisi quod homines copulantes cum metro facere alios elegifices alios epifices nominant, non tam qui secundum imitationem sunt poetas quam communiter secundum metrum appellantes. etenim si medicum quoddam vel

καλεῖν εἰώθασιν. οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν Ὁμήρῳ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ πλὴν τὸ μέτρον· διὸ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν, τὸν δὲ φυσιολόγον μᾶλλον ἢ ποιητήν. ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τις 9
ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων ποιοῖτο τὴν μίμησιν, καθάπερ Χαιρήμων ἐποίησε Κένταυρον μικτὴν ῥαψῳδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον. περὶ μὲν οὖν τούτων διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον. εἰσὶ δέ τινες αἳ πᾶσι χρῶν- 10
ται τοῖς εἰρημένοις, λέγω δὲ οἷον ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέτρῳ, ὥσπερ ἥ τε τῶν διθυραμβικῶν ποίησις καὶ ἡ τῶν νόμων καὶ ἥ τε τραγῳδία καὶ ἡ κωμῳδία· διαφέρουσι δέ, ὅτι αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν αἱ δὲ κατὰ μέρος. ταύτας μὲν οὖν λέγω τὰς διαφορὰς τῶν τεχνῶν, ἐν οἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν.

2 Ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι (τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις· κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι πάντες), ἤτοι βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς ἢ χείρονας

6. καὶ] οὐκ ἤδη καὶ Aldus cum editoribus plerisque omnibus.
12. οἷς Victorius: codices αἷς.

musicum per metra efferant, sic vocare consueverunt. nihil autem commune est Homero et Empedocli praeter metrum; quamobrem illum iustum est poetam vocare, hunc autem physiologum potius quam poetam. similiter vero etiam si quis omnia metra miscens faceret imitationem, quemadmodum Chaeremo fecit Centaurum mixtam rhapsodiam ex omnibus metris, et is poeta dicendus erit. atque de his hunc in modum expositum esto. sunt etiam artes quae omnibus utuntur iis quae dicta sunt, dico numero et concentu et metro, sicut dithyrambicorum poesis et nomorum et tragoedia comoediaque: differunt autem, quod hae simul omnibus, illae per partes. has igitur dico differentias artium, in quibus faciunt imitationem.

2. Quoniam autem qui imitantur agentes imitantur, eos autem necesse est aut graves esse aut viles (mores enim ferme haec sequuntur sola: nequitia enim et virtute in moribus differunt omnes), aut meliores quam ipsi sumus aut

auctoritatem concedendam putavi quam aliis editoribus, h. e. Aldum sociosque sequi non dubitavi ubi manifesta vitia leni correctionis remedio sublata vidi, sed eundem deserui, cum licenter et lascive auctoris verba mutantem deprehendi. alioqui dedi operam, ut meae editionis contextus ad meliores codices, praecipue ad Parisiensem 1741 a Bekkero Ac signatum, quam fieri posset proxime accommodaretur. ipsi codices nonnisi minoris momenti vitiis a sese discrepant, in maioribus corruptelis mire consentiunt. itaque codicum familiae discerni non possunt, sed pretium singulorum ita aestimatur, quatenus alius alio magis integer a vulgaribus ac levioris notae erroribus mansit. restat ut quibus in locis singuli asserventur et quibus siglis a me notati sint explicem.

Ac Itaque Ac est *Parisiensis* 1741, ceteris omnibus antiquior quem ineunte saeculo 11 scriptum esse dicunt. vid. *Catal. mss. bibl. Paris.* et Buhlii *Aristotelis Opera* tom. I. p. 198. scripturae diversitates ab amico quodam Parisiensi in usum Burgesii (patrium eius nomen est *Thomas Burgess*) exscriptae et ab hoc sub finem editionis Tyrwhitti (Oxonii 1794. 8) typis expressae sunt; diligentius eundem librum nostra memoria Immanuel Bekkerus excussit, cuius notationes ut par erat secutus sum. minus pretium est codicis *Urbinatis 47* (asservatur Romae in bibliotheca Vaticana) a

Bc Bekkero primum collati et nota Bc consignati, descripti a Brandisio in *Catalogo codicum Aristoteliorum bibliothecae Vaticanae* p. 33. nro 215 *); et huic

---

*) Verba Brandisii: "COD. URBIN. 47, chart., 160 Bl., kl. fol., neu.

rursus integritate cedit codex Marcianus 215 (Venetiis
Na in bibliotheca D. Marci), a Bekkero collatus et Na designatus. alius est ille Marcianus (200) quem Iacobus Morellius Burgesii gratia Venetiis contulit et varias eius lectiones sub finem editionis Tyrwhittanae editas Oxonium transmisit. hunc Bekkerus in Poetica sub initium ter memoravit, pro Rhetoricis totum con-
Q tulit et littera Q signavit, quam notam ego tenui, Burgesiana (V) relicta. Bekkeri copias repetere omnes cum et inutile et iniquum, easdem ex aliorum editorum penu cumulatas praebere absurdum videretur (scilicet eadem vitia ita fere repetuntur ab omnibus, ut qui paucos codices diligenter versaverit omnes noverit), hanc ego viam ingressus sum, ut tantummodo in locis dubiis difficilioribusque et Bekkerianos libros tres et ceteros fere omnes commemoraverim. quem
P littera P signavi est Parisiensis 2040, quo primus Guilelmus Morelius usus est in editione Poeticae Parisiis a. 1555. 8. emissa, hunc librum pro duce secutus, commemorata ad calcem lectionis varietate iis in locis, ubi vulgatam (h. e. Aldinam) tenere maluit.

Ῥητορικὴ πρὸς Ἀλέξανδρον mit vielen roth geschriebenen Lemmat. am Rande, bis f. 34. Die andre Rhetorik mit einigen Lateinischen Lemm. bis f. 104. Poetik bis f. 120. Darauf Demetrius Phalereus (ohne Titel) bis f. 145 und Dionysius Halicarnass. περὶ συνθέσεως ὀνομάτων ἐπιτομή. Mit Ausnahme der Rhetorik an den Alexander von einer Hand: μιχαῆλος ἀποστόλης βυζάντιος καὶ τόδε μισθῷ ἔγραψε, πενίᾳ συζῶν".

eundem codicem Burgesio recensionis a Tyrwhitto fa-
ctae post mortem auctoris editori excussit amicus Pa-
risiensis. ex ceteris Parisiensibus, unde lectionis va-
rietatem ab eodem amico excerptam dedit Burgesius in
calce editionis Tyrwhittanae p. 239-257, nonnisi per-
paucis locis quidquam afferre operae pretium videba-
L. tur. ibidem nobiscum communicantur libri *Leidensis*
lectiones a Burgesio ex apographo Davidis Ruhnkenii
exscriptae. signavi L. restant *Medicei* codices quat-
tuor, unde Bandinius Florentiae in usum T. Winstan-
leii varias lectiones enotavit, a Winstanleio in editione
Poeticae Oxoniensi a. 1780 evulgatas. sunt illi: co-
M 14 dex XIV plutei 31 (M 14), codex XIV plutei 60
M XIV (M XIV), codex XVI plutei 60 (M 16), codex XXI
M 16 plutei 60 (M 21), omnes in charta saeculo 15 scripti.
M 21 conf. Bandinii descriptio in *Praefatione* Winstanleii.
horum librorum notas quamquam minus commodas te-
nui quas Bandinius et Winstanleius dederunt. non-
nulli ex codicibus adhuc enumeratis et fortasse alii
indefinite memorantur in commentariis a Franc. Ro-
bortello (a. 1548), Vincent. Madio (a. 1550), Petr.
Victorio (a. 1560) ad illustrandam Poeticam conscri-
ptis, de quibus diligenter exposuit Buhlius in *Aristo-
telis Oper*. tom. V. pag. XXI—XXVIII. denique com-
G memorandus est codex Guelpherbytanus (G) ab Heynio
in Burgesii usum collatus iterumque a Buhlio inspe-
ctus et descriptus l. c. pag. LIX sq.

Haec hactenus de Graeco operis contextu constituendo recteque adornando: Latina Graecis subiecta, quae verbum

de verbo expressum extudi, et praecipue commentarius ad illustrandum librum difficillimum a me conscriptus, an ipsa pro se loqui, an aequis ac prudentibus arbitris ipsa se commendare possint, aliis decernendum relinquo. quae ante me alii commentati sunt, bona et gravia notavi et quibus auctoribus *) debeantur indicavi: errores interpretum et pravas opiniones silentio praeterire quam enumerare malui, nisi si haec ratio humanitatis veritati officere videretur. sed hoc te, lector, admonitum velim, dissertationem a Leon. Spengelio de Poetica Aristotelis nuper editam et a diurnis nonnullis nuntiatam iniquo casu (Welckeri viri candidissimi, qui benigne mihi illam paraturus erat, spem bibliopolae negligentia fefellit) a me nondum visam esse. scenicorum poetarum Graecorum locos laudavi ex Guil. Dindorfii editione Lipsiensi a. 1830, ubi alia non indicata est, Aristotelis ex recensione Bekkeriana a. 1831. qui in locis ex Poetica relatis capitum notis subiecti sunt numeri (ex. gr. c. 8, 3) segmenta capitum meae editionis denotant. errores typothetarum ne lectorem turbarent ipse prospexi. pauci qui post novissimas curas relicti sunt impedire neminem possunt, verbi causa p. 10, 11 τραγωδίας pro τραγῳδίας, p. 30 in vers. Lat. *Clytemnestram* pro *Clytaemnestram*, p. 69 ibidem *Callipidi* pro *Callippidi*, p. 143 med. *ab aliena manuinserta* pro *ab aliena manu inserto*, p. 171 ᾀδειν pro ᾄδειν.

Ceterum nitorem hunc typographicum ego et lectores debemus partim redemptoris studio elegantiae partim virtuti

*) Quae c. 13, 7. memorata est coniectura (θεατῶν pro θεάτρων), eam a Madio excogitatam esse dicere in *Comm.* oblitus sum.

ac diligentiae Caroli Georgi typographi Bonnensis, qui et typorum praestantia et arte sua haud vulgari meis redemptorisque desideriis (nimirum liber de *arte poetica* hoc ornamentum in primis flagitare videbatur) promptissime respondit.

Scribebam Bonnae sub exitum mensis Septembris a. 1838.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ

ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ.

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ.

Περὶ ποιητικῆς αὐτῆς τε καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἥν τινα δύ-
ναμιν ἕκαστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι τοὺς μύθους,
εἰ μέλλει καλῶς ἕξειν ἡ ποίησις, ἔτι δὲ ἐκ πόσων καὶ ποίων
ἐστὶ μορίων, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα τῆς αὐτῆς
ἐστὶ μεθόδου, λέγωμεν, ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ
τῶν πρώτων. ἐποποιία δὴ καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις, ἔτι 2
δὲ κωμῳδία καὶ ἡ διθυραμβοποιητική, καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ
πλείστη καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις
τὸ σύνολον. διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τρισίν· ἢ γὰρ τῷ γένει 3
ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἕτερα, ἢ τῷ ἑτέρως καὶ μὴ τὸν
αὐτὸν τρόπον. ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι καὶ σχήμασι πολλὰ 4
μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζοντες, οἱ μὲν διὰ τέχνης οἱ δὲ διὰ
συνηθείας [, ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φωνῆς], οὕτω κἀν ταῖς εἰρη-

De poetica et ipsa et formis ipsius, quam quaeque vim habeat, et quomodo deceat componi fabulas, si recte se habitura sit poesis, praeterea ex quot et quibus partibus constet, pariterque de ceteris quae eiusdem disciplinae sunt, dicamus, initio facto secundum naturam ab iis quae prima sunt. epopoeia igitur et tragoediae poesis, praeterea comoedia et dithyrambopoetica, et auleticae maxima pars citharisticaeque, omnes sunt imitationes in universum. differunt autem inter sese tribus: aut quod genere diversis imitantur, aut quod diversa, aut quod diverse neque eodem modo. ut enim et coloribus et lineamentis sunt qui multa imitantur assimulando, alii per artem alii per consuetudinem [, alii autem per vocem], sic etiam in iis quas dixi artibus, cun-

μέναις τέχναις, ἅπασαι μὲν ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῷ
καὶ λόγῳ καὶ ἁρμονίᾳ, τούτοις δ' ἢ χωρὶς ἢ μεμιγμένοις,
οἷον ἁρμονίᾳ μὲν καὶ ῥυθμῷ χρώμεναι μόνον ἥ τε αὐλητικὴ
καὶ ἡ κιθαριστική, κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνωσιν οὖσαι
5 τοιαῦται τὴν δύναμιν, οἷον ἡ τῶν συρίγγων. αὐτῷ δὲ τῷ
ῥυθμῷ μιμοῦνται χωρὶς ἁρμονίας οἱ τῶν ὀρχηστῶν· καὶ
γὰρ οὗτοι διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦνται καὶ
6 ἤθη καὶ πάθη καὶ πράξεις. ἡ δὲ ἐποποιία μόνον τοῖς λόγοις
ψιλοῖς ἢ τοῖς μέτροις, καὶ τούτοις εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλή-
λων, εἴθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη τῶν μέτρων τυγχάνουσα
7 μέχρι τοῦ νῦν. οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοὺς
Σώφρονος καὶ Ξενάρχου μίμους καὶ τοὺς Σωκρατικοὺς λό-
γους, οὐδὲ εἴ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων ἢ τῶν ἄλλων
τινῶν τῶν τοιούτων ποιοῖτο τὴν μίμησιν· πλὴν οἱ ἄνθρω-
ποί γε συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν ἐλεγειοποιοὺς τοὺς δὲ
ἐποποιοὺς ὀνομάζουσιν, οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν ποιητὰς
8 ἀλλὰ κοινῇ κατὰ τὸ μέτρον προσαγορεύοντες. καὶ γὰρ ἂν
ἰατρικὸν ἢ μουσικόν τι διὰ τῶν μέτρων ἐκφέρωσιν, οὕτω

5. τοιαῦται Aldus: omittunt A[c]B[c]N[a] et Medicei omnes et GLPQ. vid. Commentarius.

ctae faciunt imitationem numero et sermone et concentu, iisque aut singulis aut mixtis, quemadmodum uno concentu numeroque utuntur et auletica et citharistica, et si quae sunt aliae eiusdem potestatis, ut quae fistulis canit. solo autem numero imitantur sine concentu motus saltatorum: etenim hi quoque per figuratos numeros imitantur et mores et perturbationes et actiones. epopoeia vero unis sermonibus nudis aut metris, atque his dum ea sive miscet inter sese, sive uno aliquo genere metrorum utitur usque ad hoc tempus. non enim communi nomine comprehendere possemus Sophronis et Xenarchi mimos et Socraticos sermones, neque si quis trimetris vel elegis vel aliis quibusdam eiusmodi faceret imitationem; nisi quod homines copulantes cum metro facere alios elegifices alios epifices nominant, non tam qui secundum imitationem sunt poetas quam communiter secundum metrum appellantes. etenim si medicum quoddam vel

καλεῖν εἰώθασιν. οὐδὲν δὲ κοινόν ἐστιν Ὁμήρῳ καὶ Ἐμπεδο-
κλεῖ πλὴν τὸ μέτρον· διὸ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν,
τὸν δὲ φυσιολόγον μᾶλλον ἢ ποιητήν. ὁμοίως δὲ κἂν εἴ τις 9
ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων ποιοῖτο τὴν μίμησιν, καθάπερ Χαι-
ρήμων ἐποίησε Κένταυρον μικτὴν ῥαψῳδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν
μέτρων, καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον. περὶ μὲν οὖν τούτων
διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον. εἰσὶ δέ τινες αἳ πᾶσι χρῶν- 10
ται τοῖς εἰρημένοις, λέγω δὲ οἷον ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ μέ-
τρῳ, ὥσπερ ἥ τε τῶν διθυραμβικῶν ποίησις καὶ ἡ τῶν νόμων
καὶ ἥ τε τραγῳδία καὶ ἡ κωμῳδία· διαφέρουσι δέ, ὅτι αἱ
μὲν ἅμα πᾶσιν αἱ δὲ κατὰ μέρος. ταύτας μὲν οὖν λέγω τὰς
διαφορὰς τῶν τεχνῶν, ἐν οἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν.

2 Ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι (τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις· κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι πάντες), ἤτοι βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς ἢ χείρονας

6. καὶ] οὐκ ἤδη καὶ Aldus cum editoribus plerisque omnibus.
12. οἷς Victorius: codices αἷς.

musicum per metra efferant, sic vocare consueverunt. nihil autem commune est Homero et Empedocli praeter metrum; quamobrem illum iustum est poetam vocare, hunc autem physiologum potius quam poetam. similiter vero etiam si quis omnia metra miscens faceret imitationem, quemadmodum Chaeremo fecit Centaurum mixtam rhapsodiam ex omnibus metris, et is poeta dicendus erit. atque de his hunc in modum expositum esto. sunt etiam artes quae omnibus utuntur iis quae dicta sunt, dico numero et concentu et metro, sicut dithyrambicorum poesis et nomorum et tragoedia comoediaque: differunt autem, quod hae simul omnibus, illae per partes. has igitur dico differentias artium, in quibus faciunt imitationem.

2. Quoniam autem qui imitantur agentes imitantur, eos autem necesse est aut graves esse aut viles (mores enim ferme haec sequuntur sola: nequitia enim et virtute in moribus differunt omnes), aut meliores quam ipsi sumus aut

ἢ καὶ τοιούτους, – ὥσπερ οἱ γραφεῖς· Πολύγνωτος μὲν γὰρ κρείττους, Παύσων δὲ χείρους, Διονύσιος δὲ ὁμοίους εἴκαζεν.
2 δῆλον δὲ ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφοράς, καὶ ἔσται ἑτέρα τῷ ἕτερα μιμεῖσθαι τοῦ-
3 τον τὸν τρόπον. καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει καὶ αὐλήσει καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέσθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας, καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὴν ψιλομετρίαν, οἷον Ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεοφῶν δὲ ὁμοίους, Ἡγήμων δὲ ὁ Θάσιος ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος καὶ Νικοχάρης ὁ τὴν Δηλιάδα χείρους.
4 ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ περὶ τοὺς νόμους [, ὡς Πέρσας καὶ Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος,] μιμήσαιτο ἄν τις. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν· ἡ μὲν γὰρ χείρους ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν.

Ἔτι δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ τὸ ὡς ἕκαστα τούτων μι- 3
μήσαιτο ἄν τις. καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖ-

1. τοιούτους] τοιούτους ἀνάγκη μιμεῖσθαι Aldus. 6. καὶ περὶ Aldus: καὶ τὸ περὶ AcBcNa et M omnes et GLPQ. 8. ὁ alterum om AcBcNa et M omnes et GLQ. 11. ὡς περγᾶς Ac, ὥσπερ γᾶς BcNa, ὡς πέργας Aldus. conf. Commentar.

peiores aut eiusdem moduli, – ut pictores: Polygnotus enim meliores, Pauso peiores, Dionysius similes pingebat. manifestum vero est etiam illarum quas dixi imitationum unamquamque habituram esse has differentias, diversamque futuram, prout diversa in hoc genere imitabitur. etenim in saltatione et in tibiarum citharaeque cantu licet inesse hasce diversitates, etiam in sermonibus et nudis metris, veluti Homerus meliores, Cleophon similes, Hegemo autem Thasius, qui parodias primus fecit et Nicochares Deliadis auctor, peiores. pariterque circa dithyrambos et circa nomos [, ut Persas et Cyclopes Timotheus et Philoxenus,] possit aliquis imitari. ipsa hac differentia tragoedia discessit a comoedia: haec enim peiores illa autem meliores imitari vult quam qui nunc sunt.

3. Etiam tertia horum differentia quomodo singula ho-

σθαι ἔστιν ὁτὲ μὲν ἀπαγγέλλοντα ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον
[, ὥσπερ Ὅμηρος ποιεῖ,] ἢ ὡς τὸν αὐτὸν καὶ μὴ μεταβάλ-
λοντα, ἢ πάντας ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμου-
μένους. ἐν τρισὶ δὴ ταύταις διαφοραῖς ἡ μίμησίς ἐστιν, ὡς 2
εἴπομεν κατ' ἀρχάς, ἐν οἷς τε καὶ ἃ καὶ ὥς. ὥστε τῇ μὲν
ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς Ὁμήρῳ Σοφοκλῆς, μιμοῦνται γὰρ
ἄμφω σπουδαίους, τῇ δὲ Ἀριστοφάνει· πράττοντας γὰρ μι-
μοῦνται καὶ δρῶντας ἄμφω. [ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαί 3
τινες αὐτά φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας. διὸ καὶ ἀντιποι-
οῦνται τῆς τε τραγῳδίας καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ Δωριεῖς, τῆς
μὲν κωμῳδίας οἱ Μεγαρεῖς, οἵ τε ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τῆς παρ'
αὐτοῖς δημοκρατίας γενομένης, καὶ οἱ ἐκ Σικελίας (ἐκεῖθεν γὰρ
ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητής, πολλῷ πρότερος ὢν Χωνίδου καὶ
Μάγνητος), καὶ τῆς τραγῳδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ,
ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον. οὗτοι μὲν γὰρ κώμας τὰς
περιοικίδας καλεῖν φασίν, Ἀθηναῖοι δὲ δήμους, ὡς κωμῳδοὺς
οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ

5. καὶ ἃ Aldus: om $A^c B^c N^a$ et M omnes et L P Q. de G tacetur.

rum imitetur aliquis. nam eisdem et eadem imitari licet nunc quidem renuntiando sive aliam personam induit [sicut Homerus facit] sive idem manet neque mutat, aut ita ut omnes agendo et operando imitentur. tribus igitur his differentiis imitatio obnoxia est, ut ab initio diximus, per quae et quae et quomodo. quamobrem ab una idem imitator Sophocles est qui Homerus, quippe ambo graves imitantur, ab altera qui Aristophanes: agentes enim et operantes ambo imitantur. [unde etiam *δράματα* appellari ea quidam dicunt, quod imitantur *δρῶντας*. ideo etiam tragoediam et comoediam sibi vindicant Dorienses, comoediam quidem Megarenses, tum qui hic, quo scilicet tempore populare imperium apud eos fuerit, tum qui ex Sicilia (inde enim erat Epicharmus poeta, multo prior Chonide et Magnete), et tragoediam nonnulli eorum qui in Peloponneso, ex nominibus indicium facientes. hi enim *κώμας* pagos se vocare dicunt, Athenienses autem *δήμους*; quippe comoedos non a *κωμάζειν* dictos esse, sed

ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεως· καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν
4 *δρᾶν, Ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν.] περὶ μὲν οὖν*
τῶν διαφορῶν, καὶ πόσαι καὶ τίνες τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω
ταῦτα.

Ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο 4
2 *τινές, καὶ αὗται φυσικαί. τό τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον*
τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστὶ (καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν
ἄλλων ζῴων ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖ-
ται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας) καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι
3 *πάντας. σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων· ἃ γὰρ*
αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκρι-
βωμένας χαίρομεν θεωροῦντες, οἷον θηρίων τε μορφὰς τῶν
4 *ἀτιμοτάτων καὶ νεκρῶν. αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι μανθάνειν*
οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιστον ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως·
5 *ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι*
τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν
καὶ συλλογίζεσθαι τί ἕκαστον, οἷον ὅτι οὗτος ἐκεῖνος, ἐπεὶ

quod per *κώμας* vagarentur ab urbanis contempti; et *ποιεῖν* ipsos appellare *δρᾶν*, Athenienses autem *πράττειν*.] iam de differentiis, quot et quae in imitando sint, haec dicta sunto.

4. Genuisse autem videntur omnino poeticam causae duae quaedam, eaeque naturales. nam et imitari innatum est hominibus a pueris (eoque differunt a ceteris animalibus, quod hoc ad imitandum aptissimum est primasque discendi vias imitando ingreditur), et ut imitamentis gaudeant omnes. huius rei signum est quod in operibus evenit: quae enim ipsa aegre cernimus, horum imagines accuratissime factas libenter spectamus, veluti bestiarum formas quamvis contemptissimarum et cadaverum. causa autem huius ipsius rei, quod discere non solum philosophis iucundissimum sed item ceteris, nisi quod breve eius commercium continuant. nam ob hoc cum gaudio imagines vident, quod contingit ut contemplantes discant et ratiocinentur quid unumquodque sit, veluti quod hic ille, siquidem nisi prius viderit, non imi-

ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακώς, οὐχὶ μίμημα * * ποιήσει τὴν ἡδο-
νὴν ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν ἢ τὴν χροιὰν ἢ διὰ τοιαύτην
τινὰ ἄλλην αἰτίαν. κατὰ φύσιν δὲ ὄντος ἡμῖν τοῦ μιμεῖσθαι 6
καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ (τὰ γὰρ μέτρα ὅτι μόρια
τῶν ῥυθμῶν ἐστί, φανερόν), ἐξ ἀρχῆς πεφυκότες καὶ αὐτὰ
μάλιστα κατὰ μικρὸν προάγοντες ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ
τῶν αὐτοσχεδιασμάτων.

Διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποίησις· οἱ μὲν 7
γὰρ σεμνότεροι τὰς καλὰς ἐμιμοῦντο πράξεις καὶ τὰς τῶν
τοιούτων, οἱ δὲ εὐτελέστεροι τὰς τῶν φαύλων, πρῶτον ψό-
γους ποιοῦντες, ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους καὶ ἐγκώμια. τῶν μὲν 8
οὖν πρὸ Ὁμήρου οὐδενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα, εἰκὸς
δὲ εἶναι πολλούς· ἀπὸ δὲ Ὁμήρου ἀρξαμένοις ἔστιν, οἷον
ἐκείνου ὁ Μαργίτης, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον
ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον. διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν
τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους. καὶ ἐγένοντο τῶν πα- 9
λαιῶν οἱ μὲν ἡρωϊκῶν οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί. ὥσπερ δὲ καὶ

1. fortasse fuit οὐχὶ μίμημα ᾗ μίμημα. conf. Comment. 5. οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ Aldus. vid. Comment. 14. καὶ τὸ ἁρμόττον Aldus: codices κατὰ τὸ ἁρμ. vid. Comment.

tamentum * * voluptatem faciet sed per artificium vel colorem vel aliquam eiusmodi causam. sed cum naturae nostrae consentaneum sit imitari simulque concentus et numerus (metra enim partes numerorum esse manifestum), a principio aevum agentes et illa potissimum sensim sensimque promoventes poesin procreaverunt ex subitis conaminibus.

Divisa est autem secundum proprios mores poesis: nam qui graviores, ii honestas imitabantur actiones et honestorum, qui autem leviores ea quae pravi faciebant, primum convicia pangentes, sicut alii hymnos et encomia. sane eorum qui ante Homerum fuere nullius nominare possumus huiusmodi poema, sed verisimile fuisse multos: ab Homero autem exorti possumus, ut est illius Margites, et talia in quibus etiam apte iambicum prodiit metrum. ideo etiam nunc iambicum appellatur, quia hoc metro sese maledictis petebant. itaque inter priscos hi quidem heroicorum, illi autem iam-

τὰ σπουδαῖα μάλιστα ποιητὴς Ὅμηρος ἦν (μόνος γὰρ οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλ' ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν), οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας· ὁ γὰρ Μαργίτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ Ἰλιὰς καὶ Ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας,
10 οὕτω καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας. παραφανείσης δὲ τῆς τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας οἱ ἐφ' ἑκατέραν τὴν ποίησιν ὁρμῶντες κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο, οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν τραγῳδοδιδάσκαλοι, διὰ τὸ μείζω καὶ ἐντιμότερα τὰ σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων.
11 Τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν εἰ ἄρ' ἔχει ἤδη ἡ τραγῳδία τοῖς εἴδεσιν ἱκανῶς ἢ οὔ, αὐτό τε καθ' αὑτὸ κρινόμενον καὶ πρὸς
12 τὰ θέατρα, ἄλλος λόγος. γενομένη δ' οὖν ἀπ' ἀρχῆς αὐτο-

4. ὁ Aldus: AcBcNa τό. de ceteris codicibus tacetur. 11. εἰ ἄρ' ἔχει] παρέχει AcBcNa et M omnes et G L P Q, εἰ ἄρα ἔχει Aldus et ceteri editores. corrupta scriptura ex *ΕΙΑΡΕΧΕΙ* perperam coniuncto et *ΕΙ* pro *Π* habito nata est. 12. κρινόμενον Aldus: codices κρίνεται ἢ ναὶ aut κρίνεται ἦναι aut κρίνεται εἶναι. vid. Comment. 13. γενομένης οὖν et αὐτοσχεδιαστικῆς AcBcNa cum plerisque, γενομένη οὖν et αὐτοσχεδιαστικὴ M 16 et Q et nonnulli ex Victorii codicibus. γενομένη δ' a Bekkero accepi: nam id et sententiae aptum est structuraeque verborum, et quomodo inde γενομένης oreretur liquet.

borum poetae exstiterunt. sed quemadmodum in gravibus argumentis prae ceteris poeta fuit Homerus (unus non modo quod recte, sed quod etiam dramaticas fecit imitationes), sic etiam comoediae formas primus submonstravit, non convicia sed quod ridiculum dramatice exhibendo: nam Margites se habet, sicut Ilias et Odyssea ad tragoedias, eadem ratione et ipse ad comoedias. cum autem apparuisset tragoedia et comoedia, qui ad utramque poesin natura sua ferebantur, hi pro iambis comoedias, illi pro epicis carminibus tragoedias docere coeperunt, quod celsiores quam illae atque honoratiores hae species erant.

Dispicere vero, an iam sufficiat tragoedia formis poeticae nec ne, sive hoc ipsum per se spectatur sive theatris adhibitis, alius est disputationis. ab initio igitur cum ex-

σχεδιαστικὴ καὶ αὐτὴ καὶ ἡ κωμῳδία, καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικά, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμενα, κατὰ μικρὸν ηὐξήθη προαγόντων ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς, καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγῳδία ἐπαύσατο, ἐπεὶ
ἔσχε τὴν αὐτῆς φύσιν. καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς 13
εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασεν· τρεῖς δὲ καὶ
σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς. ἔτι δὲ τὸ μέγεθος ἐκ μικρῶν μύ- 14
θων καὶ λέξεως γελοίας, διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν, ὀψὲ ἀπεσεμνύνθη, τό τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο (τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν, λέξεως δὲ γενομένης αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρεν· μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστιν. σημεῖον δὲ τούτου· πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλή-

2. φαλλικά Aldus: φαύλλικά $A^cB^cN^a$ et GP, φαυλικά LQ.

temporalis evasisset et ipsa et comoedia, haec ab iis qui dithyrambum praeibant, illa ab iis qui phallica, quae etiamnum in multis civitatibus usus tenet, paulatim aucta est, promoventibus quantum de ipsa innotuit, atque cum multas passa esset tragoedia mutationes substitit, postquam assecuta erat suam naturam. ac numerum histrionum ex uno ad duos primus produxit Aeschylus, et partes chori minuit, et actorem primarum partium instruxit; tres autem et scenae picturam Sophocles. praeterea mensura ex brevibus fabulis et dictione ridicula, quoniam ex satyrorum ludicris mutavit, sero exculta est, et metrum ex tetrametro iambicum evasit (nam primum tetrametro utebantur propterea quod satyrica et magis saltatoria erat poesis, sermone autem exorto ipsa natura proprium metrum invenit:. nam ex omnibus metris sermoni maxime aptum est iambicum. cuius rei signum est quod saepissime iambica pronuntiamus in mutuo sermone, hexametros autem raro et excedentes communis sermonis

λους, ἐξάμετρα δὲ ὀλιγάκις καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας)· ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθη καὶ τὰ ἄλλα ὡς ἕκαστα κοσμηθῆναι λέγεται. περὶ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτα ἔστω ἡμῖν εἰρημένα· πολὺ γὰρ ἂν ἴσως ἔργον εἴη διεξιέναι καθ' ἕκαστον.

5 *Ἡ δὲ κωμῳδία ἐστίν, ὥσπερ εἴπομεν, μίμησις φαυλοτέρων μέν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν, ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐστὶ τὸ γελοῖον μόριον. τὸ γάρ γελοῖόν ἐστιν ἁμάρτημά τι καὶ αἶσχος ἀνώδυνον καὶ οὐ φθαρτικόν, οἷον εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον αἰσχρόν τι καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης.*
2 *αἱ μὲν οὖν τῆς τραγῳδίας μεταβάσεις, καὶ δι' ὧν ἐγένοντο, οὐ λελήθασιν, ἡ δὲ κωμῳδία διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι ἐξ ἀρχῆς ἔλαθεν· καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν, ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν. ἤδη δὲ σχήματά τινα αὐτῆς*
3 *ἐχούσης οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταὶ μνημονεύονται. τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν ἢ λόγους ἢ πλήθη ὑποκριτῶν καὶ ὅσα τοι-*

2. *ἄλλα ὡς* Aldus: *ἄλλως* AcBc et M XIV 16 et G L P Q, *ἀλλ' ὡς* M 21, *ἄλλα* Na et M 14. 3. *περὶ - τοσαῦτα* Aldus: om AcBcNa cum plerisque. vid. Comment. 16. *λόγους* Hermannus: codices *προλόγους*. v. Comment.

modulationem); praeterea episodiorum copia et cetera ut quaeque exornata dicuntur. de his igitur haec a nobis exposita sunto: magnum enim forsitan opus fuerit singula percurrere.

5. Comoedia autem est, ut diximus, imitatio deteriorum quidem, non tamen in omni vitiorum genere, sed turpitudinis nonnisi pars est ridiculum. nam ridiculum est peccatum quoddam et turpitudo doloris expers neque perniciosa, sicut statim ridicula persona est turpe quid et distortum sine doloris significatione. iam tragoediae immutationes, etiam a quibus factae sint, non latuerunt, comoedia autem quod primo minus existimabatur delituit: etenim chorum comoedorum sero tandem archon dedit, sed voluntarii erant. sed postquam iam formas quasdam nacta est, memorantur qui comici poetae dicuntur. quis vero personas de-

αὗτα, ἠγνόηται· τὸ δὲ μύθους ποιεῖν Ἐπίχαρμος καὶ Φόρ-
μις. τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐκ Σικελίας ἦλθεν, τῶν δὲ Ἀθήνησιν
Κράτης πρῶτος ἦρξεν ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας καθόλου
ποιεῖν λόγους καὶ μύθους. ἡ μὲν οὖν ἐποποιία τῇ τραγῳ- 4
δίᾳ [μέχρι μόνου μέτρου μεγάλου] μίμησις εἶναι σπουδαίων
ἠκολούθησεν· τῷ δὲ τὸ μέτρον ἁπλοῦν ἔχειν καὶ ἀπαγγελίαν
εἶναι, ταύτῃ διαφέρουσιν. ἔτι δὲ τῷ μήκει· ἡ μὲν γὰρ ὅτι
μάλιστα πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι ἢ μικρὸν
ἐξαλλάττειν, ἡ δὲ ἐποποιία ἀόριστος τῷ χρόνῳ, καὶ τούτῳ
διαφέρει. καίτοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦτο
ἐποίουν καὶ ἐν τοῖς ἔπεσιν. μέρη δ' ἐστὶ τὰ μὲν ταὐτά, τὰ 5
δὲ ἴδια τῆς τραγῳδίας. διόπερ ὅστις περὶ τραγῳδίας οἶδε
σπουδαίας καὶ φαύλης, οἶδε καὶ περὶ ἐπῶν· ἃ μὲν γὰρ
ἐποποιία ἔχει, ὑπάρχει τῇ τραγῳδίᾳ, ἃ δὲ αὐτή, οὐ πάντα
ἐν τῇ ἐποποιίᾳ.

2. *ἦρξαν* post *Φόρμις* Aldus. conf. Comment. *μὲν*] *μὲν οὖν* Aldus ceterique editores, sed *οὖν* deest AcBcNa et M omnibus et G L P Q, et abesse potest. 5. *μεγάλου*] *μετὰ λόγου* Aldus et vulgo. conf. Comment. statim *τῷ* Aldus: *τὸ* AcBcNa et M omnes et L Q. ex G Heynius *τῷ* enotavit, Buhlius nihil inde rettulit.

derit aut sermones aut plures histriones et quaecumque sunt huiusmodi, non compertum est: fabulas autem pangere Epicharmus et Phormis. hoc quidem primum ex Sicilia venit, sed Atheniensium Crates primus coepit missa forma invectiva generatim narrationes pangere et fabulas. epopoeia vero tragoediam [nonnisi metro longo excepto] ita assectata est ut graves imitaretur: sed quod metrum simplex habet et narratio est, eo discrepant. praeterea longitudine: etenim haec quam maxime studet intra unum solis circuitum versari vel paulum excedere, epopoeia autem temporis definitionem non admittit, et hoc differt. quamquam primo aeque in tragoediis hoc faciebant atque in carminibus epicis. partes autem aliae sunt communes, aliae tragoediae peculiares. quamobrem quicumque tragoediam gravem et vilem compertam habet, idem sapit in epicis: quae enim epopoeia habet, insunt in tragoedia, quae autem ipsa, non omnia in epopoeia.

Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν ἑξαμέτροις μιμητικῆς καὶ περὶ 6
κωμῳδίας ὕστερον ἐροῦμεν, περὶ δὲ τραγῳδίας λέγωμεν, ἀπο-
λαβόντες αὐτῆς ἐκ τῶν εἰρημένων τὸν γινόμενον ὅρον τῆς
2 οὐσίας. ἔστιν οὖν τραγῳδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ
τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου
τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας,
δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων
3 κάθαρσιν. λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν καὶ
ἁρμονίαν καὶ μέλος, τὸ δὲ χωρὶς τοῖς εἴδεσι τὸ διὰ μέτρων
4 ἔνια μόνον περαίνεσθαι καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους. ἐπεὶ δὲ
πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν, πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης
ἂν εἴη τι μόριον τραγῳδίας ὁ τῆς ὄψεως κόσμος, εἶτα μελο-
ποιία καὶ λέξις· ἐν τούτοις γὰρ ποιοῦνται τὴν μίμησιν. λέγω
δὲ λέξιν μὲν αὐτὴν τὴν τῶν μέτρων σύνθεσιν, μελοποιίαν δὲ
5 ὃ τὴν δύναμιν φανερὰν ἔχει πᾶσαν. ἐπεὶ δὲ πράξεώς ἐστι μίμη-
σις, πράττεται δὲ ὑπό τινων πραττόντων, οὓς ἀνάγκη ποιούς
τινας εἶναι κατά τε τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν (διὰ γὰρ τού-

7. μαθημάτων $A^cB^cN^a$ et M omnes et GLPQ et Aldus.

6. Itaque de imitatione per hexametros et de comoedia post disseremus, de tragoedia autem dicamus, colligentes eius ex ante dictis consectariam definitionem ingenii. est igitur tragoedia imitatio actionis gravis et absolutae, magnitudinem habentis, condito sermone, haud coniunctis quibusque formis in partibus, agentium nec per narrationem, miseratione ac metu perficiens talium perturbationum purgationem. dico autem conditum sermonem qui numerum habet et modulationem cantumque, illud autem separatum secundum formas quod nonnulla solis metris absolvuntur et alia rursus per cantum. sed quoniam agentes imitationem faciunt, primum necessario erit quaedam pars tragoediae ornatus spectaculi, deinde modorum confectio et dictio: his enim faciunt imitationem. dico autem dictionem ipsam metrorum compositionem; modorum confectionem cuius omnis vis in aperto est. sed quoniam actionis est imitatio, agitur autem a quibusdam agentibus, quos qualitatis cuiusdam esse oportet pro morali habitu et animi sententia (nam ob haec

των καὶ τὰς πράξεις εἶναί φαμεν ποιάς τινας), πέφυκεν αἴτια
δύο τῶν πράξεων εἶναι, διάνοια καὶ ἦθος, καὶ κατὰ ταύτας
καὶ τυγχάνουσι καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες. ἔστι δὲ τῆς μὲν 6
πράξεως ὁ μῦθος ἡ μίμησις· λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον τὴν
σύνθεσιν τῶν παργμάτων, τὰ δὲ ἤθη, καθ' ἃ ποιούς τινας
εἶναί φαμεν τοὺς πράττοντας, διάνοιαν δέ, ἐν ὅσοις λέγον-
τες ἀποδεικνύασί τι ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην. ἀνάγκη 7
οὖν πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἕξ, καθ' ἃ ποιά τις ἐστὶν
ἡ τραγῳδία· ταῦτα δ' ἐστὶ μῦθος καὶ ἤθη καὶ λέξις καὶ
διάνοια καὶ ὄψις καὶ μελοποιία. οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται, δύο
μέρη ἐστίν, ὡς δὲ μιμοῦνται, ἕν, ἃ δὲ μιμοῦνται, τρία, καὶ
παρὰ ταῦτα οὐδέν. [τούτοις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν ὡς 8
εἰπεῖν κέχρηνται τοῖς εἴδεσιν· καὶ γὰρ ὄψεις ἔχει πᾶν καὶ
ἦθος καὶ μῦθον καὶ λέξιν καὶ μέλος, καὶ διάνοιαν ὡσαύτως.]
μέγιστον δὲ τούτων ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις· ἡ 9
γὰρ τραγῳδία μίμησίς ἐστιν οὐκ ἀνθρώπων ἀλλὰ πράξεως

5. ἃ G P : ὃ $A^cB^cN^a$ cum plerisque. 8. ἃ Aldus : ὃ $A^cB^cN^a$ cum plerisque.

etiam actiones qualitatis cuiusdam esse dicimus), duas consentaneum est actionum causas esse, sententiam et moralem habitum, et secundum haec omnes finem et attingunt et ab eo aberrant. est autem fabula actionis imitatio: dico enim fabulam hanc compositionem factorum, mores autem, secundum quos qualitatis cuiusdam esse agentes dicimus, sententiam autem, ubi dicentes aliquid demonstrant aut etiam quid existiment declarant. itaque necesse est, ut cuiusque tragoediae partes sint sex, quibus qualitatem quandam nanciscitur tragoedia: hae autem sunt fabula et mores et dictio et sententia et spectaculum et melopoeia. quibus enim imitantur, duae partes sunt, quomodo imitantur, una, quae imitantur, tres, et praeter haec nulla. [his igitur non pauci eorum, ut ita dicam, usi sunt formis: namque spectacula habet quodcumque et mores et fabulam et dictionem et cantum et sententiam eodem modo.] summum vero ex his factorum compositio: tragoedia enim imitatio est non homi-

[καὶ βίου καὶ εὐδαιμονίας· καὶ ἡ κακοδαιμονία ἐν πράξει
10 ἐστί, καὶ τὸ τέλος πρᾶξίς τις ἐστίν, οὐ ποιότης]. εἰσὶ δὲ
κατὰ μὲν τὰ ἤθη ποιοί τινες, κατὰ δὲ τὰς πράξεις εὐδαίμονες
ἢ τοὐναντίον. οὔκουν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσωνται πράττουσιν,
ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις. ὥστε τὰ
πράγματα καὶ ὁ μῦθος τέλος τῆς τραγῳδίας· τὸ δὲ τέλος
11 μέγιστον ἁπάντων. ἔτι ἄνευ μὲν πράξεως οὐκ ἂν γένοιτο
τραγῳδία, ἄνευ δὲ ἠθῶν γένοιτ' ἄν. αἱ γὰρ τῶν νέων τῶν
πλείστων ἀήθεις τραγῳδίαι εἰσί, καὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ
τοιοῦτοι, οἷον καὶ τῶν γραφέων Ζεῦξις πρὸς Πολύγνωτον
πέπονθεν· ὁ μὲν γὰρ Πολύγνωτος ἀγαθὸς ἠθογράφος, ἡ δὲ
12 Ζεύξιδος γραφὴ οὐδὲν ἔχει ἦθος. ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς θῇ
ῥήσεις ἠθικὰς καὶ λέξεις καὶ διανοίας εὖ πεποιημένας, οὐ
ποιήσει ὃ ἦν τῆς τραγῳδίας ἔργον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἡ κα-

1. *καὶ κακοδαιμονίας* post *εὐδαιμονίας* Aldus: om $A^cB^cN^a$ et M omnes et G L P Q. *καὶ ἡ κακοδαιμονία*] Aldus cum plerisque editoribus *καὶ γὰρ ἡ εὐδαιμονία*. vid. Comment. 10. *πολύγνωστον* A^cB^c et corr N^a; mox *πολύγνωστος* $A^cB^cN^a$. 11. *ἀγαθὸς* G L Q et libri Victoriani: *ἀγαθῶν* $A^cB^cN^a$ (et M omnes) et Aldus. 13. *οὐ ποιήσει*] *οὐ ποιήσεις* Aldus, *ποιήσει* $A^cB^cN^a$ et G L P Q. vid. Comment.

num sed actionis [et vitae et felicitatis: etiam infelicitas actione continetur, et finis actio est aliqua, non qualitas]. sunt autem pro moribus qualitate quadam praediti, pro actionibus felices aut contra. non igitur ut mores imitentur agunt, sed mores una complectuntur propter actiones. itaque facta et fabula finis tragoediae: finis autem omnium summum est. praeterea sine actione non fiat tragoedia, sed sine moribus fiat: nam tragoediae recentiorum plerorumque moribus carent, et omnino poetae multi tales, quod etiam ex pictoribus Zeuxidi ad Polygnotum comparato accidit: Polygnotus enim bonus morum pictor, sed Zeuxidis pictura nullos habet mores. porro si quis deinceps ponat sermones moratos et dictiones et sententias bene factas, non faciet quod tragoediae officium erat, sed multo magis ea tragoedia quae his par-

ταδεεστέροις τούτοις κεχρημένη τραγῳδία, ἔχουσα δὲ μῦθον
καὶ σύστασιν πραγμάτων. πρὸς δὲ τούτοις τὰ μέγιστα οἷς 13
ψυχαγωγεῖ ἡ τραγῳδία, τοῦ μύθου μέρη ἐστίν, αἵ τε περι-
πέτειαι καὶ ἀναγνωρίσεις. ἔτι σημεῖον ὅτι καὶ οἱ ἐγχειροῦν- 14
τες ποιεῖν πρότερον δύνανται τῇ λέξει καὶ τοῖς ἤθεσιν ἀκρι-
βοῦν ἢ τὰ πράγματα συνίστασθαι, οἷον καὶ οἱ πρῶτοι ποιηταὶ
σχεδὸν ἅπαντες. ἀρχὴ μὲν οὖν καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μῦθος τῆς
τραγῳδίας, δεύτερον δὲ τὰ ἤθη. [παραπλήσιον γάρ ἐστι καὶ 15
ἐπὶ τῆς γραφικῆς· εἰ γάρ τις ἐναλείψειε τοῖς καλλίστοις
φαρμάκοις χύδην, οὐκ ἂν ὁμοίως εὐφράνειεν καὶ λευκογρα-
φήσας εἰκόνα. ἔστι τε μίμησις πράξεως, καὶ διὰ ταύτην μά-
λιστα τῶν πραττόντων. τρίτον δὲ ἡ διάνοια. τοῦτο δ' ἐστὶ 16
τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ
τῶν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν· οἱ μὲν
γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας, οἱ δὲ νῦν ῥητορι-
κῶς. ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν 17
ὁποία τις· διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος τῶν λόγων ἐν οἷς μηδ'

17. post τις $A^cB^cN^a$ et M XIV 16 21 ἐν οἷς οὐκ ἔστι δῆλον ἢ προαιρεῖται ἢ φεύγει. sic Aldus quoque, sed idem addit ὁ λέγων.

cius usa fabulam tamen habet et compositionem factorum. accedit quod quibus maxime animos tenet tragoedia, fabulae partes sunt, peripetiae et agnitiones. etiam hoc signum est quod qui poesin adgrediuntur prius dictioni et moribus iuste possunt respondere quam facta componere, quemadmodum etiam primi poetae fere omnes. principium igitur et quasi anima tragoediae est fabula, proxime autem sequuntur mores. [simile enim quoddam evenit etiam in arte pingendi: nam si quis illeverit pulcherrimis pigmentis fuse, non perinde delectaverit quam imagine alba delineata. estque imitatio actionis atque per hanc potissimum agentium. tertium sententia. id autem est dicere posse quae rei insunt quaeque apta sunt, id quod in orationibus artis politicae et rhetoricae negotium est: nam antiqui politice dicentes faciebant, hodierni rhetorice. morale autem est id quod decla-

ὅλως ἔστιν ὅ τι προαιρεῖται ἢ φεύγει ὁ λέγων· διανοια δέ,
ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι ὡς ἔστιν ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ καθόλου
18 τι ἀποφαίνονται. τέταρτον δὲ τῶν μὲν λόγων ἡ λέξις· λέγω
δέ, ὥσπερ πρότερον εἴρηται, λέξιν εἶναι τὴν διὰ τῆς ὀνομα-
σίας ἑρμηνείαν, ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμέτρων καὶ ἐπὶ τῶν λόγων
19 ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν. τῶν δὲ λοιπῶν πέντε ἡ μελοποιία
μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων. ἡ δὲ ὄψις ψυχαγωγικὸν μέν, ἀτε-
χνότατον δὲ καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς· ἡ γὰρ τῆς
τραγῳδίας δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος καὶ ὑποκριτῶν ἐστίν.
ἔτι δὲ κυριωτέρα περὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ
σκευοποιοῦ τέχνη τῆς τῶν ποιητῶν ἐστίν.]

Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγωμεν μετὰ ταῦτα ποίαν τινὰ 7
δεῖ τὴν σύστασιν εἶναι τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ τοῦτο καὶ
2 πρῶτον καὶ μέγιστον τῆς τραγῳδίας ἐστίν. κεῖται δ' ἡμῖν
τὴν τραγῳδίαν τελείας καὶ ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν, ἐχού-
σης τι μέγεθος· ἔστι γὰρ ὅλον καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος.

rat studium quale sit; quapropter non habent morale orationum in quibus plane non est quod expetat aut fugiat qui loquitur: sententia autem, in quibus demonstrant aliquid quale sit aut non sit, aut generatim quid declarant. quartum est orationum elocutio: dico autem, ut ante monitum est, dictionem esse per vocabula elocutionem, id quod et in metricis et in orationibus eandem vim habet. ex relicuis autem quinque melopoeia summum est condimentorum. spectaculum autem animos quidem tenet, sed artis maxime expers et minime proprium poeticae: tragoediae enim vis etiam sine certamine et histrionibus est. praeterea circa confectionem spectaculorum opificis ars potius versatur quam poetarum.]

7. Quibus expositis, dicamus iam qualem esse oporteat compositionem factorum, quandoquidem hoc et primum et maximum in tragoedia est. certum autem nobis est tragoediam esse imitationem absolutae et totius actionis quae aliquam magnitudinem habeat: est enim totum etiam quod

ὅλον δ' ἐστὶ τὸ ἔχον ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τελευτήν. ἀρχὴ δ' 3
ἐστὶν ὃ αὐτὸ μὲν μὴ ἐξ ἀνάγκης μετ' ἄλλο ἐστί, μετ' ἐκεῖνο δ'
ἕτερον πέφυκεν εἶναι ἢ γίνεσθαι· τελευτὴ δὲ τοὐναντίον ὃ
αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι, ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ ὡς ἐπὶ τὸ
πολύ, μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν· μέσον δὲ ὃ καὶ αὐτὸ μετ'
ἄλλο καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον. δεῖ ἄρα τοὺς συνεστῶτας εὖ
μύθους μήθ' ὁπόθεν ἔτυχεν ἄρχεσθαι μήθ' ὅπου ἔτυχε τε-
λευτᾶν, ἀλλὰ κεχρῆσθαι ταῖς εἰρημέναις ἰδέαις. ἔτι δ' ἐπεὶ 4
τὸ καλὸν καὶ ζῷον καὶ ἅπαν πρᾶγμα ὃ συνέστηκεν ἔκ τινων,
οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν
μὴ τὸ τυχόν· – τὸ γὰρ καλὸν ἐν μεγέθει καὶ τάξει ἐστί, διὸ
οὔτε πάμμικρον ἄν τι γένοιτο καλὸν ζῷον (συγχεῖται γὰρ ἡ
θεωρία ἐγγὺς τοῦ ἀναισθήτου χρόνου γινομένη) οὔτε παμμέγε-
θες· οὐ γὰρ ἅμα ἡ θεωρία γίνεται, ἀλλ' οἴχεται τοῖς θεω-
ροῦσι τὸ ἓν καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας, οἷον εἰ μυρίων στα-
δίων εἴη ζῷον. ὥστε δεῖ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ ἐπὶ 5

12 et 13. πᾶν μικρὸν et πᾶν μέγεθος AcBcNa cum plerisque et sic Aldus, πάνυ μικρὸν et πάνυ μέγα M 16.

nullam magnitudinem habeat. totum autem est quod habet principium et medium et finem. principium est quod ipsum quidem haud necessario post aliud est, post illud autem aliud oportet esse aut fieri; finis autem contrarium, quod ipsum post aliud oportet esse, sive necessario sive ut plurimum, post hoc autem aliud nihil; medium autem quod et ipsum post aliud et post illud aliud. oportet igitur fabulas bene compositas neque unde fors tulerit incipere neque ubicumque desinere, sed ex formis ante dictis constitutas esse. porro quoniam quod pulchrum sive animal sive quaecumque res quae ex quibusdam partibus constat, non solum has dispositas habeat necesse est, sed etiam magnitudinem non quamcumque: – pulchrum enim in magnitudine et ordine est, ita ut neque perexiguum animal pulchrum fieri possit (confunditur enim contemplatio cum prope ad insensibile tempus accedit) neque permagnum: non enim simul contemplatio fit, sed elabitur contemplantibus unum et totum ex contemplatione, veluti si sexcentorum

τῶν ζῴων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο δὲ εὐσύνοπτον εἶναι,
οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μῆκος, τοῦτο δ' εὐμνη-
6 μόνευτον εἶναι. τοῦ δὲ μήκους ὅρος πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας
καὶ τὴν αἴσθησιν οὐ τῆς τέχνης ἐστίν· εἰ γὰρ ἔδει ἑκατὸν
τραγῳδίας ἀγωνίζεσθαι, πρὸς κλεψύδραν ἂν ἠγωνίζοντο [, ὥσπερ
7 ποτὲ καὶ ἄλλοτε φασίν]. ὁ δὲ κατ' αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ
πράγματος ὅρος, ἀεὶ μὲν ὁ μείζων μέχρι τοῦ σύνδηλος εἶναι
καλλίων ἐστὶ κατὰ τὸ μέγεθος, ὡς δὲ ἁπλῶς διορίσαντας
εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς
γιγνομένων συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας ἢ ἐξ εὐτυ-
χίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ μεγέθους.

Μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ 8
ἕνα ᾖ· πολλὰ γὰρ καὶ ἄπειρα τῷ γένει συμβαίνει, ἐξ ὧν
ἐνίων οὐδέν ἐστιν ἕν. οὕτω δὲ καὶ πράξεις ἑνὸς πολλαί εἰσιν,
2 ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται πρᾶξις. διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρ-

3. πρὸς μὲν Aldus: μὲν πρὸς AcBcNa et M omnes et GLQ.

stadiorum esset animal, itaque quemadmodum oportet in corporibus et animalibus esse quidem magnitudinem, hanc vero facile conspiciendam esse, sic etiam in fabulis adesse quidem longitudinem, sed quae facile memoria comprehendatur. sed longitudinis terminus ratione habita ad certamina et perceptionem, artis non est: si enim centum tragoedias certare oporteret, ad clepsydram sane certarent [, quomodo aliquando et alias dicunt]. sed qui ex ipsa natura facti consequitur terminus, semper quidem amplior, dummodo perspicuus sit, pulchrior est secundum magnitudinem, sed ut simpliciter definiendo dicamus, quo spatio temporis, secundum probabilitatem vel necessitatem rebus succedentibus, accidit in felicitatem ex infelicitate aut ex felicitate in infelicitatem mutationem fieri, sufficiens terminus est magnitudinis.

8. Fabula autem est una, non ut nonnulli opinantur, si circa unum aliquem versatur: multa enim et infinita genere contingunt, ex quorum nonnullis nihil est unum. sic etiam actiones unius cuiusdam multae sunt, ex quibus una nulla fit actio. quapropter omnes videntur errare, quicun-

τάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν Ἡρακληΐδα καὶ Θησηΐδα καὶ τὰ
τοιαῦτα ποιήματα πεποιήκασιν· οἴονται γὰρ ἐπεὶ εἷς ἦν ὁ
Ἡρακλῆς, ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσήκειν. ὁ δ' Ὅμηρος, 3
ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διαφέρει, καὶ τοῦτ' ἔοικε καλῶς ἰδεῖν,
ἤτοι διὰ τέχνην ἢ διὰ φύσιν· Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν οὐκ
ἐποίησεν ἅπαντα ὅσα αὐτῷ συνέβη, οἷον πληγῆναι μὲν ἐν τῷ
Παρνασσῷ, μανῆναι δὲ προσποιήσασθαι ἐν τῷ ἀγερμῷ, ὧν
οὐδὲν θατέρου γενομένου ἀναγκαῖον ἦν ἢ εἰκὸς θάτερον γενέ-
σθαι, ἀλλὰ περὶ μίαν πρᾶξιν, οἵαν λέγομεν, τὴν Ὀδύσσειαν
συνέστησεν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα. χρὴ οὖν, καθάπερ 4
καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἡ μία μίμησις ἑνός ἐστιν, οὕτω
καὶ τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως μίμησίς ἐστι, μιᾶς τε εἶναι καὶ
ταύτης ὅλης, καὶ τὰ μέρη συνεστάναι τῶν πραγμάτων οὕτως
ὥστε μετατιθεμένου τινὸς μέρους ἢ ἀφαιρουμένου διαφέρε-
σθαι καὶ κινεῖσθαι τὸ ὅλον· ὃ γὰρ προσὸν ἢ μὴ προσὸν μη-
δὲν ποιεῖ ἐπίδηλον, οὐδὲ μόριον τοῦ ὅλου ἐστίν.

1. καὶ ante Θησηΐδα Aldus: om $A^{c}B^{c}N^{a}$ et M omnes et G.
16. οὐδὲ Q et Aldus: $A^{c}N^{a}$ et M 14 16 21 et L οὐδέν, B^{c} et M XIV et GP ὡς οὐδέν. vulgatum οὐδὲ est ne-quidem.

que poetarum Herculeidem et Theseidem et eiusmodi poemata fecerunt: opinantur enim quoniam unus erat Hercules, unam etiam fabulam esse convenire. Homerus autem, sicut etiam in aliis eminet, hoc quoque videtur bene perspexisse, sive propter artem sive propter ingenium: Odysseam enim dum pangit, non omnia panxit quae illi acciderunt, veluti hinc morsu ictum esse in Parnasso, insaniam inde simulasse in delectu, quorum neutrum, si alterum factum esset, necessarium erat vel probabile fieri alterum, sed circa unam actionem, qualem dicimus, Odysseam panxit, itemque Iliadem. oportet igitur, quemadmodum etiam in aliis artibus una imitatio unius rei est, sic etiam fabulam, quoniam actionis imitatio est, et unius esse et huius totius, partesque factorum ita coniunctas esse, ut translata aliqua parte vel sublata totum quoque differatur moveaturque: nam quod additum aut non additum nihil reddit notabile, ne pars quidem totius est.

Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ ὅτι οὐ τὸ τὰ γενόμενα 9
λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστίν, ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ
2 δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον. ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιη-
τὴς οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμετρα διαφέρουσιν· εἴη γὰρ ἂν
τὰ Ἡροδότου εἰς μέτρα τεθῆναι, καὶ οὐδὲν ἧττον ἂν εἴη ἱστορία
τις μετὰ μέτρου ἢ ἄνευ μέτρων· ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει, τῷ
3 τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν, τὸν δὲ οἷα ἂν γένοιτο. διὸ καὶ
φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν· ἡ
μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ'
4 ἕκαστον λέγει. ἔστι δὲ καθόλου μέν, τῷ ποίῳ τὰ ποῖ' ἄττα
συμβαίνει λέγειν ἢ πράττειν κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον
[, οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη], τὰ δὲ καθ'
5 ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν ἢ τί ἔπαθεν. ἐπὶ μὲν οὖν
τῆς κωμῳδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονεν· συστήσαντες γὰρ
τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ὑπο-

12. τὰ Aldus: B^c et M XIV et GP τὸ, A^c Q τὸν, N^a M 14 τὴν.
15. ὑποτιθέασιν est in $A^cB^cN^a$ et G L P Q et idem (quamvis taceat Winstanleius) in Mediceis esse non dubium videtur: Aldus ἐπιτιθέασιν invexit respiciens illud ἐπιτιθεμένη paulo ante ab interpolatore positum. ὑποθέντα τὰ ὀνόματα legimus c. 17, 4.

9. Manifestum vero ex iis quae disputavimus simul est non quae facta sunt dicere, id poetae officium esse, sed quae fieri possint, eaque quomodo fieri aut probabile sit aut necessarium. nam rerum scriptor et poeta non metricae et prosae orationis usu differunt: possent enim quae Herodotus scripsit metris adstricta esse, nec minus foret historia quaedam cum metro atque sine metris: sed hoc differunt, quod hic quae facta sunt dicit, ille quae possunt fieri. quamobrem et magis philosophicum et gravius est poesis quam historia: nam poesis potius quae generalia, historia autem singularia dicit. sunt autem generalia, qualem qualia conveniat dicere vel facere secundum verisimilitudinem vel necessitatem [, cui studet poesis nomina imponens], singularia autem, quid Alcibiades fecerit aut quid passus sit. in comoedia quidem hoc iam perspicuum factum est: nam fabulam e probabilibus posteaquam

*τιθέασιν, καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ περὶ τῶν καθ' ἕκα-
στον ποιοῦσιν. ἐπὶ δὲ τῆς τραγῳδίας τῶν γενομένων ὀνομά-* 6
*των ἀντέχονται. αἴτιον δ' ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν· τὰ
μὲν οὖν μὴ γενόμενα οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά, τὰ δὲ
γενόμενα φανερὸν ὅτι δυνατά· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν
ἀδύνατα. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τραγῳδίαις ἐνίαις μὲν* 7
*ἓν ἢ δύο τῶν γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων, τὰ δὲ ἄλλα πεποιη-
μένα, ἐν ἐνίαις δὲ οὐθέν, οἷον ἐν τῷ Ἀγάθωνος Ἄνθει·
ὁμοίως γὰρ ἐν τούτῳ τά τε πράγματα καὶ τὰ ὀνόματα πε-
ποίηται, καὶ οὐδὲν ἧττον εὐφραίνει. ὥστ' οὐ πάντως εἶναι* 8
*ζητητέον τῶν παραδεδομένων μύθων, περὶ οὓς αἱ τραγῳδίαι
εἰσίν, ἀντέχεσθαι. καὶ γὰρ γελοῖον τοῦτο ζητεῖν, ἐπεὶ καὶ
τὰ γνώριμα ὀλίγοις γνώριμά ἐστιν, ἀλλ' ὅμως εὐφραίνει πάν-
τας. δῆλον οὖν ἐκ τούτων ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύ-* 9
*θων εἶναι δεῖ ποιητὴν ἢ τῶν μέτρων, ὅσῳ ποιητὴς κατὰ τὴν
μίμησίν ἐστι, μιμεῖται δὲ τὰς πράξεις. κἂν ἄρα συμβῇ
γενόμενα ποιεῖν, οὐθὲν ἧττον ποιητής ἐστιν· τῶν γὰρ γενο-*

componere coeperunt, iam nomina pro arbitrio subiiciunt, neque ut iamborum scriptores circa singularia versantur. in tragoedia vero propriorum hominum nomina tenent. causa est quod credibile videtur quod fieri potest: atqui quae facta non sunt nondum confidimus fieri posse, quae autem facta sunt fieri posse liquet: non enim facta essent, si fieri non possent. verum tamen etiam in tragoediis, in quibusdam unum vel duo ex notis nominibus sunt, cetera autem ficta, in quibusdam nullum, velut in Agathonis Flore: pariter enim in hoc et facta et nomina ficta sunt, et nihilo minus oblectant. quare non utique contendendum eo ut traditas fabulas, in quibus tragoediae versantur, teneamus. etenim ridiculum eo contendere, siquidem etiam quae nota paucis nota sunt, et tamen oblectant omnes. perspicuum igitur ex his poetam potius fabulas pangere quam metra, quatenus poeta est secundum imitationem, imitando autem actiones exprimit. quamvis igitur eveniat eum pangere quae facta sunt, nihilo minus poeta est: nam quae facta sunt, eorum nonnulla nihil obstat quo

μένων ἔνια οὐδὲν κωλύει τοιαῦτα εἶναι οἷα ἂν εἰκὸς γενέ-
σθαι καὶ δυνατὰ γενέσθαι, καθ' ὃ ἐκεῖνος αὐτῶν ποιητής
10 ἐστιν. τῶν δὲ ἁπλῶν μύθων καὶ πράξεων αἱ ἐπεισοδιώδεις
εἰσὶ χείρισται. λέγω δ' ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπει-
σόδια μετ' ἄλληλα οὔτ' εἰκὸς οὔτ' ἀνάγκη εἶναι. τοιαῦται
δὲ ποιοῦνται ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν δι' αὐτούς, ὑπὸ
δὲ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς ὑποκριτάς· ἀγωνίσματα γὰρ ποι-
οῦντες, καὶ παρὰ τὴν δύναμιν παρατείναντες μῦθον, πολλάκις
11 διαστρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τε-
λείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλεει-
νῶν, ταῦτα δὲ γίνεται [καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον, ὅταν γένη-
12 ται παρὰ τὴν δόξαν,] δι' ἄλληλα * * *. τὸ γὰρ θαυμαστὸν
οὕτως ἕξει μᾶλλον ἢ εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου καὶ τῆς τύχης,
ἐπεὶ καὶ τῶν ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα δοκεῖ ὅσα
ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι, οἷον ὡς ὁ ἀνδριὰς ὁ τοῦ
Μίτυος ἐν Ἄργει ἀπέκτεινε τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Μί-

12. haec videtur fuisse Aristotelis sententia: *ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν, ταῦτα δὲ γίνεται δι' ἄλληλα, καὶ τὸ θαυμαστὸν δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου.* conf. Comment.

minus talia sint, qualia facta esse verisimile sit et quae facta esse possint, quo nomine ille haec pangit. sed ex meris fabulis actionibusque pessimae sunt quae episodicae. dico autem episodicam fabulam, in qua episodia neque verisimiliter neque necessario sese subsequuntur. tales vero panguntur a malis quidem poetis sua ipsorum culpa, a bonis autem propter histriones: concertationes enim dum faciunt et ultra modum extendunt fabulam, saepe distorquere coguntur rerum consecutionem. sed quoniam non solum absolutae actionis est imitatio sed etiam metuendorum et miserandorum, haec autem accidunt [et maxime et magis, si fiant contra exspectationem] propter sese in vicem * * *. admirabile enim sic habebit magis quam si sua sponte et casu, quandoquidem etiam eorum quae casu eveniunt ea maxime admirabilia videntur, quae quasi consilio videntur facta esse,

τοῖ, θεωροῦντι ἐμπεσών· ἔοικε γὰρ τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰκῇ γε-
νέσθαι, ὥστε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους.

10 Εἰσὶ δὲ τῶν μύθων οἱ μὲν ἁπλοῖ οἱ δὲ πεπλεγμένοι·
καὶ γὰρ αἱ πράξεις, ὧν μιμήσεις οἱ μῦθοί εἰσιν, ὑπάρχουσιν
εὐθὺς οὖσαι τοιαῦται. λέγω δὲ ἁπλῆν μὲν πρᾶξιν, ἧς γινο- 2
μένης, ὥσπερ ὥρισται, συνεχοῦς καὶ μιᾶς ἄνευ περιπετείας
ἢ ἀναγνωρισμοῦ ἡ μετάβασις γίνεται, πεπλεγμένην δέ, ἐξ ἧς
μετ' ἀναγνωρισμοῦ ἢ περιπετείας ἢ ἀμφοῖν ἡ μετάβασίς
ἐστιν. ταῦτα δὲ δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ 3
μύθου, ὥστε ἐκ τῶν προγεγενημένων συμβαίνειν ἢ ἐξ ἀνάγκης
ἢ κατὰ τὸ εἰκὸς γίνεσθαι ταῦτα· διαφέρει γὰρ πολὺ τὸ γί-
νεσθαι τάδε διὰ τάδε ἢ μετὰ τάδε.

11 Ἔστι δὲ περιπέτεια μὲν ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττο-
μένων μεταβολή, καθάπερ εἴρηται· καὶ τοῦτο δέ, ὥσπερ λέ-
γομεν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι
ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδίπουν καὶ ἀπαλλάξων τοῦ πρὸς
τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας ὃς ἦν, τοὐναντίον ἐποίησεν. καὶ

7. πεπλεγμένη δὲ λέξις μετὰ A^cB^cN^a. conf. Comment.

veluti cum statua Mityis Argis occidit eum qui caedis causa Mityi fuerat, incidens spectanti: talia enim non temere videntur fieri, ut tales fabulas esse pulchriores oporteat.

10. Sunt autem fabularum aliae simplices aliae implicatae: nam actiones quoque, quarum imitationes fabulae sunt, utique ita comparatae sunt. dico autem simplicem actionem, cuius, dum, ut definitum, continua evenit et una, sine peripetia vel agnitione mutatio fit, implicatam autem, ex qua cum agnitione vel peripetia vel utraque mutatio fit. haec vero ex ipsa compositione fabulae evenire debent, ut ex anteactis sive necessario sive verisimiliter fieri videantur: differt enim multum, utrum haec fiant ob haec an post haec.

11. Est autem peripetia eorum quae aguntur in contrarium mutatio, qualis descripta est; idque, ut dicimus, secundum verisimilitudinem vel necessitatem, quemadmodum in Oedipo qui venit exhilaraturus Oedipum ac metu propter matrem liberaturus, declarando quis ille esset, contrarium

ἐν τῷ Λυγκεῖ ὁ μὲν ἀγόμενος ὡς ἀποθανούμενος, ὁ δὲ
Δαναὸς ἀκολουθῶν ὡς ἀποκτενῶν· τὸν μὲν συνέβη ἐκ τῶν
2 πεπραγμένων ἀποθανεῖν, τὸν δὲ σωθῆναι. ἀναγνώρισις δ'
ἐστίν, ὥσπερ καὶ τοὔνομα σημαίνει, ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολὴ ἢ εἰς φιλίαν ἢ ἔχθραν τῶν πρὸς εὐτυχίαν
ἢ δυστυχίαν ὡρισμένων. καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα
3 περιπέτειαι γίνωνται, οἷον ἔχει ἡ ἐν τῷ Οἰδίποδι. εἰσὶ μὲν
οὖν καὶ ἄλλαι ἀναγνωρίσεις· καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα καὶ τὰ
τυχόντα ἔστιν ὅτε, ὥσπερ εἴρηται, συμβαίνει, καὶ εἰ πέπραγέ
τις ἢ μὴ πέπραγεν, ἔστιν ἀναγνωρίσαι· ἀλλ' ἡ μάλιστα τοῦ
4 μύθου καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως ἡ εἰρημένη ἐστίν. ἡ γὰρ
τοιαύτη ἀναγνώρισις καὶ περιπέτεια ἢ ἔλεον ἕξει ἢ φόβον,
οἵων πράξεων ἡ τραγῳδία μίμησις ὑπόκειται. ἔτι δὲ καὶ τὸ
5 ἀτυχεῖν καὶ τὸ εὐτυχεῖν ἐπὶ τῶν τοιούτων συμβήσεται. ἐπεὶ
δ' ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστὶν ἀναγνώρισις, αἱ μὲν θατέρου
πρὸς τὸν ἕτερον μόνον, ὅταν ᾖ δῆλος ἕτερος τίς ἐστιν, ὁτὲ

2. ἀκολουθῶν om AcBc et M XIV et G P. 9. ὅτε Aldus: deest AcBcNa et M omnibus et G P Q. 13. οἷον AcBcNa et M 14 16 21 et Aldus.

effecit. et in Lynceo cum hic duceretur moriturus, Danaus autem sequeretur occisurus, evenit ex iis quae facta sunt ut hic moreretur, ille servaretur. agnitio est autem, ut ipsum nomen indicat, ex ignoratione ad cognitionem transitus aut in amorem aut odium eorum qui ad felicitatem aut infelicitatem destinati sunt. pulcherrima autem agnitio, cum simul peripetiae accidunt, ut se habet quae in Oedipo. sunt vero etiam aliae agnitiones: nam etiam circa ea quae anima carent et res vulgares est cum, ut expositum, contingat, et utrum fecerit aliquis an non fecerit, licet agnoscere: sed quae potissimum ad fabulam et potissimum ad actionem pertinet, ea est quam diximus. talis enim agnitio et peripetia vel miserationem habebit vel metum, cuiusmodi actionum imitationem esse tragoediam posuimus. praeterea ut infelices atque felices sint in talibus rebus accidet. sed quoniam agnitio quorundam est agnitio, in nonnullis alterum tantummodo ab altero, ubi constat alter quis sit, interdum autem utrumque

δ' ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνωρίσαι, οἷον ἡ μὲν Ἰφιγένεια τῷ Ὀρέστῃ ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς πέμψεως τῆς ἐπιστολῆς, ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν ἄλλης ἔδει ἀναγνωρίσεως.

[Δύο μὲν οὖν τοῦ μύθου μέρη περὶ ταῦτ' ἐστί, περιπέ- 6
τεια καὶ ἀναγνώρισις, τρίτον δὲ πάθος. τούτων δὲ περιπέτεια μὲν καὶ ἀναγνώρισις εἴρηται, πάθος δ' ἐστὶ πρᾶξις φθαρτικὴ ἢ ὀδυνηρά, οἷον οἵ τε ἐν τῷ φανερῷ θάνατοι καὶ αἱ περιωδυνίαι καὶ τρώσεις καὶ ὅσα τοιαῦτα.]

12 [Μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν· κατὰ δὲ τὸ ποσὸν καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τάδε ἐστί, πρόλογος ἐπεισόδιον ἔξοδος χορικόν, καὶ τούτου τὸ μὲν πάροδος τὸ δὲ στάσιμον, κοινὰ μὲν ἁπάντων ταῦτα, ἴδια δὲ τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ κόμμοι. ἔστι δὲ 2
πρόλογος μὲν μέρος ὅλον τραγῳδίας τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου, ἐπεισόδιον δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν, ἔξοδος δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος, χορικοῦ δὲ πάροδος μὲν ἡ πρώτη λέξις ὅλου χο-

oportet agnosci, sicut Iphigenia ab Oreste agnita est ex missa epistola, illi autem ab Iphigenia alia opus erat agnitione.

[Duae igitur fabulae partes circa haec sunt, peripetia et agnitio, tertia autem perpessio. ex his peripetia quidem et agnitio dicta est, sed perpessio est actio exitiabilis vel cruciabilis, veluti caedes in conspectu et cruciatus et vulnerationes et quaecumque id genus].

12. [Partes autem tragoediae, quibus tamquam formis uti convenit, ante diximus: sed a quantitate atque in quas dividitur separatas, hae sunt, prologus episodium exodus choricum, et huius partim parodus partim stasimum, communia quidem omnium haec, propria autem quae ex scena et commi. est autem prologus pars tota tragoediae quae ante chori parodum, episodium autem pars tota tragoediae quae intra duas integras chori cantiones, exodus autem pars tota tragoediae post quam non est chori cantio, chorici autem parodus prima oratio totius chori, stasimum autem

ρου, στάσιμον δὲ μέλος χοροῦ τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου, κόμμος δὲ θρῆνος κοινὸς χοροῦ καὶ ἀπὸ σκηνῆς. μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν, κατὰ δὲ τὸ ποσὸν καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, ταῦτ' ἐστίν.]

13 Ὧν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι συνιστάντας τοὺς μύθους, καὶ πόθεν ἔσται τὸ τῆς τραγῳδίας ἔργον,
2 ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον τοῖς νῦν εἰρημένοις. ἐπειδὴ οὖν δεῖ τὴν σύνθεσιν εἶναι τῆς καλλίστης τραγῳδίας μὴ ἁπλῆν ἀλλὰ πεπλεγμένην, καὶ ταύτην φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν εἶναι μιμητικήν (τοῦτο γὰρ ἴδιον τῆς τοιαύτης μιμήσεώς ἐστιν), πρῶτον μὲν δῆλον ὅτι οὔτε τοὺς ἐπιεικεῖς ἄνδρας δεῖ μεταβάλλοντας φαίνεσθαι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν (οὐ γὰρ φοβερὸν οὐδὲ ἐλεεινὸν τοῦτο, ἀλλὰ μιαρόν ἐστιν) οὔτε τοὺς μοχθηροὺς ἐξ ἀτυχίας εἰς εὐτυχίαν (ἀτραγῳδότατον γὰρ τοῦτ' ἐστὶ πάντων· οὐδὲν γὰρ ἔχει ὧν δεῖ· οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον οὔτε ἐλεεινὸν οὔτε φοβερόν ἐστιν), οὐδ' αὖ τὸν σφόδρα πονηρὸν

5. ὧν Aldus: $A^{c}B^{c}N^{a}$ et M omnes et G L Q ὡς. 16. αὖ τὸν Aldus: αὐτὸ $A^{c}B^{c}N^{a}$ et M 14 21, αὖ τὸ M XIV 16 et G.

carmen chori quod sine anapaesto et trochaeo, commus autem lamentatio communis chori et ex scena. partes autem tragoediae, quibus uti convenit, ante diximus, sed a quantitate et in quas dividitur separatas, hae sunt].

13. Quae vero oporteat sectari et quae cavere eos qui fabulas componunt, et unde futurum sit tragoediae opus, deinceps dicendum erit post ea quae exposita sunt. quoniam igitur compositionem pulcherrimae tragoediae non simplicem esse sed implexam oportet, eamque timendorum et miserandorum esse imitationem (hoc enim proprium eiusmodi imitationis est), primum liquet non debere probos viros ex secunda fortuna in adversam incidentes conspici (non enim timendum hoc neque miserandum est, sed foedum) neque improbos ex adversa in secundam (minime enim omnium tragicum hoc est: quippe nihil habet eorum quae debet: neque enim humanitatis sensum movet neque miserandum neque timendum est), neque rursus vehementer improbum

ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτειν. τὸ μὲν γὰρ φιλάνθρωπον ἔχοι ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις, ἀλλ' οὔτε ἔλεον οὔτε φόβον· ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιόν ἐστι δυστυχοῦντα, ὁ δὲ περὶ τὸν ὅμοιον [, ἔλεος μὲν περὶ τὸν ἀνάξιον, φόβος δὲ περὶ τὸν ὅμοιον], ὥστε οὔτε ἐλεεινὸν οὔτε φοβερὸν ἔσται τὸ συμβαῖνον. ὁ μεταξὺ ἄρα τούτων λοιπός. ἔστι δὲ τοιοῦτος 3
ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων καὶ δικαιοσύνῃ, μήτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν τινά, τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυχίᾳ, οἷον Οἰδίπους καὶ Θυέστης καὶ οἱ ἐκ τῶν τοιούτων γενῶν ἐπιφανεῖς ἄνδρες. ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον ἁπλοῦν εἶναι 4
μᾶλλον ἢ διπλοῦν, ὥσπερ τινές φασιν, καὶ μεταβάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας ἀλλὰ τοὐναντίον ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν, μὴ διὰ μοχθηρίαν ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλην, ἢ οἵου εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον ἢ χείρονος. σημεῖον δὲ 5
καὶ τὸ γιγνόμενον· πρὸ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιηταὶ τοὺς τυ-

16. πρὸ τοῦ] προτοῦ Aldus, πρῶτον A[c]B[c]N[a] et M omnes et G L P Q. est simile peccatum ut antecedens αὐτὸ pro αὖ τόν.

ex rebus secundis in adversas incurrere. nam id quod humanum talis compositio habitura est, sed neque miserationem neque timorem: illa enim circa innocentem miseriis conflictantem, hic circa similem versatur [, miseratio circa innocentem, timor circa similem], ut neque miserandum neque timendum sit quod accidit. medius ergo inter hos relicuus est. est vero eiusmodi qui neque virtute iustitiaque excellat, neque ob nequitiam et improbitatem incidat in res adversas sed ob peccatum aliquod, ex iis qui magna existimatione sunt et felicitate, sicut Oedipus et Thyestes et qui ex huiusmodi gentibus illustres viri. oportet igitur fabulam bene se habentem simplicem potius esse quam duplicem, ut nonnulli dicunt, et mutare non in fortunam secundam ex adversa sed contra ex secunda in adversam, non propter improbitatem sed propter peccatum magnum, vel eius quem diximus, vel melioris magis quam peioris. signum est autem quod fieri solet: olim enim poetae qualescumque

χόντας μύθους ἀπηρίθμουν, νῦν δὲ περὶ ὀλίγας οἰκίας αἱ
κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται, οἷον περὶ Ἀλκμαίωνα καὶ
Οἰδίπουν καὶ Ὀρέστην καὶ Μελέαγρον καὶ Θυέστην καὶ Τή-
λεφον, καὶ ὅσοις ἄλλοις συμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ ἢ ποιῆ-
σαι. ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν τέχνην καλλίστη τραγῳδία ἐκ ταύ-
6 της τῆς συστάσεώς ἐστιν. διὸ καὶ οἱ Εὐριπίδῃ ἐγκαλοῦντες
τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνουσιν, ὅτι τοῦτο δρᾷ ἐν ταῖς τραγῳδίαις
καὶ πολλαὶ αὐτοῦ εἰς δυστυχίαν τελευτῶσιν. τοῦτο γάρ ἐστιν,
ὥσπερ εἴρηται, ὀρθόν. σημεῖον δὲ μέγιστον· ἐπὶ γὰρ τῶν
σκηνῶν καὶ τῶν ἀγώνων τραγικώταται αἱ τοιαῦται φαίνον-
ται, ἂν κατορθωθῶσιν, καὶ ὁ Εὐριπίδης, εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ
εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ τραγικώτατός γε τῶν ποιητῶν φαίνεται.
7 δευτέρα δ' ἡ πρώτη λεγομένη ὑπό τινων ἐστὶ σύστασις, ἡ δι-
πλῆν τε τὴν σύστασιν ἔχουσα [, καθάπερ ἡ Ὀδύσσεια,] καὶ
τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσιν. δοκεῖ δὲ
εἶναι πρώτη διὰ τὴν τῶν θεάτρων ἀσθένειαν· ἀκολουθοῦσι
8 γὰρ οἱ ποιηταὶ κατ' εὐχὴν ποιοῦντες τοῖς θεαταῖς. ἔστι δὲ

16. θεάτρων] verum videtur θεατῶν.

fabulas decantabant, sed iam circa paucas familias pulcherrimae tragoediae componuntur, veluti circa Alcmaeonem et Oedipum et Orestem et Meleagrum et Thyestem et Telephum, et quibuscumque aliis accidit ut aut paterentur gravia aut patrarent. itaque pulcherrima tragoedia secundum artem est quae hac compositione praedita. quapropter peccant qui Euripidi id ipsum vitio vertunt, quod hoc faciat in tragoediis et multae ex eius tragoediis in res adversas desinant. hoc enim, ut dictum, recte se habet. magnum autem signum: nam in scenis et certaminibus maxime tragicae tales videntur, si bene peragantur, et Euripides, quamquam cetera non bene disponit, at maxime tragicus inter poetas videtur. secunda autem est quae prima a nonnullis dicitur compositio, quae et duplicem compositionem habeat [, sicut Odyssea,] et finiatur iis qui meliores sunt contra quam deterioribus. videtur autem prima esse propter spectantium imbecillitatem: obsequuntur enim poetae indulgentes specta-

οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονή, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας οἰκεία· ἐκεῖ γάρ, ἂν οἱ ἔχθιστοι ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ, οἷον Ὀρέστης καὶ Αἴγισθος, φίλοι γενόμενοι ἐπὶ τελευτῆς ἐξέρχονται, καὶ ἀποθνήσκει οὐδεὶς ὑπ' οὐδενός.

14 Ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γί-
νεσθαι, ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν πραγμά-
των, ὅπερ ἐστὶ πρότερον καὶ ποιητοῦ ἀμείνονος. δεῖ γὰρ
καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν οὕτω συνεστάναι τὸν μῦθον ὥστε τὸν
ἀκούοντα τὰ πράγματα γινόμενα καὶ φρίττειν καὶ ἐλεεῖν ἐκ
τῶν συμβαινόντων· ἅπερ ἂν πάθοι τις ἀκούων τὸν τοῦ
Οἰδίποδος μῦθον. τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευά- 2
ζειν ἀτεχνότερον καὶ χορηγίας δεόμενόν ἐστιν. οἱ δὲ μὴ τὸ
φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευά-
ζοντες οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν· οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζη-
τεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν. ἐπεὶ δὲ τὴν 3
ἀπὸ ἐλέου καὶ φόβου διὰ μιμήσεως δεῖ ἡδονὴν παρασκευά-
ζειν τὸν ποιητήν, φανερὸν ὡς τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμ-

toribus. est vero ea non tragoediae voluptas, sed potius comoediae propria: illic enim, qui inimicissimi sunt in fabula, velut Orestes et Aegisthus, amicitia inita postremo discedunt, nec perit quisquam a quoquam.

14. Ac potest quod timendum et miserandum ex adspectu nasci, potest etiam ex ipsa compositione factorum, quod est potius et poetae melioris. oportet enim etiam sine spectatione ita constitutam esse fabulam, ut qui audiat quae agantur fiantque et inhorrescat et misereatur propter ea quae contingunt; id quod acciderit audienti Oedipi fabulam. spectatione autem hoc parare et ab arte magis alienum et choregia indiget. qui vero ne quod timendum quidem per spectationem sed nonnisi quod portentosum comparant, nihil cum tragoedia negotii habent: non enim convenit quamcumque voluptatem exigere a tragoedia, sed quae sit propria. quoniam autem ex miseratione et timore voluptatem per imitationem debet comparare poeta, hoc factis inserendum esse manifestum est. quae

ποιητέον. ποῖα οὖν δεινὰ ἢ ποῖα οἰκτρὰ φαίνεται τῶν συμ-
4 πιπτόντων, λάβωμεν. ἀνάγκη δὲ ἢ φίλων εἶναι πρὸς ἀλλήλους
τὰς τοιαύτας πράξεις ἢ ἐχθρῶν ἢ μηδετέρων. ἂν μὲν οὖν ἐχθρὸς
ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ, οὐδὲν ἐλεεινὸν οὔτε ποιῶν οὔτε μέλλων
δείκνυσι, πλὴν κατ' αὐτὸ τὸ πάθος· οὐδ' ἂν μηδετέρως
ἔχοντες. ὅταν δ' ἐν ταῖς φιλίαις ἐγγένηται τὰ πάθη, οἷον
εἰ ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ υἱὸς πατέρα ἢ μήτηρ υἱὸν ἢ υἱὸς μη-
τέρα ἀποκτείνει ἢ μέλλει ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον δρᾷ, ταῦτα ζη-
5 τητέον. τοὺς μὲν οὖν παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ
ἔστιν, λέγω δὲ οἷον τὴν Κλυταιμνήστραν ἀποθανοῦσαν ὑπὸ
τοῦ Ὀρέστου καὶ τὴν Ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος· αὐτὸν
δὲ εὑρίσκειν δεῖ, καὶ τοῖς παραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς.
6 τὸ δὲ καλῶς τί λέγομεν, εἴπωμεν σαφέστερον. ἔστι μὲν γὰρ
οὕτω γίνεσθαι τὴν πρᾶξιν ὥσπερ οἱ παλαιοὶ ἐποίουν, εἰδό-
τας καὶ γινώσκοντας, καθάπερ καὶ Εὐριπίδης ἐποίησεν ἀπο-

4. *ἀποκτείνῃ* om $A^cB^cN^a$ et M omnes et G L P Q et Aldus. hoc verbum ab antiquo quodam editore per coniecturam, sed eam satis certam, ex subsequente (v. 8) *ἀποκτείνει* restitutum videtur. 5. *δείκνυσι* om N^a et M omnes et G L P Q. 7. *εἰ*] *ἢ* $A^cB^cN^a$ et L Q et Aldus; de Mediceis tacetur.

igitur timenda quaeve miseranda sint ex iis quae accidunt, dispiciamus. necesse autem est aut amicorum inter sese esse tales actiones aut inimicorum aut neutrorum. quod si inimicus inimicum occidat, nihil quod miserandum neque dum facit neque dum facturus est exhibet, nisi quod ad ipsam perpessionem attinet; neque qui neutro modo sese habent. verum cum in amicitiis atrocia acciderint, veluti si frater fratrem vel filius patrem vel mater filium vel filius matrem occidat vel in eo est ut occidat vel aliud huiuscemodi committat, haec consectanda sunt. ac quas accepimus fabulas, solvere eas non licet, veluti Clytemnestram peremptam ab Oreste et Eriphylam ab Alcmaeone: ipsum vero invenire decet, et traditis recte uti. sed illud recte quid intelligamus, clarius dicamus., potest enim sic fieri actio ut veteres instituebant, a scientibus et intelligentibus, quemadmodum etiam

κτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν Μήδειαν· ἔστι δὲ πρᾶξαι μέν,
ἀγνοοῦντας δὲ πρᾶξαι τὸ δεινόν, εἶθ' ὕστερον ἀναγνωρίσαι
τὴν φιλίαν, ὥσπερ ὁ Σοφοκλέους Οἰδίπους. τοῦτο μὲν οὖν
ἔξω τοῦ δράματος, ἐν δ' αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ, οἷος ὁ Ἀλκμαίων
ὁ Ἀστυδάμαντος ἢ ὁ Τηλέγονος ὁ ἐν τῷ τραυματίᾳ Ὀδυσ-
σεῖ. ἔτι δὲ τρίτον παρὰ ταῦτα τὸν μέλλοντα ποιεῖν τι τῶν 7
ἀνηκέστων δι' ἄγνοιαν ἀναγνωρίσαι πρὶν ποιῆσαι. καὶ παρὰ
ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλως· ἢ γὰρ πρᾶξαι ἀνάγκη ἢ μή, καὶ
εἰδότας ἢ μὴ εἰδότας. τούτων δὲ τὸ μὲν γινώσκοντα μελ-
λῆσαι καὶ μὴ πρᾶξαι χείριστον· τό τε γὰρ μιαρὸν ἔχει, καὶ
οὐ τραγικόν· ἀπαθὲς γάρ. [διόπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ
μὴ ὀλιγάκις, οἷον ἐν Ἀντιγόνῃ τὸν Κρέοντα ὁ Αἵμων.] τὸ δὲ
πρᾶξαι δεύτερον. βέλτιον δὲ τὸ ἀγνοοῦντα μὲν πρᾶξαι, πράξαντα 8
δὲ ἀναγνωρίσαι· τό τε γὰρ μιαρὸν οὐ πρόσεστι, καὶ ἡ ἀνα-
γνώρισις ἐκπληκτικόν. κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον, λέγω δὲ οἷον 9
ἐν τῷ Κρεσφόντῃ ἡ Μερόπη μέλλει τὸν υἱὸν ἀποκτείνειν,
ἀποκτείνει δὲ οὒ ἀλλ' ἀνεγνώρισεν, καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἡ

Euripides fecit occidentem liberos Medeam: possunt porro admisisse, sed nescientes sese admisisse quod horrendum, et postea agnoscere cognationem, ut Sophoclis Oedipus. hoc quidem extra fabulam, in ipsa autem tragoedia, ut Alcmaeo Astydamantis vel Telegonus qui in vulnerato Ulixe. praeter haec tertium etiam, ut qui facturus est per ignorantiam aliquid inexpiabile agnoscat ante facinus perpatratum. ac praeter haec haud licet aliter: aut enim oportet facere aut non, et scientes aut non scientes. ex his vero scientem facturum esse et non facere pessimum: habet enim quod foedum, tragicum non habet: quippe atroci malo caret. [quare nemo similiter agit, nisi raro, ut in Antigona in Creontem Haemo.] perpatrare secundum est. melius autem nescientem patrare et post facinus agnoscere: abest enim foedum, et agnitio ad percellendum facit. optimum vero postremum; hoc dico, ut in Cresphonte Meropa in eo est ut occidat filium, non autem occidit sed agnovit, et in Iphigenia soror

ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν, καὶ ἐν τῇ Ἕλλῃ ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἐκ-
διδόναι μέλλων ἀνεγνώρισεν. διὰ γὰρ τοῦτο, ὅπερ πάλαι
10 εἴρηται, οὐ περὶ πολλὰ γένη αἱ τραγῳδίαι εἰσίν. ζητοῦντες
γὰρ οὐκ ἀπὸ τέχνης ἀλλ' ἀπὸ τύχης εὗρον τὸ τοιοῦτον πα-
ρασκευάζειν ἐν τοῖς μύθοις· ἀναγκάζονται οὖν ἐπὶ ταύτας
11 τὰς οἰκίας ἀπαντᾶν, ὅσαις τὰ τοιαῦτα συμβέβηκε πάθη. περὶ
μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους τινὰς
εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς.

Περὶ δὲ τὰ ἤθη τέτταρά ἐστιν ὧν δεῖ στοχάζεσθαι, ἓν **15**
μὲν καὶ πρῶτον, ὅπως χρηστὰ ᾖ. ἕξει δὲ ἦθος μέν, ἐὰν
ὥσπερ ἐλέχθη ποιῇ φανερὰν ὁ λόγος ἢ ἡ πρᾶξις προαίρεσίν
τινα, χρηστὸν δ' ἐὰν χρηστήν. ἔστι δὲ ἐν ἑκάστῳ γένει· καὶ
γὰρ γυνή ἐστι χρηστὴ καὶ δοῦλος· καίτοι γε ἴσως τούτων
2 τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ ὅλως φαῦλόν ἐστιν. δεύτερον δὲ τὰ
ἁρμόττοντα· ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος, ἀλλ' οὐχ ἁρ-
3 μόττον γυναικὶ τὸ ἀνδρείαν ἢ δεινὴν εἶναι. τρίτον δὲ τὸ

11. φανερὰν Aldus: A^cB^cN^a et M omnes et P φανερὸν. 12. post τινα G φαῦλον μὲν ἐὰν φαύλη ᾖ, Aldus et ceteri editores φαῦλον μὲν ἐὰν φαύλην, A^cB^cN^a nonnisi ᾖ, L et M 16 21 ᾖ. conf. Comment.

fratrem, et in Hella filius dum matrem tradere intendit agnovit. nam propter hanc causam, quod pridem dictum, non circa multas gentes tragoediae versantur. dispicientes enim non arte sed casu tale quid in fabulis instituere didicerunt: coguntur igitur ad has familias animum appellere, quibus eiusmodi calamitates acciderunt. iam de factorum compositione, et quales esse fabulas deceat, satis dictum est.

15. In moribus autem quattuor sunt quae oportet sectari, unum ac primum, ut boni sint. habebit autem mores, si, ut dictum est, manifestum faciat oratio vel actio studium quoddam, et bonos quidem, si bonum. inest autem hoc in quovis genere: nam et mulier est bona et servus; quamquam fortasse alterum genus deterius, alterum omnino vile est. secundum vero ut apti sint: sunt enim viriles quidam mores, sed non aptum mulieri esse virilem vel terribilem. tertium ut simi-

ὅμοιον· τοῦτο γὰρ ἕτερον τοῦ χρηστὸν τὸ ἦθος καὶ ἁρμόττον
ποιῆσαι, ὥσπερ εἴρηται. τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλόν· κἂν γὰρ 4
ἀνώμαλός τις ᾖ ὁ τὴν μίμησιν παρέχων καὶ τοιοῦτον ἦθος
ὑποτιθείς, ὅμως ὁμαλῶς ἀνώμαλον δεῖ εἶναι. ἔστι δὲ παρά- 5
δειγμα πονηρίας μὲν ἤθους μὴ ἀναγκαῖον οἷον ὁ Μενέλαος ὁ
ἐν τῷ Ὀρέστῃ, τοῦ δὲ ἀπρεποῦς καὶ μὴ ἁρμόττοντος ὅ τε
θρῆνος Ὀδυσσέως ἐν τῇ Σκύλλῃ καὶ ἡ τῆς Μελανίππης ῥῆ-
σις, τοῦ δὲ ἀνωμάλου ἡ ἐν Αὐλίδι Ἰφιγένεια· οὐδὲν γὰρ ἔοικεν
ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ. χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν, ὥσπερ 6
καὶ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει, ἀεὶ ζητεῖν ἢ τὸ ἀναγ-
καῖον ἢ τὸ εἰκός, ὥστε τὸν τοιοῦτον τὰ τοιαῦτα λέγειν ἢ
πράττειν ἢ ἀναγκαῖον ἢ εἰκός, καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνε-
σθαι ἢ ἀναγκαῖον ἢ εἰκός. φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις 7
τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μὴ
ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ ἀπὸ μηχανῆς καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ
τὸν ἀπόπλουν· ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δρά-

16. ἀπόπλουν] ἀνάπλουν Parisiensis 2038, ἀπλοῦν Q, ἁπλοῦν A^c B^c N^a et M XIV 21 et L et Aldus, πλοῦν M 16.

les: hoc enim aliud atque bonos mores et aptos facere, ut dictum est. quartum vero ut sibi constent: etenim quamvis inconstans sit qui imitationem praebet et eiusmodi mores suppeditat, tamen constanter inconstantem esse oportet. est autem exemplar pravitatis morum haud necessarium qualis Menelaus in Oreste, eorum qui absurdi et non apti lamentatio Ulixis in Scylla et Melanippae oratio, eorum qui sibi non constant Iphigenia Aulidensis: nam quae supplicat nihil similis videtur ei quae postea est. decet autem etiam in moribus, ut in factorum compositione, semper sectari sive quod necessarium sive quod verisimile, ut talem talia dicere vel facere sive necessarium sive verisimile sit, utque hoc post illud fieri sive necessarium sive verisimile sit. itaque manifestum est etiam solutiones fabularum ex ipsa fabula debere contingere, et non sicuti in Medea ex machina et in Iliade quae pertinent ad discessum: sed machina utendum in iis

*ματος ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέ-
ναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως καὶ ἀγγελίας·
ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν. ἄλογον δὲ μηδὲν
εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν, εἰ δὲ μή, ἔξω τῆς τραγῳδίας, οἷον
8 τὰ ἐν τῷ Οἰδίποδι τῷ Σοφοκλέους. ἐπεὶ δὲ μίμησίς ἐστιν ἡ
τραγῳδία βελτιόνων, ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκο-
νογράφους· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν ἰδίαν μορφήν,
ὁμοίους ποιοῦντες, καλλίους γράφουσιν· οὕτω καὶ τὸν ποιη-
τὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους καὶ ῥαθύμους καὶ τἆλλα τὰ
τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν [τοιούτους ὄντας] ἐπιεικεῖς
ποιεῖν [παράδειγμα σκληρότητος], οἷον τὸν Ἀχιλλέα Ἀγάθων
9 καὶ Ὅμηρος. ταῦτα δὴ δεῖ διατηρεῖν, καὶ πρὸς τούτοις τὰς
παρὰ τὰς ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ·
καὶ γὰρ κατ' αὐτὰς ἔστιν ἁμαρτάνειν πολλάκις. εἴρηται δὲ
περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις λόγοις ἱκανῶς.*

10 et 11. *ἠθῶν - σκληρότητος*] Aldus et ceteri editores *ἠθῶν, ἐπιεικείας ποιεῖν παράδειγμα ἢ σκληρότητος δεῖ*, optimis quibusque libris refragantibus. conf. Comment. 11. *Ἀγάθων* unus ex Victorii libris: A^c *ἀγαθῶν*, B^cN^a cum aliis et Aldus *ἀγαθὸν*.

quae extra fabulam sunt, sive quae ante acciderunt, quae homo scire non potest, sive quae postea, quae indigent praedictione et expositione: omnia enim cernere dis tribuimus. quod ratione careat nihil inesse in factis decet, sin minus, extra tragoediam, ut quae sunt in Oedipo Sophoclis. sed quoniam imitatio est tragoedia meliorum, imitari nos decet bonos pictores: etenim illi propriam cuiusque speciem dum praebent, similes exhibentes, meliores pingunt; sic quoque poeta dum imitatur iracundos et inertes et qui cetera huiusmodi in moribus habent [eos qui tales sunt] bonos facere debet [exemplar asperitatis], sicut Achillem Agatho et Homerus. haec igitur decet observare, et insuper eas perceptiones quae praeter necessarias poesin comitantur: nam in his quoque peccari saepe solet. dictum autem de iis in libris editis quantum est satis.

16 [Ἀναγνώρισις δὲ τί μέν ἐστιν, εἴρηται πρότερον· εἴδη
δὲ ἀναγνωρίσεως, πρώτη μὲν ἡ ἀτεχνοτάτη, καὶ ᾗ πλεῖστοι
χρῶνται δι' ἀπορίαν, ἡ διὰ τῶν σημείων. τούτων δὲ τὰ μὲν 2
σύμφυτα, οἷον "λόγχην ἣν φοροῦσι Γηγενεῖς" ἢ ἀστέρας οἵους
ἐν τῷ Θυέστῃ Καρκίνος, τὰ δὲ ἐπίκτητα, καὶ τούτων τὰ μὲν
ἐν τῷ σώματι, οἷον οὐλαί, τὰ δὲ ἐκτός, τὰ περιδέραια, καὶ
οἷον ἐν τῇ Τυροῖ διὰ τῆς σκάφης. ἔστι δὲ καὶ τούτοις χρῆ- 3
σθαι ἢ βέλτιον ἢ χεῖρον, οἷον Ὀδυσσεὺς διὰ τῆς οὐλῆς ἄλ-
λως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφοῦ καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβο-
τῶν· εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν πίστεως ἕνεκα ἀτεχνότεραι, καὶ αἱ
τοιαῦται πᾶσαι, αἱ δὲ ἐκ περιπετείας, ὥσπερ ἡ ἐν τοῖς Νί-
πτροις, βελτίους. δεύτεραι δὲ αἱ πεποιημέναι ὑπὸ τοῦ ποιη- 4
τοῦ, διὸ ἄτεχνοι· οἷον Ὀρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀνεγνώρισεν
ὅτι Ὀρέστης· ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος δὲ
αὐτὸς λέγει ἃ βούλεται ὁ ποιητής, ἀλλ' οὐχ ὁ μῦθος. διότι

6. περιδέραια] Aldus περὶ δέραια, AcBcNa et G L Q περιδέρρεα. 13. ἀνεγνώρισεν ὅτι Ὀρέστης] sequor codices AcBcNa et M omnes et G L P Q: Aldus ἀνεγνώρισε τὴν ἀδελφήν, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ' ἐκείνης· cf. Comm. 14. ἐκεῖνος δὲ αὐτός] sequor quos modo memoravi: Aldus ἐκεῖνος δὲ ταῦτα οὖν αὐτός, unus ex libris Victorii ἐκεῖνος δὲ διὰ σημείων. ταῦτα οὖν αὐτός. 15. διότι M 14 XIV 16: δι' ὅτι AcBcNa et M 21, διό τι P Q, δι' ὃ Aldus.

16. [Agnitio quid sit, ante dictum est: species autem agnitionis, et prima quidem maxime rudis, et qua plerique utuntur propter consilii inopiam, quae fit per signa. horum autem alia innata sunt, ut "hastam quam gestant Terrigenae" vel stellas quales in Thyeste Carcinus, alia adquisita, et horum alia in corpore, ut cicatrices, alia extra, monilia, et quemadmodum in Tyrone per scapham. licet vero etiam his uti aut melius aut peius, sicut Ulixes per cicatricem aliter agnitus est a nutrice et aliter a subulcis: sunt enim quae fidei causa fiunt rudiores, et quaecumque huiusmodi, sed quae ex inopinato casu, ut quae in Niptris, meliores. secundae autem sunt quae fictae a poeta, quare rudes; sic Orestes in Iphigenia notum fecit se esse Orestem: illa enim per epistolam, ille autem ipse dicit quae vult poeta, sed non

ἐγγὺς τῆς εἰρημένης ἁμαρτίας ἐστίν· ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν. καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ "ἡ τῆς κερκίδος φωνή."
5 τρίτη δὲ ἡ διὰ μνήμης, τῷ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα, ὥσπερ ἡ ἐν Κυπρίοις τοῖς Δικαιογένους, ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν ἔκλαυσεν, καὶ ἡ ἐν Ἀλκίνου ἀπολόγῳ, ἀκούων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ καὶ
6 μνησθεὶς ἐδάκρυσεν· ὅθεν ἀνεγνωρίσθησαν. τετάρτη δὲ ἡ ἐκ συλλογισμοῦ, οἷον ἐν Χοηφόροις, ὅτι ὅμοιός τις ἐλήλυθεν, ὅμοιος δὲ οὐθεὶς ἀλλ' ἢ Ὀρέστης· οὗτος ἄρα ἐλήλυθεν. καὶ ἡ Πολυείδου τοῦ σοφιστοῦ περὶ τῆς Ἰφιγενείας· εἰκὸς γὰρ τὸν Ὀρέστην συλλογίσασθαι ὅτι ἥ τ' ἀδελφὴ ἐτύθη καὶ αὐτῷ συμβαίνει θύεσθαι. καὶ ἡ ἐν τῷ τοῦ Θεοδέκτου Τυδεῖ, ὅτι ἐλθὼν ὡς εὑρήσων υἱὸν αὐτὸς ἀπόλλυται. καὶ ἡ ἐν τοῖς Φι-

3. τρίτη δὲ ἡ] ἤτοι τῇ AcBcNa et M 14 16 21 et L Q, τρίτη ἡ P, τρίτη ν ἡ (sic) Aldus. 4. τοῖς Aldus: AcBcNa et G L Q τῆς. ex Mediceis nihil enotatum est. 5. ἀπολόγῳ Aldus: ἀπὸ λόγων AcBcNa et M omnes et L Q, ἀπολόγων G. 7. χλοηφόροις AcBcNa (et M omnes) et G P et Aldus. 9. πολυειδους AcBc et (πολυείδους) M 16 21 et L Q, πολυείδου G P, πολυειδ Na, sed c. 17. §. 3. omnes πολύειδος. 11. ἡ Aldus: om AcBcNa et M 14 16 21 et G L Q. 12. τοῖς φινίδαις M XIV 16 21, ταῖς φινίδαις AcBc, ταῖς φοινίδες Na, ταῖς φινίσιν Aldus.

fabula. quapropter prope abest a dicto peccato: nam nonnulla etiam gestare poterat. atque in Sophoclis Tereo "radii vox." tertia autem quae recordatione fit, cum aliquid conspiciens commovetur, quemadmodum illa in Cypriis Dicaeogenis, conspiciens enim picturam lacrimavit, et illa in Alcini apologo, audiens enim citharoedum et recordatus lacrimas fudit; inde noti facti sunt. quarta autem quae fit per conclusionem, sicut in Choephoris: scilicet similis aliquis venit, similis autem nemo nisi Orestes: is igitur venit. et illa Polyidi sophistae circa Iphigeniam: verisimile enim Orestem concludere, quoniam soror mactata esset, se quoque mactatum iri. et quae in Theodectis Tydeo, quoniam venerit filium inventurus, se ipsum interiturum esse. et quae in Phinidis; conspicatae enim locum quod fatale erat

νείδαις· ἰδοῦσαι γὰρ τὸν τόπον συνελογίσαντο τὴν εἱμαρμέ-
νην, ὅτι ἐν τούτῳ εἵμαρτο ἀποθανεῖν αὐταῖς· καὶ γὰρ ἐξε-
τέθησαν ἐνταῦθα. ἔστι δέ τις καὶ συνθετὴ ἐκ παραλογισμοῦ 7
τοῦ θεάτρου, οἷον ἐν τῷ Ὀδυσσεῖ τῷ ψευδαγγέλῳ· τὸ μὲν γὰρ
τόξον ἔφη γνώσεσθαι ὃ οὐχ ἑωράκει, τὸ δέ, ὡς δι' ἐκείνου
ἀναγνωριοῦντος, διὰ τούτου ἐποίησε παραλογισμόν. πασῶν 8
δὲ βελτίστη ἀναγνώρισις ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, τῆς
ἐκπλήξεως γιγνομένης δι' εἰκότων, οἷον ἡ ἐν τῷ Σοφοκλέους
Οἰδίποδι καὶ τῇ Ἰφιγενείᾳ· εἰκὸς γὰρ βούλεσθαι ἐπιθεῖ-
ναι γράμματα. αἱ γὰρ τοιαῦται μόναι ἄνευ τῶν πεποιη-
μένων σημείων καὶ περιδεραίων. δεύτεραι δὲ αἱ ἐκ συλ-
λογισμοῦ.]

17 Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι καὶ τῇ λέξει συναπεργά-
ζεσθαι ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον (οὕτω γὰρ ἂν
ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστ' ἂν λανθάνοιτο τὰ

5. τὸ] ὁ Aldus et ceteri editores. vid. Comment. 6. ἐποίησε] ἐποίησεν Aldus, ποιῆσαι AcBcNa et M omnes et G L P Q. 8. ἐκπλήξεως Aldus: AcBcNa et M omnes et G L P Q πλήξεως. 15. ὁρῶν Aldus: ὁ ὁρῶν AcBcNa et M 14 16 21 et G L P Q.

collegerunt, scilicet in hoc sibi moriendum esse: ibi enim etiam expositae erant. est vero etiam quaedam composita ex falsa ratiocinatione theatri, ut in Ulixe mendace nuntio: arcum enim aiebat se agniturum esse quem non viderat, illud autem, quasi per hoc agniturus esset, sic falsam rationem iniit. omnium autem optima agnitio est quae fit ex ipsis factis, stupore per verisimilia excitato, quemadmodum illa in Sophoclis Oedipo atque in Iphigenia: nam verisimile est tradere velle litteras. tales enim solae sine fictis signis et monilibus. proximae autem quae fiunt ex conclusione.]

17. Oportet autem fabulas componere et oratione simul elaborare rem quam maxime oculis suis subiicientem (sic enim evidentissime dispiciens, quasi praesens in ipsis quae aguntur, inveniet quod deceat, et minime latebunt contraria.

ὑπεναντία. σημεῖον δὲ τούτου ὃ ἐπετιμᾶτο Καρκίνῳ· ὁ γὰρ
Ἀμφιάραος ἐξ ἱεροῦ ἀνῄει, ὃ μὴ ὁρῶντα τὸν θεατὴν ἐλάν-
θανεν, ἐπὶ δὲ τῆς σκηνῆς ἐξέπεσε, δυσχερανάντων τοῦτο τῶν
θεατῶν), ὅσα δὲ δυνατόν, καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμε-
2 νον. πιθανώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ ἐν τοῖς πά-
θεσίν εἰσι, καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζόμενος καὶ χαλεπαίνει ὁ
ὀργιζόμενος ἀληθινώτατα. διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική ἐστιν ἢ
μανικοῦ· τούτων γὰρ οἱ μὲν εὔπλαστοι οἱ δὲ ἐξεταστικοί
3 εἰσιν. τούτους τε λόγους καὶ τοὺς πεποιημένους δεῖ καὶ αὐ-
τὸν ποιοῦντα ἐκτίθεσθαι καθόλου, εἶθ' οὕτως ἐπεισοδιοῦν καὶ
παρατείνειν. λέγω δὲ οὕτως ἂν θεωρεῖσθαι τὸ καθόλου, οἷον
τῆς Ἰφιγενείας. τυθείσης τινὸς κόρης καὶ ἀφανισθείσης ἀδή-
λως τοῖς θύσασιν, ἱδρυνθείσης δὲ εἰς ἄλλην χώραν, ἐν ᾗ νό-
μος ἦν τοὺς ξένους θύειν τῇ θεῷ, ταύτην ἔσχε τὴν ἱερωσύ-
νην. χρόνῳ δ' ὕστερον τῷ ἀδελφῷ συνέβη [ἐλθεῖν] τῆς

1. ἐπετιμᾶτο Victorius: codices et Aldus ἐπιτιμᾷ τῷ. 2. ἀνῄει] ἀνείη Aldus, ἂν εἴη AcBcNa et L Q. 9. Aldus τούς τε λόγους τοὺς. vid. Comment. 11. παρατείνειν Victorius: περιτείνειν AcBc et plerique, περιτείρειν Na, παρενείρειν Aldus.

signum autem huius rei est quod Carcino vitio dabatur: Amphiaraus enim ex delubro rediebat, id quod spectatorem non adspicientem latebat, et in scena non stetit, aegre hoc spectatoribus ferentibus), quantum autem fieri potest, etiam corporis habitu simul operantem. nam proxime ad verum accedunt, eiusdem quidem ingenii homines, qui animo commoti, ac perturbat perturbatus et exacerbat iratus proxime verum. quamobrem solertis est poetica aut eius qui animo commotus: hi enim facile flectuntur, illi ad inquirendum proclives sunt. tam haec argumenta quam ea quae ficta sunt debet et ipse fingens sibi explicare generatim, deinde iam episodiis instruere atque extendere. dico autem sic fere spectari quod generale est, velut in Iphigenia. cum immolata quaedam puella esset et sublata e conspectu immolantibus, collocataque in alia regione, ubi mos erat hospites mactare deae, hoc tenuit illa sacerdotium. interiecto autem

ἱερείας [. τὸ δέ, ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεός, διά τιν' αἰτίαν, ἔξω τοῦ
καθόλου] ἐλθεῖν ἐκεῖ [, καὶ ἐφ' ὅ τι δέ, ἔξω τοῦ μύθου.],
ἐλθὼν δὲ καὶ ληφθεὶς θύεσθαι μέλλων ἀνεγνώρισεν, εἴθ' ὡς
Εὐριπίδης εἴθ' ὡς Πολύειδος ἐποίησεν, κατὰ τὸ εἰκὸς εἰπὼν
ὅτι οὐκ ἄρα μόνον τὴν ἀδελφὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἔδει τυθῆ-
ναι· καὶ ἐντεῦθεν ἡ σωτηρία. μετὰ ταῦτα δὲ ἤδη ὑποθέντα 4
τὰ ὀνόματα ἐπεισοδιοῦν, ὅπως δὲ ἔσται οἰκεῖα τὰ ἐπεισόδια
σκοπεῖν, οἷον ἐν τῷ Ὀρέστῃ ἡ μανία δι' ἧς ἐλήφθη, καὶ ἡ
σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως. ἐν μὲν οὖν τοῖς δράμασι τὰ 5
ἐπεισόδια σύντομα, ἡ δ' ἐποποιία τούτοις μηκύνεται. τῆς
γὰρ Ὀδυσσείας μακρὸς ὁ λόγος ἐστίν, ἀποδημοῦντός τινος
ἔτη πολλὰ καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ
μόνου ὄντος, ἔτι δὲ τῶν οἴκοι οὕτως ἐχόντων ὥστε τὰ χρή-
ματα ὑπὸ μνηστήρων ἀναλίσκεσθαι καὶ τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύε-
σθαι· αὐτὸς δὲ ἀφικνεῖται χειμασθείς, καὶ ἀναγνωρίσας

1. τὸ δὲ M 21: τόδε AcBc cum plerisque, τότε Na cum nonnullis, διατί Aldus. 9. δράμασι Aldus: ἅρμασι AcBcNa et M 14 XIV et L, ἄσμασι M 16 et Q. 13. ἔτι Victorius: ἐπὶ Na et G, ἐπεὶ AcBc cum plerisque.

tempore accidit ut [veniret] frater sacerdotis [. id autem, quod respondit deus, propter quam causam, extra id quod generale] veniret illuc [, et quam ob rem, extra fabulam.], sed cum venisset et captus in eo iam esset ut immolaretur, agnovit, sive ut Euripides sive ut Polyidus instituit, id quod verisimile prolocutus, non ergo sororem tantum sed ipsum etiam immolari fatale fuisse; atque inde ratio salutis. post haec autem iam subiecta nomina episodiis instruere debet, sed ut sint propria episodia videre, quemadmodum in Oreste furor quo captus est, et salus per lustrationem. atque in fabulis scenicis episodia brevia, epopoeia autem iis dilatatur. Odysseae enim magnum est argumentum: dum quidam per multos annos peregrinatur et observatur a Neptuno et solus est, praeterea res domesticae sic se habent, ut opes a procis consumantur filiusque insidiis obiiciatur; ipse autem tempestatibus iactatus venit et, cum aliquos agnovisset, illos

τινὰς αὐτοῖς ἐπιθέμενος αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρεν. τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο, τὰ δ' ἄλλα ἐπεισόδια.

[Ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας τὸ μὲν δέσις τὸ δὲ λύσις, 18 τὰ μὲν ἔξωθεν καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν πολλάκις ἡ δέσις, τὸ δὲ λοιπὸν ἡ λύσις. λέγω δὲ δέσιν μὲν εἶναι τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους ὃ ἔσχατόν ἐστιν, ἐξ οὗ μεταβαίνει εἰς εὐτυχίαν, λύσιν δὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι τέλους, ὥσπερ ἐν τῷ Λυγκεῖ τῷ Θεοδέκτου δέσις μὲν τά τε προπεπραγμένα καὶ ἡ τοῦ παιδίου λῆψις, λύσις δ' ἡ ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τοῦ θανάτου μέχρι τοῦ τέλους.]

2 [Τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα· τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη. ἡ μὲν πεπλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις· ἡ δὲ παθητική, οἷον οἵ τε Αἴαντες καὶ οἱ Ἰξίονες· ἡ δὲ ἠθική, οἷον αἱ Φθιώτιδες καὶ ὁ Πηλεύς· τὸ δὲ τέταρτον, οἷον αἵ τε Φορκίδες καὶ Προμηθεὺς καὶ ὅσα ἐν

1. *αὐτοῖς* Aldus et in margine L: $A^cB^cN^a$ et M omnes et G L Q *αὐτός*. 6. *μεταβαίνειν* $A^cB^cN^a$ et Aldus. 8. *λυγκεῖ* Aldus: *λυκει* $A^cB^cN^a$ et (*λυκεῖ*) L. 9. *λύσις δ' ἡ*] *λύσις δὲ ἡ* Aldus, *καὶ πάλιν ἡ αὐτῶν δὴ* $A^cB^cN^a$ et M omnes et G L P Q. 15. *οἷον* M XIV 21 et Aldus, *δης οἷον* A^c et M 16 et Q (hic *ὄης οἷον*), *δ οἷον* B^c, G P *οἷον*, N^a et M 14 *οἰκεῖον*.

adgressus ipse quidem servatus est, inimicos autem perdidit. proprium igitur hoc, cetera episodia.

18. [Est autem omnis tragoedia partim convinctio partim solutio, externa scilicet et quaedam ex internis saepe convinctio, quod autem relicuum solutio. dico autem convinctionem esse quae a principio usque ad eam partem quae postrema est, ex qua transitus ad felicitatem, solutionem autem quae a principio transitus usque ad finem, quemadmodum in Lynceo Theodectis convinctio quae ante acta sunt et pueri captio, solutio autem quae ab accusatione capitis usque ad finem.]

[Tragoediae autem species quattuor sunt: tot enim etiam partes dictae sunt. alia implicata, cuius totum est peripetia et agnitio; alia pathetica, ut Aiaces et Ixiones; alia moralis, ut Phthiotides et Peleus; quartum autem, ut Phorci-

Ἅιδου. μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν, εἰ δὲ 3
μή, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, ἄλλως τε καὶ ὡς νῦν συκοφαν-
τοῦσι τοὺς ποιητάς· γεγονότων γὰρ καθ' ἕκαστον μέρος ἀγαθῶν
ποιητῶν, ἕκαστον τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἀξιοῦσι τὸν ἕνα ὑπερβάλ-
λειν. δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν
οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ· τοῦτο δέ, ὧν ἡ αὐτὴ πλοκὴ καὶ λύ-
σις. πολλοὶ δὲ πλέξαντες εὖ λύουσι κακῶς· δεῖ δὲ ἄμφω
ἀεὶ κροτεῖσθαι.]

Χρὴ δέ, ὅπερ εἴρηται πολλάκις, μεμνῆσθαι καὶ μὴ ποιεῖν 4
ἐποποιικὸν σύστημα τραγῳδίαν. ἐποποιικὸν δὲ λέγω τὸ πολύ-
μυθον, οἷον εἴ τις τὸν τῆς Ἰλιάδος ὅλον ποιοῖ μῦθον. ἐκεῖ
μὲν γὰρ διὰ τὸ μῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγε-
θος, ἐν δὲ τοῖς δράμασι πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀπο-
βαίνει. σημεῖον δέ, ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν καὶ 5
μὴ κατὰ μέρος [, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, καὶ μὴ ὥσπερ
Αἰσχύλος], ἢ ἐκπίπτουσιν ἢ κακῶς ἀγωνίζονται, ἐπεὶ καὶ

1. ᾅδου M 16, αἵδου Ac M XIV 21, αἰδῶ Na et M 14 et G L, αἰδ Bc, αἰδοῖ Aldus. 15. *Νιόβην*] Aldus *νιόβην ἢ μήδειαν*. vid. Comment.

des et Prometheus et quot in Orco. praecipue igitur enitendum est ut omnia habeas, sin minus, maxima et plurima, praesertim ut nunc calumniantur poetas: nam cum in unaquaque specie boni poetae exstiterint, unumquemque in eo quo ipse excellit ab uno superari postulant. iustum vero etiam tragoediam aliam et eandem dicere non fortasse ob fabulam: immo hoc, quarum eadem convinctio et solutio. multi autem convinctione bene facta male solvunt. decet autem utrumque semper cum plausu excipi.]

Oportet autem, quod saepe dictum est, meminisse nec committere ut tragoedia epica fiat compositio. epicam autem dico quae multis fabulis constet, ut si quis Iliadis totam fabulam tractaret. illic enim propter longitudinem partes aptam magnitudinem accipiunt, sed in scenicis fabulis multum praeter exspectationem discedunt. signum autem, quot excidium Ilii totum tractaverunt, et non ex parte [, ut Euripides Niobam, ac non ut Aeschylus], aut non stant aut

Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι στοχάζονται ὧν βούλονται
6 θαυμαστῶς· τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον. ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν ὁ σοφὸς μὲν μετὰ πονηρίας δὲ ἐξαπατηθῇ, ὥσπερ Σίσυφος, καὶ ὁ ἀνδρεῖος μὲν ἄδικος δὲ ἡττηθῇ. ἔστι δὲ τοῦτο εἰκός, ὥσπερ Ἀγάθων λέγει· εἰκὸς γὰρ γί-
7 νεσθαι πολλὰ καὶ παρὰ τὸ εἰκός. καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν, καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου, καὶ συναγωνίζεσθαι μὴ ὡς παρ' Εὐριπίδῃ ἀλλ' ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ. τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ ᾀδόμενα οὐ μᾶλλον τοῦ μύθου ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστίν· διὸ ἐμβόλιμα ᾄδουσιν, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος τοῦ τοιούτου. καίτοι τί διαφέρει ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν ἢ ῥῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν ἢ ἐπεισόδιον ὅλον;

4. δὲ alterum om AcBcNa et G L et Aldus. 9. pro ὡς παρ' et ὡς παρὰ utrobique ὥσπερ AcBcNa cum plerisque, ὥσπερ παρ' et ὥσπερ παρὰ Aldus et vulgo. ego recepi coniecturam Bekkeri. 10. ᾀδόμενα οὐ] codices διδόμενα. ᾀδόμενα a Madio est, οὐ ab D. Heinsio. vid. Comment. 13. ἢ ῥῆσιν Aldus: ἢ εἰ ῥῆσιν AcBcNa et G L. Medicei omnes εἰ ῥῆσιν exhibere dicuntur. ἁρμόττει Bc et M 14, ἁρμόττοι AcNa et M XIV 16 21 et G Q et Aldus.

male certant, quandoquidem etiam Agatho in hoc uno non stetit. sed peripetiis et simplicibus factis quod volunt mirifice consectantur: tragicum enim hoc est et humanum sensum tangit. est autem hoc, cum prudens quidem sed pravitate infectus decipitur, sicut Sisyphus, et fortis quidem sed iniustus vincitur. est autem id verisimile, quemadmodum Agatho dicit: nam verisimile est fieri multa etiam praeter similitudinem veri. atque chorum existimare debet unum ex actoribus, et partem esse totius, et una agere non ut apud Euripidem sed ut apud Sophoclem. apud relicuos autem quae canuntur non magis ad fabulam quam ad aliam tragoediam pertinent; quapropter exodia canunt, posteaquam primus haec fecit Agatho. quamquam quid interest utrum exodia canas an orationem ex alia fabula alii inseras vel episodium totum?

19 *Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται, λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως ἢ διανοίας εἰπεῖν. τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω· τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι. μέρη δὲ τούτων τό τε ἀπο-* 2
δεικνύναι καὶ τὸ λύειν καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν, οἷον ἔλεον ἢ φόβον ἢ ὀργὴν καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἔτι μέγεθος καὶ μικρότητα. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν 3
ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν ἢ ἐλεεινὰ ἢ δεινὰ ἢ μεγάλα ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν. πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανοῖτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον; τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν ἓν μέν ἐστιν εἶδος θεωρίας 4
τὰ σχήματα τῆς λέξεως, ἅ ἐστιν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς καὶ

7. *μικρότητα*] *σμικρότητα* Aldus, *μικρότητας* AcBcNa et M omnes et GPQ, *σμικρότητας* L. 10. *δέῃ*] *δέη* Aldus, *δ' ἢ* Ac, *γ' ἢ* Bc, *ἢ* Na, *δεῖ* M 21, *δὴ* Q. ceteri codices similiter aberrant.

19. De ceteris iam expositum est, restat autem ut de dictione vel sententia dicamus. sed quae ad sententiam pertinent in libris de arte dicendi exprompta sunto: hoc enim proprium est magis illius disputationis. pertinent autem ad sententiam haec, quaecumque oratione parari debent. partes eorum sunt demonstrare et solvere et perturbationes facere, veluti miserationem vel timorem vel iram et quae sunt eiusdem generis, ac praeterea exaggerationem et extenuationem. patet vero etiam in factis hauriendum esse ex isdem locis, cum sive miseranda sive timenda sive exaggerata sive verisimilia afferenda sunt. nisi quod hoc intercedit discrimen, quod alia prodire debent sine expositione, alia per orationem a dicente parari et secundum orationem fieri. nam quid dicente opus esset, si iucunda comparerent etiam sine oratione? ex iis autem quae ad dictionem pertinent unum est genus contemplationis quod figuras dictionis complectitur, quas cognitas habere est artis histrionalis et eius qui talem

τοῦ τὴν τοιαύτην ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν, οἷον τί ἐντολὴ καὶ τί εὐχὴ καὶ διήγησις καὶ ἀπειλὴ καὶ ἐρώτησις καὶ ἀπόκρι-
5 σις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. παρὰ γὰρ τὴν τούτων γνῶσιν ἢ ἄγνοιαν οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα φέρεται, ὅ τι καὶ ἄξιον σπουδῆς. τί γὰρ ἄν τις ὑπολάβοι ἡμαρτῆσθαι ἃ Πρωταγόρας ἐπιτιμᾷ, ὅτι εὔχεσθαι οἰόμενος ἐπιτάττει εἰπὼν "μῆνιν ἄειδε θεά;" τὸ γὰρ κελεῦσαι, φησί, ποιεῖν τι ἢ μὴ ἐπίταξίς ἐστιν. διὸ παρείσθω ὡς ἄλλης καὶ οὐ τῆς ποιητικῆς ὂν θεώρημα.

[Τῆς δὲ λέξεως ἁπάσης τάδ' ἐστὶ τὰ μέρη, στοιχεῖον, **20** συλλαβή, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτῶσις, λόγος.
2 στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστὶ φωνὴ ἀδιαίρετος, οὐ πᾶσα δέ, ἀλλ' ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γίνεσθαι φωνή· καὶ γὰρ τῶν θηρίων
3 εἰσὶν ἀδιαίρετοι φωναί, ὧν οὐδεμίαν λέγω στοιχεῖον. ταύτης δὲ μέρη τό τε φωνῆεν καὶ τὸ ἡμίφωνον καὶ ἄφωνον. ἔστι δὲ φωνῆεν μὲν ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν,

architecturam profitetur, veluti quid sit mandatum et quid precatio et enarratio et comminatio et interrogatio et responsio, et si quid aliud eiusdem generis. nam ex horum intellectu aut ignoratione nulla in poeticam vituperatio manat, quae quidem operae pretium sit. quid enim est quod quis existimet peccatum esse in iis quae reprehendit Protagoras, quod precari se opinatus imperet dicens "iram cane dea?" iubere enim, inquit, facere aliquid aut non praeceptio est. quare mittatur haec ratio, ut quae ad aliam artem et non ad poeticam pertineat.

20. [Totius autem sermonis hae sunt partes, elementum, syllaba, convinctio, nomen, verbum, articulus, casus, oratio. elementum est vox indivisa, non quidem omnis, sed ex qua potest intelligibilis fieri vox: nam bestiarum quoque sunt indivisae voces, quarum nullam dico elementum. huius autem partes sunt vocale et semivocale et mutum. est autem vocale quod sine allisu vocem habet quae audiri potest, ut A et O, semivocale autem quod cum allisu vocem

οἷον τὸ *Α* καὶ τὸ *Ω*, ἡμίφωνον δὲ τὸ μετὰ προσβολῆς ἔχον
φωνὴν ἀκουστήν, οἷον τὸ *Σ* καὶ τὸ *Ρ*, ἄφωνον δὲ τὸ μετὰ
προσβολῆς καθ' αὑτὸ μὲν οὐδεμίαν ἔχον φωνήν, μετὰ δὲ
τῶν ἐχόντων τινὰ φωνὴν γινόμενον ἀκουστόν, οἷον τὸ *Γ* καὶ
τὸ *Δ*. ταῦτα δὲ διαφέρει σχήμασί τε τοῦ στόματος καὶ τό- 4
ποις καὶ δασύτητι καὶ ψιλότητι καὶ μήκει καὶ βραχύτητι, ἔτι
δὲ ὀξύτητι καὶ βαρύτητι καὶ τῷ μέσῳ· περὶ ὧν καθ' ἕκα-
στον ἐν τοῖς μετρικοῖς προσήκει θεωρεῖν. συλλαβὴ δ' ἐστὶ 5
φωνὴ ἄσημος, συνθετὴ ἐξ ἀφώνου καὶ φωνὴν ἔχοντος· καὶ
γὰρ τὸ *ΓΡ* ἄνευ τοῦ *Α* συλλαβή, καὶ μετὰ τοῦ *Α*, οἷον τὸ
ΓΡΑ. ἀλλὰ καὶ τούτων θεωρῆσαι τὰς διαφορὰς τῆς μετρι-
κῆς ἐστίν. σύνδεσμος δ' ἐστὶ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει 6
οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικήν, ἐκ πλειόνων φωνῶν πε-
φυκυῖαν συντίθεσθαι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου,
ἣν μὴ ἁρμόττῃ ἐν ἀρχῇ λόγου τιθέναι καθ' αὑτόν, οἷον μέν,
ἤτοι, δή. ἢ φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν μιᾶς,

1. οἷον τὸ α καὶ τὸ ω G et οἷον τὸ α καὶ ω unus ex Victorii libris: om A^c^B^c^N^a^ cum ceteris codicibus et editores usque ad Victorium. 16. ἐκ Aldus: ἣ ἐκ A^c^B^c^ et M XIV 21, ἢ ἐκ N^a^ et M 14 16 et L.

habet quae audiri potest, ut S et R, mutum autem quod cum allisu per se quidem nullam habet vocem, sed coniunctum iis quae habent vocem quandam audiri potest, ut G et D. haec autem differunt et oris habitu et locis et densitate et tenuitate et longitudine et brevitate, praeterea acuto accentu et gravi et medio: de quibus singulis in metricis dispicere convenit. syllaba autem est vox significationis expers, componenda ex consonante et vocali: nam etiam GR sine A syllaba, et cum A, ut GRA. sed horum quoque discrepantias considerare metricae doctrinae est. convinctio autem est vox significationis expers, quae neque impedit neque facit vocem unam significativam, ex pluribus vocibus componi aptam, et in extremitatibus et in medio, si non conveniat in principio enuntiati ponere per se, ut *μέν*, *ἤτοι*, *δή*. vel vox significationis expers, ex pluribus quidem voci-

7 σημαντικῶν δέ, ποιεῖν πεφυκυῖα μίαν σημαντικὴν φωνήν. ἄρθρον δ' ἐστὶ φωνὴ ἄσημος, ἣ λόγου ἀρχὴν ἢ τέλος ἢ διορισμὸν δηλοῖ, οἷον τὸ φημί καὶ τὸ περὶ καὶ τὰ ἄλλα. ἢ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν, πεφυκυῖα τίθεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων
8 καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου. ὄνομα δ' ἐστὶ φωνὴ συνθετή, σημαντικὴ ἄνευ χρόνου, ἧς μέρος οὐδέν ἐστι καθ' αὑτὸ σημαντικόν· ἐν γὰρ τοῖς διπλοῖς οὐ χρώμεθα, ὡς καὶ αὐτὸ καθ' αὑτὸ σημαῖνον, οἷον ἐν τῷ Θεοδώρῳ τὸ δῶρον οὐ σημαίνει.
9 ῥῆμα δὲ φωνὴ συνθετή, σημαντικὴ μετὰ χρόνου, ἧς οὐδὲν μέρος σημαίνει καθ' αὑτό, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων· τὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἢ λευκὸν οὐ σημαίνει τὸ πότε, τὸ δὲ βαδίζει ἢ βεβάδικε προσσημαίνει τὸ μὲν τὸν παρόντα χρό-
10 νον τὸ δὲ τὸν παρεληλυθότα. πτῶσις δ' ἐστὶν ὀνόματος ἢ

1. σημαντικῶν δέ M 21: σημαντικὸν δέ A^cB^c cum plerisque, σημαντικὴν δέ N^a et Aldus. 3. φημί] φημὶ Aldus: φ. μ. ι. N^a cum plerisque, φ̅. μ̅. ι̅. A^c, φημί - ἄλλα om B^c et G in lacuna. περὶ Aldus: A^cN^a cum plerisque π. ε. ρ. ι. 13. προσημαίνει A^cB^cN^a et M omnes et L et Aldus.

bus quam una, sed significativis, facere apta unam significativam vocem. articulus autem est vox significationis expers, quae enuntiati principium vel finem vel distinctionem declarat, ut τὸ φημί et τὸ περί et cetera. sive vox significationis expers, quae neque impedit neque facit vocem unam significativam ex pluribus vocibus, apta ut ponatur et in extremitatibus et in medio. nomen autem est vox componenda, significativa sine tempore, cuius pars nulla per se est significativa: nam in duplicibus non ita utimur, ut ipsa per se significet, velut in Theodoro illud δῶρον non significat. verbum autem vox componenda, significativa cum tempore, cuius nulla pars significat per se, ut etiam in nominibus: nomen enim homo vel album non significat quando, sed ambulat vel ambulavit simul significat, illud praesens tempus, hoc praeteritum. casus autem est nominis vel verbi, alius quod huius vel huic est significans et quae sunt

ῥήματος ἡ μὲν τὸ κατὰ τὸ τούτου ἢ τούτῳ σημαίνουσα καὶ
ὅσα τοιαῦτα, ἡ δὲ τὸ κατὰ τὸ ἑνὶ ἢ πολλοῖς, οἷον ἄνθρωποι
ἢ ἄνθρωπος, ἡ δὲ κατὰ τὰ ὑποκριτικά, οἷον κατ' ἐρώτησιν
ἢ ἐπίταξιν· τὸ γὰρ ἐβάδισεν ἢ βάδιζε πτῶσις ῥήματος
κατὰ ταῦτα τὰ εἴδη ἐστίν. λόγος δὲ φωνὴ συνθετὴ σημαν- 11
τική, ἧς ἔνια μέρη καθ' αὑτὰ σημαίνει τι· οὐ γὰρ ἅπας
λόγος ἐκ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων σύγκειται, οἷον ὁ τοῦ ἀν-
θρώπου ὁρισμός, ἀλλ' ἐνδέχεται ἄνευ ῥημάτων εἶναι λόγον.
μέρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει, οἷον ἐν τῷ βαδίζει Κλέων
ὁ Κλέων. εἷς δ' ἐστὶ λόγος διχῶς· ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων, 12
ἢ ὁ ἐκ πλειόνων συνδέσμῳ, οἷον ἡ Ἰλιὰς μὲν συνδέσμῳ εἷς,
ὁ δὲ τοῦ ἀνθρώπου τῷ ἓν σημαίνειν.]

21 Ὀνόματος δὲ εἴδη τὸ μὲν ἁπλοῦν (ἁπλοῦν δὲ λέγω ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται, οἷον γῆ) τὸ δὲ διπλοῦν· τούτου δὲ τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος καὶ ἀσήμου, τὸ δὲ ἐκ σημαινόντων

1. codices τὸ κατὰ τούτου. vid. Comment. 2. τὸ post δὲ om AcBcNa et M omnes et G L, suggerit Aldus. 4. ἢ ἐπίταξιν Aldus: ἐπίταξιν AcBcNa et G L. de ceteris tacetur. βάδιζε] ἐβάδιζε AcBcNa. 9. βαδίζειν AcBcNa et M omnes et L Q et Aldus. 11. codices συνδέσμων. conf. Comment.

eiusmodi, alius quod unius est vel multorum, ut homo vel homines, alius qui pertinet ad pronuntiationem, ut ad interrogationem vel mandatum: nam ambulavit vel ambula casus verbi secundum has formas est. oratio autem vox componenda significativa, cuius nonnullae partes per se significant aliquid: non enim omnis oratio ex verbis et nominibus constat, ut hominis definitio, sed potest sine verbis esse oratio. partem tamen semper aliquam significantem habebit, quemadmodum in illo Cleo ambulat Cleo. una autem est oratio dupliciter, aut quae unum significat, aut quae ex pluribus per coniunctionem, velut Ilias per coniunctionem una, sed hominis notio eo quod unum significat.]

21. Nominis autem generum aliud simplex est (simplex dico quod non ex significantibus constat, ut terra) aliud duplex. huius aliud ex significante et significationis experte,

σύγκειται. εἴη δ' ἂν καὶ τριπλοῦν καὶ τετραπλοῦν καὶ πολ-
λαπλοῦν ὄνομα, οἷον τὰ πολλὰ τῶν μεγαλιωτῶν, Ἑρμοκαϊκό-
2 *ξανθος. ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον ἢ γλῶττα ἢ μετα-*
φορὰ [ἢ κόσμος] ἢ πεποιημένον ἢ ἐπεκτεταμένον ἢ ὑφῃρη-
3 *μένον ἢ ἐξηλλαγμένον. λέγω δὲ κύριον μὲν ᾧ χρῶνται ἕκα-*
στοι, γλῶτταν δὲ ᾧ ἕτεροι, ὥστε φανερὸν ὅτι καὶ γλῶτταν
καὶ κύριον εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτό, μὴ τοῖς αὐτοῖς δέ· τὸ
4 *γὰρ σίγυνον Κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα. μετα-*
φορὰ δ' ἐστὶν ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ ἢ ἀπὸ τοῦ γένους
ἐπὶ εἶδος, ἢ ἀπὸ τοῦ εἴδους ἐπὶ γένος, ἢ ἀπὸ τοῦ εἴδους ἐπὶ
5 *εἶδος, ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον. λέγω δὲ ἀπὸ γένους μὲν ἐπὶ*
εἶδος, οἷον "νηῦς δέ μοι ἧδ' ἕστηκε·" τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἐστὶν
ἑστάναι τι. ἀπ' εἴδους δὲ ἐπὶ γένος· "ἦ δὴ μυρί' Ὀδυσσεὺς
ἐσθλὰ ἔοργεν·" τὸ γὰρ μυρίον πολύ ἐστιν, ᾧ νῦν ἀντὶ τοῦ
πολλοῦ κέχρηται. ἀπ' εἴδους δὲ ἐπὶ εἶδος, οἷον "χαλκῷ ἀπὸ
ψυχὴν ἀρύσας" καὶ "τεμὼν ἀτειρέϊ χαλκῷ·" ἐνταῦθα γὰρ

2. fortasse fuit *οἷον τὰ πολλαπλομεγάλωπος, Ἑρμοκαϊκόξανθος.* cf. Comment. 16. *ἀερύσασκε τεμὼν ἀτειρεῖ* B^c et M XIV, *ἀερύσασκε τεμῶν ἀτηρεῖ* A^c, *ἀερείσας μετ' ἐμῶν ἀτειρεῖ* N^a et

aliud ex significantibus constat. potest autem etiam triplex et quadruplex et multiplex nomen esse, ut *πολλαπλομεγάλωπος, Ἑρμοκαϊκόξανθος.* omne autem nomen est aut proprium aut glossa aut translatio [aut ornatus] aut factum aut extensum aut decurtatum aut commutatum. dico proprium quo utuntur omnes, glossam qua alii, ut manifesto idem et glossa et proprium esse possit, non autem apud eosdem: nam *σίγυνον* Cypriis est proprium, nobis autem glossa. translatio autem est nominis alieni traductio vel a genere ad speciem, vel a specie ad genus, vel a specie ad speciem, vel secundum analogiam. dico autem a genere ad speciem, ut "navis autem mihi stetit:" nam teneri ancoris est stare quoddam. a specie autem ad genus: "sane mile praeclara Ulixes exegit." mile enim multum est, quo nunc pro multo usus est. a specie autem ad speciem, ut "aere animam hauriens" et "secans duro aere." hic enim pro haurire secare, pro secare haurire posuit:

τὸ μὲν ἀρύσαι ταμεῖν, τὸ δὲ ταμεῖν ἀρύσαι εἴρηκεν· ἄμφω
γὰρ ἀφελεῖν τι ἐστίν. τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅταν ὁμοίως 6
ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ
τρίτον· ἐρεῖ γὰρ ἀντὶ τοῦ δευτέρου τὸ τέταρτον ἢ ἀντὶ τοῦ
τετάρτου τὸ δεύτερον. [καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν ἀνθ' οὗ λέ-
γει πρὸς ὅ ἐστιν.] λέγω δὲ οἷον ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς
Διόνυσον καὶ ἀσπὶς πρὸς Ἄρην· ἐρεῖ τοίνυν τὴν φιάλην
ἀσπίδα Διονύσου καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἄρεως. ἢ ὃ γῆ-
ρας πρὸς βίον, καὶ ἑσπέρα πρὸς ἡμέραν· ἐρεῖ τοίνυν τὴν
ἑσπέραν γῆρας ἡμέρας καὶ τὸ γῆρας ἑσπέραν βίου ἢ ὥσπερ
Ἐμπεδοκλῆς δυσμὰς βίου. ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον 7
τὸ ἀνάλογον, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὁμοίως λεχθήσεται· οἷον τὸ
τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι σπείρειν, τὸ δὲ τὴν φλόγα ἀπὸ τοῦ
ἡλίου ἀνώνυμον· ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς τὸν ἥλιον καὶ

M 14, ἀερύσας μετ' ἐμῶν ἀτήρει M 16 et Q. ceteri similiter aberrant. si codicis Bc et Medicei XIV vestigia recte solvuntur, fit ἀρύσας καὶ τεμὼν ἀτειρέϊ, ut aliis aliquatenus praeeuntibus scripsit Bekkerus. prope quoque M 21 ad id quod verum est accedit exhibendo ἀερύσας· καὶ τεμὼν ἀτειρεΐ. Aldus αἰρύσας τάμνεν ἀτήρει. 8 et 9. ἢ - ἡμέραν] Aldus ἔτι ὁμοίως ἔχει ἑσπέρα πρὸς ἡμέραν καὶ γῆρας πρὸς βίον. cf. Comment. 10. καὶ τὸ γῆρας - 11. δυσμὰς βίου Aldus: codices ἢ ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τὸ γῆρας ἑσπέραν βίου ἢ δυσμὰς βίου.

nam utrúmque est demere aliquid. analogum autem dico, si similiter se habet secundum ad primum atque quartum ad tertium: dicet enim pro secundo quartum vel pro quarto secundum. [et interdum addunt pro quo dicat ad quid spectet.] hoc dico, similiter se habet patera ad Bacchum atque scutum ad Martem: dicet igitur pateram scutum Bacchi et scutum pateram Martis. vel quod senectus adversus vitam, idem vespera adversus diem: dicet ergo vesperam senectutem diei et senectutem vesperam vitae sive ut Empedocles occasum vitae. nonnullis autem non subest nomen analogum, sed nihilo minus similiter dicetur: sic fruges demittere est serere, sed flammam a sole sine nomine est: sed similiter se habet hoc

τὸ σπείρειν πρὸς τὸν καρπόν, διὸ εἴρηται „σπείρων θεοκτί-
8 σταν φλόγα." ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς χρῆσθαι καὶ ἄλλως, προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλότριον ἀποφῆσαι τῶν οἰκείων τι, οἷον εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι φιάλην μὴ Ἄρεως
9 ἀλλ' ἄοινον. πεποιημένον δ' ἐστὶν ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπὸ τινων αὐτὸς τίθεται ὁ ποιητής· δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τοιαῦτα,
10 οἷον τὰ κέρατα ἔρνυγας καὶ τὸν ἱερέα ἀρητῆρα. ἐπεκτεταμένον δ' ἐστὶν ἢ ἀφῃρημένον τὸ μέν, ἐὰν φωνήεντι μακροτέρῳ κεχρημένον ᾖ τοῦ οἰκείου ἢ συλλαβῇ ἐμβεβλημένῃ, τὸ δ' ἐὰν ἀφῃρημένον τι ᾖ αὐτοῦ, ἐπεκτεταμένον μὲν οἷον τὸ πόλεως πόληος καὶ τὸ Πηλείδου Πηληϊάδεω, ἀφῃρημένον δὲ οἷον τὸ
11 κρῖ καὶ τὸ δῶ καὶ „μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ." ἐξηλλαγμένον δ' ἐστίν, ὅταν τοῦ ὀνομαζομένου τὸ μὲν καταλείπῃ τὸ δὲ ποιῇ, οἷον τὸ „δεξιτερὸν κατὰ μαζόν" ἀντὶ τοῦ δεξιόν.

12 [Αὐτῶν δὲ τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἄρρενα τὰ δὲ θήλεα

5. ἄοινον Victorius: codices οἴνου. 10. τι ᾖ] Aldus ᾖ τι ἤ, Q τι, AcBcNa cum plerisque ὄντι ᾖ. 11. Πηλείδου] πηλεΐδου Aldus et Parisiensis 2038, πηλέος AcBc et M omnes et GPQ, πηλέως Na. 12. ὄψ Victorius: ο̄ ης Ac, ο ῆς Na, ὁ Bc, οης Medicei, οῆς Aldus. ceteri codices similiter aberrant.

ad solem atque serere ad fruges, ideoque dictum est „serens divinitus conditam flammam." licet autem hoc genere translationis etiam aliter uti, ut dum praedicis alienum neges aliquid de propriis, veluti si scutum dicas pateram non Martis sed vini expertem. factum est quod omnino non dictum a quibusdam ipse ponit poeta: videntur enim nonnulla esse eiusmodi, ut cornua ἔρνυγας (ramulos) et sacerdotem ἀρητῆρα (precatorem). extensum autem est vel decurtatum, alterum si vocale longius admisit quam proprium est vel syllabam interiectam, alterum si quid detractum sit, atque extensum, ut pro πόλεως πόληος et pro Πηλείδου Πηληϊάδεω, decurtatum autem ut κρῖ et δῶ et μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ. commutatum autem est, si quis usitati nominis hoc relinquat illud ipse faciat, ut illud δεξιτερὸν κατὰ μαζόν pro eo quod δεξιόν.

[Ipsorum autem nominum alia masculina alia feminina

τὰ δὲ μεταξύ, ἄρρενα μὲν ὅσα τελευτᾷ εἰς τὸ *N* καὶ *P* καὶ *Σ* καὶ ὅσα ἐκ τούτου (ταῦτα δ' ἐστὶ δύο, *Ψ* καὶ *Ξ*), θήλεα δὲ ὅσα ἐκ τῶν φωνηέντων εἴς τε τὰ ἀεὶ μακρά, οἷον εἰς *H* καὶ *Ω*, καὶ τῶν ἐπεκτεινομένων εἰς *A*· ὥστε ἴσα συμβαίνει πλήθει εἰς ὅσα τὰ ἄρρενα καὶ τὰ θήλεα· τὸ γὰρ *Ψ* καὶ τὸ *Ξ* ταὐτά ἐστιν. εἰς δὲ ἄφωνον οὐδὲν ὄνομα τελευτᾷ, οὐδὲ εἰς φωνῆεν βραχύ. εἰς δὲ τὸ *I* τρία μόνον, μέλι κόμμι πέπερι. εἰς δὲ τὸ *Υ* πέντε, τὸ πῶϋ, τὸ νᾶπυ, τὸ γόνυ, τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ. τὰ δὲ μεταξὺ εἰς ταῦτα καὶ *N* καὶ *Σ*.]

22 *Λέξεως* δὲ ἀρετὴ σαφῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι. σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀλλὰ ταπεινή· παράδειγμα δὲ ἡ Κλεοφῶντος ποίησις καὶ ἡ Σθενέλου. σεμνὴ δὲ καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη. ξενικὸν δὲ λέγω γλῶτταν καὶ μεταφορὰν καὶ ἐπέκτασιν καὶ πᾶν τὸ παρὰ τὸ κύριον. ἀλλ' ἄν τις 2

1. καὶ *Σ* accepi a Madio. 2. τούτου] τούτου ἀφώνων B^c^, τούτου σύγκειται N^a^ et M omnes et G L P, A^c^ τούτου, si Bekkeri silentio fides, τούτου σύγκειται, si Burgesii amicus recte vidit, Aldus τοῦ τῶν ἀφώνων σύγκειται. 7. μόνα Aldus. cf. Comment. κόμι A^c^B^c^N^a^ et L et Aldus. 8. τὸ πῶϋ – 9. ἄστυ Aldus: om A^c^B^c^N^a^ et M omnes et G L P Q.

alia media, masculina quaecumque desinunt in N et R et S et quot ex hoc (haec autem duo sunt, *Ψ* et *Ξ*), feminina autem quae in vocales semper longas, ut in *H* et *Ω*, et ex ancipitibus in *A*: ut idem numerus sit earum in quas masculina et feminina: nam *Ψ* et *Ξ* eaedem sunt. in mutam vero nullum nomen desinit, neque in vocalem brevem. sed in *I* tria solum, *μέλι κόμμι πέπερι*. sed in *Υ* quinque, *πῶϋ*, *νᾶπυ*, *γόνυ*, *δόρυ*, *ἄστυ*. media in haec et N et S.]

22. Dictionis autem virtus est ut perspicua neque exilis sit. maxime quidem perspicua est quae ex propriis nominibus, sed exilis: exemplo est Cleophontis poesis et Stheneli. gravis autem et vulgaria devitans quae peregrinis utitur. in peregrinis refero glossam et translationem et extensionem et quidquid a proprio discedit. sed si quis omnia

ἅπαντα τοιαῦτα ποιήσῃ, ἢ αἴνιγμα ἔσται ἢ βαρβαρισμός. ἂν μὲν οὖν ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα, ἐὰν δὲ ἐκ γλωττῶν, βαρβαρισμός. αἰνίγματός γὰρ ἰδέα αὕτη ἐστί, τὸ λέγοντα ὑπάρχοντα ἀδύνατα συνάψαι. κατὰ μὲν οὖν τὴν τῶν ὀνομάτων σύνθεσιν οὐχ οἷόν τε τοῦτο ποιῆσαι, κατὰ δὲ τὴν μεταφορὰν ἐνδέχεται, οἷον "ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα," καὶ τὰ τοιαῦτα. [ἐκ τῶν γλωττῶν βαρβαρισμός.]
3 δεῖ ἄρα κεκρᾶσθαί πως τούτοις· τὸ μὲν γὰρ μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει μηδὲ ταπεινὸν ἡ γλῶττα καὶ ἡ μεταφορὰ [καὶ ὁ κόσμος] καὶ τἆλλα τὰ εἰρημένα εἴδη, τὸ δὲ κύριον τὴν σαφή-
4 νειαν. οὐκ ἐλάχιστον δὲ μέρος συμβάλλονται εἰς τὸ σαφὲς τῆς λέξεως καὶ μὴ ἰδιωτικὸν αἱ ἐπεκτάσεις καὶ ἀποκοπαὶ καὶ ἐξαλλαγαὶ τῶν ὀνομάτων· διὰ μὲν γὰρ τὸ ἄλλως ἔχειν ἢ ὡς τὸ κύριον τὸ παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει, διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τοῦ εἰωθότος τὸ σαφὲς

6. πυρίχαλκον $A^cB^cN^a$ et Medicei et L et Aldus. 8. δεῖ ἄρα κεκρᾶσθαι codex Lampridii a Madio laudatus: δεῖ ἄρα κεκρίσθαι A^cB^c et G P et M XIV 21, δεῖ ἀνακεκρίσθαι N^a et M 14 16 et L Q, δι' ὃ ἀνακέκραται Aldus. 9. ἡ prius Aldus: οἷον ἡ $A^cB^cN^a$ et Medicei et G L P Q. 14. τὸ παρὰ τὸ] legebatur παρὰ τό. cf. Comment.

eiusmodi posuerit, aut aenigma erit aut barbarismus. si quidem ex translationibus, aenigma, sin ex glossis, barbarismus. aenigmatis enim forma haec est ut, quae sunt dum dicis, coniungas quae non possunt esse. atque per nominum coniunctionem hoc fieri non potest, sed per translationem potest, velut "virum vidi igne aes viro adglutinantem," et quae sunt eiusdem generis. [ex glossis barbarismus.] oportet igitur mixtam esse orationem ex his quodammodo: nam quod non est vulgare neque exile, id glossa afferet et translatio [et ornatus] et ceterae formae quas enumeravimus, proprium autem perspicuitatem. nec minimam partem conferunt ad perspicuitatem orationis et amovenda vulgaria extensiones et abscissiones et commutationes nominum: nam eo quo aliter se habent ac propria, id quod fit praeter consuetum faciet ad vitanda vulgaria, sed eo quod commune

ἔσται. ὥστε οὐκ ὀρθῶς ψέγουσιν οἱ ἐπιτιμῶντες τῷ τοιούτῳ 5
τρόπῳ τῆς διαλέκτου καὶ διακωμῳδοῦντες τὸν ποιητήν, οἷον
Εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος, ὡς ῥᾴδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει ἐκτείνειν
ἐφ' ὁπόσον βούλεται, ἰαμβοποιήσας ἐν αὐτῇ τῇ λέξει· "ἤτοι
Ἄρην εἶδον Μαραθῶνάδε βαδίζοντα," καὶ "οὐκ ἄν γ' ἐράμε-
νος τὸν ἐκείνου ἐλλέβορον." τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώ- 6
μενον τούτῳ τῷ τρόπῳ γελοῖον [, τὸ δὲ μέτρον κοινὸν ἁπάν-
των ἐστὶ τῶν μερῶν]· καὶ γὰρ μεταφοραῖς καὶ γλώτταις καὶ
τοῖς ἄλλοις εἴδεσι χρώμενος ἀπρεπῶς καὶ ἐπίτηδες ἐπὶ τὰ
γελοῖα τὸ αὐτὸ ἂν ἀπεργάσαιτο. τὸ δὲ ἁρμόττον ὅσον δια- 7
φέρει, ἐπὶ τῶν ἐπῶν θεωρείσθω, ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων
εἰς τὸ μέτρον. καὶ ἐπὶ τῆς γλώττης δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μεταφο-
ρῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἰδεῶν μετατιθεὶς ἄν τις τὰ κύρια
ὀνόματα κατίδοι ὅτι ἀληθῆ λέγομεν· οἷον τὸ αὐτὸ ποιήσαν-
τος ἰαμβεῖον Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου, ἓν δὲ μόνον ὄνομα

4. ἤτοι Ἄρην] ἡτ'..χάριν Bc, ἤτει χάριν Ac et M XIV 21, εἴτι χάριν Na et ceteri similiter, ἠτίχαριν Aldus. vid. Comment. 5. γ' ἐράμενος BcNa et M 14 XIV, γεράμενος Ac et M 16 21 et GLPQ, γεινάμενος Aldus. cf. Comment.

habent cum vulgaribus afferent perspicuitatem. quamobrem non recte vituperant qui reprehendunt hoc genus dictionis et irrident poetam, ut Euclides ille antiquus, quasi facile sit poema condere, si quis dederit extendere in quantum velit, irridens ipsa dictione: ἤτοι Ἄρην εἶδον Μαραθῶνάδε βαδίζοντα, et οὐκ ἄν γ' ἐράμενος τὸν ἐκείνου ἐλλέβορον. ac deprehendi quodammodo utentem hoc genere ridiculum est [metrum autem commune omnium est partium]; quippe etiam translationibus et glossis et ceteris formis qui utitur inepte et accommodate ad risum, is idem efficeret. sed iustus modus quantum excellat, in epicis consideretur, eo quod nomina metro adstringantur. et in glossa et in translationibus et in aliis formis si quis reposuerit propria nomina, invenerit vera nos dicere; veluti cum eundem trimetrum fecerit Aeschylus atque Euripides, sed hic unum tantum nomen mutaret, pro proprio solito-

μεταθέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος γλῶτταν, τὸ μὲν φαίνεται καλὸν τὸ δ' εὐτελές. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ ἐποίησε "φαγέδαινα ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός," ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίει τὸ θοινᾶται μετέθηκεν. καὶ

νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐτιδανὸς καὶ ἄκικυς,

εἴ τις λέγοι τὰ κύρια μετατιθείς

νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενικὸς καὶ ἀειδής.

καὶ

δίφρον ἀεικέλιον καταθεὶς ὀλίγην τε τράπεζαν.
δίφρον μοχθηρὸν καταθεὶς μικρᾶν τε τράπεζαν.

καὶ τὸ "ἠϊόνες βοόωσιν" ἠϊόνες κράζουσιν.

8 [Ἔτι δὲ Ἀριφράδης τοὺς τραγῳδοὺς ἐκωμῴδει, ὅτι ἃ οὐδεὶς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ, τούτοις χρῶνται, οἷον τὸ δω-

1. μεταθέντος Aldus: μετατιθέντος $A^cB^cN^a$ cum plerisque, μετατιθέντες G, ἀνατιθέντος M 14. 3. φαγέδαινα Aldus: φαγάδενα $A^cB^cN^a$ et G L. ex ceteris nihil enotatum est. 5. ἄκικυς Victorius: ἀειδής A^cB^c, ἀηδής N^a, et alterutrum relicui. 7. μ' ἐὼν Aldus: μεὼν $A^cB^cN^a$, μ' αἰὼν A_c in margine et G. τε Aldus: δε Ac, δὲ L, om BcNa et G. 9. δίφρον τε ἀεικέλιον $A^cB^cN^a$ et G P, δίφρον ἀεικέλλιον Aldus. 11. ἠϊόνες βοόωσιν ἠϊόνες unus ex Victorii libris: ἴωνες βοῶσιν ἢ ἴωνες $A^cB^cN^a$ cum plerisque et sic Aldus, nisi quod βοόωσιν.

que glossam, alter versus pulcher apparet alter exilis. Aeschylus enim in Philocteta posuit „phagedaena quae mei comedit carnem pedis," ille autem pro comedit posuit epulatur. atque

νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐτιδανὸς καὶ ἄκικυς,

si quis repositis propriis diceret

νῦν δέ μ' ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενικὸς καὶ ἀειδής.

atque

δίφρον ἀεικέλιον καταθεὶς ὀλίγην τε τράπεζαν.
δίφρον μοχθηρὸν καταθεὶς μικράν τε τράπεζαν.

atque "littora clamant" littora crociunt.

[Praeterea Ariphrades tragoedos irridebat, quod quae nemo diceret in sermone, iis uterentur, veluti illud δωμά-

μάτων ἄπο ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δωμάτων, καὶ τὸ σέθεν, καὶ τὸ ἐγὼ δέ νιν, καὶ τὸ Ἀχιλλέως πέρι ἀλλὰ μὴ περὶ Ἀχιλλέως, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. διὰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἐν τοῖς κυρίοις ποιεῖ τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα· ἐκεῖνος δὲ τοῦτο ἠγνόει.]

Ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων πρεπόντως 9
χρῆσθαι, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι καὶ γλώτταις, πολὺ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστιν· τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστίν. τῶν δ' ὀνομάτων τὰ 10
μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυράμβοις, αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἡρωϊκοῖς, αἱ δὲ μεταφοραὶ τοῖς ἰαμβείοις. καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ εἰρημένα· ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέξιν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων ὅσοις κἂν ἐν λόγοις τις χρήσαιτο· ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα τὸ κύριον καὶ μεταφορὰ [καὶ κόσμος]. περὶ

15. καὶ ἐν ὅσοις λόγοις AcBcNa et Medicei omnes, ὅσοις καὶ ἐν ὅσοις λόγοις GLPQ, ὅσοις καὶ ἐν λόγοις Aldus; κἂν pro καὶ acceptum a Bekkero.

των ἄπο ac non ἀπὸ δωμάτων, et σέθεν, et ἐγὼ δέ νιν, et Ἀχιλλέως πέρι ac non περὶ Ἀχιλλέως, et quae sunt alia huiusmodi. nam quia non sunt in propriis, faciunt haec omnia ne vulgaris sit dictio: ille autem hoc ignorabat.]

Est vero magnum unoquoque eorum quae diximus uti quemadmodum decet, tam duplicibus nominibus quam glossis, multo autem maximum ad translationes promptum esse. hoc enim unum neque ab alio sumere licet felicisque ingenii signum est: bene enim transferre est similia animadvertere. ex nominibus autem duplicia potissimum conveniunt dithyrambis, glossae heroicis, translationes iambicis carminibus. atque in heroicis omnia quae dixi utilia sunt; sed in iambicis, quippe quae maxime sermonem imitentur, ea apta sunt nomina quibus etiam in orationibus quis utatur: sunt vero eiusmodi nomina propria

μὲν οὖν τραγῳδίας καὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως ἔστω
ἡμῖν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

Περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικῆς, ὅτι 23
δεῖ τοὺς μύθους καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις συνιστάναι δρα-
ματικούς, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν, ἔχουσαν
ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος, ἵν' ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον ποιῇ τὴν
οἰκείαν ἡδονήν, δῆλον, καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίας τὰς συνήθεις
εἶναι, ἐν αἷς ἀνάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δήλωσιν
ἀλλ' ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα ἢ πλείους,
2 ὧν ἕκαστον ὡς ἔτυχεν ἔχει πρὸς ἄλληλα. ὥσπερ γὰρ κατὰ
τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἥ τ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία καὶ
ἡ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συν-
τείνουσαι τέλος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γί-
νεται θάτερον μετὰ θατέρου, ἐξ ὧν ἓν οὐδὲν γίνεται τέλος.
3 σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσιν. διό, ὥσπερ

6. *μέσον* Aldus: *μέσα* AcBc et M XIV 21 et GP, *μέσην* Na et M 14 16 et L.

et translationes [et ornatus]. iam de tragoedia et per agendum imitatione sufficiant nobis quae dicta sunt.

23. Quod attinet ad artem narrativam metrisque imitativam, opus esse ut fabulas sicut in tragoediis componas dramaticas, ac circa unam actionem totam et absolutam, quae habeat principium et medium et finem, ut tamquam animal unum ac totum propriam suam faciat voluptatem, perspicuum est, neque vulgares historias ei similes esse licere, in quibus necesse non est unius actionis proponere explicationem sed unius temporis, quaecumque intra hoc acciderunt circa unum aut plures, quorum singula ut casus fert sese contingunt. nam quemadmodum isdem temporibus ad Salaminem pugna navalis facta est et Carthaginiensium in Sicilia praelium, nihil ad eundem finem contendentia, sic etiam in temporibus succedentibus interdum accidit unum cum altero, ex quibus unus non fit finis. fere autem plerique poetarum hoc committunt. quare, ut iam diximus, etiam

εἴπομεν ἤδη, καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη Ὅμηρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τέλος, ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον, λίαν γὰρ ἂν μέγας καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι, ἢ τῷ μεγέθει μετριάζοντα καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. νῦν δ' ἓν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδίοις κέχρηται [αὐτῶν] πολλοῖς, οἷον νεῶν καταλόγῳ καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν. οἱ δ' ἄλλοι περὶ ἕνα ποιοῦσι καὶ περὶ ἕνα χρόνον, καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ, οἷον ὁ τὰ Κύπρια ποιήσας καὶ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα. [τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας μία τραγῳδία ποι- 4 *εῖται ἑκατέρας ἢ δύο μόναι, ἐκ δὲ Κυπρίων πολλαὶ καὶ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος πλέον ὀκτώ, οἷον ὅπλων κρίσις, Φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, πτωχεία, Λάκαιναι, Ἰλίου πέρσις καὶ ἀπόπλους καὶ Σίνων καὶ Τρῳάδες.]*

24 *Ἔτι δὲ τὰ εἴδη ταὐτὰ δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιίαν τῇ τρα-*

7. *οἷς* Victorius Paccium convertentem quibus secutus: A^c pr B^cN^a cum plerisque et Aldus *δὶς*, recentior A_c delet: M 21 omittit. 9. *κυπρικὰ* A^cB^c et M XIV 16 21 et Q, *κυπριακὰ* N^a (et M 14) et Aldus. 11. *καὶ*] vulgo cum Aldo legunt *καὶ ἐκ*. vid. Comment.

in hoc genere divinus videatur Homerus prae ceteris, propterea quod neque bellum illud, quamvis praeditum principio et fine, adgressus est pangere totum, quippe nimis magnum nec facile contuendum futurum erat, neque in brevius contractum varietate implicatum. nunc vero una parte delecta, episodiis usus est [ipsarum] multis, ut navium indice et aliis episodiis, quibus distinguit poesin. ceteri autem circa unum canunt et circa unum tempus, et unam actionem pluribus partibus constantem, ut qui Cypria fecit et parvam Iliadem. [itaque ex Iliade et Odyssea una tragoedia conficitur ex utravis vel duae solae, ex Cypriis autem multae et parva Iliade plus quam octo, veluti armorum iudicium, Philoctetes, Neoptolemus, Eurypylus, mendicitas, Lacaenae, Ilii excidium et discessio et Sinon et Troades.]

24. Porro formas easdem habere epopoeia debet quas

γῳδίᾳ [· ἢ γὰρ ἁπλῆν ἢ πεπλεγμένην ἢ ἠθικὴν ἢ παθητικήν.], καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιίας καὶ ὄψεως ταὐτά· καὶ γὰρ περιπετειῶν δεῖ καὶ ἀναγνωρίσεων καὶ παθημάτων· ἔτι
2 τὰς διανοίας καὶ τὴν λέξιν ἔχειν καλῶς. οἷς ἅπασιν Ὅμηρος κέχρηται καὶ πρῶτος καὶ ἱκανῶς. καὶ γὰρ καὶ τῶν ποιημάτων ἑκάτερον συνέστηκεν ἡ μὲν Ἰλιὰς ἁπλοῦν καὶ παθητικόν, ἡ δὲ Ὀδύσσεια πεπλεγμένον· ἀναγνώρισις γὰρ διόλου καὶ ἠθική. πρὸς δὲ τούτοις λέξει καὶ διανοίᾳ πάντας ὑπερβέ-
3 βληκεν. διαφέρει δὲ κατά τε τῆς συστάσεως τὸ μῆκος ἡ ἐποποιία καὶ τὸ μέτρον. τοῦ μὲν οὖν μήκους ὅρος ἱκανὸς ὁ εἰρημένος· δύνασθαι γὰρ δεῖ συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος. [εἴη δ' ἂν τοῦτο, εἰ τῶν μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἶεν, πρὸς δὲ τὸ πλῆθος τῶν τραγῳδιῶν τῶν εἰς
4 μίαν ἀκρόασιν τιθεμένων παρήκοιεν.] ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι τὸ μέγεθος πολύ τι ἡ ἐποποιία ἴδιον διὰ τὸ ἐν

2. δεῖ εἶναι post παθητικήν addit Aldus: om AcBcNa et M omnes et G L P Q. 8. πάντας Aldus: πάντα AcBcNa et L Q. 13. πρὸς δὲ GP et M XIV: πρόσθε Ac, πρόσθεν Na et M 14 16 et L Q, πρός τε Bc et Aldus. τῶν post πλῆθος Aldus: codicibus deest.

tragoedia [: nam aut simplex aut implicata aut moralis aut pathetica.], ac partes easdem exceptis melopoeia et spectaculo: nam et peripetiis opus est et agnitionibus et perpessionibus; praeterea sententias et dictionem bene conformatam habere debet. quibus omnibus Homerus usus est et primus et satis. etenim ex poematis utrumvis conformatum est et Ilias quidem simplex ac patheticum, Odyssea autem implicatum: agnitio enim fere est atque moralis. ad haec dictione et sententia omnes superavit. differt autem compositionis ambitu epopoeia et metro. ambitus definitio sufficit quae posita est: scilicet animo oportet comprehendi posse initium et finem. [fiat hoc fere, si antiquis minores compositiones sint, sed ad multitudinem tragoediarum, quae in unam auditionem committuntur, accedant.] habet autem ad extendendam magnitudinem multa propria epopoeia, propterea

μὲν τῇ τραγῳδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πραττόμενα πολλὰ μέρη μιμεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ὑποκριτῶν μέρος μόνον· ἐν δὲ τῇ ἐποποιίᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν περαινόμενα, ὑφ' ὧν οἰκείων ὄντων αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος. ὥστε τοῦτ' ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ μεταβάλλειν [τὸν ἀκούοντα] καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις· τὸ γὰρ ὅμοιον ταχὺ πληροῦν ἐκπίπτειν ποιεῖ τὰς τραγῳδίας. 5 τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἥρμοκεν. εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς ἂν φαίνοιτο· τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστίν [, διὸ καὶ γλώττας καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα· περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων.], τὸ δὲ ἰαμβικὸν καὶ τετράμετρον κινητικά, τὸ μὲν ὀρχηστικόν, τὸ δὲ πρακτικόν. 6 ἔτι δὲ ἀτοπώτερον εἰ μιγνύοι τις αὐτά, ὥσπερ Χαιρήμων. διὸ οὐδεὶς μακρὰν σύστασιν ἐν ἄλλῳ πεποίηκεν ἢ τῷ ἡρῴῳ, ἀλλ' ὥσπερ εἴπομεν, αὐτὴ ἡ

quod in tragoedia non licet multas partes quae simul aguntur imitari, sed illam in scena et histrionum partem solam: in epopoeia autem, quia narratio est, licet multas partes quae simul peraguntur tractare, quibus, si ad rem pertinent, augetur poematis abundantia. quare hoc habet commodi ad magnificentiam, ut et mutet [audientem] et dissimilia episodia interiiciat: quod enim simile est celeriter satietatem afferendo facit ut exigantur tragoediae. metrum autem heroum ab experientia aptum visum est. nam si quis alio quodam metro narrativam imitationem faceret vel multis, ineptum id videretur: heroum enim maxime inter metra stabile et plenum est [, quamobrem etiam glossas et translationes potissimum recipit: abundantior enim etiam narrativa poesis est ceteris.], iambicum autem et tetrametrum motoria, hoc saltatorium, illud aptum rebus agendis. magis etiam ineptum si quis misceret illa, ut Chaeremo. itaque nemo longam compositionem in alio fecit quam heroo, sed ut diximus, ipsa natura docet quid aptum sibi sit

7 φύσις διδάσκει τὸ ἁρμόττον αὐτῇ διαιρεῖσθαι. Ὅμηρος δὲ
ἄλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, καὶ δὴ καὶ ὅτι μόνος τῶν
ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν. αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν
ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν· οὐ γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής.
οἱ μὲν οὖν ἄλλοι αὐτοὶ μὲν δι' ὅλου ἀγωνίζονται, μιμοῦνται
δὲ ὀλίγα καὶ ὀλιγάκις· ὁ δὲ ὀλίγα φροιμιασάμενος εὐθὺς
εἰσάγει ἄνδρα ἢ γυναῖκα ἢ ἄλλο τι ἦθος, καὶ οὐδὲν ἄηθες
8 [, ἀλλ' ἔχοντα ἤθη]. δεῖ μὲν οὖν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν
τὸ θαυμαστόν, μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλο-
γον (δι' ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν) διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν
εἰς τὸν πράττοντα, ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν ἐπὶ σκη-
νῆς ὄντα γελοῖα ἂν φανείη, οἱ μὲν ἑστῶτες καὶ οὐ διώκον-
τες, ὁ δὲ ἀνανεύων· ἐν δὲ τοῖς ἔπεσι λανθάνει. τὸ δὲ
θαυμαστὸν ἡδύ· σημεῖον δέ, πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγ-
9 γέλλουσιν ὡς χαριζόμενοι. δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ

7. οὐδὲν ἄηθες Aldus: οὐδένα ἤθη Ac et M 21 et L, οὐδένα ἤθει Na et Q, οὐδέν' ἀήθει M 14 16, οὐδὲν ἀήθη Bc, οὐδέν' ἀήθη M XIV. 9. ἄλογον Victorius: codices ἀνάλογον.

discernere. Homerus vero cum ob alia multa laude dignus, tum quod unus ex poetis non ignorat quid deceat facere ipsum. ipsum enim decet poetam paucissima loqui: non enim est secundum haec imitator. ceteri igitur ipsi ubique agunt, imitantur autem pauca et paucis locis: ille autem pauca praefatus statim inducit virum vel mulierem vel aliud quid moribus praeditum, ac nihil moribus destitutum [, sed habentia mores]. decet quidem in tragoediis effingere quod mirabile, magis autem admitti potest in epopoeia quod ratione caret (inde maxime nascitur quod mirabile), propterea quod non conspicimus eum qui agit, quandoquidem illa circa Hectoris persecutionem in scena posita ridicula viderentur, hi stantes et non persequentes, ille autem renuens: sed in epicis latent. mirabile autem iucundum est: signum quod omnes dum narrant augent ut gratum facturi. docuit autem potissimum Homerus etiam ceteros quomodo mendacia loqui deceat.

τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν ὡς δεῖ. ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός. οἴονται γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τουδὶ ὄντος τοδὶ ᾖ ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος. [διὸ δή, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἄλλου δὲ τούτου ὄντος, ἀνάγκη ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι προσθεῖναι; διὰ γὰρ τὸ τοῦτο εἰδέναι ἀληθὲς ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον ὡς ὄν. παράδειγμα δὲ τοῦτο ἐκ τῶν Νίπτρων.] προαιρεῖσθαί τε δεῖ ἀδύνατα εἰκότα 10
μᾶλλον ἢ δυνατὰ ἀπίθανα, τούς τε λόγους μὴ συνίστασθαι ἐκ μερῶν ἀλόγων [, ἀλλὰ μάλιστα μὲν μηδὲν ἔχειν ἄλογον, εἰ δὲ μή, ἔξω τοῦ μυθεύματος, ὥσπερ Οἰδίπους τὸ μὴ εἰδέναι πῶς ὁ Λάϊος ἀπέθανεν, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι, ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ Πύθια ἀπαγγέλλοντες, ἢ ἐν Μυσοῖς ὁ ἄφωνος ἐκ Τεγέας εἰς τὴν Μυσίαν ἥκων]· ὥστε τὸ λέγειν ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος γελοῖον· ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ συνίστα-

5. codices ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι ἢ προσθεῖναι. 8. vulgo legunt τούτου codicibus repugnantibus. cf. Comment. 14. ἥκων· ὥστε (B[c] et) Aldus: ἥκων ὅστε A[c], εἰκόνος τε N[a] et M 14, ἥκωνος τε M 16 21.

est vero hoc falsa ratiocinatio. opinantur enim homines, cum, si hoc est, illud sit, vel si hoc fit, illud fiat, ubi posterius est, etiam prius esse vel fieri. sed hoc falsum est. [cur vero, si prius falsum, dum alterum hoc verum est, cogimur, ut id aut esse aut factum esse adiiciamus? scilicet quia hoc scimus verum esse, falso concludit anima nostra etiam illud prius esse. exemplum autem hoc ex Niptris.] atque praeferre decet impossibilia eademque verisimilia potius quam possibilia eademque incredibilia, neque argumenta componere ex particulis ratione destitutis [, sed potissimum nihil habere a ratione absurdum, sin minus, extra fabulam, ut Oedipus quod nescit quomodo Laius occiderit, sed non in dramate, ut in Electra qui Pythia renuntiant, vel in Mysis ille qui tacens ex Tegea in Mysiam venit]; itaque dicere sublatum iri fabulam ridiculum est: nam ab initio non oportet componere

σθαι τοιούτους· ἂν δὲ θῇ, καὶ φαίνηται εὐλογώτερον, ἀποδέχεσθαι καὶ ἄτοπον, ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτά, δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσειεν· νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς
11 ὁ ποιητὴς ἀφανίζει ἡδύνων τὸ ἄτοπον. τῇ δὲ λέξει δεῖ διαπονεῖν ἐν τοῖς ἀργοῖς μέρεσι καὶ μήτε ἠθικοῖς μήτε διανοητικοῖς· ἀποκρύπτει γὰρ πάλιν ἡ λίαν λαμπρὰ λέξις τά τε ἤθη καὶ τὰς διανοίας.

[Περὶ δὲ προβλημάτων καὶ λύσεων, ἐκ πόσων τε καὶ 25
ποίων ἂν εἰδῶν εἴη, ὧδ' ἂν θεωροῦσι γένοιτ' ἂν φανερόν. ἐπεὶ γάρ ἐστι μιμητὴς ὁ ποιητής, ὥσπερ ἂν εἰ ζωγράφος ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιός, ἀνάγκη μιμεῖσθαι τριῶν ὄντων τὸν ἀριθμὸν ἕν τι ἀεί· ἢ γὰρ οἷα ἦν ἢ ἔστιν, ἢ οἷά φασι καὶ
2 δοκεῖ, ἢ οἷα εἶναι δεῖ. ταῦτα δ' ἐξαγγέλλεται λέξει ἢ καὶ γλώτταις καὶ μεταφοραῖς. καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεώς ἐστιν·

1. εὐλογώτερον] εὐλογότερον Aldus, εὐλογωτέρως AcBcNa et P, εὐλογοτέρως M 16 et G L. 4. ποιήσειεν] ποιήσειε D. Heinsius: codices ποιήσει. 10. εἴη (Na et) Aldus: AcBc et M XIV 16 21 et G L P Q ἐστιν. 12. τὸν ἀριθμὸν Aldus: τῶ ἀριθμῶ Bc, τῷ ἀριθμῷ M XIV et G, τῶν ἀριθμῶν AcNa et L Q.

tales: sed si quis posuerit, idque probabilius videatur, etiam quod a ratione absurdum non reprobare, quandoquidem etiam illa in Odyssea circa expositionem absurda quam non ferenda essent manifestum foret, si illa malus poeta fecisset: nunc vero ceteris bonis poeta obscurat condiendo id quod absurdum. dictione autem decet elaborare in inertibus locis, qui neque moribus neque sententiis instructi sunt: occultat enim rursus nimis splendida dictio et mores et sententias.

25. [De quaestionibus autem et solutionibus, ex quot et quibus formis sint, sic fere considerantibus manifestum fiet. nam quia imitator est poeta, quasi si pictor vel alius imaginum opifex, necesse est ut imitetur, cum numero tria sint, unum ex iis semper: aut quae erant sive sunt, aut quae dicunt et credunt, aut quae esse oportet. haec autem enuntiantur oratione vel etiam glossis et translationibus.

δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς. πρὸς δὲ τούτοις οὐχ ἡ 3
αὐτὴ ὀρθότης ἐστὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ποιητικῆς, οὐδὲ ἄλ-
λης τέχνης καὶ ποιητικῆς. αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ
ἁμαρτία· ἡ μὲν γὰρ καθ' αὐτήν, ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός. εἰ 4
μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία·
εἰ δὲ [τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, ἀλλὰ] τὸν ἵππον ἄμφω τὰ
δεξιὰ προβεβληκότα ἢ τὸ καθ' ἑκάστην τέχνην ἁμάρτημα,
οἷον τὸ κατ' ἰατρικὴν ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται,
ὁποιανοῦν, οὐ καθ' ἑαυτήν. ὥστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήματα ἐν τοῖς 5
προβλήμασιν ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα λύειν. πρῶτον μέν, ἂν
τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύνατα πεποίηται, ἡμάρτηται.
ἀλλ' ὀρθῶς ἔχει, εἰ τυγχάνει τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς· τὸ γὰρ
τέλος εἴρηται, εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον ἢ αὐτὸ ἢ ἄλλο ποιεῖ
μέρος. παράδειγμα ἡ τοῦ Ἕκτορος δίωξις. εἰ μέντοι τὸ τέ-
λος ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐνεδέχετο ὑπάρχειν καὶ κατὰ τὴν περὶ

3. ἡ post διττὴ Aldus: om $A^c B^c N^a$ et Medicei et G L Q. 4 et 6. εἰ Parisiensis 2038: ἡ $A^c B^c N^a$, ἡ Aldus. 8. ἢ (N^a): ἡ $A^c B^c$ et G L Q et Aldus, εἰ editores nonnulli, in quibus Winstanleius nihil referens de Mediceis.

atque multae affectiones orationis sunt: has enim damus poetis. ad haec non eadem recti norma est politicae artis atque poeticae, neque alius artis atque poeticae. ipsius autem poeticae duplex est peccatum: alterum quod ad ipsam pertinet, alterum quod ad accidens. nam si delegit imitari quod fieri nequit, ipsius est peccatum: sin autem [delectio non recte instituta, sed] equum utroque pede dextro proiecto sive quidquid quaeque ars peccavit, veluti quod pertinet ad medicinam vel aliam artem, quae impossibilia admisit, quaecumque est, non ipsius est peccatum. decet igitur reprehensiones in quaestionibus hinc considerandas solvere. primum, si quae ad ipsam artem pertinent impossibilia posita sunt, peccatum est. sed bene se habet, si consequitur finem suum: finis enim expositus est, si sic admirabiliorem aut eam aut aliam reddat partem. exemplum Hectoris persecutio. si tamen finis aut magis aut minus potuit subesse

τούτων τέχνην, ἡμάρτηται οὐκ ὀρθῶς· δεῖ γάρ, εἰ ἐνδέχεται, ὅλως μηδαμῇ ἡμαρτῆσθαι. ἔτι ποτέρων ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, τῶν κατὰ τὴν τέχνην ἢ κατ' ἄλλο συμβεβηκός; ἔλαττον γάρ, εἰ μὴ ᾔδει ὅτι ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει, ἢ
6 εἰ κακομιμήτως ἔγραψεν. πρὸς δὲ τούτοις ἐὰν ἐπιτιμᾶται ὅτι οὐκ ἀληθῆ, ἀλλ' οἷα δεῖ, οἷον καὶ Σοφοκλῆς ἔφη αὐτὸς μὲν οἵους δεῖ ποιεῖν, Εὐριπίδης δὲ οἷοι εἰσί, ταύτῃ λυτέον.
7 εἰ δὲ μηδετέρως, ὅτι οὕτω φασίν, οἷον τὰ περὶ θεῶν. ἴσως γὰρ οὔτε βέλτιον οὕτω λέγειν οὔτ' ἀληθῆ, ἀλλ' ἔτυχεν ὡς παρὰ Ξενοφάνει· ἀλλ' οὖ φασι τάδε. ἴσως οὐ βέλτιον μέν, ἀλλ' οὕτως εἶχεν, οἷον τὰ περὶ τῶν ὅπλων, "ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος·" οὕτω γὰρ τότ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ
8 νῦν Ἰλλυριοί. περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἢ μὴ καλῶς ἢ εἴρηταί τινι ἢ πέπρακται, οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον ἢ

1. ἡμάρτηται Aldus: ἡμαρτῆσθαι BcNa et Medicei et GLPQ, μαρτῆσθαι Ac. 6. οἷα Aldus: ἴσως AcBcNa et M omnes et GLPQ. 7. Εὐριπίδην Heinsius. conf. Comment. 9. ὡς παρὰ] legebatur ὥσπερ. 10. ξενοφάνει Na et M 14: ξενοφάνη Ac et M 16 21, ξενοφάνῃ LQ, ξενοφάνης (Bc et) Aldus. conf. Comment. post ἴσως Aldus inseruit δὲ codicibus repugnantibus.

etiam secundum huius rei artem, peccatum est non recte: oportet enim, si licet, omnino nusquam vitium admissum esse. porro quorum est peccatum, eorum quae ad artem pertinent aut ad aliud quod est accidens? minus enim, si ignorabat cervam cornua non habere, quam si male imitando descripsit. ad haec autem si reprehenditur non vera esse, at quae oportet, ut etiam Sophocles dixit se quos oporteret facere, Euripides autem qui essent, ita solvendum est. sin autem neutra ratione, quod sic dicunt, veluti illa de dis. fortasse enim neque melius sic dicere nec vera sunt, sed evenere ut apud Xenophanem: at ea non dicunt. fortasse non melius quidem, sed sic se habuere, velut illa de armis, "hastaeque iis rectae in cuspide:" sic enim tum consueverunt, quemadmodum etiamnum Illyrii. de illo autem, utrum bene an non bene dictum ab aliquo sit factumve, non

εἰρημένον βλέποντα, εἰ σπουδαῖον ἢ φαῦλον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πράττοντα ἢ λέγοντα πρὸς ὃν ἢ ὅτε ἢ ὅτῳ ἢ οὗ ἕνεκεν, οἷον ἢ μείζονος ἀγαθοῦ, ἵνα γένηται, ἢ μείζονος κακοῦ, ἵνα
ἀπογένηται· τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν, οἷον 9
γλώττῃ "οὐρῆας μὲν πρῶτον·" ἴσως γὰρ οὐ τοὺς ἡμιόνους λέγει ἀλλὰ τοὺς φύλακας. καὶ τὸν Δόλωνα "ὅς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός," οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν. τὸ γὰρ εὐειδὲς οἱ Κρῆτες εὐπρόσωπον καλοῦσιν. καὶ τὸ "ζωρότερον δὲ κέραιε" οὐ τὸ ἄκρατον ὡς οἰνόφλυξιν,
ἀλλὰ τὸ θᾶττον. τὸ δὲ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται, οἷον "ἄλλοι 10
μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες εὗδον παννύχιοι·" ἅμα δέ φησιν "ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ Τρωϊκὸν ἀθρήσειεν, αὐλῶν συρίγγων θ' ὁμαδόν." τὸ γὰρ πάντες ἀντὶ τοῦ πολλοὶ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται· τὸ γὰρ πᾶν πολύ τι. καὶ τὸ "οἴη δ' ἄμμορος" κατὰ μεταφοράν· τὸ γὰρ γνωριμώτατον μόνον. κατὰ 11

6. ὡς ῥῆτοι Ac, ὡς ῥά τοι Bc, ὡς Na, et similiter ceteri aberrant: vulgatam exhibuit Victorius. 9. κέραι ἴου τὸ Ac, κεραε οὐ τὸ Bc et (κέραε) GL, κερεες οὐ τὸ Na, κέραιρε, οὐ τὸ Aldus.

solum quaerendum est ipsius facti dictive ratione habita, utrum honestum an malum, sed etiam eius qui facit aut dicit ad quem vel quando vel cui vel cuius causa, velut an maioris boni, ut id fiat, an maioris mali, ut id vitetur. alia dictionis ratione habita solvere decet, ut per glossam *οὐρῆας μὲν πρῶτον*. fortasse enim non mulos dicit sed vigiles. atque Dolonem *ὅς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός*, non corpore indecorum sed facie turpem: nam quod *εὐειδές*, id Cretenses *εὐπρόσωπον* vocant. atque illud *ζωρότερον δὲ κέραιε* non merum ut vinosis, sed idem quod velocius. alia per translationem dicta sunt, ut *ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες εὗδον παννύχιοι*: simulque ait *ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ Τρωϊκὸν ἀθρήσειεν, αὐλῶν συρίγγων θ' ὁμαδόν*. scilicet illud *πάντες* pro *πολλοὶ* secundum translationem dictum est: omne enim multum quid. atque illud *οἴη δ' ἄμμορος* secundum translationem: quod enim nobilissimum unum est. per accentum

δὲ προσῳδίαν, ὥσπερ Ἱππίας ἔλυεν ὁ Θάσιος τὸ "δίδομεν δέ
12 οἱ" καὶ "τὸ μὲν οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ." τὰ δὲ διαιρέσει,
οἷον Ἐμπεδοκλῆς "αἶψα δὲ θνήτ' ἐφύοντο, τὰ πρὶν μάθον
13 ἀθάνατα ζῷά τε πρὶν κέκριτο." τὰ δὲ ἀμφιβολίᾳ, "παρῴ-
14 χηκεν δὲ πλέων νύξ·" τὸ γὰρ πλέων ἀμφίβολόν ἐστιν. τὰ
δὲ κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως, ὅθεν τὸν κεκραμένον οἶνόν φα-
σιν εἶναι, ὅθεν πεποίηται "κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο,"
καὶ χαλκέας τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους, ὅθεν εἴρηται ὁ
Γανυμήδης Διὶ οἰνοχοεύειν, οὐ πινόντων οἶνον. εἴη δ' ἂν
15 τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν. δεῖ δὲ καὶ ὅταν ὄνομά τι ὑπεν-
αντίωμά τι δοκῇ σημαίνειν, ἐπισκοπεῖν ποσαχῶς ἂν σημήνειε
τοῦτο ἐν τῷ εἰρημένῳ, οἷον "τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος,"
16 τὸ ταύτῃ κωλυθῆναι. ποσαχῶς ἐνδέχεται ὡδί πως μάλιστ'
ἄν τις ὑπολάβοι, κατὰ τὴν κατ' ἀντικρὺ ἢ ὡς Γλαύκων λέγει

2. οὐ] οὗ AcBc G et Aldus. 6. ὅθεν τὸν κεκραμένον] codices τῶν κεκραμένων, Aldus οἷον τὸν κεκραμένον. vid. Comment. 11. σημαίνειε Bc et G, σημαίνειεν Na, σημαίνοιε Ac et Q, σημαίνει M 14. 13. τὸ δὲ ante ποσαχῶς addit Aldus. conf. Comment. ὡδί πως Aldus: ὡδικῶς BcNa et (ὡδικῶς) GLPQ, ωδιηως Ac, ex Victorianis unus ὡδικῶς, ceteri δίχως.

vero, ut Hippias Thasius solvebat illud *δίδομεν δέ οἱ* et *τὸ μὲν οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ*. alia per distinctionem, ut Empedocles *αἶψα δὲ θνήτ' ἐφύοντο, τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατα ζῷά τε πρὶν κέκριτο*. alia per ambiguitatem, *παρῴχηκεν δὲ πλέων νύξ*: nam *πλέων* ambiguum est. alia ex consuetudine sermonis, unde quod mixtum vinum esse aiunt, unde factum "ocrea recens facti stanni," et aerarios eos qui ferrum cudunt, unde dictus Ganymedes Iovi vinum infundere, quamquam non bibunt vinum. fortasse hoc fuerit secundum translationem. oportet autem, si nomen quoddam repugnantiam aliquam videatur significare, considerare quot modis significare hoc possit in eo loco, velut *τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος*, h. e. ibi impeditam hastam esse. quot modis fieri possit sic fere maxime quis perceperit, contraria ratione ac Glauco dicit, scilicet nonnullos temere praeconcipere opinio-

ὅτι ἔνιοι ἀλόγως προϋπολαμβάνουσι, καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμενοι συλλογίζονται, καὶ ὡς εἰρηκότες "ὅτι δοκεῖ" ἐπιτιμῶσιν, ἂν ὑπεναντίον ᾖ τῇ αὐτῶν οἰήσει. τοῦτο δὲ πέπονθε τὰ περὶ Ἰκάριον. οἴονται γὰρ αὐτὸν Λάκωνα εἶναι· ἄτοπον οὖν τὸ μὴ ἐντυχεῖν τὸν Τηλέμαχον αὐτῷ εἰς Λακεδαίμονα ἐλθόντα. τὸ δ' ἴσως ἔχει ὥσπερ οἱ Κεφαλῆνές φασιν· παρ' αὐτῶν γὰρ γῆμαι λέγουσι τὸν Ὀδυσσέα, καὶ εἶναι Ἰκάδιον ἀλλ' οὐκ Ἰκάριον. διαμάρτημα δὲ τὸ πρόβλημα εἰκός ἐστιν. ὅλως δὲ 17
τὸ ἀδύνατον μὲν πρὸς τὴν ποίησιν ἢ πρὸς τὸ βέλτιον ἢ πρὸς τὴν δόξαν δεῖ ἀνάγειν. πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν· τοιούτους δ' εἶναι οἵους Ζεῦξις ἔγραφεν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βέλτιον· τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑπερέχειν πρὸς ἅ φασι τἄλογα. οὕτω τε καὶ ὅτι ποτὲ οὐκ ἄλογόν ἐστιν· εἰκὸς γὰρ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς γίνεσθαι. τὰ δ' ὑπεναντία ὡς εἰρημένα οὕτω σκοπεῖν, 18

1. *τὶ ἔνια* AcBcNa et G L P Q: *ὅτι ἔνιοι* Victorius. 9. post *μὲν* Aldus *ἢ* addit repugnantibus AcBcNa et Mediceis et G L P Q. 12. *δ'* Aldus: om AcBcNa et G L P. *οἵους* Aldus: codices *οἷον*. *καὶ πρὸς τὸ* Aldus: codices omittunt.

nes, et ipsos cum damnassent ratiocinari, et quasi pronuntiassent "ita videri" reprehendere, si contrarium sit ipsorum opinioni. hoc autem accidit illis circa Icarium. opinantur enim illum Laconem esse: absurdum igitur quod cum eo non convenit Telemachus ubi Lacedaemonem accessit. hoc autem fortasse se habet ut Cephalenenses aiunt: ab se enim uxorem duxisse dicunt Ulixem, et esse Icadium sed non Icarium. aberratio vero quaestio est, ut videtur. omnino autem quod fieri nequit ad poesin aut ad id quod melius aut ad opinionem decet revocare. etenim ad poesin praeferendum credibile idemque impossibile quam incredibile et possibile; tales quippe esse quales Zeuxis pingebat. sed etiam ad id quod melius: exemplar enim debet eminere prae iis quae tradunt absurda. sic quoque quod interdum non absurdum est: verisimile enim etiam praeter similitudinem veri fieri. quae autem repugnantia dicta, sic considerare, quem-

ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἔλεγχοι, εἰ τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως, ὥστε καὶ αὐτὸν ἢ πρὸς ἃ αὐτὸς λέγει ἢ ὃ ἂν
19 φρόνιμος ὑποθῆται. ὀρθὴ δ' ἐπιτίμησις καὶ ἀλογία καὶ μοχθηρία, ὅταν μὴ ἀνάγκης οὔσης μηδὲν χρήσηται τῷ ἀλόγῳ, ὥσπερ Εὐριπίδης τῷ Αἰγεῖ, ἢ τῇ πονηρίᾳ, ὥσπερ ἐν Ὀρέ-
20 στῃ τοῦ Μενελάου. τὰ μὲν οὖν ἐπιτιμήματα ἐκ πέντε εἰδῶν φέρουσιν· ἢ γὰρ ὡς ἀδύνατα ἢ ὡς ἄλογα ἢ ὡς βλαβερὰ ἢ ὡς ὑπεναντία ἢ ὡς παρὰ τὴν ὀρθότητα τὴν κατὰ τέχνην· αἱ δὲ λύσεις ἐκ τῶν εἰρημένων ἀριθμῶν σκεπτέαι, εἰσὶ δὲ δώδεκα.]

[Πότερον δὲ βελτίων ἡ ἐποποιικὴ μίμησις ἢ ἡ τραγική, 26
διαπορήσειεν ἄν τις. εἰ γὰρ ἡ ἧττον φορτικὴ βελτίων, τοιαύτη δ' ἡ πρὸς βελτίους θεατάς ἐστι, δῆλον ὅτι ἡ ἅπαντα μιμουμένη φορτική. ὡς γὰρ οὐκ αἰσθανομένων, ἂν μὴ αὐτὸς προσθῇ, πολλὴν κίνησιν κινοῦνται, οἷον οἱ φαῦλοι αὐληταὶ

3. φρόνιμος Aldus: φρόνιμοι BcNa et Medicei et GLPQ, φρόνημον Ac. 5. αἰγειήτῃ Ac et M 16 21 et (αἰγειήτῃ) LQ, αἰγιείτου Na, αἰγινήτῃ Bc et M XIV et GP, αἰγείητου Aldus, Αἰγεῖ τῇ Robortellus. 13. δ' ἡ Madius: δὲ ἡ G teste Buhlio, δὴ AcBcNa cum plerisque et sic Aldus. ἐστι Aldus: ἐστι δειλίαν AcBcNa et Medicei et LQ.

admodum in orationibus confutationes, an idem et ad idem et eodem modo, ita ut ipsum vel ob quae is dicat vel quod prudens subiiciat. iusta vero reprehensio et absurditas et pravitas, si nulla necessitate cogente absurdo utatur, ut Euripides Aegeo, vel pravitate, ut in Oreste Menelai. reprehensiones itaque ex quinque formis ferunt: aut enim quod impossibilia aut quod absurda aut quod noxia aut quod repugnantia aut quod praeter recti normam ab arte praescriptam: solutiones vero ex dictis numeris considerandae, sunt autem duodecim.

26. [Utrum vero melior epica imitatio an tragica, aliquis haesitare possit. nam si minus molesta melior, talis autem est quae meliorum spectatorum, in aperto est eam quae omnia imitatur molestam esse. nam quasi non sentiant, nisi ipse adiecerit, multo motu moventur, ut mali tibicines sese

κυλιόμενοι, ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι, καὶ ἕλκοντες τὸν κορυ-
φαῖον, ἂν Σκύλλαν αὐλῶσιν. ἡ μὲν οὖν τραγῳδία τοιαύτη 2
ἐστίν, ὡς καὶ οἱ πρότερον τοὺς ὑστέρους αὐτῶν ᾤοντο ὑπο-
κριτάς· ὡς λίαν γὰρ ὑπερβάλλοντα, πίθηκον ὁ Μυνίσκος
τὸν Καλλιππίδην ἐκάλει. τοιαύτη δὲ δόξα καὶ περὶ Πιν-
δάρου ἦν. ὡς δ' οὗτοι ἔχουσι πρὸς αὐτούς, ἡ ὅλη τέχνη
πρὸς τὴν ἐποποιίαν ἔχει. τὴν μὲν οὖν πρὸς θεατὰς ἐπιεικεῖς
φασὶν εἶναι (οὐδὲν δέονται τῶν σχημάτων), τὴν δὲ τραγικὴν
πρὸς φαύλους. ἡ οὖν φορτικὴ χείρων δῆλον ὅτι ἂν εἴη. 3
πρῶτον μὲν οὐ τῆς ποιητικῆς ἡ κατηγορία ἀλλὰ τῆς ὑποκρι-
τικῆς, ἐπεὶ ἔστι περιεργάζεσθαι τοῖς σημείοις καὶ ῥαψῳδοῦν-
τα, ὅπερ ἐποίει Σωσίστρατος, καὶ διᾴδοντα, ὅπερ ἐποίει Μνα-
σίθεος Ὀπούντιος. εἶτα οὐδὲ κίνησις ἅπασα ἀποδοκιμαστέα,
εἴπερ μηδ' ὄρχησις, ἀλλ' ἡ φαύλων, ὅπερ καὶ Καλλιπ-
πίδῃ ἐπετιμᾶτο καὶ νῦν ἄλλοις, ὡς οὐκ ἐλευθέρας γυναῖκας

4. *μυνίσκος* Aldus: *μυννίσκος* AcBc, *μινίσκος* Na et M 14, *μιννίσκος* L. 8. *δι' ὃ* Aldus ante *οὐδὲν*. conf. Comment. 12. *ἐποίει* Aldus: *ἐστι* AcBcNa et M omnes et G L Q. *διᾴδοντα* Victorius, nisi quod more suo scribit *διάδοντα*: *διαδόντα* codices plerique et Aldus, *διαδιδόντα* M 14.

volutantes, ubi discum imitari necesse est, et trahentes coryphaeum, cum Scyllam canunt. iam vero tragoedia talis est, ut etiam priores de actoribus sibi aetate supparibus sentiebant: nam ut nimium excedentem, simium Myniscus Callippidem vocabat. talis autem opinio etiam de Pindaro erat. sed ut hi se habent ad sese, tota ars ad epopoeiam se habet. hanc igitur pertinere aiunt ad bonos spectatores (nihil indigent figuris), tragicam autem ad pravos. molesta igitur haud dubie peior erit. primum ea non est poeticae artis accusatio sed histrionalis, quoniam egredi modum in signis potest et rhapsodus, quod faciebat Sosistratus, et is qui canendo certat, quod faciebat Mnasitheus Opuntius. deinde ne motus quidem omnis despiciendus, si ne saltatio quidem, sed deteriorum, quod etiam Callipidi vitio dabatur et nunc aliis, ut non liberas mulieres imitantibus. porro tragoedia etiam sine

μιμουμένων. ἔτι ἡ τραγῳδία καὶ ἄνευ κινήσεως ποιεῖ τὸ
αὑτῆς, ὥσπερ ἡ ἐποποιία· διὰ γὰρ τοῦ ἀναγινώσκειν φα-
νερὰ ὁποία τις ἐστίν. εἰ οὖν ἐστὶ τἆλλα κρείττων, τοῦτό γε
4 οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῇ ὑπάρχειν. ἔπειτα διότι πάντ' ἔχει ὅσα-
περ ἡ ἐποποιία· καὶ γὰρ τῷ μέτρῳ ἔξεστι χρῆσθαι, καὶ ἔτι
οὐ μικρὸν μέρος τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ὄψιν ἔχει, δι' ἧς αἱ
ἡδοναὶ συνίστανται ἐναργέστατα. εἶτα καὶ τὸ ἐναργὲς ἔχει
5 καὶ ἐν τῇ ἀναγνωρίσει καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων. ἔτι τῷ ἐν ἐλάτ-
τονι μήκει τὸ τέλος τῆς μιμήσεως εἶναι· τὸ γὰρ ἀθροώτε-
ρον ἥδιον ἢ πολλῷ κεκραμένον τῷ χρόνῳ, λέγω δὲ οἷον εἴ τις
τὸν Οἰδίπουν θείη τὸν Σοφοκλέους ἐν ἔπεσιν ὅσοις ἡ Ἰλιάς.
6 ἔτι ἧττον μία μίμησις ἡ τῶν ἐποποιῶν. σημεῖον δέ· ἐκ
γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως πλείους τραγῳδίαι γίνονται. ὥστε,
ἐὰν μὲν ἕνα μῦθον ποιῶσιν, ἢ βραχέως δεικνύμενον μύουρον
φαίνεσθαι, ἢ ἀκολουθοῦντα τῷ τοῦ μέτρου μήκει ὑδαρῆ.

6. τὴν ὄψιν ἔχει Aldus: AcBcNa et GLPQ et libri Victoriani τὰς ὄψεις omisso ἔχει. ex codicibus Mediceis nihil enotatur. 10. ἥδιον ἢ Madius: ἡδονὴ AcBcNa et LQ, ἡδονῇ M omnes et GP. 12. μία Aldus: ἡ μία AcBcNa et M omnes et GLQ. post μία vulgo additur ὁποιαοῦν. vid. Comment. 14. ἢ βραχέως] Aldus ἀνάγκη ἢ βραχέα. vid. Comment.

motu facit quae ipsius sunt, ut epopoeia: nam lectione manifesta fit qualis sit. quod si in ceteris praestantior est, hoc saltem ei adesse non opus est. tum quia omnia habet quae epopoeia: nam et metro licet uti, et insuper non exiguam partem musicam et spectaculum habet, per quod voluptates exsistunt evidentissime. deinde etiam id quod evidens habet et in agnitione et in factis. insuper quod intra minorem longitudinem finis imitationis est: nam quod magis confertum dulcius est quam multo diffusum tempore, id dico, ut si quis Oedipum posuerit Sophoclis in tot hexametris quot Ilias. porro minus una imitatio epicorum. signum autem: nam ex quavis imitatione plures tragoediae fiunt. itaque si unam fabulam faciant, aut breviter proposita truncata videbitur, aut secuta mensurae longitudinem diluta. si autem

*ἐὰν δὲ πλείους, λέγω δὲ οἷον ἐὰν ἐκ πλειόνων πράξεων ᾖ
συγκειμένη, οὐ μία, ὥσπερ ἡ Ἰλιὰς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη
καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἃ καὶ καθ' ἑαυτὰ ἔχει μέγεθος· καίτοι
ταῦτα τὰ ποιήματα συνέστηκεν ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι
μάλιστα μιᾶς πράξεως μίμησις. εἰ οὖν τούτοις τε διαφέρει* 7
*πᾶσι καὶ ἔτι τῷ τῆς τέχνης ἔργῳ (δεῖ γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν
ἡδονὴν ποιεῖν αὐτὰς ἀλλὰ τὴν εἰρημένην), φανερὸν ὅτι κρείττων
ἂν εἴη μᾶλλον τοῦ τέλους τυγχάνουσα τῆς ἐποποιίας.
περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας καὶ ἐποποιίας, καὶ αὐτῶν καὶ τῶν* 8
*εἰδῶν καὶ τῶν μερῶν, καὶ πόσα καὶ τί διαφέρει, καὶ τοῦ εὖ ἢ
μὴ τίνες αἰτίαι, καὶ περὶ ἐπιτιμήσεων καὶ λύσεων, εἰρήσθω
τοσαῦτα.*]

1. *ἐὰν δὲ πλείους*, et 2. *οὐ μία* Aldus: codices omittunt. 3. *ἃ* Aldus: codices omittunt. *καίτοι ταῦτα τὰ* Aldus: *καὶ τοιαῦτ' ἄττα* AcBcNa et M omnes et LP, *καίτοι αὖτα ἄττα* G et (*αὖτ'*) Q. 5. *ἐστιν* post *μίμησις* addit Aldus: codicibus deest. 10. *αὐτῶν* post *μερῶν* addit Aldus: deest AcBcNa et M omnibus et GLP.

plures, dico ut si ex pluribus actionibus constet, non una, quemadmodum Ilias multas eiusmodi partes habet et Odyssea, quae etiam per sese habent magnitudinem: quamquam haec poemata composita sunt quantum licet optima et quam maxime unius actionis imitatio. si igitur et his excellit omnibus et insuper artis opere (oportet enim non quamlibet voluptatem ipsas afferre sed quam diximus), manifestum est meliorem esse, ut quae magis finem consequatur quam epopoeia. de tragoedia igitur et epopoeia, et ipsis et formis partibusque, et quot sint et quid differant, et recti ac non recti quae causae, et de reprehensionibus et solutionibus, haec dicta sunto.]

FRANCISCI RITTERI

COMMENTARIVS

IN

POETICAM.

COMMENTARIVS.

CAPVT I.

Operis consilio et instituti ratione paucis verbis exposita, statim singula poesis genera artesque cognatas eo conspirare ut imitentur, sed easdem tribus rebus differre, quod diversa materia imitationem peragant aut quod diversa imitando exprimant aut quod diverse, monetur; quo facto prima illa artium differentia, quae nascitur ex diversa imitandi materia, paulo accuratius explicatur.

§. 1. περὶ ποιητικῆς - εἰδῶν αὐτῆς: de arte poetica et ipsa et formis ipsius quod Aristoteles in hoc libro se dicturum, h. e. eius artis rationem tam universe explicaturum quam de singulis eiusdem formis separatim absolutarum profitetur, priorem propositi argumenti locum breviter quidem sed plene pertractavit (c. 1-5), alterum in relicuo opere ita executus est ut primum de tragoedia, tum de epopoeia, deinde de comoedia ceterisque poesis generibus quae meditatus esset cum lectoribus communicaret. nobis vero nonnisi tragoediae explicatio, neque ea quidem integra ut videtur, et pauca quaedam de epopoeia conservata sunt: cetera temporum iniuria interciderunt omnia. sed de hac re explicatius in *Praefatione* diximus.

ἥν τινα δύναμιν ἕκαστον ἔχει: δύναμις cuique poesis generi inhaerescens *vis* est et *effectus* qui decla-

ratur in hominum animis et afficiendis et percolendis. — *καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι τοὺς μύθους*: partim ut natura et vis singulorum poesis generum accuratius explicaretur, partim ut praeceptis instruerentur poetae futuri, Aristoteles in unoquoque genere docuit quomodo *fabulas*, h. e. materiam poemati subiectam ac fere ex fabulosa historia petendam, tractari oporteat, si quis poesis fini iuste respondere velit. illi *μῦθοι* pro variis artis poeticae generibus sive formis variam speciem induunt; in tragoedia v. c. *μῦθος* est *ἡ σύνθεσις τῶν πραγμάτων*, h. e. *facta compluria argumento conserta*. vid. c. 6, 6.

ἐκ πόσων καὶ ποίων ἐστὶ μορίων: *ex quot et quibus constet partibus* unaquaeque artis poeticae species post generalem huius artis explicationem persecuturus est. subiectum enuntiati est *ἕκαστον (εἶδος)*, non *ποίησις*: poesis enim in *species* sive *formas* (*εἴδη*, *Arten*), formae rursus in *partes* (*μόρια*, *μέρη*) dividuntur. tragoediae partes enumerantur c. 6, 4-7., epopoeiae breviter significantur c. 24, 1. — *κατὰ φύσιν*: ut natura argumenti ad pertractandum propositi requirit. *ἀπὸ τῶν πρώτων*: *ab iis quae prima sunt*, h. e. unde ars poetica nascitur. conf. *Rhetor*. III, 1. pag. 1403 b 18. *τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν.*

§. 2. *ἐποποιία δή*: particula *δή* lectorem admonet, iam eam disputandi normam secuturum esse Aristotelem quam modo praescripsit verbis illis *ἀρξάμενοι κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων*. — *ἔτι δὲ κωμῳδία καὶ ἡ διθυραμβοποιητική*: poesin dithyrambicam hoc loco commemoravit, ut etiam ex lyrico genere una saltem *species* poneretur, cum ante per nomen *ἐποποιίας* totum genus epicae poesis ac continuo dramatici generis duas illas species praecipuas ad partes vocasset. infra c. 2, 4. duas lyrici generis species memoravit: *ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ περὶ τοὺς νόμους μιμήσαιτο ἄν τις.* id non opus erat, ut omnes artis poeticae species collectas poneret, sed praeci-

puas appellasse sufficiebat, ubi quid sit commune artis poeticae formis indicare volebat. ceterum poesis divisio his duobus locis subiecta Ciceroni ob oculos versata est scribenti *de Optimo gen. or.* c. 1. *poematis enim tragici, comici, epici, melici etiam ac dithyrambici, suum quodvis est diversum a reliquis*, cet.

καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη καὶ κιθαριστικῆς: duas hasce artes ad poeticam non pertinentes memoravit, ut quid huic cum aliis artibus commune esset appareret, statim dicturus quibus illa differret. quod cum ita sit, post *διθυραμβοποιητική* commatis signum posui, ut diversae quae sequuntur artes a prioribus quodammodo discernerentur. qui citharam pulsat quique tibiis canit tum *imitatur*, cum hominum affectus animi perturbationesque concentu sonorum exprimit. at vero cum non quivis pulsandae citharae tibiisque canendi modus in tali imitatione necessario versetur, sed citharista vel tibicen nonnisi gratum sonorum concentum et varietatem sectari possit, accurate scripsit Aristoteles *τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη καὶ κιθαριστικῆς*: neque huic sententiae repugnat quod ille aliis locis (*Polit.* VIII, 5. p. 1340 a 18 et 38. *Problem.* XIX, 27 et 28) pronuntiavit, mores scilicet et affectus potissimum arte musica exhiberi, cum quod aptum est ad imitationem peragendam, idem ut semper imitetur nihil sit quod cogat. conferantur quae paulo post ad §. 4 extr. et ad §. 5. dicta sunt.

πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον: per *μίμησιν* et *μιμεῖσθαι* et hic et paulo post significatur quidquid sive verbis sive sonis musicis sive motibus sive coloribus aliave materia expressum ad veritatis similitudinem accedit (Nachbildung durch Worte oder Töne oder Bewegungen oder Stoffe). eatenus igitur omnis poetica *μίμησις* est et omnia eius genera *μιμητικά* sunt. sed aliis locis id poeticae genus quod dramaticum appellare solemus ab Aristotele *κατ' ἐξοχὴν* vocatur *μιμητικόν*, quatenus res a poeta expressae ab hominibus aliam personam in se suscipientibus repetuntur oculisque spectantium aut menti

legentium subiiciuntur. hoc intellectu poesis epica non est *imitativa* (μιμητική) sed *narrativa* (διηγηματική). conf. Hermanni ad h. l. *Commentarii* p. 84-90. — Formam μιμήσεις ex codicibus Bekkerianis praebent A^cB^c, μίμησις N^a: libri ab aliis collati in utramque partem discedunt. si μίμησις scripsit Aristoteles, omnes artes modo allatas *imitationem* esse, h. e. in imitando convenire, sin μιμήσεις, easdem esse varios imitandi modos dixit, utrumque recte. sed quoniam structura verborum recepto numero multitudinis expeditior est, et quia is facilius in singularis formam a librariis syllabam ει tamquam ι pronuntiantibus commutari potuit, pluralem praeferendum existimavi.

§. 3. διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τρισίν: dum artes modo enumeratae in imitando conveniunt, eaedem tribus differunt: imitantur enim aut iis quae genere (h. e. natura sua) diversa sunt, aut diversa, aut diverse. de primo illo artium discrimine ex imitationis *materia* ducto statim disputatur, alterum in capite secundo, tertium deinceps explicatur. illa καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον explicationis causa adverbio ἑτέρως adiunguntur, idque factum videtur, ne quis ἑτέρως opponeret iis quae proxime antecedunt, sed illud per se constare intelligeret. rhetores Graeci appellant ἰσοδυναμοῦν κατὰ τὸ ἀκόλουθον. conf. Victorii ad h. l. annotatio. subsimile est illud ex c. 6, 2. δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας.

§. 4. ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι καὶ σχήμασι: in arte pingendi et *materia* imitandi et ipsa imitatio admodum manifesta apparet; ea causa fuit cur inde exemplum peteretur, quo artis musicae et poeticae ratio, quantum ad *materiam* pertinet, illustraretur. χρώματα καὶ σχήματα interpretor *colores et lineamenta* (Farben und Umrisse sive Zeichnungen). scilicet pictores ad figuras exhibendas aut *coloribus* utuntur aut *lineis* vel lineamentis, *ipsae figurae* hoc loco non denotantur: figurae enim sunt illud ipsum quod imitando efficitur (τὸ μίμημα), non imitandi *materia*. eodem modo χρώματα καὶ σχήματα pictori (τῷ

ζωγράφῳ) tribuit Plato in *Civitate* X. p. 601 A, χρόας καὶ σχήματα idem ibidem V. p. 476 B. ipse hic noster σχήματα καὶ χρώματα pictorum esse indicat in *Politicis* VIII, 5. p. 1340 a 34. ἔτι δὲ οὐκ ἔστι ταῦτα ὁμοιώματα τῶν ἠθῶν, ἀλλὰ σημεῖα μᾶλλον τὰ γιγνόμενα σχήματα καὶ χρώματα τῶν ἠθῶν. aliis in locis σχήματα ipsae *figurae* sunt: conf. Plat. *Civit.* II. p. 373 B. *Gorg.* p. 465 B. 474 D et E. *Menon.* p. 74 E. *Cratyl.* p. 431 C. *Sophist.* p. 251 A. *Phaedon.* p. 100 D. nomen *pictores* (γραφεῖς, ζωγράφοι, εἰκονογράφοι) indefinite per τινες et ἀπεικάζοντες significavit, eo opinor consilio ut omne pingendi negotium, etiam vulgare et minus politum, comprehenderet. ἀπεικάζοντες est *assimulantes*, h. e. ad similitudinem rei cuiusdam ad imitandum propositae imaginem facientes. praepositio ἀπὸ in ἀπεικάζοντες ad rem illam spectat, *unde* (ὅθεν) imago ducitur.

οἱ μὲν διὰ τέχνης οἱ δὲ διὰ συνηθείας: hoc additamentum salva loci sententia omitti potuit, sed accessit ut lectores admonerentur eam imitationem quae fiat coloribus lineamentisve duobus modis ab hominibus vulgo exerceri, aut per artem professionemque aut per consuetudinem. qui *per artem* (διὰ τέχνης) pingit, is data opera hoc negotium exsequitur, h. e. artem pingendi factitat et *profitetur*; qui *per consuetudinem* (διὰ συνηθείας) pingit, is animi causa et pro arbitrio, non aliorum hominum gratia, modo ad id negotium incumbit modo missum facit et alias res agit. τέχνη h. l. neque artis exercendae facultatem (Kunstfertigkeit) neque artis legum intellectum (Kunsteinsicht) potest denotare, propterea quod sic non συνήθειαν sed aut ἐμπειρίαν (cf. Metaphys. A. 1 sub init.) opponi oportuit aut φύσιν, quemadmodum c. 8, 3. ἤτοι διὰ τέχνην ἢ διὰ φύσιν legimus. ac sane tantum abest ut sermo sit de imitatione cum arte et scientia instituenda, ut communi hoc imitandi negotio, quo fungentes *multa imitantur aliqui*, imitationem veris illis artibus subiectam illustrari scriptor voluerit. iam vero tam is qui per consuetudinem pingit (der Dilettant) quam qui per artem (der Maler von Fach), et felicissime et pes-

sime negotio suo defungi possunt, prout ingenio et natura fautrice aut instructi sunt aut destituti. hoc igitur iam in aperto est, in subsequentibus pro ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φωνῆς legi non posse ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φύσεως, quod a Madio excogitatum ab ipsoque reprobatum in operis contextum admisit Hermannus, improbante recte quidem, non tamen iustam ob causam [1]), Augusto Matthiae in *diurnis Ienens.* a. 1805. n. 223. p. 547. sed quid nos faciemus verbis istis quae mutanda negamus? ea membris duobus praecedentibus, οἱ μὲν διὰ τέχνης οἱ δὲ διὰ συνηθείας, respondere et tamquam tertium adiungi non posse, hoc et per se manifestum est et magis etiam liquet ex nostra verborum διὰ τέχνης et διὰ συνηθείας interpretatione. Buhlius igitur aliis praeeuntibus in hunc modum Aristotelia disposuit: ὥσπερ γὰρ καὶ χρώμασι καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες ἀπεικάζοντες (οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ διὰ συνηθείας), ἕτεροι δὲ διὰ τῆς φωνῆς, ut ad haec postrema ex prioribus πολλὰ μιμοῦνται intelligerentur. sed ut omittam pessimam et ambiguam membrorum sententiae copulationem, hoc tamen silentio praetermittere non possum, agi de *materia* imitandi, *vocem* autem esse quidem *instrumentum* imitationis, *materiam* non esse. vide quam absurde dicatur *ex pictoribus alii coloribus imitantur, alii autem manu*, et tamen hoc illi de quo disputamus simile esset. itaque ad hanc explicationem vindicandam pro διὰ τῆς φωνῆς (durch die Stimme) scriptum certe oportuit διὰ φωνῶν (durch Laute), sed eam mutationem neque admittere ullus sustinebit, neque per eam ipsam omnes loci difficultates vitabuntur: scilicet illam imitationem quae fit φωναῖς in arte poetica et musica, eam ipsam per hoc exemplum ex imitatione pingentium petitum illustrari voluit Aristoteles. quid multa? additamentum illud, unde sanam sententiam nemo

---

1) Censor eruditus paulo confidentius pronuntiat συνήθειαν h. l. esse *usum ingenio partum*, quem συνήθειαν ἀφ' ἕξεως vocaverit Aristoteles in *Rhetoricis* I, 1. p. 1354 a 7.

interpretum adhuc potuit elicere, a consilio scribentis alienissimum est neque ab ipso profectum est, sed insertum ab homine male sedulo qui sententiam a se pro manca habitam explere pro virili sed infeliciter tentavit. fortasse hanc notam in margine posuit ut breviter comprehenderet illa *οὕτω κἂν ταῖς εἰρημέναις κτλ.*, sed tum debuit saltem *διὰ φωνῶν*.

ἥ τε αὐλητικὴ καὶ ἡ κιθαριστική: potuit musicam simpliciter appellare, sed eam cum per partes paulo ante significavisset, eandem loquendi rationem hic quoque tenuit; ut tamen recte intelligeretur addidit *κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνωσιν οὖσαι τοιαῦται* [2]) *τὴν δύναμιν*. sed cavendum ne, cum Aristoteles dixerit artem tibiis canendi citharaeque pulsandae imitari per concentum numerumque, inde *imitativas* esse has artes, h. e. semper imitari, statuisse illum opinemur. id enim si fecisset, paulo ante inconsiderate posuisset *τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη καὶ κιθαριστικῆς*, cum illam latiorem et angustiorem imitandi significationem, quam in poesi admissam invenimus, ad musicam Graeci non adplicuerint. hoc dicit Aristoteles, auleticam et citharisticam ceterasque musicae species, si imitentur, imitari per concentum numerumque. idem ille de tota musica profitetur in *Politicis* VIII, 5. p. 1340 a 18. *ἔστι δ' ὁμοιώματα μάλιστα παρὰ τὰς ἀληθινὰς φύσεις ἐν τοῖς ῥυθμοῖς καὶ τοῖς μέλεσιν ὀργῆς καὶ πραότητος, ἔτι δ' ἀνδρίας καὶ σωφροσύνης καὶ πάντων τῶν ἐναντίων τούτοις καὶ τῶν ἄλλων ἠθικῶν.*

§. 5. *οἱ τῶν ὀρχηστῶν*: numeri sive motus *saltatorum*. nomen *ῥυθμοὶ* ad verba *οἱ τῶν ὀρχηστῶν* ex praegressis *αὐτῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ* advocatum intelligo. durum hoc est, fateor, sed quod melius sit vix invenias. nam Dacerius linguae vim facit, cum *οἱ τῶν ὀρχηστῶν* idem vult esse quod *οἱ ὀρχησταί*. D. Heinsius *οἱ πολλοὶ τῶν ὀρχηστῶν*, Twinin-

2) *Τοιαῦται* in nullo dum codice repertum aut Aldus addidisse aut accepisse a correctore Italo videtur. pronomen quamvis necessarium ab illo ex libro non interpolato receptum esse vix credo.

gius ἔνιοι τῶν ὀρχ. coniecit, sed utraque medicina et violentior est neque omnes difficultates tollit, cum post οἱ πολλοὶ aeque ac post ἔνιοι vix pergere Aristoteles potuisset καὶ γὰρ οὗτοι κτλ. unus Parisiensis 2038 exhibet μιμεῖται — ἡ τῶν ὀρχηστῶν, quod vel facilitate sua inducti correctoris manum prodit. nisi a temeraria medicina animus abhorreret, scribendum suaderem οἱ τῶν ὀρχηστῶν σχηματοποιοῦνται. saltatores omnes imitari, ea non est Aristotelis sententia: ipse enim veriorem rationem monstravit adiectis illis διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμῶν μιμοῦνται. numeri σχηματιζόμενοι eiusmodi sunt motus, quibus actio et gestus adiunguntur.

§. 6. ἡ δὲ ἐποποιία μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς κτλ. nomine ἐποποιία ita h. l. usus est ut non tam quotidiani sermonis consuetudinem quam vocis originem respiceret, id quod paulo post excusavit. comprehendit enim eo nomine universam imitationem quae *solis verbis* (ἔπεσι) peragitur (die Darstellung durch Worte oder Rede), sive fit illa pedestri oratione (λόγοις ψιλοῖς), sive adstricta numeris (τοῖς μέτροις), et rursus metris sive mixtis inter sese (εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλήλων), sive eisdem κατὰ στίχον repetitis (εἴθ' ἑνί τινι γένει χρωμένη), quod adhuc (usque ad Aristotelis aetatem) factum est (μέχρι τοῦ νῦν). ad hanc nostram interpretationem vindicandam primum dicemus quos intelligamus λόγους ψιλούς. per eos orationem numeris adstrictam sed musica destitutam denotari cum temere a Buhlio pronuntiatum esset, cumque Hermannus prosam significari contra dixisset, Augustus Matthiae in *diurn. Ienens.* a. 1805. n. 223. p. 549. recte monuit nihil obstare, quo minus utrumque per sese λόγοις ψιλοῖς exprimeretur. itaque ad litem dirimendam hoc quaeritur, particula ἢ ante τοῖς μέτροις utrum h. l. explicandi (*sive*) an disiungendi (*aut*) vim habeat. disiunctivam esse tria commonstrant. primum quod additum est μόνον ante τοῖς λόγοις ψιλοῖς ἢ τοῖς μέτροις, id satis clare indicat epopoeiae nonnisi sermonem, non etiam saltationem et concentum competere, ut ἐπεξήγησις qua id moneretur (ἢ τοῖς μέτροις) sane inanis accederet; idem porro

apparet ex verborum collocatione et structura: nam τοῖς λόγοις ψιλοῖς est *sermonibus qui nudi* (sunt), ad quod cum accedat ἢ τοῖς μέτροις articulo repetito (oder durch die Maasse), hoc ab eo quod praecedit diversum esse liquet, si quidem scripturus fuisset τοῖς ψιλοῖς λόγοις ἢ μέτροις, si prius per alterum *explicari* voluisset. denique Sophronis commemoratio et Xenarchi atque Socraticorum dialogorum declarat, etiam prosae quasdam partes ad ἐποποιίαν nove dictam referri. λόγοι ψιλοὶ igitur hoc loco *pedestrem* denotant *orationem*, cui opponuntur τὰ μέτρα, h. e. *oratio numeris adstricta sed cantu destituta*. conf. c. 6, 3. c. 9, 9. *Rhetor.* III, 2. p. 1404 b 12. *Problem.* XIX, 31. numerum singularem eadem potestate praeditum infra posuit (§. 10.), sed ita ut excusatio ei licentiae fieret ex praecedentibus ῥυθμῷ καὶ μέλει. — Quae subsequuntur καὶ τούτοις (intellige μέτροις) εἴτε μιγνῦσα κτλ., iis hoc pronuntiavit, per se quidem nihil obstare, quo minus in epopoeia quam dicit metris inter se mixtis quis utatur, sed id adhuc usu non venisse. verba μέχρι τοῦ νῦν in hac disputatione quae τὰ καθόλου consectatur melius abessent, sed indicium satis certum, quo haec ad interpolatorem remittantur, non adest. itaque cohibeo iudicium.

§. 7. οὐδὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν κτλ. excusatur nova ἐποποιίας significatio huic nomini modo concessa: *non enim communi nomine comprehendere possemus Sophronis Xenarchique mimos et Socraticos sermones*, omnemque imitationem quae peragitur iis poesis generibus quibus neque concentus neque saltatio adiuncta est. concentu et saltatione caret poesis elegiaca et iambica, ac propterea hae species commemorantur illis εἴ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων ποιοῖτο τὴν μίμησιν. enuntiatio condicionalis mente supplenda talis fuerit, *nisi hoc nomen* (ἐποποιία) *novo intellectu poneremus*. — De Sophrone Euripidis aequali mimisque ab ipso filioque Xenarcho Dorica Siculorum dialecto scriptis cum diligentissime a Valckenario ad Theocriti Adoniazusas p. 188 sqq. expositum sit, ego de eodem argumento pauca quaedam,

quae ad hunc Aristotelis locum recte intelligendum et a variis dubitationibus vindicandum faciant, libasse contentus ero. mimi illi morum notationes fuere ac descriptiones hominum quos offert vita vulgaris magna cum accuratione expressae. prosa oratione compositos fuisse non solum Suidas (s. v. *Σώφρων*) atque eius pedisequa Eudocia testatur, sed idem liquet ex hoc quem tractamus loco ac praecipue ex alio, quem Athenaeus ex Aristotelis *περὶ Ποιητῶν* opere nobis perdito protulit XI. p. 505 C. οὐκοῦν οὐδὲ [3]) ἐμμέτρους τοὺς καλουμένους Σώφρονος μίμους μὴ φῶμεν εἶναι λόγους καὶ μιμήσεις ἢ τοὺς Ἀλεξαμενοῦ τοῦ Τηΐου τοὺς πρώτους γραφέντας τῶν Σωκρατικῶν διαλόγων, h. e. *itaque ne metricos quidem* (qui ne numeris quidem adstricti sunt) *Sophronis quos vocant mimos*, eos ne dicamus esse sermones et imitationes (sermones imitativos), *vel quos Alexamenus Teius primus scripsit Socraticos dialogos*. Aristoteles hisce verbis falsam quandam aliorum sententiam coarguit: ipse enim non negaturus erat Sophronis mimos esse λόγους καὶ μιμήσεις, h. e. λόγους μιμητικούς. mirum Tyrwhitti errorem (ille Sophronem metris usum esse sibi Buhlioque persuasit) Hermannus confutavit, idemque apte monuit, ne hunc Xenarchum Sophronis Syracusii filium confundamus cum Xenarcho Attico mediae comoediae poeta, de quo nostra memoria breviter disputavit vir egregie doctus, Meinekius in *Quaestionum scen.* specim. III. p. 61. — Socraticos sermones (Σωκρ. λόγους) eos esse quos primus Alexamenus Teius Socratis disputandi morem secutus edidit, post Tyrwhittum credidit Hermannus: sed nihil est causae cur hic obscurum illum scriptorem potius quam illustrissimum imitationis exemplar, Platonem dico, in primis significari credamus, quamquam neque Alexamenus excluditur nec si quis alius Socraticos sermones ita conscripsit ut simul τὸ μιμητικὸν consectaretur. prope abest a vero Augustus Matthiae in *diurnis Ienens.* a. 1805. n. 223.

---

3) *Οὐδὲ* hoc loco est *ne quidem*, ut in *Poetica* c. 8 extr. οὐδὲ μόριον τοῦ ὅλου ἐστίν.

πλὴν οἱ ἄνθρωποί γε κτλ. communem loquendi usum in nomine ἐποποιίας recedere a suo concedens ab illo metrum spectari monet, non rei veritatem. — *ἐλεγειοποιοὺς τοὺς δὲ ἐποποιοὺς ὀνομάζουσιν*: haec nomina composita ita accepit quam si posuisset ἐλεγείων *(distichorum)* ποιητὰς atque ἐπῶν *(hexametrorum)* ποιητάς [4]. per ἐλεγεῖα et ἔπη quamvis et versuum species et ipsa carmina significentur, hoc tamen loco nonnisi prior significatio obtinet. de hac ἐλεγείων potestate cum nemo dubitare possit, propter alterum illud nomen (ἔπη) satis sit provocasse ad *Rhetorica* III, 16. p. 1417 a 14. παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς τὴν Πηνελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι *(sexaginta hexametris)* πεποίηται. conf. Pseudo-Aristoteles in *Poetica* c. 26, 5. εἴ τις τὸν Οἰδίπουν θείη τὸν Σοφοκλέους ἐν ἔπεσιν ὅσοις ἡ Ἰλιάς. — Sine iusta causa editores fere omnes (non Bekkerus) codicibus adversantibus legunt *τοὺς μὲν* ἐλεγειοποιοὺς τοὺς δὲ ἐποποιοὺς ὀν., ut sententia evadat haec, poetarum genus unis verbis imitantium aut ἐλεγειοποιοὺς aut ἐποποιοὺς vocari: sed id non verum est, cum etiam ἰαμβοποιοὶ nonnisi verbis imitentur. itaque ex pluribus nominibus duo ponuntur.

οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν ποιητὰς προσαγορεύοντες: Tyrwhitto iudice articulus τοὺς elegantius abesset, sed is elegantiae loci neque addere quidquam potest neque detrahere. Hermannus scripsit οὐχ ὡς κατὰ τὴν μίμησιν π., aliis alia excogitantibus. nimirum vulgo interpretantur *poetas non tam propter imitationem sed communiter propter metrum appellantes.* ac sane articulus expungendus foret, si ea esset loci sententia. sed quod codices offerunt, bonam id sententiam facilemque structuram praebet, dummodo intelligamus τοὺς pertinere quidem ad ποιητάς, sed

---

4) Simile illud est in c. 4, 10. οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων κωμῳδοποιοὶ (h. e. κωμῳδιῶν ποιηταί) ἐγένοντο, κτλ. conf. quae monita sunt ad illum locum.

hoc ipsum nomen tamquam *bis* positum accipiendum esse, ut plenius scripserit Aristoteles οὐχ ὡς τοὺς κατὰ μίμησιν ποιητὰς "ποιητὰς" προσαγορεύοντες. secundum imitationem poetae (οἱ κατὰ μίμησιν ποιηταί) illi sunt qui suo iure poetae nomine ornantur sive qui re vera poetae sunt, homines igitur non eos qui imitantur secundum id ipsum poetas appellant, sed qui eodem metro utuntur, eos communi nomine vocare solent.

§. 8. καὶ γὰρ ἂν - οὕτω καλεῖν εἰώθασιν: haec usus vulgaris ostendunt perversitatem. μουσικὸν ex φυσικὸν corruptum esse coniecit D. Heinsius et plures qui assentirentur nactus est. nempe dicunt nullum eiusmodi poematis, quo musica tractarentur, tota antiquitate vestigium reperiri, carmina physica sive περὶ φύσεως conscripta nonnulla memorari, audio; sed Aristoteles hypothetice (ἂν - ἐκφέρωσιν) dum loquitur, quod fieri posset non quod factum esset respicere potuit.

§. 9. ὁμοίως δὲ - καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον: proprium poetae negotium esse *imitationem* (Darstellung), ac metri genere poesin definiri non posse significaturus, posteaquam et prosa oratione et versibus uti poetam posse, poetamque esse quamdiu *imitaretur*, pronuntiavit, iam pergere coepit, *similiter vero, etiam si quis omnia metra miscens faceret imitationem . . . et is poeta dicendus erit.* hoc est, imitatio poetam facit, metra non faciunt; metra aut abesse omnino aut unum eorum genus adesse aut permisceri omnia possunt, nihil hoc ad poetam pertinet qua poeta est. qui omnia metra miscet, eum homines neque ἐποποιὸν (hexametrorum poetam) neque ἐλεγειοποιὸν (distichorum poetam) neque ἰαμβοποιὸν (iamborum poetam) vocare possunt, sed ille nihilo minus est poeta si imitationem exhibet. Chaeremo hic neque laudatur neque vituperatur, sed is pro exemplo est quomodo metra permisceri possint. ποιεῖσθαι μίμησιν h. l. de vera sive poetica imitatione dictum esse, quod nonnulli negaverunt, tum quod proxime antecessit (εἴ τις διὰ τριμέτρων ποιοῖτο τὴν μίμησιν) tum quod paulo superius legimus (ἅπασαι

ποιοῦνται τὴν μίμησιν) tum alii huius libri loci ostendunt. quod si probe tenuerimus, intelligemus tolerari non posse quod vulgo legunt codicibus adversantibus ὁμοίως δὲ . . . . οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν προσαγορευτέον, h. e. *non iam* (illud καὶ sic non aptum est) *poeta dicendus erit.* tum enim hoc diceret Aristoteles, qui imitationem exhiberet, eum esse poetam eundemque non esse poetam. id qua est sagacitate cum perspexisset Hermannus (hunc sine causa haesisse alii non bene contenderunt), ille nova coniectura locum *iam interpolatum* corrigere voluit, id quod omnium periculosissimum et vix unquam cum eventu tentatum est. dedit igitur εἴ τις . . . προΐοιτο, *si quis . . . negligeret.* sed ante omnia voces οὐκ ἤδη amovendae erant. desunt omnibus Victorii libris; tum iis quos Winstanleius, Burgesius, Buhlius, Bekkerus adhibuerunt. illatae igitur a correctore quodam Italo et propagatae per exemplar Aldinum non maiorem habent auctoritatem, quam si nunc demum criticus aliquis a se excogitatas afferret [5]. — Chaeremonem Athenaeus II. p. 35 E. τραγῳδὸν appellat, τραγικὸν II. p. 43 C. et XIII. p. 562 E. eius dramata variis locis laudat Alphesiboeam, Dionysum, Thyestem, Io, Centaurum, Minyas, Ulixem, Oenea. de Centauro ille scribit XIII. p. 608 E. ἐν δὲ Κενταύρῳ, ὅπερ δρᾶμα πολύμετρόν ἐστι, fragmentumque inde servavit XV. p. 676 E. Aristoteles Chaeremonis meminit in *Rhetor.* II, 23. p. 1400 b 24. III, 12. p. 1413 b 13. *Problem.* III, 16. *Poet.* c. 24, 6. nomine auctoris suppresso eius Ulixem commemoravit ibidem c. 14, 6. Centaurum Chaeremonis h. l. ῥαψῳδίαν incerto nomine vocavit, cum dramatis nomen ei concedere nollet. quod Suidas quique hunc exscribunt comicum poetam Chaeremonem faciunt, error est quem inde natum esse puto, quod in Chaeremonis dramatis (nonnulla eorum satyrica videntur fuisse) multa

---

5) Ex novis *Poeticae* editoribus Graefenhanius item οὐκ ἤδη omisit, sed idem verborum ordinem et structuram tam mire conformavit, ut totius loci explicatio magis impediatur quam expediatur.

ludicra inerant. per errorem facile explicandum Athenaeus XIII. p. 562 E. locum ex Euripidis Iphigenia Aulidensi (v. 549.) ad Chaeremonem rettulit, quo confisus Gruppius in *Ariadna* p. 561 sqq. eam tragoediam Chaeremoni liberaliter quidem sed frustra tribuere conatus est. Euripidi Chaeremo aetate suppar videtur fuisse, saltem non multo post vixisse potest. eius sententiam quandam ridendam praebuit Eubulus mediae comoediae poeta, ut tradidit Athenaeus II. p. 43 C. idem Eubulus Euripidem saepius notavit.

§. 10. *ῥυθμῷ καὶ μέλῳ καὶ μέτρῳ*: per *ῥυθμὸν* h. l. saltatio (*ὄρχησις*) ad numeri leges accommodata intelligitur; *μέλος* est *cantus*, *μέτρον* idem qui *λόγος ἔμμετρος*. in tribus his nominibus *forma* sive *lex* posita est pro iis quae illi legi obtemperant, *numerus* (*ῥυθμός*) pro motibus numerosis, *modus* (*μέλος*, Singweise) pro canticis ad harmoniae legem descriptis, *metrum* (*μέτρον*, Zeitmaass) pro oratione metris inclusa. iam vides quomodo factum sit, ut Aristoteles h. l. singularem numerum *μέτρον* ad significandam *orationem metricam* admitteret, cum alias eo intellectu nonnisi pluralem probaverit. conf. modo dicta ad §. 7. et mox dicenda ad c. 26, 6.

ἅμα πᾶσιν: hoc dithyramborum scriptores tam antiqui quam novi fecerunt. *κατὰ μέρος*: hoc pertinet ad tragicos poetas comicosque: hi enim in diverbiis sola oratione metrica (*τοῖς μέτροις*) utuntur, in choricis autem modo cantum modo praeter cantum etiam saltationem adhibere solent.

CAPVT 2.

Quid sit ἕτερα μιμεῖσθαι, quomodo singulae artes imitentur homines diversis moribus praeditos.

§. 1. *ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας*: haec dicit de cuiusvis generis imitatione; quod in

commune manifestum sit, idem valere in singulis artibus imitationem peragentibus paulo post (§. 2.) monet. ceterum non obliviscendum est πράττειν a Graecis dici non solum eos qui aliquid negotii peragant, sed eos etiam quorum mentis animive vires quocumque modo declarentur.

σπουδαίους ἢ φαύλους: nomen σπουδαῖος h. l. significatione passiva accipiendum est; *gravis* est et *honestus*, proprie qui in magno pretio habetur, ὃν σπουδῆς ἄξιον οἴονται ἢ σπουδάζουσιν οἱ ἄνθρωποι. φαῦλος est nullius pretii ideoque *pravus* et *abiectus*. — ἢ καὶ τοιούτους: *aut eos qui vulgo reperiuntur;* structura abrumpitur, quod incommodum corrector quidam removere studuit scribens ἢ καὶ τοιούτους ἀνάγκη μιμεῖσθαι. haec ex editione Aldina per subsequentes propagata sunt, ut iam a Victorio "in plurimis *excusis*," ut ait ille, invenirentur. sed additum illud ἀνάγκη μιμεῖσθαι deest AcBcNa et Mediceis omnibus et Burgesii codicibus; deerant quoque Victorianis: nam quod Buhlius ait Victorium ex tribus libris *scriptis* restituisse ἢ καὶ τοιούτους ἀνάγκη μιμεῖσθαι, id ille Victorii commentario negligenter inspecto scripsit. itaque in nullo codice voces ἀνάγκη μιμεῖσθαι videntur inesse, absunt certe ab optimis plurimisque. num forte abesse plane non possunt? immo possunt: nam illa orationis pars ἤτοι βελτίονας - τοιούτους non in apodosi collocata est, sed protasis accuratius per eam definitur. ipsa autem apodosis deest, si *formam* spectamus, sin *sententiam*, sequitur inde a §. 2. δῆλον δὲ ὅτι κτλ. conf. *Comment.* ad c. 7, 4. abruptam structuram posita lineola indicavi. haec constructionis licentia multo magis placet quam scriptura ista sine ulla solertia interpolata, secundum quam post ἀνάγκη εἶναι continuo sequitur ἀνάγκη μιμεῖσθαι.

Πολύγνωτος - εἴκαζεν: Polygnotus Thasius, arte sua eximius circa Olympiadem 80., in pingendis figuris ad speciem animo inhaerentem cum omnia referret, eas humanis celsiores delineavit, Dionysius naturam ducem et normam secutus est, Pauso humilia anquirens homines quam vulgo sunt deteriores pinxit. de Polygnoto videndi sunt

praecipue Pausanias X, 25 - 32. Plinius *Nat. Hist.* XXXV, 9, 35. Harpocratio s. v. Boettiger in *Archaeolog. pictur.* I. p. 274 - 369. Sillig in *Catalogo artif.* p. 372 - 378. Odofr. Müller in *Historia art.* §. 134. ed. secund. Pausonem Polygnoto aetate supparem fuisse nonnullis indiciis colligitur. Aristophanes enim in *Acharnensibus* (h. e. Olymp. 88, 4) v. 854. Pausonem exagitat τὸν παμπόνηρον, atque in eiusdem *Thesmophoriazusis* (h. e. Olymp. 92, 3) v. 949 (958.) idem Pauso celebrare Thesmophoria ciboque abstinere, scilicet ob paupertatem, dicitur. tandem Olymp. 97, 4. (vel potius 98, 1) in *Pluto altero* v. 602. pictori Aristophanes illusit, eo quod Paupertas expostulatur ad invocandum auxilium Pausonis τοῦ ξυσσίτου. ad eum locum scholiasta scribit ὁ Παύσων δὲ ἐπὶ πενίᾳ κωμῳδεῖται ζωγράφος ὤν. innotuit igitur et malis artibus et singulari pingendi ratione et domesticis difficultatibus circa Olympiadem 90., cum in vivis etiam tum Polygnotus esset. tabulis ab eo pictis adspiciendis corrumpi iuvenum mores, contra emendari Polygnotiis Aristoteles pronuntiat in *Politicis* VIII, 5. p. 1340 a 36. δεῖ μὴ τὰ Παύσωνος θεωρεῖν τοὺς νέους, ἀλλὰ τὰ Πολυγνώτου, κἂν εἴ τις ἄλλος τῶν γραφέων ἢ τῶν ἀγαλματοποιῶν ἐστιν ἠθικός. *moralis* pictor prae ceteris Polygnotus erat. cf. c. 6, 11. Themist. *Or.* XXXIV, 11. p. 456. ed. Dindorf. Dionysius Colophonius, Polygnoto fere aequalis, cum nonnisi hominum figuras quae vulgo agnoscuntur, exprimere posset aut vellet, a pingendis heroibus atque dis abstinuit et inde ἀνθρωπογράφος cognominatus est. Plin. *N. H.* XXXV, 10, 37. *hic* (Serapio) *scenas optime pinxit, sed hominem pingere non potuit: contra Dionysius nihil aliud quam homines pinxit, ob id* ἀνθρωπογράφος *cognominatus.* conf. Aelianus *Var. Histor.* IV, 3.

§. 2. δῆλον δὲ - διαφορᾶς: μιμήσεις illae ante dictae (c. 1, 4 - 6) sunt saltatio (ὄρχησις) et musica ars (αὔλησις καὶ κιθάρισις cet.) et epopoeia, h. e. tam ea pedestris orationis pars quae τὸ μιμητικὸν habet quam eae poesis species quae sermonem numeris adstrictum probant, sed can-

tum et saltationem et musicam aspernantur. reliquas artis poeticae formas, drama et lyricum genus, mox (§. 4) respexit.

§. 3. *καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὴν ψιλομετρίαν*: quod paulo ante (c. 1, 6) nove *ἐποποιίαν* dixit, idem nunc *λόγους καὶ ψιλομετρίαν* appellat. *λόγοι* h. l. sunt sermones pedestri oratione (*λογάδην*) conscripti sed simul μιμητικῶς compositi, ut Sophronis mimi Xenarchique et dialogi Platonici: per *ψιλομετρίαν* alteram *ἐποποιίας* partem comprehendit, imitationem numeris quidem decurrentem sed musica et saltatione destitutam, quam c. 1, 6. per *μέτρα* significavit. talis est epica poesis quae vulgo vocatur, praeterea elegiaca, denique parodiae iambique. aliter hunc locum intellexit Augustus Matthiae in *diurnis Ienens.* a. 1805. n. 222. p. 549. quippe *καὶ τὴν ψιλομετρίαν* explicationis gratia ad *τοὺς λόγους* ab Aristotele addita esse opinatur. hoc vero et per sese non verisimile videtur et ex repetito ante *ψιλομετρίαν* articulo falsum esse liquet. quod dicit ille censor, exempla statim afferri nonnisi ex poesi sumpta, id cur factum sit prompte explicaveris. prosae enim imitationis exempla allata iam erant c. 1, 7., ubi imitationes numeris instructae et cantu carentes nonnisi universe et breviter significabantur per *εἴ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τῶν τοιούτων ποιοῖτο τὴν μίμησιν.* lyrica quidem ars et ipsa imitatur, sed eam paulo post, ubi nomos et dithyrambos memorat, designavit ita ut duabus formis totum genus complecteretur.

οἷον Ὅμηρος μὲν βελτίους: quos Homerus in medium produxit viros, ii superant homines qui vulgo sunt, praecipue corporis viribus et animi fortitudine, saepius etiam morum ingeniique praestantia. valentiores et fortiores a se describi ipse significavit *Il.* E. 302.

ὁ δὲ χερμάδιον λάβε χειρὶ
Τυδείδης, μέγα ἔργον ὃ οὐ δύο γ' ἄνδρε φέροιεν,
οἷοι νῦν βροτοί εἰσ'· ὁ δέ μιν ῥέα πάλλε καὶ οἶος.

similia protulit idem duobus aliis *Iliadis* locis, M. 383. Y. 287.

Κλεοφῶν δὲ ὁμοίους: an hic poeta idem sit atque is cuius decem tragoedias Suidas et Eudocia enumerant, dubitari potest, sed hoc dubitari non posse videtur, non tragoedias Cleophontis sed aliud eius poema ab Aristotele intelligi. nam h. l. *φιλομετρίας* exempla ponuntur, tragoedia comoediaque paulo post alio in genere nominantur. sed haud dubie hic homo non diversus est ab eo, quem aliis locis Aristoteles commemoravit. primum ille in *Soph. Elench.* c. 15. p. 174 b 27. Cleophontis *Μανδρόβουλον* citavit a Suida in tragoediis eius non relatum, tum eiusdem in Critiam reprehensionem ex Solonis elegis petitam exposuit in *Rhetoricis* I, 15. p. 1375 b 32. in eodem opere (III, 7. p. 1408 a 15.) Cleophontem epitheta ornantia vilibus nominibus adiunxisse tradit: *μηδ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ κόσμος· εἰ δὲ μή, κωμῳδία φαίνεται, οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν· ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγε καὶ εἰ εἴπειεν ἂν "ὦ πότνια συκῆ."* eius humilem elocutionem notavit infra c. 22, 1. quae omnia cum considero, verisimile mihi videtur hunc Cleophontem poema conscripsisse nomine *Μανδροβούλου*, quod mediam quasi viam teneret inter epicae poesis dignitatem et parodiarum humilitatem.

Ἡγήμων - πρῶτος: Aristoteles Hegemonem facit inventorem poesis parodicae, florentem illum ingenii laude tempore belli Peloponnesiaci (vid. Athen. IX. p. 407 A), alii autem eiusdem inventionis gloriam in Hipponactem circa Olympiadem 60. viventem contulerunt, ut Polemo apud Athenaeum XV. p. 698 B. *εὑρέτην τοῦ γένους (παρῳδιῶν) Ἱππώνακτα φατέον τὸν ἰαμβοποιόν.* nimirum Aristoteles parodias Hipponactis, quamvis herois versibus conscriptas, in *iambis* sive maledictis numeravit, *τὴν ἰαμβικὴν ἰδέαν* [1]) potius respiciens quam Homerici sermonis similitudinem. ipsa Polemonis verba ostendunt Hipponactem pro parodiarum scriptore habitum non

---

1) Nobilem irrisorem etiam in parodiis more suo singulos perstringendi delectatum esse non solum per se probabile videtur, sed etiam insigni fragmento constat. vid. Athen. XV. p. 698. C.

esse: scribit enim *εὑρέτην-φαγέον*, neque ipse illa carmina *παρῳδίας* sed *ἑξάμετρα* designat: *λέγει γὰρ οὗτος ἐν τοῖς ἑξαμέτροις κτλ.* minus recte, ut mihi videtur, nonnulli existimant Hegemonem ob eam causam parodiarum inventorem ab Aristotele perhiberi, quod ille parodiis ex scena recitatis de praemio certare coeperit, ut docet Athenaeus XV. p. 699 A. eam sententiam probaverunt Floegelius in *Comicae poesis histor.* I. p. 383., Tyrwhittus ad h. l., Weland *de Parodiarum Homer. scriptoribus apud Graecos* p. 26. de Hegemone lege Athen. IX. p. 406 E - 407 B.

Νικοχάρης ὁ τὴν Δηλιάδα χείρους: Nicocharis Deliadem compositam fuisse ad irridendos Delios, quos propter vitam deliciis diffluentem famosos fuisse docuit Apollodorus apud Athenaeum IV. p. 172 F - 173 C., acute vidit Tyrwhittus, sed idem nomen *χείρους* non recte accepit, cum scripsit Deli incolas magnam partem *χείρους* fuisse, coquos scilicet et caupones. nam ipsos coquos et caupones aliquis et *βελτίους* et *χείρους* et *ὁμοίους* potest imitari. immo Nicochares Delios tales ostendit, ut aliquanto peiores (*χείρους*) quam re vera essent apparerent. hunc Nicocharem comoediis docendis certasse cum Aristophane scimus. vid. Argumentum Pluti et Meinekii *Quaest. scen.* II. p. 58. sed hoc eius poema comoediam non fuisse vel inde liquet, quod in *ψιλομετρίας* exemplis refertur. parodiam fuisse vel parodiae similem speciem prae se tulisse suspicor. neque sane mirandum est ab eodem homine (nihil est cur hunc Aristotelium Nicocharem a poeta comico diversum fuisse statuamus) et comoedias et parodias editas esse, siquidem etiam Hermippus antiquae comoediae poeta parodias fecit, et rursus Hegemo parodiarum scriptor comoediam nomine Philinnae evulgavit. vid. Athen. XV. p. 699 A.

§. 4. *ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ τοὺς νόμους .... μιμήσαιτο ἄν τις*: imitandi differentiam modo expositam exemplisque illustratam etiam in lyrico genere (pro ipso genere duas species ponit) adhiberi posse dicit, exempla tamen nulla producit, sive de-

erant sive hoc iam sponte liquere existimabat. sic omnia se satis bene habent: sed ecce, post τοὺς νόμους interturbant ὡς *Πέρσας καὶ Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος*, in quibus Aristotelem ego agnoscere non possum. *Πέρσας* Timotheus inscripsit *carmen* quoddam (*νόμον*, non *διθύραμβον*) ad celebrandam Graecorum de Persis victoriam a se ad citharam compositum. testis est Pausanias VIII, 50, 3. *μετὰ δὲ οὐ πολὺ ἀγόντων Νέμεια Ἀργείων, ἔτυχε μὲν τῶν κιθαρῳδῶν τῷ ἀγῶνι ὁ Φιλοποίμην παρών. Πυλάδου . . . τότε δὲ ᾄδοντος Τιμοθέου νόμον τοῦ Μιλησίου Πέρσας καὶ καταρξαμένου τῆς ᾠδῆς "κλεινὸν ἐλευθερίας τεύχων μέγαν Ἑλλάδι κόσμον," ἀπεῖδεν ἐς τὸν Φιλοποίμενα τὸ Ἑλληνικόν, καὶ ἐπεσημήναντο τὸ κρότῳ φέρειν εἰς ἐκεῖνον τὸ ᾆσμα.* conf. Plutarch. *Philopoem.* c. 11. Cyclopis nomine Philoxenus nobilem dithyrambum conscripserat. vid. Athen. I. p. 6 F. — p. 7 A. XIII. p. 564 E. Aelian. *V. H.* XII, 44. Plutarch. *Quaestion. conviv.* I, 5. scholiastae ad *Plutum* Aristophanis v. 290. 298. ad Theocrit. VI, 7. XI, 1. Tzetzes *Chiliad.* X, 841. etiam Timothei Cyclops memoratur ab Athenaeo XI. p. 465 C. et ab Eustathio p. 1631, 61. iam quaero quid sibi velint verba illa interposita? *nimirum ut discant lectores quid sint nomi et dithyrambi, iis unum aliquem ex nomis et unum aliquem ex dithyrambis* [2]) *in memoriam revocant.* sed quid inde ad illustrandam lucramur triplicem illam imitandi differentiam? nihil, prorsus nihil. inepta sunt igitur et ab aliena manu inserta. sed quaeritur, num forte emendandi quodam periculo verba illa sustentari possint, eo magis quod ὡς *Πέρσας* a codicibus non satis tutum videtur esse. ad hoc proxime accedit ὡς *περγᾶς* ut in A^c^, paulo minus ὥσπερ *γᾶς* ut in B^c^ et N^a^. quod ex Mediceis XIV et 14 ὡς *περσᾶς* affertur, id vitium typographi videtur esse pro ὡς *περγᾶς*. in libro Veneto et Guelpherbytano ὡς *Πέρσας* inesse Burgesius

---

2) Qui illa interposuit, is Timothei Cyclopem non respexisse vel omnino non cognitum videtur habuisse, sed ut Timothei nomen ad *Πέρσας* sic Philoxeni ad *Κύκλωπας* rettulit.

apud Tyrwhittum p. 240. narrat, sed hunc falli de Guelpherbytano Buhlius testatur. Victorius Πέρσας se debere coniecturae Francisci Medices professus est. ceteri codices cum Bekkerianis illis consentiunt aut paululum ab iis discedunt. sed utcumque est, ὡς Πέρσας veram esse scripturam dubitare vix licet, sive codicum vestigia sive Pausaniae verba supra a nobis transcripta consideramus, certe Tyrwhitti coniectura multum posthabenda videatur. ille enim scribendum suasit ὥσπερ Ἀργᾶς Κύκλωπας καὶ Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος, ut Argas Cyclopem *deteriorem*, Philoxenus *parem*, Timotheus *celsiorem* effinxisse dicantur. quae contra moneam haec habeo. 1. Argas quidem ab Athenaeo XIV. p. 638 B. (cf. IV. p. 131 B) et a Plutarcho in vita Demosthenis c. 4. *poeta pravorum nomorum* (ποιητὴς μοχθηρῶν νόμων) nominatur, sed nemo veterum *Cyclopem* ab eo scriptum esse tradit. 2. cum Cyclops quem composuit Philoxenus et is quem Timotheus, dithyrambus fuerit, Argam quoque dithyramborum poetam fuisse ex hoc loco consequeretur: sed Argas erat νομοποιός, non διθυραμβοποιός. 3. qui imitatur *peiores*, eum *pravos* facere nomos nihil est quod cogat, immo in suo genere optimus esse poeta potest, ut Athenaei et Plutarchi verba nullum illi coniecturae praesidium praebeant. 4. Philoxenus Cyclopem suum non *parem* fecit sed infra mythi dignitatem quam maxime deiectum, quod partim ex fragmentis partim ex veterum testimoniis apparet: contra ex uno frustulo Cyclopis a Timotheo editi non liquet eum celsiorem et ad dignitatem carminis Homerici expressum fuisse, quod credidit statuitque Tyrwhittus. Hermannus coniecturam Tyrwhitti ita adoptavit ut ab illa transpositione particulae καὶ abstinens scriberet ὥσπερ Ἀργᾶς, καὶ Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος. sic ex difficultatibus modo enumeratis prima et secunda removentur, sed ad duas relicuas nova accedit ex verborum constructione nimium impedita. postremo, ut redeam ad vulgatam, hic attendi velim, quam ex levi recordatione interpolator scripserit ὡς Πέρσας καὶ Κ ύ κ λ ω π α ς Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος: scilicet quemadmodum Timotheus Persas devictos car-

mine suo (νόμῳ) cecinit, sic non item Philoxenus *Cyclopum catervam* sed unum Polyphemum dithyrambo suo descripsit. itaque non Κύκλωπας scribere debuit, sed Κύκλωπα. hoc ipsum qui reponere cum Reisio audebit, is insanabile ulcus in hunc locum non librarii oscitantia sed hominis male docti diligentia illatum lippis oculis paulum obscurabit, sed Aristoteli sua non restituet.

CAPVT 3.

Tertia artium poeticarum differentia ex vario imitandi modo et ratione nascitur.

§. 1. ὁτὲ μὲν ἀπαγγέλλοντα - ἢ πάντας ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους: omnis poeticae imitationis modus in duo *genera* dividitur, unum narrandi, agendi alterum. prius, h. e. *genus* narrativum, duas habet *species*, sive narrantem inducit poeta alterum sive ipse narrandi partes in se suscipit. secundi *generis* ea natura est, ut qui imitantur ipsi agant ipsique personas eorum quos imitantur sustineant. huius alterius generis explicatio incipit a verbis ἢ πάντας ὡς πράττοντας, ubi ἢ particula licenter admissa est, cum ὁτὲ δὲ post ὁτὲ μὲν lectores exspectarent. structurae facilitas insuper impeditur illatis illis ὥσπερ Ὅμηρος ποιεῖ post ἕτερόν τι γιγνόμενον. sane Homerus imitationem ita instituit, ut dum plurima per alios enarrantur, multa tamen etiam ab ipso referantur, ut c. 24, 7. agnoscit laudatque Aristoteles. falso igitur Homerum omnia per alios enuntiare h. l. monetur. porro vide mihi neque alterius ex priore genere speciei neque ipsius secundi generis exemplum afferri, sed exempla reservari donec tota res in universum satis exposita videretur; considera paucis interiectis versibus iterum provocari ad Homerum, ut idem poeta brevissimo intervallo bis in auxilium adhibeatur, quod

abhorret a more veri Aristotelis. dicendum restat unde importunum additamentum venerit. interpolator cuius tot per hunc librum vestigia deprehenduntur, cum ex c. 24. didicisset Homerum per alios plurima referre, ille temperare sibi non potuit, quo minus iam hic quamvis loco non apto illam Homeri prae ceteris poetis epicis praestantiam significaret. — ceterum monendum puto, ne quis hoc loco abuti velit ad poesis in tria genera (epicum et lyricum et dramaticum) divisionem ab Aristotele profectam hinc eruendam et commonstrandam. non enim hoc nunc agit ut poesin universam in genera sua dividat, sed in duobus poesis generibus (epico et dramatico) diversam imitandi rationem explicare voluit. sane triplex illa poesis divisio in nonnullis huius libri locis Aristoteli obversata est ante animum (conf. *Commentar.* ad c. 1, 2), sed nullo loco eam aperte proposuit.

§. 2 et 3. πράττοντας — δρῶντας ἄμφω: expositis tribus illis quibus diversitates artium nituntur, iam post haec argumentum hactenus pertractatum apte concludit verbis illis (§. 4) *περὶ μὲν οὖν τῶν διαφορῶν, καὶ πόσαι καὶ τίνες τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω ταῦτα.* quae media inseruntur (§. 3), ea ab argumento adhuc explicato alienissima, per se levissima, ex parte absurda simul et falsa, damnanda et Aristoteli abiudicanda existimavi. videamus. primum ab eo loco qui modo pertractatus est aliena haec esse, ultro mihi concedent qui intellexerint afferri iam nihil nisi inutiles et inanes etymologias, quae a verbo *δρῶντας* profectae fuse proferuntur, ipsum autem Aristotelem inde ab operis initio usque ad c. 4, 12. non modo ab huiusmodi nugis sed etiam ab enarrandis rebus, qualis est ista Doriensium tragoediam comoediamque sibi vindicantium commemoratio, religiose abstinere adeoque in afferendis exemplis parcissimum esse. *absurda* sunt *ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαί τινες αὐτά φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας.* vide, auctor incertus haerebat an re vera *δρᾶμα* dictum sit a *δρᾶν*, et rem scilicet tam dubiam in medio relinquens aliorum hominum sententiam protulisse contentus est. quae *absurda simul et falsa* dixi, ea sunt

7

ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητής, πολλῷ πρότερος ὢν Χωνίδου καὶ Μάγνητος. primum inepta haec sunt, cum qui paulo ante *δράματος* nomine confisi sibi vindicare comoediam tragoediamque dicuntur, iidem statim argumenta ex historia sumpta proferunt quae, si vera essent, comoediae inventionem Siculis Doriensibus certissime vindicarent. scilicet Epicharmum, antiquissimum apud Dorienses comoediae hoc nomine dignae auctorem, *multo prius vixisse* quam Chonidem (Chionidem), antiquissimum apud Athenienses comoediarum scriptorem [1]), hic edocemur. sed de Chionide Suidas (cf. Eudocia p. 436) haec rettulit: *Χιωνίδης Ἀθηναῖος, τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας, ὃν καὶ λέγουσι πρωταγωνίστην γενέσθαι τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας, διδάσκειν δὲ ἔτεσιν ὀκτὼ πρὸ τῶν Περσικῶν*, hoc est Olympiad. 73, 1. idem Suidas accurate indicavit quando Epicharmus comoedias docere adgressus sit, s. v. *Ἐπίχαρμος: ἦν δὲ πρὸ τῶν Περσικῶν ἔτη ἕξ, διδάσκων ἐν Συρακούσαις· ἐν δὲ Ἀθήναις Εὐέτης καὶ Εὐξενίδης καὶ Μύλος ἐπεδείκνυντο*, h. e. Olympiad. 73, 3. quae testimonia, quamvis ab auctore parum locuplete prolata, tantae sunt auctoritatis, quantae essent si apud fidissimum scriptorem legerentur. nam ipsa eorum condicio ac forma probat puro ex fonte (ex didascaliis ut videtur) profecta esse. neque illud quisquam infitiabitur, utriusque poetae, Chionidis et Epicharmi, primum certamen vel tempus quo fere coeperunt comoedias docere, illis in locis significari [2]). quo tempore Epicharmus Syracusanos arte sua delectabat, tunc Athenis comoediis certabant Euetes et Euxenides et Mylus, et

1) Neque nos ipsi neque ignotus ille qui haec interposuit de antiqua illa comoedia *lyrica* hic loquimur, sed de fabula ad quendam perfectionis gradum perducta. illud quoque nemo infitiabitur, Epicharmum et Chionidem cum Magnete tamquam antiquissimos verae comoediae auctores ab hoc scriptore perhiberi.

2) Scriptor *de comoedia* anonymus (ap. Kusterum p. XII) cum scribit *γέγονε* (Epicharmus) *κατὰ τὴν ογ' Ὀλυμπιάδα*, tempus quo ille comoedias docere Syracusis coepit designat planeque

certabant quidem *post* [3]) *Chionidem*, cum is πρωταγωνιστὴς τῆς ἀρχαίας perhibeatur [4]). itaque semidoctus hic interpolator immane quantum decipit lectores magni nominis specie praefulgens, cum scribit Epicharmum fuisse *multo ante* Chionidem: nam illud πολλῷ πρότερος ὢν hoc vult significare, Epicharmum saltem *quinquaginta* amplius annis Chionide priorem vixisse. neque illud statuere tuto licet, Epicharmum, antequam Syracusas commigraret, Megaris in Sicilia ubi per aliquot temporis fuit comoedias spectandas praebuisse, propterea quod nemo veterum scriptorum id tradidit, immo omnes hanc eius gloriae sedem Syracusas agnoscunt. at vero hic ipse locus, sive Aristotelius sive ab interpolatore insertus, nonne ostendere videtur quod tu negas? non est ita, sed is nihil narrat nisi *Epicharmum Megaris oriundum fuisse.* novus hic est et turpis error Aristotele plane indignus. nam si Epicharmum *Megarensem* fuisse cum aliqua veri specie narrari potest et a nonnullis narratur, quod Megaris aliquamdiu versatus et *fortasse* in civium numerum receptus est, tamen nonnisi negligentissimus vel indoctus auctor scribere potest Megaris oriundum fuisse (ἐκεῖθεν ἦν) eum, quem natum esse in insula Co et plurimum vitae tempus Syracusis degisse constet. conf. Müller *Doriens.* II. p. 352. Grysarius *de Doriens. comoed.* p. 87 sqq. si vera essent quae semidoctus interpolator effutivit, verae comoediae inven-

---

Suidae consentit. eo minus dubium est utrumque bonis auctoribus usum esse.

3) Meinekius hisce falsi Aristotelis verbis a vero seductus Euetem et Euxenidem et Mylum s. Myllum Chionide priores aetate posuit in *Quaestion. scen.* specim. I. sub initium: non debebat.

4) Nihil moror quod vir eruditissimus, Grysarius *de Doriensium comoedia* p. 145 sqq., Odofredum Müllerum (*Doriens.* II. p. 352) secutus, ratione subducta coniecit, Epicharmum Syracusas venisse demum Olymp. 74, 2., cum Gelo Megarensium urbe deleta incolas transferret Syracusas: nam luculenta testimonia incerta ratione a nobis instituenda everti non possunt.

tor Epicharmus celebrandus esset, sed Aristoteles ipse tantum abest ut Epicharmum pro inventore comoediae venditet, ut nonnisi mythica argumenta (*μύθους*) ab illo primum adhibita esse rettulerit c. 5, 3. — vitiis quae adhuc exposuimus cetera consimilia sunt. vide quaeso quomodo celeberrimus comoediarum scriptor designetur, *Ἐπίχαρμος ὁ ποιητής*, quasi alii Epicharmi tam illustres exstiterint, ut *poeta* ab iis distinguendus esset, aut ipse tam obscurus fuerit, ut *poetam* eum fuisse lectoribus in memoriam revocandum esset. ac si ille nimis dilucide Epicharmum designare voluit, cur scripsit *ὁ ποιητής*, non *ὁ κωμῳδιοποιός*? porro ne id quidem mirabimur, a tali scriptore Chionidem et Magnetem tamquam aequales proponi, quamquam Magnetem Epicharmo (magisque adeo Chionide) aliquanto iuniorem, Cratino autem priorem fuisse veteres testantur. vid. Suid. s. v. *Μάγνης*: *ἐπιβάλλει δ' Ἐπιχάρμῳ νέος πρεσβύτῃ*. conf. Aristophanes *Equit.* 517 sqq. Meinekius *Quaestion. scen.* I. p. 9 sqq. postremo interpolator ne nomen quidem Chionidis, nisi codices h. l. omnes peccarunt, recte scribere potuit: libri enim fluctuant inter *Χωνίδου* et *Χωνύδου* et *Χονύδου*, quod nomen unde deductum sit dici nequit. rectius haud dubie Suidae codices et Athenaei (III. p. 119 E. IV. p. 137 E. XIV. p. 638 D) et grammaticus ab Hermanno editus in libro *de Emendanda ratione Gr. gr.* p. 324. hunc poetam *Χιωνίδην* vel *Χιονίδην* appellant. conf. Meinekius l. ind. p. 8. not. iam quaedam ad singulos paragraphi 3. locos adnotabimus.

ὅθεν καὶ δράματα: vinculum quo prioribus haec adnectantur laxum sane est ac paene nullum. forte praecesserat *μιμοῦνται δρῶντας*: eo interpolator excitatus est ut doctrinam suam grammaticam ostentaret adiectis illis *ὅθεν καὶ δράματα* cet. neque vero memoratu indignum videatur quod et haec enuntiatio et quae paulo post subsequitur eodem fere modo adiungitur: *ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαι.. φασιν*, et statim *διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται* cet. nonne haec w o h e r a u c h et d a h e r a u c h mediocrem grammaticum et sua alienis importune inserentem coarguere videntur? scili-

cet interpolatorem fere semper pluribus vestigiis deprehendimus, quorum haec obscure relicta, illa solide expressa sunt.

οἵ τε ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας γενομένης: Megarenses qui *hic*, Graeciae sunt interioris Atticisque finitimi, quibus cognomentum οἱ Νυσαῖοι. de tempore, quo illa popularis dominatio apud Megarenses exstiterit, erudite disputavit Meinekius in *Quaest. scen.* I. p. 3 sq., etiam Grysarius *de Doriensium comoed.* I. p. 4 sqq. quippe Meinekius ex Plutarchi *Quaest. Gr.* 18. p. 295 D. et 49. p. 304 E (vol II. p. I. pag 210 et 247 apud Wyttenb.) docuit brevi post expulsum Megaris Theagenem tyrannum, h. e. circa Olymp. 45 vel 46., effrenatam populi dominationem ibi exortam esse. illius temporis comoediam lyricam fuisse hic verbo monere sufficiat. de Susarione comico, qui Tripodisci Megarensium vico natus et sub Olymp. 50. Icariam Atticorum transgressus comoedias fecit egitque, hic noster nihil videtur inaudisse. de illo conferendus est Müller in *Doriens.* II. p. 350. Meinekius *Quaest. scen.* I. 3 sqq.

καὶ τῆς τραγῳδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ: Sicyonii Epigenem tragicum Thespide sive *sedecim* sive *duabus* aetatibus priorem celebrabant. vid. Suidas s. v. Θέσπις. conf. Mülleri *Dorienses* II. p. 367. sed de Epigene hic noster certe non cogitavit: quippe statim narrat Peloponnesios ad dicta sua probanda *nominibus* uti.

ὡς κωμῳδοὺς ἐκ τοῦ ἄστεως: interpolator ipse magis inclinavit ut κωμῳδοὺς a verbo κωμάζειν dictos esse crederet: Dorienses contra a κώμαις nomen deduxisse tradit. neutra etymologia vera est. conf. nota ad c. 4, 12. — illud quoque verum non est, pro κώμαις ab Atheniensibus dici δήμους: immo κῶμαι sunt *vici* (urbis partes), δῆμοι *pagi* (ruris partes), quamquam hoc discrimen non semper observatur. vid. Phot. v. κώμη et κωμήτης. Aristophan. *Nub.* 965. *Lysistr.* 5.

CAPVT 4.

Quae causae genuisse poesin videantur, quaeque eandem in diversas formas sive species (εἴδη) *discreverint. — orta est poesis ex conaminibus extemporalibus, cumque alii honestos imitarentur, alii pravos, partim encomia hymnique partim vituperationes exstiterunt, ex quibus initiis paulatim et poemata heroica et iambi prodierunt. interiecto deinde tempore cum ars poetica altius coleretur, pro iambis comoedia successit, pro epicis carminibus tragoedia. — haec multas passa mutationes, quarum potissimae Aeschylo auctore et Sophocle invaluerunt, substitit, postquam suam naturam assecuta est.*

§. 1. ἐοίκασι δὲ-φυσικαί: quoniam duae causae ubique ad poesin procreandam, h. e. ad opera artis poeticae excitanda, valuerunt, eas in hominum natura sitas esse (φυσικὰς εἶναι vel φύσει εἶναι) manifestum est.

§. 2. τό τε γὰρ μιμεῖσθαι-χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας: duae illae causae sunt *imitandi facultas* humano generi innata et *voluptas* quam ex imitamentis omnes percipiunt. primaria enuntiationis membra duo sunt, prius τό τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστί, alterum τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας. quae parenthesis signo circumdata, ea ad pronuntiatum prius explicandum et adprobandum accesserunt. μιμήματα opera sunt imitatione quacumque expressa, quae *imitamenta* a Latinis argenteae aetatis scriptoribus aliquoties appellantur.

§. 3. σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων: *signum* h. l. memoratum eiusmodi est quo quid *verisimile* fiat, non unde antecedens pronuntiatum necessario consequatur. vid. *Analyt. prior.* II, 27. p. 70 a 7. σημεῖον δὲ βούλεται εἶναι πρότασις ἀποδεικτικὴ ἀναγκαία ἢ ἔνδοξος. *Rhetor.* I, 2. p. 1357 b 1. τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν

οὕτως ἔχει ὡς τῶν καθ' ἕκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου, τὸ δὲ ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος. τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον τεκμήριον, τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω ἐξ ὧν γίνεται συλλογισμός. aliud σημεῖον eiusdem generis recurrit infra §. 14. cf. c. 13. §. 5 et 7. — ἐπὶ τῶν ἔργων: ἔργα h. l. vocantur *opera* imitatione effecta oculisque consideranda. etiam numeri quod *efficiunt* et concentus eo nomine designatur in *Politicis* VIII, 5. p. 1340 a 21 et b 37. δῆλον δὲ ἐκ τῶν ἔργων. — λαμβάνουσι γὰρ τὰ μαρτύρια τῶν λόγων ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων. quae hoc *Poeticae* loco ἐπὶ τῶν ἔργων, eadem Plutarchus ἐπὶ τῶν θεαμάτων designavit. lege locum statim transcribendum.

τούτων τὰς εἰκόνας θεωροῦντες: similia Plutarchus protulit in *Quaestion. conviv.* V, 1. p. 674 A (vol. III. p. II. pag. 757 ed. Wyttenb.): καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν θεαμάτων ὅμοια πεπόνθαμεν· ἀνθρώπους μὲν γὰρ ἀποθνήσκοντας καὶ νοσοῦντας ἀνιαρῶς ὁρῶμεν, τὸν δὲ γεγραμμένον Φιλοκτήτην καὶ τὴν πεπλασμένην Ἰοκάστην . . . ἡδόμεθα καὶ θαυμάζομεν.

§. 4. αἴτιον δὲ καὶ τούτου: *causa autem huius ipsius rei* (τοῦ χαίρειν τοῖς μιμήμασι) *est quod* cet. postquam duas esse artis poeticae causas dixit, imitandi studium et delectationem ex imitamentis consecutam, pergit etiam huius *delectationis* causam explicare. particula καὶ indicat eius rei causam iam exponi, quae ipsa alius rei causa modo posita erat. hanc loci sententiam non intellexit qui scripturam a libris M 14 et 16 exhibitam αἴτιον δὲ καὶ τοῦτο dedit, quasi tertia poeticae artis causa succederet, quas duas esse paulo ante pronuntiatum est. conf. Augustus Matthiae in *diurnis Ienens.* a. 1805. n. 224. — ἀλλ' ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ: *sed breve tempus commercium eius* (discendi) *continuant.* omnes quidem homines ducuntur cupiditate discendi et sciendi (vid. *Metaphysica* A. 1), sed longe plurimi vulgari contenti eruditione alia negotia gerenda suscipiunt, philosophi totam vitam in discendo consumunt. hac

de re cum aliis locis Plato disputavit, tum in *Gorgia* p. 483-486. conf. Cicer. *Tuscul.* II, 1.

§. 5. ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι τί ἕκαστον: uberius eandem sententiam prompsit in *Rhetoricis* I, 11. p. 1371 b 4. ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοιάδε ἀνάγκη ἡδέα εἶναι οἷον τό τε μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία καὶ ποιητική, καὶ πᾶν ὃ ἂν εὖ μεμιμημένον ᾖ, κἂν ᾖ μὴ ἡδὺ αὐτό τε τὸ μεμιμημένον· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμός ἐστιν ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο, ὥστε μανθάνειν τι συμβαίνει. neque tam bene neque tam accurate voluptatis ex imitamentis quae percipitur causam explicuit Plutarchus *Quaestion. conviv.* V, 1. p. 673 D (III. pag. 756 ap. Wyttenb.): ὅτι φύσει λογικοὶ καὶ φιλότεχνοι γεγονότες πρὸς τὸ λογικῶς καὶ τεχνικῶς πραττόμενον οἰκείως διακείμεθα καὶ θαυμάζομεν ἂν ἐπιτυγχάνηται.

οὐχὶ μίμημα: haec est constans librorum scriptura quos inspexit Victorius et Bekkerus, eorum quoque quorum notitiam Burgesio (vid. Tyrwhitti ed. p. 241) debemus, neque ab his discedere codices Mediceos equidem quovis pignore contendam, quamquam Winstanleius οὐ διὰ μίμημα exhibendo et de suis codicibus tacendo Buhlio et Graefenhanio fidem fecit, hoc sumptum esse ex quattuor illis codicibus Mediceis. οὐ διὰ μίμημα in "quodam excuso" Victorius invenit idemque bene intellexit hoc ad correctorem referendum esse, quamquam et alii editores et ipse Bekkerus eo adquieverunt. sed ita locum legi non posse vel inde manifestum est quod verbum ποιήσει subiecto suo caret, cui etiamsi μιμητής vel aliud nomen ultro concedere cogitandoque supplere velis, Graecae tamen linguae ratio postulabit οὐ διὰ μίμησιν, ut recte monuit Hermannus. sed id quoque quod nititur librorum auctoritate, οὐχὶ μίμημα, ipsum non sufficit, propterea quod iam subsequentia illa ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν non habent quo referantur. huic quidem incommodo occurrit coniectura Hermanni οὐχ, ᾗ μίμημα, *non, quatenus imitamentum*; sed vel sic frustra quaerimus quo ποιήσει referamus. quae cum

reputo, crediderim post οὐχὶ μίμημα quoddam enuntiationis membrum intercidisse, ac locum sic supplere tentaverim: οὐχὶ μίμημα, ᾗ μίμημα, ποιήσει τὴν ἡδονὴν ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν, h. e. *non imitamentum faciet delectationem, quatenus est imitamentum, sed per artificium* cet.

§. 6. κατὰ φύσιν δὲ ὄντος: quod modo σύμφυτον dixit, id iam κατὰ φύσιν ὄν designavit. quod enim natura insitum nobis, idem naturae nostrae consentaneum est. — καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ: concentum numerumque hominibus natura insitum esse nondum quidem demonstravit, sed id tum a legentibus ultro sibi concedi sperare potuit, tum alius esse disputationis vidit. τὰ γὰρ μέτρα ὅτι μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐστί, φανερόν: metra materiam numero suggerunt, quam dum ille moderatur certaeque legi subiungit, eius materiae partes (metra) numeri partes videntur, eaedemque procreari quasi a numero videntur, unde illud πατὴρ μέτρου ῥυθμός. lege quae docte disputavit Boeckhius *de Metris Pindari* I, p. 5. 18 sqq. conf. Aristot. *Rhetor*. III, 8. p. 1408 b 28. ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς ῥυθμός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά.

ἐξ ἀρχῆς πεφυκότες — ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων: *a principio aevum agentes et illa* (imitandi studium et numerum atque concentum) *potissimum promoventes poesin procreaverunt ex subitis conaminibus*, h. e. imitandi illam facultatem numeroque et concentui obsequendi studium hominibus insitum cum nonnulli ex primis mortalibus prae ceteris sensim sensimque promoverent, poesis exorta et subitis conaminibus excitata est. ἐξ ἀρχῆς πεφυκότες sunt *homines quidam qui inter primos mortales fuere*, οἱ ἐξ ἀρχῆς πεφυκότες vel ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφ. sunt *primi mortales*. articulus igitur recte abest a libris A^c^N^a^ et M 14 XIV 21 et G L Q, neque *nominatim* ex ullo codice affertur. sed vide quo eventu recentior interpolator (Italus quidam) in hoc loco concinnando grassatus sit, ut editores tantum non omnes [1]) illum

[1]) Libenter memoramus et laudamus quod Graefenhanius unus ex novis editoribus ab interpolatore sibi h. l. cavit.

sequerentur, nonnulli alias emendandi vias circumspicerunt. nam primum pro καὶ αὐτὰ (quod inest AcBcNa et M omnibus et G L P Q) edunt Aldinum exemplar secuti πρὸς αὐτά. hoc πρὸς cum illatum esset, πεφυκότες consistere per sese non potuit, cum iam non de incertis quibusdam hominibus, sed de certo hominum genere sermo esset; articulo igitur opus erat, ut tandem prodiret quod apud Aldum et plerosque editores legitur, οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα, h. e. *qui ad illa instructi potissimum erant.*

§. 7. διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποίησις: secundum proprios mores tam eorum qui imitabantur quam eorum qui imitando exprimerentur duo poesis genera nata sunt, quorum alterum maledicta in viles homines et improbos iecit, alterum laudibus honestos prosecutum est. haec a *philosopho* probabiliter disputari, non ab rerum scriptore ut rem in facto positam narrari, id ex iis quae continuo (§. 8) sequuntur apparet.

πρῶτον ψόγους, ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους καὶ ἐγκώμια: alii maledictis pravos homines insectabantur, alii laudibus celebrabant viros fortes (ἐγκώμια) et deos deorumque prolem (ὕμνους): sane notabile videtur et grave quod Aristoteles agnoscit poesin lyricae similem iam ante Homerum florentem, sed encomia illa antiquissima hymnosque epicae poesi cognata ab eodem cogitari liquet ex iis quae mox (§. 9) proferuntur, καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωϊκῶν οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί. itaque secundum Aristotelis sententiam haec fuerunt Graecae poesis primordia et incrementa et vicissitudines: ex primis illis et priscis poetis alii *maledicta* iecerunt, alii *laudes* decantaverunt, utrique ex tempore; illi interiecto temporis spatio *iambos*, h. e. maledicta arte quadam composita nec ex tempore fusa, hi iusta carmina ad claros viros laudandos accommodata, h. e. *epopoeias*, facere adgressi sunt. *tertia* tandem artis poeticae immutatio paulo post (§. 10) describitur: quippe illi qui iambos ante confecerant, comoedias scribere, qui carmina epica condiderant, tragoedias docere coeperunt.

§. 8. *οἷον ἐκείνου ὁ Μαργίτης, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον*: haec postrema *ἐν οἷς — μέτρον* non ad Homeri Margitam sed ad similia poemata illud subsequentia et vituperationes fundentia pertinent, quod ut facilius in oculos incurrat, comma post *Μαργίτης* positum est. nam etiamsi in eo Margita, de cuius versibus grammatici inde a saeculo post Christum altero (primus est Hephaestio) loquuntur, aliquot iambos hexametris immixtos fuisse certum videatur, hos tamen Aristoteles aut nondum vidit aut raro dispersos non curavit hoc loco, cum scripsit *ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον*, h. e. *in quibus etiam metrum iambicum apte prodiit:* nam haec non de versibus nonnullis interpositis sed de versuum genere in illis carminibus constanter admisso intelligenda sunt. ipsa verba *ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἦλθε* ostendunt novum illud versuum genus (iambos) *post Homerum* esse inventum: haec enim scripsit respiciens versus heroos Homeri proprios. dabo aliud quo idem adprobabitur. dicit Aristoteles iambicum metrum inde duxisse nomen, quod eo utentes maledictis sese in vicem proscinderent (*ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους*): sed cum in Margita nulla inessent maledicta (*οὐ ψόγον ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας*), ad hoc carmen non possunt pertinere illa *ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον*. itaque *post Homerum* versus iambicos prodisse Aristoteles existimavit. inde consequitur iambos illos, qui herois versibus immixti erant, ab Aristotele in suo Margitae exemplari aut non inventos aut pro interpolatis habitos esse. de versibus iambicis Margitae admixtis veterum testimonia haec ad nos pervenerunt. Hephaestio *de Metris* p. 112 ed. Gaisford. *μετρικὰ δὲ ἄτακτα ὅσα ἐκ μέτρων μὲν ὁμολογουμένων συνέστηκε τάξιν δὲ καὶ ἀνακύκλησιν οὐκ ἔχει, οὔτε κατὰ στίχον οὔτε κατὰ συστήματα, οἷός ἐστιν ὁ Μαργίτης ὁ εἰς Ὅμηρον ἀναφερόμενος, ἐν ᾧ παρέσπαρται τοῖς ἔπεσιν* (hexametris) *ἰαμβικά, καὶ ταῦτα οὐ κατ' ἴσον σύστημα.* idem p. 120. *τοιοῦτός ἐστι* (*ἐκ μέτρων ἀτάκτων*) *καὶ ὁ Μαργίτης Ὁμήρου· οὐ γὰρ τεταγμένῳ ἀριθ-*

μῷ ἔπῶν τὸ ἰαμβικὸν ἐπιφέρεται. ad haec scholiasta scripsit μετὰ γὰρ δέκα στίχους ἐπιφέρει ἴαμβον, καὶ πάλιν μετὰ πέντε καὶ ὀκτώ. Marius Victorinus p. 2572. ed. Putsch. *hoc* (iambico) *genere versuum, ut supra* (p. 2512) *diximus, primus usus est Homerus in Margite suo, nec tamen totum carmen ita digestum perfecit: nam duobus pluribusve hexametris ante positis istum subiiciens copulavit.* conf. idem p. 2524. et Atilius Fortunatianus p. 2692. exemplum eiusmodi copulationis ex Margita protulit Lindemannus in *Lyra* I. p. 82. sumptum ex grammatico quodam Latino bibliothecae Berolinensis.

ἦλθέ τις εἰς Κολοφῶνα γέρων καὶ θεῖος ἀοιδός,
Μουσάων θεράπων καὶ ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος,
φίλης ἔχων ἐν χερσὶν εὔφθογγον λύρην.

cetera quae ex Margita afferuntur fragmenta versibus herois inclusa leguntur. Aristot. *Ethic. Nicom.* VI, 7. p. 1141 a 14. εἶναι δέ τινας σοφοὺς οἰόμεθα οὐ κατὰ μέρος οὐδ' ἄλλο τι σοφούς, ὥσπερ Ὅμηρός φησιν ἐν τῷ Μαργίτῃ

τὸν δ' οὔτ' ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν οὔτ' ἀροτῆρα
οὔτ' ἄλλως τε σοφόν, πάσης δ' ἡμάρτανε τέχνης.

secundi versus alterum hemistichium ab Aristotele non transcriptum cum ceteris servavit Clemens Alexandrinus *Strom.* I. pag. 281 A. ed. Sylb. (I. p. 329. ed. Potter). falsus Plato in *Alcibiade altero* p. 147 B. οὐ γάρ δήπου Ὅμηρον ἀγνοεῖν δοκεῖς ὅτι οὐχ οἷόν τε ἦν ἐπίστασθαι κακῶς. ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ λέγων τὸν Μαργίτην πολλὰ μὲν ἐπίστασθαι, κακῶς δέ, φησι, πάντα ἠπίστατο. inde Buttmannus hunc versum elicuit πόλλ' ἠπίστατο ἔργα, κακῶς δ' ἠπίστατο πάντα. — Iam pauca de recta loci scriptura dicenda restant. κατὰ τὸ ἁρμόττον inest AcBcNa et GLPQ, idemque inesse Mediceis, quamvis tacente Winstanleio et καὶ pro κατὰ exhibente, non est quod dubitemus. καὶ τὸ ἁρμόττον ab Aldo profectum recte dextreque correctum videtur. nam cum in lectione librorum scriptorum articulus ante ἰαμβεῖον μέτρον desideretur, aut καὶ τὸ ἁρμόττον aut κατὰ τὸ ἁρμόττον τὸ

pro κατὰ τὸ ἁρμόττον scribi potest. prior ratio remedii lenitate praestat.

ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους: a verbo ἰάπ-τειν (*iac-ere*) factum est nomen ἴαμβος, *id quod iacitur*, h. e. *maledictum*; inde rursus descendit verbum ἰαμβίζειν, *maledictis incessere*. cf. Marius Victorinus p. 2525. *appellatur autem iambicum* ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν, *quod Graece significat maledicere et carpere*.

§. 9. μόνος γὰρ οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλ' ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν: cum in versu praecedente virtutis praestantiaeque Homeri mentio facta esset, ea hisce interiectis breviter vindicatur: quippe ille epicam imitationem non modo bene instituit, sed etiam dramaticam eius formam unus recte adhibuit, quatenus ipse perpauca exsequitur narrando sed alios enarrantes et loquentes inducit. accuratius hoc exposuit c. 24, 7. aptum vero erat eam Homeri virtutem h. l. memorare, cum paulo post idem poeta tragoediae comoediaeque formam ostendisse dicatur.

οὐ ψόγον ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας: duo sunt quae hic edocemur; eorum unum ad argumentum Margitae, alterum ad formam eiusdem pertinet. Margitam qui fecit, is non unum aliquem maledictis lacessivit, sed exemplar stulti hominis et multa inepte molientis proposuit; non τὸ καθ' ἕκαστον pangere voluit, sed missa singulos carpendi consuetudine (ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας) secutus est τὸ καθόλου [2]). praeter hoc discimus Margitae non defuisse for-

2) Quam vere hoc ab Aristotele traditum sit, cum ex aliis veterum scriptorum locis tum ex Eustathii commentariis ad Odyss. *K*. p. 1669, 49. cognoscere licet: οὕτως ἔγνωμεν καὶ τὸν ἄφρονα Μαργίτην, τὸν ἀπὸ τοῦ μαργαίνειν ὅ ἐστι μωραίνειν· ὃν ὁ ποιήσας τὸν ἐπιγραφόμενον Ὁμήρου Μαργίτην ὑποτίθεται εὐπόρων μὲν εἰς ὑπερβολὴν γονέων φῦναι· γήμαντα δὲ μὴ συμπεσεῖν τῇ νύμφῃ, ἕως ἀναπεισθεῖσα ἐκείνη τετραυματίσθαι τὰ κάτω ἐσχήψατο, φαρμακόν τε μηδὲν ὠφελήσειν ἔφη, πλὴν εἰ τὸ ἀνδρεῖον αἰδοῖον ἐκεῖ ἐφαρμοσθείη. καὶ οὕτως θεραπείας

ter Epicharmus celebrandus esset, sed Aristoteles ipse tantum abest ut Epicharmum pro inventore comoediae venditet, ut nonnisi mythica argumenta (*μύθους*) ab illo primum adhibita esse rettulerit c. 5, 3. — vitiis quae adhuc exposuimus cetera consimilia sunt. vide quaeso quomodo celeberrimus comoediarum scriptor designetur, *Ἐπίχαρμος ὁ ποιητής*, quasi alii Epicharmi tam illustres exstiterint, ut *poeta* ab iis distinguendus esset, aut ipse tam obscurus fuerit, ut *poetam* eum fuisse lectoribus in memoriam revocandum esset. ac si ille nimis dilucide Epicharmum designare voluit, cur scripsit *ὁ ποιητής*, non *ὁ κωμῳδιοποιός*? porro ne id quidem mirabimur, a tali scriptore Chionidem et Magnetem tamquam aequales proponi, quamquam Magnetem Epicharmo (magisque adeo Chionide) aliquanto iuniorem, Cratino autem priorem fuisse veteres testantur. vid. Suid. s. v. *Μάγνης*: *ἐπιβάλλει δ' Ἐπιχάρμῳ νέος πρεσβύτῃ*. conf. Aristophanes *Equit.* 517 sqq. Meinekius *Quaestion. scen.* I. p. 9 sqq. postremo interpolator ne nomen quidem Chionidis, nisi codices h. l. omnes peccarunt, recte scribere potuit: libri enim fluctuant inter *Χωνίδου* et *Χωνύδου* et *Χονύδου*, quod nomen unde deductum sit dici nequit. rectius haud dubie Suidae codices et Athenaei (III. p. 119 E. IV. p. 137 E. XIV. p. 638 D) et grammaticus ab Hermanno editus in libro *de Emendanda ratione Gr. gr.* p. 324. hunc poetam *Χιωνίδην* vel *Χιονίδην* appellant. conf. Meinekius l. ind. p. 8. not. iam quaedam ad singulos paragraphi 3. locos adnotabimus.

ὅθεν καὶ δράματα: vinculum quo prioribus haec adnectantur laxum sane est, ac paene nullum. forte praecesserat *μιμοῦνται δρῶντας*: eo interpolator excitatus est ut doctrinam suam grammaticam ostentaret adiectis illis *ὅθεν καὶ δράματα* cet. neque vero memoratu indignum videatur quod et haec enuntiatio et quae paulo post subsequitur eodem fere modo adiungitur: *ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαι.. φασιν*, et statim *διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται* cet. nonne haec woher auch et daher auch mediocrem grammaticum et sua alienis importune inserentem coarguere videntur? scili-

cet interpolatorem fere semper pluribus vestigiis deprehendimus, quorum haec obscure relicta, illa solide expressa sunt.

οἵ τε ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας γενομένης: Megarenses qui *hic*, Graeciae sunt interioris Atticisque finitimi, quibus cognomentum *οἱ Νυσαῖοι*. de tempore, quo illa popularis dominatio apud Megarenses exstiterit, erudite disputavit Meinekius in *Quaest. scen.* I. p. 3 sq., etiam Grysarius *de Doriensium comoed.* I. p. 4 sqq. quippe Meinekius ex Plutarchi *Quaest. Gr.* 18. p. 295 D. et 49. p. 304 E (vol II. p. I. pag 210 et 247 apud Wyttenb.) docuit brevi post expulsum Megaris Theagenem tyrannum, h. e. circa Olymp. 45 vel 46., effrenatam populi dominationem ibi exortam esse. illius temporis comoediam lyricam fuisse hic verbo monere sufficiat. de Susarione comico, qui Tripodisci Megarensium vico natus et sub Olymp. 50. Icariam Atticorum transgressus comoedias fecit egitque, hic noster nihil videtur inaudisse. de illo conferendus est Müller in *Doriens.* II. p. 350. Meinekius *Quaest. scen.* I. 3 sqq.

καὶ τῆς τραγῳδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ: Sicyonii Epigenem tragicum Thespide sive *sedecim* sive *duabus* aetatibus priorem celebrabant. vid. Suidas s. v. *Θέσπις*. conf. Mülleri *Dorienses* II. p. 367. sed de Epigene hic noster certe non cogitavit: quippe statim narrat Peloponnesios ad dicta sua probanda *nominibus* uti.

ὡς κωμῳδοὺς- ἐκ τοῦ ἄστεως: interpolator ipse magis inclinavit ut *κωμῳδοὺς* a verbo *κωμάζειν* dictos esse crederet: Dorienses contra a *κώμαις* nomen deduxisse tradit. neutra etymologia vera est. conf. nota ad c. 4, 12. — illud quoque verum non est, pro *κώμαις* ab Atheniensibus dici *δήμους*: immo *κῶμαι* sunt *vici* (urbis partes), *δῆμοι pagi* (ruris partes), quamquam hoc discrimen non semper observatur. vid. Phot. v. *κώμη* et *κωμήτης*. Aristophan. *Nub.* 965. *Lysistr.* 5.

CAPVT 4.

Quae causae genuisse poesin videantur, quaeque eandem in diversas formas sive species (εἴδη) discreverint. — orta est poesis ex conaminibus extemporalibus, cumque alii honestos imitarentur, alii pravos, partim encomia hymnique partim vituperationes exstiterunt, ex quibus initiis paulatim et poemata heroica et iambi prodierunt. interiecto deinde tempore cum ars poetica altius coleretur, pro iambis comoedia successit, pro epicis carminibus tragoedia. — haec multas passa mutationes, quarum potissimae Aeschylo auctore et Sophocle invaluerunt, substitit, postquam suam naturam assecuta est.

§. 1. ἐοίκασι δὲ - φυσικαί: quoniam duae causae ubique ad poesin procreandam, h. e. ad opera artis poeticae excitanda, valuerunt, eas in hominum natura sitas esse (φυσικὰς εἶναι vel φύσει εἶναι) manifestum est.

§. 2. τό τε γὰρ μιμεῖσθαι - χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας: duae illae causae sunt *imitandi facultas* humano generi innata et *voluptas* quam ex imitamentis omnes percipiunt. primaria enuntiationis membra duo sunt, prius τό τε γὰρ μιμεῖσθαι σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστί, alterum τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας. quae parenthesis signo circumdata, ea ad pronuntiatum prius explicandum et adprobandum accesserunt. μιμήματα opera sunt imitatione quacumque expressa, quae *imitamenta* a Latinis argenteae aetatis scriptoribus aliquoties appellantur.

§. 3. σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων: *signum* h. l. memoratum eiusmodi est quo quid *verisimile* fiat, non unde antecedens pronuntiatum necessario consequatur. vid. *Analyt. prior.* II, 27. p. 70 a 7. σημεῖον δὲ βούλεται εἶναι πρότασις ἀποδεικτικὴ ἀναγκαία ἢ ἔνδοξος. *Rhetor.* I, 2. p. 1357 b 1. τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν

οὕτως ἔχει ὡς τῶν καθ᾽ ἕκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου, τὸ δὲ ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος. τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον τεκμήριον, τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω ἐξ ὧν γίνεται συλλογισμός. aliud σημεῖον eiusdem generis recurrit infra §. 14. cf. c. 13. §. 5 et 7. — ἐπὶ τῶν ἔργων: ἔργα h. l. vocantur *opera* imitatione effecta oculisque consideranda. etiam numeri quod *efficiunt* et concentus eo nomine designatur in *Politicis* VIII, 5. p. 1340 a 21 et b 7. δῆλον δὲ ἐκ τῶν ἔργων. — λαμβάνουσι γὰρ τὰ μαρτύρια τῶν λόγων ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων. quae hoc *Poeticae* loco ἐπὶ τῶν ἔργων, eadem Plutarchus ἐπὶ τῶν θεαμάτων designavit. lege locum statim transcribendum.

τούτων τὰς εἰκόνας θεωροῦντες: similia Plutarchus protulit in *Quaestion. conviv.* V, 1. p. 674 A (vol. III. p. II. pag. 757 ed. Wyttenb.): καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν θεαμάτων ὅμοια πεπόνθαμεν· ἀνθρώπους μὲν γὰρ ἀποθνήσκοντας καὶ νοσοῦντας ἀνιαρῶς ὁρῶμεν, τὸν δὲ γεγραμμένον Φιλοκτήτην καὶ τὴν πεπλασμένην Ἰοκάστην . . . ἡδόμεθα καὶ θαυμάζομεν.

§. 4. αἴτιον δὲ καὶ τούτου: *causa autem huius ipsius rei* (τοῦ χαίρειν τοῖς μιμήμασι) *est quod* cet. postquam duas esse artis poeticae causas dixit, imitandi studium et delectationem ex imitamentis consecutam, pergit etiam huius *delectationis* causam explicare. particula καὶ indicat eius rei causam iam exponi, quae ipsa alius rei causa modo posita erat. hanc loci sententiam non intellexit qui scripturam a libris M 14 et 16 exhibitam αἴτιον δὲ καὶ τοῦτο dedit, quasi tertia poeticae artis causa succederet, quas duas esse paulo ante pronuntiatum est. conf. Augustus Matthiae in *diurnis Ienens.* a. 1805. n. 224. — ἀλλ᾽ ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ: *sed breve tempus commercium eius* (discendi) *continuant.* omnes quidem homines ducuntur cupiditate discendi et sciendi (vid. *Metaphysica* A. 1), sed longe plurimi vulgari contenti eruditione alia negotia gerenda suscipiunt, philosophi totam vitam in discendo consumunt. hac

de re cum aliis locis Plato disputavit, tum in *Gorgia* p. 468-486. conf. Cicer. *Tuscul.* II, 1.

§. 5. ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι τί ἕκαστον: uberius eandem sententiam prompsit in *Rhetoricis* I, 11. p. 1371 b 4. ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοιάδε ἀνάγκη ἡδέα εἶναι οἷον τό τε μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία καὶ ποιητική, καὶ πᾶν ὃ ἂν εὖ μεμιμημένον ᾖ, κἂν ᾖ μὴ ἡδὺ αὐτό τε τὸ μεμιμημένον· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμός ἐστιν ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο, ὥστε μανθάνειν τι συμβαίνει. neque tam bene neque tam accurate voluptatis ex imitamentis quae percipitur causam explicuit Plutarchus *Quaestion. conviv.* V, 1. p. 673 D (III. pag. 756 ap. Wyttenb.): ὅτι φύσει λογικοὶ καὶ φιλότεχνοι γεγονότες πρὸς τὸ λογικῶς καὶ τεχνικῶς πραττόμενον οἰκείως διακείμεθα καὶ θαυμάζομεν ἂν ἐπιτυγχάνηται.

οὐχὶ μίμημα: haec est constans librorum scriptura quos inspexit Victorius et Bekkerus, eorum quoque quorum notitiam Burgesio (vid. Tyrwhitti ed. p. 241) debemus, neque ab his discedere codices Mediceos equidem quovis pignore contendam, quamquam Winstanleius οὐ διὰ μίμημα exhibendo et de suis codicibus tacendo Buhlio et Graefenhanio fidem fecit, hoc sumptum esse ex quattuor illis codicibus Mediceis. οὐ διὰ μίμημα in "quodam excuso" Victorius invenit idemque bene intellexit hoc ad correctorem referendum esse, quamquam et alii editores et ipse Bekkerus eo adquieverunt. sed ita locum legi non posse vel inde manifestum est quod verbum ποιήσει subiecto suo caret, cui etiamsi μιμητὴς vel aliud nomen ultro concedere cogitandoque supplere velis, Graecae tamen linguae ratio postulabit οὐ διὰ μίμησιν, ut recte monuit Hermannus. sed id quoque quod nititur librorum auctoritate, οὐχὶ μίμημα, ipsum non sufficit, propterea quod iam subsequentia illa ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν non habent quo referantur. huic quidem incommodo occurrit coniectura Hermanni οὐχ, ᾗ μίμημα, *non, quatenus imitamentum*; sed vel sic frustra quaerimus quo ποιήσει referamus. quae cum

reputo, crediderim post οὐχὶ μίμημα quoddam enuntiationis membrum intercidisse, ac locum sic supplere tentaverim: οὐχὶ μίμημα, ᾗ μίμημα, ποιήσει τὴν ἡδονὴν ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν, h. e. *non imitamentum faciet delectationem, quatenus est imitamentum, sed per artificium* cet.

§. 6. κατὰ φύσιν δὲ ὄντος: quod modo σύμφυτον dixit, id iam κατὰ φύσιν ὂν designavit. quod enim natura insitum nobis, idem naturae nostrae consentaneum est. — καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ: concentum numerumque hominibus natura insitum esse nondum quidem demonstravit, sed id tum a legentibus ultro sibi concedi sperare potuit, tum alius esse disputationis vidit. τὰ γὰρ μέτρα ὅτι μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐστί, φανερόν: metra materiam numero suggerunt, quam dum ille moderatur certaeque legi subiungit, eius materiae partes (metra) numeri partes videntur, eaedemque procreari quasi a numero videntur, unde illud πατὴρ μέτρου ῥυθμός. lege quae docte disputavit Boeckhius *de Metris Pindari* I, p. 5. 18 sqq. conf. Aristot. *Rhetor.* III, 8. p. 1408 b 28. ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς ῥυθμός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά.

ἐξ ἀρχῆς πεφυκότες — ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων: *a principio aevum agentes et illa* (imitandi studium et numerum atque concentum) *potissimum promoventes poesin procreaverunt ex subitis conaminibus*, h. e. imitandi illam facultatem numeroque et concentui obsequendi studium hominibus insitum cum nonnulli ex primis mortalibus prae ceteris sensim sensimque promoverent, poesis exorta et subitis conaminibus excitata est. ἐξ ἀρχῆς πεφυκότες sunt *homines quidam qui inter primos mortales fuere*, οἱ ἐξ ἀρχῆς πεφυκότες vel ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφ. sunt *primi mortales*. articulus igitur recte abest a libris AcNa et M 14 XIV 21 et G L Q, neque *nominatim* ex ullo codice affertur. sed vide quo eventu recentior interpolator (Italus quidam) in hoc loco concinnando grassatus sit, ut editores tantum non omnes [1]) illum

1) Libenter memoramus et laudamus quod Graefenhanius unus ex novis editoribus ab interpolatore sibi h. l. cavit.

sequerentur, nonnulli alias emendandi vias circumspicerent. nam primum pro καὶ αὐτὰ (quod inest $A^c B^c N^a$ et M^c omnibus et G L P Q) edunt Aldinum exemplar secuti πρὸς αὐτά. hoc πρός cum illatum esset, πεφυκότες consistere per sese non potuit, cum iam non de incertis quibusdam hominibus, sed de certo hominum genere sermo esset; articulo igitur opus erat, ut tandem prodiret quod apud Aldum et plerosque editores legitur, οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα, h. e. *qui ad illa instructi potissimum erant.*

§. 7. διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποίησις: secundum proprios mores tam eorum qui imitabantur quam eorum qui imitando exprimerentur duo poesis genera nata sunt, quorum alterum maledicta in viles homines et improbos iecit, alterum laudibus honestos prosecutum est. haec a *philosopho* probabiliter disputari, non ab rerum scriptore ut rem in facto positam narrari, id ex iis quae continuo (§. 8) sequuntur apparet.

πρῶτον ψόγους, ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους καὶ ἐγκώμια: alii maledictis pravos homines insectabantur, alii laudibus celebrabant viros fortes (ἐγκώμια) et deos deorumque prolem (ὕμνους). sane notabile videtur et grave quod Aristoteles agnoscit poesin lyricae similem iam ante Homerum florentem, sed encomia illa antiquissima hymnosque epicae poesi cognata ab eodem cogitari liquet ex iis quae mox (§. 9) proferuntur, καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἡρωϊκῶν οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί. itaque secundum Aristotelis sententiam haec fuerunt Graecae poesis primordia et incrementa et vicissitudines: ex primis illis et priscis poetis alii *maledicta* iecerunt, alii *laudes* decantaverunt, utrique ex tempore; illi interiecto temporis spatio *iambos*, h. e. maledicta arte quadam composita nec ex tempore fusa, hi iusta carmina ad claros viros laudandos accommodata, h. e. *epopoeias*, facere adgressi sunt. *tertia* tandem artis poeticae immutatio paulo post (§. 10) describitur: quippe illi qui iambos ante confecerant, comoedias scribere, qui carmina epica condiderant, tragoedias docere coeperunt.

§. 8. οἷον ἐκείνου ὁ Μαργίτης, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον: haec postrema ἐν οἷς — μέτρον non ad Homeri Margitam sed ad similia poemata illud subsequentia et vituperationes fundentia pertinent, quod ut facilius in oculos incurrat, comma post Μαργίτης positum est. nam etiamsi in eo Margita, de cuius versibus grammatici inde a saeculo post Christum altero (primus est Hephaestio) loquuntur, aliquot iambos hexametris immixtos fuisse certum videatur, hos tamen Aristoteles aut nondum vidit aut raro dispersos non curavit hoc loco, cum scripsit ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον, h. e. *in quibus etiam metrum iambicum apte prodiit:* nam haec non de versibus nonnullis interpositis sed de versuum genere in illis carminibus constanter admisso intelligenda sunt. ipsa verba ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἦλθε ostendunt novum illud versuum genus (iambos) *post Homerum* esse inventum: haec enim scripsit respiciens versus heroos Homeri proprios. dabo aliud quo idem adprobabitur. dicit Aristoteles iambicum metrum inde duxisse nomen, quod eo utentes maledictis sese in vicem proscinderent (ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους): sed cum in Margita *nulla inessent maledicta* (οὐ ψόγον ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας), ad hoc carmen non possunt pertinere illa ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον. itaque *post Homerum* versus iambicos prodisse Aristoteles existimavit. inde consequitur iambos illos, qui herois versibus immixti erant, ab Aristotele in suo Margitae exemplari aut non inventos aut pro interpolatis habitos esse. de versibus iambicis Margitae admixtis veterum testimonia haec ad nos pervenerunt. Hephaestio *de Metris* p. 112 ed. Gaisford. μετρικὰ δὲ ἄτακτα ὅσα ἐκ μέτρων μὲν ὁμολογουμένων συνέστηκε τάξιν δὲ καὶ ἀνακύκλησιν οὐκ ἔχει, οὔτε κατὰ στίχον οὔτε κατὰ συστήματα, οἷός ἐστιν ὁ Μαργίτης ὁ εἰς Ὅμηρον ἀναφερόμενος, ἐν ᾧ παρέσπαρται τοῖς ἔπεσιν (hexametris) ἰαμβικά, καὶ ταῦτα οὐ κατ' ἴσον σύστημα. idem p. 120. τοιοῦτός ἐστι (ἐκ μέτρων ἀτάκτων) καὶ ὁ Μαργίτης Ὁμήρου· οὐ γὰρ τεταγμένῳ ἀριθ-

μῷ ἐπῶν τὸ ἰαμβικὸν ἐπιφέρεται. ad haec scholiasta scripsit μετὰ γὰρ δέκα στίχους ἐπιφέρει ἴαμβον, καὶ πάλιν μετὰ πέντε καὶ ὀκτώ. Marius Victorinus p. 2572. ed. Putsch. *hoc* (iambico) *genere versuum, ut supra* (p. 2512) *diximus, primus usus est Homerus in Margite suo, nec tamen totum carmen ita digestum perfecit: nam duobus pluribusve hexametris ante positis istum subiiciens copulavit.* conf. idem p. 2584. et Atilius Fortunatianus p. 2692. exemplum eiusmodi copulationis ex Margita protulit Lindemannus in *Lyra* I. p. 82. sumptum ex grammatico quodam Latino bibliothecae Berolinensis .

ἦλθέ τις εἰς Κολοφῶνα γέρων καὶ θεῖος ἀοιδός,
Μουσάων θεράπων καὶ ἑκηβόλου Ἀπόλλωνος,
φίλης ἔχων ἐν χερσὶν εὔφθογγον λύρην.

cetera quae ex Margita afferuntur fragmenta versibus herois inclusa leguntur. Aristot. *Ethic. Nicom.* VI, 7. p. 1141 a 14. εἶναι δέ τινας σοφοὺς οἰόμεθα οὐ κατὰ μέρος οὐδ' ἄλλο τι σοφούς, ὥσπερ Ὅμηρός φησιν ἐν τῷ Μαργίτῃ

τὸν δ' οὔτ' ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν οὔτ' ἀροτῆρα
οὔτ' ἄλλως τε σοφόν, πάσης δ' ἡμάρτανε τέχνης.

secundi versus alterum hemistichium ab Aristotele non transcriptum cum ceteris servavit Clemens Alexandrinus *Strom.* I. pag. 281 A. ed. Sylb. (I. p. 329. ed. Potter). falsus Plato in *Alcibiade altero* p. 147 B. οὐ γὰρ δήπου Ὅμηρον ἀγνοεῖν δοκεῖς ὅτι οὐχ οἷόντε ἦν ἐπίστασθαι κακῶς. ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ λέγων τὸν Μαργίτην πολλὰ μὲν ἐπίστασθαι, κακῶς δέ, φησι, πάντα ἠπίστατο. inde Buttmannus hunc versum elicuit πόλλ' ἠπίστατο ἔργα, κακῶς δ' ἠπίστατο πάντα. — Iam pauca de recta loci scriptura dicenda restant. κατὰ τὸ ἁρμόττον inest AcBcNa et GLPQ, idemque inesse Mediceis, quamvis tacente Winstanleio et καὶ pro κατὰ exhibente, non est quod dubitemus. καὶ τὸ ἁρμόττον ab Aldo profectum recte dextreque correctum videtur. nam cum in lectione librorum scriptorum articulus ante ἰαμβεῖον μέτρον desideretur, aut καὶ τὸ ἁρμόττον aut κατὰ τὸ ἁρμόττον τὸ

pro κατὰ τὸ ἁρμόττον scribi potest. prior ratio remedii lenitate praestat.

ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους: a verbo *ἰάπ-τειν (iac-ere)* factum est nomen *ἴαμβος*, *id quod iacitur*, h. e. *maledictum;* inde rursus descendit verbum *ἰαμβίζειν*, *maledictis incessere.* cf. Marius Victorinus p. 2525. *appellatur autem iambicum ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν, quod Graece significat maledicere et carpere.*

§. 9. *μόνος γὰρ οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλ' ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν:* cum in versu praecedente virtutis praestantiaeque Homeri mentio facta esset, ea hisce interiectis breviter vindicatur: quippe ille epicam imitationem non modo bene instituit, sed etiam dramaticam eius formam unus recte adhibuit, quatenus ipse perpauca exsequitur narrando sed alios enarrantes et loquentes inducit. accuratius hoc exposuit c. 24, 7. aptum vero erat eam Homeri virtutem h. l. memorare, cum paulo post idem poeta tragoediae comoediaeque formam ostendisse dicatur.

οὐ ψόγον ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας: duo sunt quae hic edocemur; eorum unum ad argumentum Margitae, alterum ad formam eiusdem pertinet. Margitam qui fecit, is non unum aliquem maledictis lacessivit, sed exemplar stulti hominis et multa inepte molientis proposuit; non τὸ καθ' ἕκαστον pangere voluit, sed missa singulos carpendi consuetudine (*ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας*) secutus est τὸ καθόλου [2]). praeter hoc discimus Margitae non defuisse for-

---

2) Quam vere hoc ab Aristotele traditum sit, cum ex aliis veterum scriptorum locis tum ex Eustathii commentariis ad Odyss. *K.* p. 1669, 49. cognoscere licet: *οὕτως ἔγνωμεν καὶ τὸν ἄφρονα Μαργίτην, τὸν ἀπὸ τοῦ μαργαίνειν ὅ ἐστι μωραίνειν· ὃν ὁ ποιήσας τὸν ἐπιγραφόμενον Ὁμήρου Μαργίτην ὑποτίθεται εὐπόρων μὲν εἰς ὑπερβολὴν γονέων φῦναι· γήμαντα δὲ μὴ συμπεσεῖν τῇ νύμφῃ, ἕως ἀναπεισθεῖσα ἐκείνη τετραυματίσθαι τὰ κάτω ἐσκήψατο, φαρμακόν τε μηδὲν ὠφελήσειν ἔφη, πλὴν εἰ τὸ ἀνδρεῖον αἰδοῖον ἐκεῖ ἐφαρμοσθείη. καὶ οὕτως θεραπείας*

mam illam dramaticam, qua Homeri Ilias et Odyssea tantopere excellunt. nimirum stultus iste et ineptus cum uxore et matre sua et patre aliisque hominibus colloquendo stultitiae documenta edidit. — ceterum Margites pro Homeri carmine habetur a scriptoribus Graecis antiquis, non solum ab Aristotele et ignoto illo *Alcibiadis secundi* auctore sed etiam a Zenone Stoico. vid. Dio Chrysost. *Orat.* 53. tom. II. p. 275 ed. Reisk. *γέγραφε δὲ καὶ Ζήνων ὁ φιλόσοφος εἴς τε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδυσσείαν καὶ περὶ τοῦ Μαργίτου.* sed grammatici Alexandrini nonnisi duo magna illa poemata vel unam Iliadem Homero relinquentes cum ceteris Margitam quoque ei abiudicaverunt [3]), unde factum ut scriptores posterioris aetatis ab illorum iudicio pendentes de huius poematis auctore dubitanter loquerentur, veluti scholiasta Aristophanis ad *Aves* v. 914. *ἐπεπίστευτο δὲ καὶ ὁ Μαργίτης τοῦ Ὁμήρου εἶναι*, Eustathius ad *Odyss. K.* p. 1669, 50. *ὁ ποιήσας τὸν ἐπιγραφόμενον Ὁμήρου Μαργίτην*, alii. Callimachus tamen Homerum carminis auctorem videtur existimasse, quod coniicere forsitan liceat ex iis quae refert Harpocratio s. v. *Μαργίτης: ἐκάλουν δὲ τοὺς ἀνοήτους οὕτω διὰ τὸν εἰς Ὅμηρον ἀναφερόμενον Μαργίτην, ὅπερ ποίημα Καλλί-*

χαριν ἐκεῖνος ἐπλησίασεν. conf. Dio Chrysost. *Orat.* 67. tom. II. p. 362. ed. Reisk. Suidas s. v. *Μαργίτης.* Tzetzes *Chiliad.* IV, 869-871. *Histor.* VI, 62. 595. ipso *Μαργίτου* nomine quoddam hominum genus denotari vix est cur moneamus. ex radice *MP* vel stirpe *ΜΑΡΓ* (ea motum quendam inaequabilem videtur significare) nomen *μάργος* et *μάργης* (*insanus* vel *stultus*) nascitur, item verbum *μαργᾶν* et *μαργαίνειν* (*insanire*) atque *μαργοῦν* (et *insanum esse* et *insanum facere* aliquem). a *μάργος* fit *μαργίτης*, ut ab *ἁγνὸς ἁγνίτης, λευκὸς λευκίτης, μάκαρ μακαρίτης, πεζὸς πεζίτης, ψαφαρὸς ψαφαρίτης. μάργος insanus* est, sed *μαργίτης qui insanus vel stultus esse perseverat*, h. e. qui omnibus factis dictisque insaniam ostendit.

3) Eustathius ad. Il. p. 4, 30. *εἰ δὲ καὶ ἕτερα ποιήματά εἰσιν Ὁμήρου, οἷον καὶ ὁ Μαργίτης καὶ ἡ τῶν μυῶν καὶ βατράχων μάχη, ἄλλοι καὶ αὐτὸ ἐξήτασαν πρὸς ἀκρίβειαν.*

[illegible] ἐοίκασιν. ex ceteris illis grammaticis nonnulli Margitae auctorem in incerto reliquerunt, alii coniectura utique incerta eundem assequi voluerunt. horum fidem sequitur Suidas dum scribit Πίγρης, Κάρ, ἀπὸ Ἁλικαρνασσοῦ, ἀδελφὸς Ἀρτεμισίας . . . ὃς τῇ Ἰλιάδι παρενέβαλε κατὰ στίχον ἐλεγεῖον οὕτω γράψας

μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος,
Μοῦσα, σὺ γὰρ πάσης πείρατ' ἔχεις σοφίης.

ἔγραψε καὶ τὸν εἰς Ὅμηρον φερόμενον Μαργίτην καὶ Βατραχομυομαχίαν. hanc illi coniecturam ita conceperunt, ut quem in Batrachomyomachia ridiculum tractasse argumentum cognossent, eidem Margitam humane concederent. vere igitur vir ingeniosus Fr. Welckerus huic opinioni nihil tribuendum esse putat in *Cyclo epico* p. 415., ubi aliam etiam illius coniecturae causam exponit sibi probatam ac Nitzschio in *Histor. Hom.* I. p. 106. scilicet cum critici illi Pigretem eleges Iliadi inseruisse cognitum haberent, eos propter iambos Margitae intextos huius carminis eundem auctorem esse statuisse. conferenda sunt quae Welckerus in eodem libro p. 184. perdocte, ut solet, de Margita exposuit. coniecturam valde incertam de hoc poemate protulit Wassenberghius ad *Vitas Homeri* p. 11 sqq.

§. 10. οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο, οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν τραγῳδοδιδάσκαλοι: loquendi brevitatem ita excusare licet et explicare, ut Aristoteli, scribenti ἀντὶ τῶν ἰάμβων et ἀντὶ τῶν ἐπῶν, non tam ante animum obversaretur quod re vera posuit, κωμῳδοποιοὶ et τραγῳδοδιδάσκαλοι, quam ποιηταὶ κωμῳδιῶν et διδάσκαλοι τραγῳδιῶν. vid. ad c. 1, 7. 8, 3.

§. 11. τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν εἰ ἄρ' ἔχει κτλ. paulo ante (§. 7 - 10) docuit tum quomodo nata sit et epica poesis et iambica, tum qua ratione pro his ipsis tragoedia invaluerit et comoedia. iam dicit hoc, quaerere utrum tragoedia *omnino respondeat* (ἔχει ἱκανῶς) necne formis illis poeticis (τοῖς εἴδεσιν), h. e. formis quae in poesi adhiberi possunt, ita ut tragoedia omnium poeticae artis generum sit perfectis-

sima, an species poetica magis perfecta ab ullo mortalium possit excogitari, id alius esse disputationis. non ea est (hoc vulgo existimant) loci sententia, alius esse disputationis, num tragoedia, qua est tragoedia, satis culta sit an non sit: hoc enim certum fuisse Aristoteli ex §. 12. apparet: *καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγῳδία ἐπαύσατο, ἐπεὶ ἔσχε τὴν αὑτῆς φύσιν.* declarat igitur se anquirere iam nolle an nova quadam poesis immutatione novisque εἴδεσι pro comoedia et tragoedia prolatis perfectius quidquam fieri et excogitari possit quam tragoedia, sed haec ipsa quomodo paulatim culta sit explicaturum se esse.

αὐτό τε καθ' αὑτὸ κρινόμενον καὶ πρὸς τὰ θέατρα: ubi quaeritur utrum tragoedia cultissima sit et perfectissima ex omnibus quot esse possunt poesis genera an alia species magis instructa et perculta proferri possit, quid ibi theatra sibi velint vix intelligas. eiusmodi quaestio nonnisi ita explicari posse videtur, ut illud poesis genus per sese spectetur. frigere igitur illud additamentum videatur. accedit aliud: nam κρινόμενον ab Aldo propagatum adhuc in nullo codice repertum est, sed pro illo participio κρίνεται ἢ ναὶ inest in libris A^c B^c et G et M^r XIV, κρίνεται ἢναι M 21 et Parisiensi 2938, κρίνεται εἶναι N^a et L Q et M 14 16. codicum vestigia κρίνεται ἢ ναὶ aperte commendant, quod quo casu ex κρινόμενον corrumpi potuerit assequi vix licet. donec igitur et iusta auctoritas pro forma κρινόμενον afferatur et apta huic loco explicatio promatur, hanc meam suspicionem producere locumque nove constituere non temerarium erit: *τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν εἰ ἄρ' ἔχει ἤδη ἡ τραγῳδία τοῖς εἴδεσιν ἱκανῶς ἢ οὔ [αὐτό τε καθ' αὑτὸ κρίνεται; ἢ καὶ*[4] *πρὸς τὰ θέατρα;], ἄλλος λόγος.* vides, mi lector, quo haec tendant. curiosus quidam quae in margine interrogavit, ea in verborum contextum recepta ac deinde ab Italo quodam interpolata videntur. sed dico *videntur*, ideoque in ipsis ver-

4) Istud ναὶ ante καὶ per διττογραφίαν natum conieceris.

his nihil mutandum putavi, sed hanc meam coniecturam lectori expendendam commendo.

§. 12. *καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον*: antiquissimam tragoediae formam non diversam fuisse significat a prisco illo dithyramborum genere, cum chorus satyrorum circa Bacchi aram *caprumque* ei numini immolatum *τραγῳδίαν* sive *τραγικὴν ἀοιδὴν* (Bocksgesang) decantando saltaret. haec est enim nativa ac prima *τραγῳδίας* significatio. nimirum *τραγῳδίας* nomen *decompositum* (*παρασύνθετον*) est ex *τραγῳδός*, unde etiam *τραγῳδέω*, plane ut *κωμῳδέω* et *κωμῳδία* ex *κωμῳδός*, *ἀρνῳδέω* et *ἀρνῳδία* ex *ἀρνῳδός*. *τραγῳδία* est igitur *id quod canit tragoedus* (*ἀοιδὴ τοῦ τραγῳδοῦ*): ipse tragoedus est *ὃς τράγον ἀείδει*. quamvis enim prisci illi tragoedi non *ipsum caprum* sed deum cui caper mactabatur canerent, ab hominibus tamen nomen eis inditum est ab ea re quae oculis potissimum exposita esset [4]). *ἐξάρχειν τὸν διθύραμβον* hic dictum est de iis qui dithyramborum et canendorum et saltandorum auctores erant et magistri. quoniam *αὐτοσχεδιαστικῶς* dithyrambum

---

4) Varias nominis *τραγῳδίας* etymologias collectas proposuit vir pereximius Fr. Welckerus in *Appendice* operis de trilogia Aeschylia editi p. 240. quam ipse ceteris praetulit ab *Etymol. Magno* acceptam — *τραγῳδία ὅτι τὰ πολλὰ οἱ χοροὶ ἐκ σατύρων συνίσταντο, οὓς ἐκάλουν τράγους* —, ea mihi non probatur, propterea quod *τραγῳδία* non est nomen *compositum* (*σύνθετον*) ex *τράγος* et *ᾠδή*, sed *decompositum* (*παρασύνθετον*) est ex *τραγῳδός*. tertia eiusdem nominis explicandi ratio — *ὅτι τράγος τῇ ᾠδῇ ἆθλον ἐτίθετο* —, ab antiquis auctoribus certatim tradita et magni Bentleii assensu (*Opusc.* p. 315 sqq.) comprobata, nuper merito repudiata est a Iacobo in *Quaestionibus Sophocl.* p. 85 et 104., a Welckero l. indic., aliis. id tamen dubitari vix poterit, quin dithyrambi cantores sacris illis peractis hoc laboris praemium tulerint, ut una cum sacerdotibus sacrificii ministris capri mactati carne vescerentur. forsitan inde orta sit fabula ista de hirco in praemium certaminis (*ὡς ἆθλον*) proposito.

inchoabant, eis neque γράφειν neque ποιεῖν neque συνιστάναι tribui potuit. ὁ ἐξάρχων et laudes dei et cantandi modos saltandique figuras ita inchoavit, ut ceteri praeeuntem circa Bacchi aram sequerentur. haec ad intellectum verborum Aristotelis dixisse sufficiat: rem illam ipsam ex omnibus quot ad nos venerunt testimoniis veterum scriptorum explicare alius est disputationis, quae nostra aetate acerrime et agitata est et agitatur.

ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικά: ut φαλλὸς signum est potentiae genitalis masculi generis animantibus concessae, ita τὰ φαλλικὰ carmina sunt ad φαλλὸν in *pompa* decantata eademque ad Bacchum hanc vim iuvantem celebrandum accommodata. a priscis illis dithyrambis ita diversa fuerunt, ut primum vim genitricem praedicarent, tum ut in *pompa*, non circa *aram*, recitarentur. haec comissantium turba (cui nomen κῶμος) habebat quem τὰ φαλλικὰ ex tempore canere atque saltare incipientem (ἐξάρχοντα) sequeretur. duci ceterisque cantoribus nomen erat κωμῳδοί, h. e. τοῦ κώμου ἀοιδοί, Sänger des (schwärmenden) Aufzuges. inde per παρασύνθεσιν factum est verbum κωμῳδέω et nomen κωμῳδία. grassari in tali comissantium turba est κωμάζειν. — ἃ ἔτι καὶ νῦν-νομιζόμενα: hos serioris aetatis φαλλοφόρους vel ἰθυφάλλους descripsit Semus Delius apud Athenaeum XIV. p. 622 C. — κατὰ μικρὸν ηὐξήθη ὅσον ἐγίγνετο φανερὸν αὐτῆς: Thespin aliosque ante Aeschylum tragoediarum scriptores significat. accuratius haec quae ad *historiam* artis poeticae pertinerent in opere περὶ ποιητῶν exsecutus videtur.

§. 13. ex multis tragicae artis vicissitudinibus et incrementis quinque commemorasse contentus est, quorum tria Aeschylo inventori, duo Sophocli debentur. primum et alterum, dico numerum actorum usque ad duos auctum et partes chori imminutas, arcte inter se cohaerent alterumque ex priore pendet. nam cum in tragoedia Thespidis unus actor esset, is nonnisi cum choro colloqui aut sua choro narrare poterat: sed cum alterum Aeschylus actorem produxisset,

iam unus cum altero sermones conferre atque ambo inter se agere coeperunt; iam aptum et necessarium visum est tragicis poetis, ut quod alteri parti accessisset alteri detraherent, h. e. ut chori carmina partesque paulum contraherent. tertium Aeschyli inventum est illud. καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασεν: per nomen abstractum quod vocamus *actorem primarum partium* designavit [5]). ex duabus personis in scena agentibus cum una adeo excelleret ut ad eam actio potissimum referretur, *unitas* actionis sustineri facilius potuit. itaque etiam huius rei inventio gravissima erat.

τρεῖς δὲ καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς: tertium actorem in eadem ἐπεισοδίου parte cum duobus aliis colloquentem agentemque a Sophocle inventum esse consentientes Aristoteli tradunt et Dicaearchus in *Auctario* vitae Aeschyliae Robortelliano laudatus et Diogenes Laertius III, 34. et auctor vitae Sophocliae et Suidas s. v. Σοφοκλῆς. Aeschylo huius inventionis laudem tribuit scriptor incertus *Auctarii* illius a Robortello editi, facta tamen Dicaearchi dissentientis mentione. ex levi sane recordatione Themistius (in Orat. XXVI. p. 382. ed. Dindorf.) haec scripsit: ἀλλὰ καὶ ἡ σεμνὴ τραγῳδία μετὰ πάσης ὁμοῦ τῆς σκευῆς καὶ τοῦ χοροῦ καὶ τῶν ὑποκριτῶν παρελήλυθεν εἰς τὸ θέατρον; καὶ οὐ προσέχομεν Ἀριστοτέλει ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ὁ χορὸς εἰσιὼν [6]) ᾖδεν εἰς τοὺς θεούς, Θέσπις δὲ πρόλογόν τε καὶ ῥῆσιν ἐξεῦρεν, Αἰσχύλος δὲ τρίτον ὑποκριτὴν καὶ ὀκρίβαντας, τὰ δὲ

5) Similiter *iustus orator*, quem Aristophanes in *Nubibus* v. 887. producit, in libro illo optimo Ravennate δίκαιος λόγος appellatur, et *iniustus* iusto quaerenti quis sit respondet sese λόγον esse.

6) Ad εἰσιὼν ex praecedentibus εἰς τὸ θέατρον intellectu trahendum est. vide ut orator antiquissimae illi τραγῳδίᾳ *theatrum* largiatur, in quod chorus ingressus *deos* (debuit *Bacchum*) cecinerit; vide ut *alterum actorem* Thespidi concedat, cum post huius commemorationem ad Aeschylum transgressus narret tertium ab hoc actorem adhibitum esse.

πλείω τούτων Σοφοκλέους ἀπελαύσαμεν καὶ Εὐριπίδου; hic homo tertium actorem ad Aeschylum refert, Aristoteles ad Sophoclem, hic duos actores in Thespidis fabula deprehendit, Aristoteles secundum actorem ab Aeschylo inventum tradit, hic plura etiam ab Euripide reperta agnoscit, Aristoteles de Euripidis inventis nihil inaudivit. tam incredibilia et iis quae in *Poetica* legimus contraria Aristoteles aliis in libris enarrare non potuit: immo hic quarti post Christum saeculi scriptor ex hoc nostro loco sapientiam suam omnem videtur hausisse. hoc certum est, illum leviter scripsisse et dormitantem. itaque non maiorem eius verbis fidem tribuerim, quam iis quae nostra aetate quendam memini effutire: die Gymnasien sind, was sie bei den Griechen und Römern schon waren, Anstalten für höhere wissenschaftliche Bildung [7]. unus igitur qui laude illa Sophoclem privare voluit restat scriptor qui in *Auctario* a Robortello evulgato pronuntiat *αὐτὸς* (*Αἰσχύλος*) *τὸν τρίτον ὑποκριτὴν ἐξεῦρεν*. nimirum ille sive eius auctores (si quos habuit) tertium actorem in nonnullis Aeschyli fabulis, ut in Eumenidibus et Choephoris, invenientes atque eam rem non satis pensitantes, contra unice id spectantes, Aeschylum natu maiorem esse Sophocle, illi continuo inventionis gloriam concesserunt. vide quae de hac re disputavit Lessingius in *Vita Sophoclia* p. 104 sqq. tom. 10. ed. Berolin. Welckerus in *Trilogia Aeschylia* p. 515. Schultzius de *Vita Sophoclis* p. 70 sqq. — Alterum Sophoclis inventum ad colendam tragicae demonstrationis magnificentiam aptum *σκηνογραφία* fuit, h. e. ea pingendi ratio qua imagines ex longinquo visae perfectam quandam et pulchram formam praebent. bene Passovius in Lexico interpretatur perspectivische Mah-

---

7) Dum haec scribo, liber novus in oculos incidit in quo viris doctis offeruntur haece: Wenn es eine richtige Bemerkung ist, dass Socrates die Ethik in die Philosophie eingeführt habe, wie Sophocles die zweite Person in den dramatischen Dialog, cet.

lerey. hanc Sophocles ad scenam exornandam primus adhibuit, cum solita illa pingendi ars haud dubie iam ante ipsum circa scenas versata esset. aliud est de quo loquitur Vitruvius in praefatione libri VII.

§. 14. ἔτι δὲ τὸ μέγεθος ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας ὀψὲ ἀπεσεμνύνθη: ἀποσεμνύνειν est ea magnificentiae specie circumdare, ut quidquid contrarium est *amoveatur*. sero id factum vere dicit Aristoteles, cum etiam in fabulis Aeschyli et Sophoclis nonnulla ridiculae dictionis vestigia compareant. plura haud dubie apud Thespin (eum enim potissimum hic videtur respicere) supererant, sed illud noli colligere ex his verbis, totam Thespidis dictionem ridiculam sive γελοίαν fuisse et omnes eius tragoedias ex fabulis perexiguis compositas esse. componitur enim h. l. tragoedia plane exculta (ἡ ἀποσεμνυνθεῖσα) et perfecta cum ea quae ex satyrorum ludicris *mutaverat* [8]), et *parvae fabulae* (μικροὶ μῦθοι) prae complexionibus rerum, quales in perfectis exhibentur tragoediis, dicuntur. haec igitur si de Thespide eiusque aequalibus intelligenda sunt, quod negari vix poterit, verba illa interiecta διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν magni momenti sunt ad artis tragicae apud Athenienses primordia et incrementa accuratius definienda. inde enim cum appareat Thespidis fabulam ex satyrico genere (ἐκ τοῦ σατυρικοῦ) iam *mutasse* (μεταβαλεῖν), indidem consequitur ab eodem poeta satyrorum chorum ex tragoedia amandatum aliumque novo tragoediae generi magis convenientem substitutum esse, id quod aliis indiciis egregie confirmatur. conf. quae docte disputata sunt a Welckero in *Appendice* ad trilog. Aeschyl. p. 257-273.

τό τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο: pergit tragoediam dramaticam inventore Thespide recens natam componere cum ea quam Aeschylus et Sophocles a se mire cultam praestiterunt. nimirum cum Thespis et qui

8) Id ipsum Thespide auctore factum esse ex aliis veterum locis colligitur. *mutare* οὐδετέρως positum esse neminem fugiet.

aetate suppares *plerumque* in partibus cantu carentibus tetrametro trochaico uterentur, inde ab Aeschyli invento in eius locum senarius *plerumque* successit. si quis ex his verbis concludere vellet Thespidis aequaliumque tragoediis senarium *omnino* defuisse, is non minus erraret quam si quis hoc loco fretus diceret Aeschylum et Sophoclem tetrametrum e dialogo *omnino* removisse. neque vero id dicere vult philosophus, antiquissimam illam τραγικὴν ἀοιδὴν actore carentem tetrametris inclusam fuisse, a Thespidis autem aetate senarium successisse: nam si prisca τραγικὴ ἀοιδὴ tetrametris constaret et pro iis senarii succederent, ecce aderat tragoedia meris senariis composita, qualem nunquam exstitisse certum est. inde manifestum est non componi h. l. tragoediam istam dithyrambicam et eam quam Thespis invenit, sed eam quae iam non tota canendo et saltando sed colloquiis etiam peragebatur (Thespidis), cum ea quae ad summum culturae gradum pervenerat. hoc ita se habere certius etiam collato ex *Rhetoricis* loco III, 1. pag. 1404 a 29. intelligitur: οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας[9]) ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι, οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφείκασιν ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν. quae igitur ab uno Thespidis actore in narrationibus et in colloquiis cum choro habitis *plerumque* tetrametris adstricta pronuntiabantur, ea ab Aeschyli aetate duo illi actores versibus iambicis inclusa loquebantur,

9) *Οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες* sunt earum tragoediarum scriptores quae vulgo vocantur, ut et tota sententia et ipsum verbum ποιεῖν monstrat. non recte me iudice Welckerus in *Appendice ad trilog. Aeschyl.* p. 239. statuit dithyrambum et iustam tragoediam uno τραγῳδίας nomine ab Aristotele comprehensam esse. locum ex *Rhetoricis* allatum cum ego aliter ac Welckerus intelligendum et pro certo duce habendum existimem, iis quoque quae idem vir ingeniosus in libro laudato p. 262 et 263. de hoc *Poeticae* loco exposuit, omni ex parte assentiri non possum.

ita tamen ut hoc paulatim in consuetudinem converteretur: nam et in Aeschyli Persis (ea omnium quas etiamnum legimus tragoediarum antiquissima est) tetrametri sat multi in colloquiis admissi leguntur (vid. 155-245. 703-758), neque a ceteris principum tragoediae scriptorum fabulis prorsus relegati sunt. verba igitur *τό τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο*, item quae subsequuntur *λέξεως δὲ γενομένης αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρεν*, non de mutatione subito facta accipere licet, sed de ea quae sensim sensimque et longo temporis intervallo invaluit.

τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο - τὴν ποίησιν: haec usque ad *λεκτικῆς ἁρμονίας* per parenthesin inseruntur, quod cum non vidissent priores editores, illi in subsequentibus *ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθη* verbum unde haec pendeant frustra circumspexerunt. dum scribit Aristoteles *τὸ μὲν γὰρ πρῶτον - ποίησιν*, non respicit priscam illam *τραγικὴν ἀοιδὴν* ex tempore fusam, cuius numerum fortasse ne ipse quidem satis cognitum habuit, sed eam *dramaticae* tragoediae formam quae non multo ante Aeschylum fuit. nam si totius loci habitum diligenter consideramus, hoc intelligimus, inde a §. 13. nonnisi de tragoedia *dramatica* (non etiam de lyrica *ἀοιδῇ τραγικῇ* quae fuit ante Thespin) loqui Aristotelem apparet, ita ut eam formam quae erat ante Aeschylum componat cum ea quae Aeschylo auctore et Sophocle effloruit. sed rursus cavendum ne illis *διὰ τὸ σατυρικὴν εἶναι τὴν ποίησιν* tantum tribuamus ut, aliis locis indiciisque quamvis repugnantibus, Thespidi et Choerilo Phrynichoque *satyrorum chorum* tribuamus: nam *σατυρικὴν* (*motoriam levemque*) quomodo intelligi velit adiecto *καὶ ὀρχηστικωτέραν* satis declaravit. de numero trochaico levioribus argumentis et saltatoriae poesi apto Aristoteles in *Rhetoricis* III, 8. p. 1408 b 36. haec exponit: *ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα.*

λέξεως δὲ γενομένης: quamquam Thespidis tragoediae aliqua *λέξις* denegari nequit, unus tamen eius actor quasi

pro supplemento chori canentis saltantisque accipi potuit. id Aristoteles videtur fecisse, cum λέξιν eo nomine dignam Aeschyliae demum tragoediae duos actores inter sese colloquentes producenti concesserit. sed si quis λέξεως δὲ γενομένης de ipso Thespide dictum existimet, ego quidem non vehementer refragabor, sed vel sic non sequetur Thespidem illum esse qui tetrametris senarios substituerit: nam illa αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρεν non ita intelligi necesse est, ut *statim* post λέξιν inductam numerus iambicus successerit, sed de hoc numero sensim sensimque in prisci locum recepto accipi possunt. — μάλιστα γὰρ λεκτικὸν-τὸ ἰαμβεῖόν ἐστιν: conf. *Rhetor.* III, 8. p. 1408 b 33. ὁ δὲ ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. — καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας: nove sed apte communis sermonis habitum λεκτικὴν ἁρμονίαν appellavit. his repugnantia tradere videtur in *Rhetoricis* III, 8. p. 1408 b 32. ὁ μὲν ἡρῷος (ῥυθμός) σεμνὸς καὶ λεκτικὸς καὶ ἁρμονίας δεόμενος, sed videtur tantum. nam eo loco ἁρμονία *concentus* est instrumentorum musicorum, quo carere hexameter ideoque nudo sermoni convenire (λεκτικός) recte dicitur. itaque coniectura a Tyrwhitto ad *Poeticam* p. 136. proposita (καὶ λεκτικῆς ἁρμονίας δεόμενος) et sane solerter excogitata carere poterimus. — ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθη καὶ τὰ ἄλλα: verbum ἐγένετο ex initio §. 14. vel aliud cognatae significationis assumptum intelligendum est.

§. 15. περὶ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτα desunt AcBcNa et Mediceis omnibus et G Q; in P (Parisiensi 2040) adscripta margini reperiuntur, et Vallae Pacciique versiones Latinae itemque exemplar Aldinum eadem agnoscunt. omissa videntur a correctore qui ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθη quo referret cum non inveniret, deletis nonnullis scripsit ἔτι δὲ ἐπεισοδίων πλήθη καὶ τὰ ἄλλα, ὡς ἕκαστα κοσμηθῆναι λέγεται, ἔστω ἡμῖν εἰρημένα. iam structuram iste sustentavit, sententiam pessum dedit: nihil enim eiusmodi adhuc dictum est.

CAPVT 5.

De fine comoediae proposito. initia comoediae in obscuro versantur. epopoeia tragoediam ita secuta est ut graves imitari pergeret, differt ab eadem eo quod narratio est, etiam metro et temporis spatio. partes aliae eaedem, aliae tragoediae peculiares.

Tragoediae initiis et incrementis breviter expositis, accedit ad comoediam, non eo consilio ut ipsius naturam accurate definiat (id alii huius operis loco exsequendum reservavit), sed ut proposita comicae poesis a tragoedia diversitate atque explicata tragoediae et epopoeiae partim similitudine partim differentia dilucidetur, quomodo poesis in varias species diffusa sit, quasque immutationes earum quaeque subierit.

§. 1. *ἡ δὲ κωμῳδία - τὸ γελοῖον μόριον*: tragoediam imitari quam vulgo reperiantur meliores, comoediam autem peiores, id dictum erat cap. 2, 4. iam accuratius definitur quatenus peiores comoedia imitetur. comoedia enim non pingit homines omni pravitatis genere corruptos, sed qui ea dedecoris specie qua continetur ridiculum turpes compareant. paulo licentius post *οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν* posuit quod contrarium *ἀλλὰ τοῦ αἰσχροῦ ἐστὶ τὸ γελοῖον μόριον*. scilicet haec scripsit ita, ut *ridiculum* (*τὸ γελοῖον*) a comicis poetis exprimi notum certumque esse legentibus acciperet praesumeretque. plenius ac planius dixisset *ἀλλὰ τῶν γελοίων οἳ κοινωνοῦσι τοῦ αἰσχροῦ*. ceterum haec scripsisse Aristotelem respicientem potissimum *antiquam* Graecorum comoediam, cui *τὸ αἰσχρὸν* raro deerat, verbo monuisse sufficiat. conf. *Ethic. Nicom.* IV, 14 med.

τὸ γὰρ γελοῖόν ἐστιν ἁμάρτημά τι καὶ αἶσχος ἀνώδυνον καὶ οὐ φθαρτικόν: qui aliquid negotii agunt, ii risum excitant ubi ratione perperam inita a fine proposito aberrant (*ἁμαρτάνουσιν*). quod ini-

tae rationi non respondet eventus, ridiculum est, si ex ea aberratione neque dolor neque pernicies sed nonnisi turpe quoddam nascitur. exemplum quod subsequitur, sumptum a comica persona, eo non totam suam τοῦ γελοίου definitionem voluit illustrare, sed id unum declarare quo intellectu posuerit ἀνώδυνον καὶ οὐ φθαρτικόν. comoediae ingenio externus agentium habitus et figura convenire debet. — Quod de natura τοῦ γελοίου accuratius in *Poetica* se dixisse *eiusque genera pertractasse* profitetur in *Rhetoricis* I, 11. p. 1372 a 1. et III, 18. p. 1419 b 5., id haud dubie fecit in operis parte nobis perdita, ubi separatim de comoedia exposuit. conf. *Praefatio*.

§. 2. χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ ποτε ὁ ἄρχων ἔδωκεν: primo non magni aestimatam esse comoediam inde docet, quod archon ad chorum comicum et conducendum et omni apparatu ornandum poetis comoedias in certamen commissuris sero demum choragum impensas praebentem ex civibus ditissimis [1]) assignaverit. hoc est χορὸν διδόναι. poeta ipse χορὸν λαβεῖν dicitur, si fabula eius archonti probata in certamen admittitur, atque chorus ad eam docendam decernitur. vid. Aristophanes *Ran*. 94. Hesychius (correctus a Bergkio in *Commentat. de reliquiis comoediae Atticae* p. 30.) πῦρ πυρὶ ἔγχει· Κρατῖνος ἀπὸ διθυράμβου ἐν Βουκόλοις ἀρξάμενος, ἐπειδὴ χορὸν οὐκ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἄρχοντος, παρ' οὗ ᾐτήκει. qui fabulam docendam archonti offert αἰτεῖν χορὸν dicitur. lege Cratini fragmentum ex *Βουκόλοις* servatum ab Athenaeo XIV. p. 638 F. ὃς οὐκ ἔδωκ' αἰτοῦντι Σοφοκλέει χορόν, κτλ. Aristophan. *Equit*. 513. — ἀλλ' ἐθελονταὶ ἦσαν: comoediarum scriptores aut ipsi aut eorum amici sumptus ad chorum docendum et instruendum diu fecerunt: publice sero tandem choragis datis adiuti sunt. Cra-

1) De choragia choragique officiis diligenter et accurate expositum est a Boeckhio in *Oeconomia Atheniensium* t. I. p. 487 sqq. conf. Schoemanni *Antiquitates iuris publici Graecorum* p. 324.

timus primus videtur fuisse qui *fere* chorum ab archonte acciperet, quamquam etiam huic interdum denegatum esse comperimus ex Hesychii verbis modo allatis. illa ipsa *Βουκόλων* comoedia cum daretur, *κωμῳδοὺς ἐθελοντὰς* fuisse iudico dissentiens hac in re a Bergkio l. l., qui Cratinum putat proximis Dionysiis, cum non multo ante repulsam tulisset, chorum impetravisse et hac opportunitate usum esse, ut omne irae virus in priorem istum archontem evomeret. ceterum nomen *ἐθελονταὶ* hoc loco propter praegressum *χορὸν κωμῳδῶν* non de ipsis poetis sed de *κωμῳδοῖς* sive *χορευταῖς* dictum intelligi debet, quamquam et ipsi poetae qui suis impensis chorum exornabant eo nomine designabantur. conf. Aelius Dionysius apud Eustathium p. 800, 30 (locum Tyrwhittus attulit): *ἐθελοντὴς ὁ αὐθαιρέτως τι ποιῶν. ἐκαλοῦντο δὲ καὶ ἐθελονταὶ διδάσκαλοι δραμάτων δηλαδή, ὅτε τις μὴ λαβὼν χορὸν μηδὲ χορηγητὴν ἔχων ἑαυτῷ τὰ πάντα παρεῖχε.*

οἱ λεγόμενοι αὐτῆς ποιηταί, h. e. *qui a comoedia nomen invenerunt* sive *οἱ κωμῳδοποιοί*. pro rudibus prisci temporis *comoedis* iam *comoediarum poetae* exstiterunt. ipsum nomen *κωμῳδοποιὸς* s. *κωμῳδιοποιὸς* *artem* indicat.

§. 3. *τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν ἢ λόγους ἢ πλήθη ὑποκριτῶν*: personarum inventio magni sane momenti erat, propterea quod et ridiculum (*τὸ γελοῖον*) per eas facilius provocabatur et eorum qui notabantur vultus exprimi quodammodo poterant. porro quod codices offerunt *προλόγους*, id haud dubie corruptum est. una enim eius nominis explicatio, quae quidem cum aliqua probabilitatis specie proferri potest et prolata est (ex cap. 12, 2), — *μέρος ὅλον τραγῳδίας τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου* —, ea, ut alia quae contra moneri possunt omittam [2]), omni auctoritate destituta

---

2) Cordatissimus quisque quaerere necessario cogitur, cur *prologorum* potius inventionem quam *exodorum* vel *episodiorum* posuerit.

est, cum ista tragici prologi definitio ab interpolatore profecta sit. cuius igitur nominis notio toto opere non explicatur neque commemoratur, id quomodo sine obscuritatis vitio tam nude poni h. l. potuit? accedit quod et πρόσωπα et πλήθη ὑποκριτῶν ad externum comoediae habitum pertinent, πρόλογος autem ipsam partem comoediae efficit: cur is igitur medius intercedit? quae cum ita sint, ego non dubitavi λόγους ab Hermanno gratus accipere, sed idem ego in explicando eo nomine a viro ingenioso in alia discedo. ipse λόγους *argumenta* intelligit, sed contra hanc interpretationem potest moneri quod modo ad προλόγους exturbandos protulimus, inter notas externas medium interponi quod ad internam artem comicam pertineat. ego igitur λόγους intelligo *sermones*, puta illa quae *unus actor* coram choro de scena aut narrando aut cum choreutis colloquendo itemque ea quae non multo post *plures actores* inter sese loquentes exsecuti sunt, ut λόγοι ὑποκριτῶν opponantur ᾄσμασι κωμῳδῶν sive χορευτῶν. iam omnes res quae commemorantur externae sunt, *personae* et *colloquia* et *numeri histrionum*; deinde hic locus in comoedia respondet iis quae c. 4, 13. de tragoedia narrantur. πλήθη ὑποκριτῶν est numerus *duorum* et numerus *trium* histrionum; denique πλήθη ὑποκριτῶν apte post λόγους succedunt: actores enim λόγους exsequuntur.

τὸ δὲ μύθους ποιεῖν Ἐπίχαρμος καὶ Φόρμις: ex praegresso ἀπέδωκεν verbum ad μύθους ποιεῖν aptum cogitatione supplendum est, quod quo facilius fiat, semicolon pro puncto posui post ἠγνόηται. Itali interpolatores mancum esse sermonem opinantes post Φόρμις addiderunt ἦρξαν, idque a nullo codice oblatum in Aldinum exemplar receptum et inde late propagatum est; quo cum soloeca facta esset oratio, Reizius interpolatam scripturam iterum interpolando dedit τοῦ δὲ μύθους-Φόρμις ἦρξαν. — μύθους ποιεῖν est fabulas ex historia mythica petitas comoediis subiicere, quod persaepe ab Epicharmo factum esse et multa comoediarum eius nomina et ipsa fragmenta ostendunt. in nomine μύθους, a vulgari loquendi usu hic quidem discessisse Aristotelem,

tantum abest ut quidquam indicet, ut certum subsequatur indicium, id illum non fecisse, dico quae de Cratete Epicharmi imitatore subsequuntur, τῶν δὲ Ἀθήνησιν Κράτης ἦρξε καθόλου ποιεῖν λόγους καὶ μύθους, de quibus mox disputabimus. novo significatu nomen μῦθος positum est c. 6, 6., ubi *tragoediae* partes definiuntur, sed auctor ipse significavit a vulgari dicendi usu ibi sese recedere: λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων. a vero igitur aberrat Grysarius *(de Doriensium comoedia quaest.* p. 75), cum illo altero Aristotelis loco (c. 6, 6) fretus pronuntiat in hoc nostro (5, 3) μύθους ποιεῖν esse *fabulam argumento serere*, i. e. iustam comoediam facere. haec explicatio si vera esset, ex Aristotelis indicio Cratini nobilissimi comici fabulis argumenta sive συστάσεις πραγμάτων defuissent: nam ex Atheniensibus Crates primus Epicharmi consuetudinem secutus est. de Epicharmo et Phormide diligenter disseruit Grysarius in libro quem inscripsit *de Doriensium comoedia quaestiones.* — τῶν δὲ Ἀθήνησιν Κράτης - λόγους καὶ μύθους. Cratetem Cratino natu minorem sed Aristophane paulo maiorem fuisse veterum scriptorum testimoniis constat docuitque Meinekius in *Quaestionum scen.* specim. I. p. 25 sqq. Crates a singulorum hominum irrisione abstinuit (ἀφέμενος τῆς ἰαμβικῆς ἰδέας) et *generales* morum notationes rerumque descriptiones proposuit, quarum alias ex mythorum cyclo (μύθους, Fabeln), alias ex vita communi vel ex libris τῶν λογοποιῶν (λόγους, Erzählungen) petivit. hanc explicationem praeivit Meinekius in libro laudato p. 26., nisi quod λόγους ille paulo aliter accipere videtur, et ex aliqua parte Victorius in *Commentariis* p. 51.

§. 4. ἡ μὲν οὖν ἐποποιία τῇ τραγῳδίᾳ μίμησις εἶναι σπουδαίων ἠκολούθησεν: epopoeia iuxta tragoediam ita incessit aequo gradu (ἠκολούθησεν) ut hominum gravium imitatio esse permaneret. utrumque poesis genus temporis intervallo plures mutationes (μεταβολάς) subiit, sed ita alteri alterum simile esse accidit, ut utrumque graves imitaretur. quibus rebus discrepet epopoeia a tragoedia

continuo explicatur. sed quid fiet de illis *μέχρι μόνου μέτρου μεγάλου*? scilicet *differre a tragoedia epopoeiam nonnisi versibus longis* [3]) edocemur. falsissimum esse et pugnare cum ceteris Aristotelis verbis primo adspectu in oculos incurrit: ipse enim non unum quoddam sed *tria* continuo affert, quibus epopoeia diversa sit a tragoedia. ineptissimum sane emblema non usque ad hunc diem tolerassent editores, nisi pro omnium codicum scriptura *μεγάλου* novi interpolatores (aut Aldus ipse aut qui eius codicem correxerant) substituissent *μετὰ λόγου*, quod idem valere ac *καὶ λόγου* [4]) videntur credidisse. sed et repugnat usus Graeci sermonis neque, si addiceret, vel sic sana sententia prodiret: *sermone* enim differre utrumque genus tam universe ac simpliciter pronuntiari nequit. sed sic ut *μετὰ λόγου* post *μέρχι μόνου μέτρου* additum legitur, id vix aliud potest esse nisi *cum ratione*, quod alienissimum est. inepto hoc additamento inepto auctori restituto, facilis est loci explanandi ratio. nam primum affertur qua in re tragoedia et epopoeia consentiant, deinde epopoeiam et metro differre et enarrandi ratione et temporis ambitu recte monetur.

μέτρον ἁπλοῦν est quam compositionem *κατὰ στίχον* grammatici appellant. — *καὶ ἀπαγγελίαν εἶναι*: duae *ἀπαγγελίας* species c. 3, 1. definiuntur, una quae simpliciter narrat, altera quae inducit narrantes. a narrando poesis epica *διηγηματική* vocatur c. 23, 1. — *τῷ μήκει*, h. e. temporis spatio quo res gestae a poeta sive epico sive tragico propositae comprehenduntur. *μάλιστα πειρᾶται*: hoc dicit, quoniam plures tragicorum poetarum hanc legem egressos esse non ignorabat. — *ἡ δὲ ἐποποιία ἀόρι-*

---

3) Quaesitum est num voci *μέχρι* insit vis excludendi. non inest praepositioni potestas excludendi, sed inest nomini negativo *μόνου*.

4) Hermannus cum *καὶ λόγου* scriberet pro *μετὰ λόγου*, Graecitati sermonis opem tulit, sed non cogitavit se interpolare scripturam iam interpolatam.

στος τῷ χρόνῳ: dicit temporis ambitum epopoeiae convenientem definiri certo dierum vel annorum numero non posse. noli credere hoc Aristotelem docere, poetae epico licere vel longissimi temporis res gestas enarrare: veriora enim ipse docuit c. 8 et praecipue c. 23.

CAPVT 6.

De tragoediae forma et fine. partes eius esse sex et gravissimam quidem fabulam sive τὸν μῦθον.

Poeticae causas postquam universe declaravit et praecipuas eius formas demonstravit, genera poesis singillatim pertractare eorumque formam et vim explicare pergit. incipit a tragoedia, deinceps descendit ad epopoeiam, denique ad comoediam pervenit, sed in operis parte nobis deperdita. rectius ille haud dubie poesin epicam primo loco expediendam sibi sumpsisset: ea enim non solum simplicissima est ex omnibus generibus et antiquissima, sed etiam ita subiecta tragoediae, ut haec ipsa tamquam filia pulchrior ex decora matre in luminis auras prodierit. sed quia tragoedia magis culta et perfecta ei videbatur, ab hac disputationis initium capere maluit, ut de epopoeia brevius posset absolvere, via interim ad illam disputationem praemunita. vid. c. 5 extr. sed si opus integrum ad nos pervenisset, maius videremus, credo, incommodum huic poeticae artis explicationi inde accidisse, quod non utramque dramatici generis speciem, tragoediam dico comoediamque, deinceps tractavit, sed alteram a priore illata epopoeiae explicatione discrevit.

§. 1. περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν ἑξαμέτροις μιμητικῆς - ἐροῦμεν: quam vulgo ἐποποιίαν vocant, eam h. l. τὴν ἐν ἑξαμέτροις μιμητικὴν appellavit. infra (c. 23, 1) epopoeiam quam vulgo intelligunt, nomen ipsum evitaturus,

designavit τὴν διηγηματικὴν καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικήν. nam cum ἐποποιίας nomine in operis principio (c. 1, 6) nove usus esset, telam pertexens modo ad vulgarem dicendi usum revolvitur modo ab ipso nomine abstinere voluit.

ἀπολαβόντες αὐτῆς-ὅρον τῆς οὐσίας: tragoediae forma et habitus in antecedentibus iam exposita, originesque et incrementa breviter enarrata erant. inde igitur sumi (ἀπολαμβάνεσθαι) poterat definitio (ὅρος), ita tamen ut finis tragoediae nunc demum indicetur. dictum enim ante erat (c. 2 et 3) tragoediam esse eam agentium imitationem ut agentes ipsi producerentur narratioque excluderetur, esse porro imitationem meliorum (βελτιόνων) hominum graviumque (σπουδαίων); dictum erat praeterea c. 5, 4. eandem certo temporis ambitu fere includi, nec saltationem cantumque et dictionem coniuncta in illa reperiri (c. 1, 10). ea iam in unum collecta ita augentur, ut simul quem finem tragoedia propositum habeat declaretur.

§. 2. *πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας*: σπουδαίαν intelligit actionem cui magnus quidam finis propositus est, ad quem consequendum omnes eorum qui agunt vires ita intenduntur, ut ipsi aut concidant aut post varios casus voti compotes fiant. τελεία est actio cui nihil deest, cuius est principium et medium et finis. conf. c. 7, 3. eandem aliis in locis modo τελείαν καὶ ὅλην (c. 7, 2) modo simpliciter ὅλην (c. 8, 4) vocavit.

μέγεθος ἔχουσης: ut tragoediae vim et finem spectatores percipiant, actio tragica ambitum quendam rerumque complexionem habeat oportet. accuratius non multo post (c. 7, 2) dixit τι μέγεθος: non enim quaevis magnitudo intelligitur, sed quae vulgo vocatur.

χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις: *ita ut non quaeque formarum in partibus* (tragoediae) *assit.* haec breviter significavit c. 1 extr., ubi dithyrambos nomosque et tragoediam comoediamque consentire dixit quod numero (saltatione) uterentur et cantu et metro, differre quod dithyrambi nomique illis coniunctis (ἅμα πᾶσιν), comoedia

tragoediaque eisdem separatis (κατὰ μέρος) imitationem peragerent. quae si contulerimus iis quae de eadem re paulo post dicuntur, - §. 3. τὸ δὲ χωρὶς τοῖς εἴδεσι τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους -, a vera huius loci interpretatione non aberrabimus. εἴδη sive imitandi formae (D a r s t e l l u n g s w e i s e n) tres sunt in tragoedia, dictio numero adstricta (τὰ μέτρα), cantus (μέλος), saltatio (ὄρχησις). hae formae non omnes in singulis partibus tragoediae coniunctae reperiuntur, sed ubi metrica est oratio, ibi non etiam cantica [1]) et saltatio: nam *nonnulla* (§. 3) *solis metris absolvuntur et rursus alia per cantum.* alii aliter explicant, quos neque reprehendere neque laudare attinet: sed unum moneo, non licere immutata codicum scriptura in eiusmodi locis verae certaeque interpretationi fundamenta subtrahere. μόρια quae h. l. memorantur, non sunt eae tragoediae partes quae mox enumerantur, sed indefinite partes tragoediae deinceps positas intellexit.

δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας: tragoedia agentes ipsos producit, epopoeia quamvis δραματικῶς composita aut ipsa narrat aut nonnisi *quasi agentes* introducit, ut proprium eius negotium sit ἀπαγγελία. conf. c. 5, 4. caute hic noster scripsit δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, non δρώντων καὶ οὐκ ἀπαγγελλόντων, propterea quod etiam in tragoediis ῥήσεις ἀγγελικαὶ inveniuntur, sed ipsae eiusmodi narrationes agentes nuntios (δρῶντας) requirunt. tragoedia igitur dum ἀπαγγελίαν (epicam narrationem) excludit, ἀπαγγέλλοντας tamen admittit. post ἀπαγγελίας particulam ἀλλὰ Aldo auctore plerique editores, praecipue antiquiores, infarserunt, sed vocula inepta a nullo codice agnosci videtur: abest saltem ab AcBcNa (id ex Bekkeri silentio aliisque indiciis certe consequitur), a Mediceis omnibus et a G.Q. mire

1) Dixerit aliquis "nonne canticis choricis subiecta est metrica oratio?" est sane; sed Aristoteles τὰ μέτρα appellat quae cantu destituta sunt, μέλος et μελοποιίαν lyricam tragoediae partem.

illa torsit cum alios tum Lessingium. vid. *Dramaturg. Hamb.* c. 74.

δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν: quid tragoedia efficiat vel efficere debeat, nondum significatum est; hoc igitur novum in definitione accedit neque ex antegressis colligitur. de sententia his verbis subiecta copiose disputavit Lessingius in libro laudato t. II. c. 74-78. conf. Raumerus *de Aristotelis Poetica* in *Commentationibus academiae regiae* Berolinensis a. 1828 (Berolini 1831) p. 125 sqq. illud recte Lessingius probe tenendum praecepit c. 75., tam ἔλεον quam φόβον communis notionis vinculo contineri, quatenus quod in aliis hominibus miseratione nos afficit, idem ne nobis accidat timemus. miseratio enim metusque in nobis oriuntur, ubi calamitatem aliis ex propinquo incumbentem vel impendentem videmus, et *miseratio* quidem excitatur, si miseram condicionem eorum qui eam non commeruerunt spectamus, *metus*, si eandem calamitatem nobis accidere posse credimus, hoc est illud quod τὰ φοβερὰ καὶ τὰ ἐλεεινὰ δι' ἄλληλα esse c. 9, 11. pronuntiatur. utramque animi perturbationem Aristoteles accurate definivit in *Rhetoricis* II, 5 init. et 8 init. illic de *metu* haec afferuntur: ἔστω δὴ φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ φθαρτικοῦ ἢ λυπηροῦ· οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβοῦνται, οἷον εἰ ἔσται ἄδικος ἢ βραδύς, ἀλλ' ὅσα λύπας μεγάλας ἢ φθορὰς δύναται, καὶ ταῦτ' ἐὰν μὴ πόρρω ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται ὥστε μέλλειν. altero loco *miseratio* sic definitur: ἔστω δὴ ἔλεος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ κἂν αὐτὸς προσδοκήσειεν ἂν παθεῖν ἢ τῶν αὐτοῦ τινά, καὶ τοῦτο, ὅταν πλησίον φαίνηται. iam tragoediae eum finem propositum esse audimus, *ut ea per miserationem et metum tales animi perturbationes purget.* sed quae sunt illae *tales perturbationes* (τοιαῦτα παθήματα)? num ipsa miseratio metusque? et nego et aio. nego, quia non τοιούτων scriptum oportuit sed τούτων, si miseratio et metus simpliciter denotarentur, nego quia non quamcumque misera-

tionem neque quemcumque metum πάθημα esse scio: sed idem aio per τοιούτων παθημάτων *affectiones miserationis et metus* significari, quia scriptum lego διὰ ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν κάθαρσιν τῶν τοιούτων παθημάτων, sed eas intelligo affectiones quae sua vi hominis mentem turbant et animum commotum quam maxime reddunt, eas quarum purgationem in rebus utilissimis referri decet. itaque philosophus ne potuit quidem τούτων scribere sed τοιούτων debuit, cum nollet hoc pronuntiari, per tragoediam purgari quamcumque miserationem metumque, sed illam miserationem metumque, quorum vi animus et mens perturbarentur, h. e. miserationis metusque affectiones ita vehementes, ut in numero παθημάτων reponendae sint [2]). deinceps dicendum est quomodo tragoedia eas perturbationes *purget:* id ut efficere possit, necesse videtur esse, ut miserationem et metum *excitet*: nam *per haec* illa miserationis et metus παθήματα purgari dicuntur. excitantur ergo in spectatoribus miseratio et timor, dum tragoedia insignem calamitatem magnosque labores aut uni dramatis personae aut pluribus etiam incumbentem vel impendentem ostendit oculisque sive spectantium sive legentium quasi explicatam subiicit. nam dum ipsi agunt illi quibus mala accidunt, haec ex propinquo et imminent et

---

2) Lessingius in *Dramaturgia Hamburg.* c. 77. dicit Aristotelem τοιούτων eo consilio scripsisse, ut metum misericordiamque *et omnes similes affectiones*, v. c. τὸ φιλάνθρωπον, purgari per tragoediam significaret. sed illud φιλάνθρωπον (conf c. 13, 2) neque πάθημα est neque *purgatione* eget. verba viri peracuti haec respicio: "Er sagt aber τοιούτων und nicht τούτων; er sagt dieser und dergleichen, und nicht bloss dieser: um anzuzeigen, dass er unter dem Mitleid nicht bloss das eigentlich sogenannte Mitleid, sondern überhaupt alle philanthropische Empfindungen, so wie unter der Furcht nicht bloss die Unlust über ein uns bevorstehendes Uebel, sondern auch jede damit verwandte Unlust . . . verstehe." πάθημα est *perturbatio*, Leidenschaft, πάθος quamcumque animi affectionem denotat.

incumbunt. etiam illud a poeta tragico, si quid deceat haud ignorat, prospicitur, ut calamitas non tam flagitio vel scelere adducatur quam errore quodam vel leviore peccato paretur. vid. c. 13. §. 2 et 3. etenim ad miserationem requiritur ut calamitatem quam quis perpetitur non omnino commeruerit is cuius miseremur. itaque actio tragica omnia continet quibus opus est ad *miserationem in nobis excitandam.* porro si homines in tragoediis qui producuntur propter peccata non admodum gravia et propter humanae infirmitatis errores acerbis adversae fortunae plagis affligi videmus, dumque recordamur et nos homines esse humanique generis vitiis et erroribus obnoxios, tum ne nobis idem quod oculis expositum est vel simile quoddam infortunium accidat, timere incipimus. itaque tragicam actionem spectantes et ob nostri et totius humani generis sortem metu quodam tangimur. adhuc diximus quomodo per tragoediam miseratio et metus *excitetur*: explicandum restat, qua ratione eiusmodi perturbationes *purgentur.* primum quaeritur quid sit *κάθαρσις παθημάτων.* non esse eandem ac *καθαίρεσιν* vel *ἀναίρεσιν* per se patet: immo *κάθαρσις* est ea affectuum animi conformatio, ut omne nimium et omne quod *perturbat* animum mentemque humanam inde removeatur. hanc esse veram nominis significationem et huius loci ratio et alius in Aristotelis *Politicis* (VIII, 7. p. 1342 a. 11 et 14) ostendit. itaque non id agit tragoedia, ut miseratio et metus ex animis nostris tollantur, sed ut nimia *perturbantis* cuiusdam miserationis metusque vis et impetus frangatur [3]). id quomodo a tragoedia perficiatur videamus. si talis est miseratio nostra metusque, ut propter calamitatem immerito alicui accidentem nonnisi gravem et acerbum dolorem sentiamus simulque humiliter et vehementer metuamus ne nobis

---

3) Bene Raumerus l. l. pag. 134.: "Die Reinigung ist keineswegs, wie einige gedeutet haben, eine Vernichtung der Leidenschaften, sondern . . . . .eine Hinführung auf das Mittlere, mit Ausschliessung des zu viel und zu wenig.

idem accidat, eiusmodi affectus animi nos deprimit et diffundit (ποιεῖ καταχωχίμους. v. Aristoteles loco ex *Politicis* indicato); contrahit idem animi magnitudinem (τὸ σεμνὸν συστέλλει) atque omnino intelligendi facultatem minuit et ratiocinandi considerandique negotium impedit; quid multa? ita integra et animi et mentis sanitas corrumpitur. iam si tragoedia hanc vim haberet, ut eiusmodi perturbationes excitaret et libere soluteque grassari sineret, ea sane legibus quam severissimis interdicenda et ex omnibus civitatibus bene constitutis expellenda esset. sed inde demum divina tragoediae vis se ostendit, quod miserationis et metus nimias affectiones *purgat.* purgat vero *duobus* modis. 1. qui insigni calamitate conflictatur in tragoedia, is contra necessitatem [4]) summa virium contentione nititur et post varios casus aut concidit nobili leto aut superior discedit laeto eventu. ea consideratio, quantae sint hominum vires, spectatorem evehit eique virium humano generi concessarum scientiam largitur. ita et miseratio et metus iustis finibus continentur, ut omne nimium vel *perturbatorium* eis ademptum videatur. pro vehementibus animi motibus quieta cogitatio, pro perturbationibus sana rerum humanarum consideratio invalescit. 2. tragoedia miserationem metumque purgat, dum illum qui gravia perpetitur saltem ex aliqua parte ipsum suae calamitatis auctorem fuisse ostendit. vera enim tragoedia quamvis obscure monstrare non negligit, quomodo miseriis sese qui premitur subtrahere potuisset, si is ab initio iustoque etiam tempore omnes animi nervos intendisset totamque mentis considerationem adhibuisset. eiusmodi autem consideratione miseratio metusque rursus purgantur, et conscientia intellectusque praestantiae humanae excitatur. duobus hisce modis rudes illae et deprimentes sive contrahentes affectiones animi cohibentur et ad sanae mentis considerationem relatae castigantur, ut inde

4) *Necessitatem* dico eam rerum humanarum implicationem quae ipsis hominum erroribus vitiisque paratur.

amoveatur quidquid nocere possit. quod ut fieri possit facilius, Graeca tragoedia chori sive recta suadentis et praecipientis sive prava et vitiosa severe diiudicantis interventu curavit. sed iam uberrimae disputationis, quae sane de *καθάρσει* a choro Graecorum tragicorum effecta institui posset, occasionem praecido, ne ab ipsa interpretatione verborum Aristoteliorum deficiam: ipsos Graecos quid sit chori officium docuit summus tragicorum poetarum in disputatione de choro a se edita. vid. Suid. s. v. *Σοφοκλῆς*.

§. 3. *λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον τὸν ἔχοντα ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν καὶ μέλος*: *λόγος ὁ ἔχων ῥυθμὸν* est *λόγος ἔμμετρος*: numero enim condiri sive suavem reddi sermonem liquet; numerumque metri patrem esse veteres dicere solebant. conf. ad c. 4, 6. quod c. 1, 10. *ῥυθμὸς* pro *saltatione* ponitur, id nihil impedit quo minus hunc *ῥυθμὸν* pro numero sermonis accipiamus: numerus enim non magis sermoni quam saltationi competit. *saltationem* vero h. l. intelligere non possumus, quoniam haec tragoediae quidem, sed non sermonis, est condimentum. *ἁρμονίαν καὶ μέλος* est *ἁρμονικὸν μέλος*, *cantum harmoniae legibus accommodatum*, quemadmodum *λόγοι καὶ μιμήσεις* sunt *λόγοι μιμητικοὶ* in fragmento operis *περὶ Ποιητῶν*, quod transcripsimus pag. 84. quod Victorius *μέτρον* pro *μέλος* ex coniectura sua scripsit, id loci ratione non satis perspecta fecit. — *διὰ μέτρων ἔνια μόνον περαίνεσθαι - διὰ μέλους*: nonnulla metrica tantum oratione (*διὰ μέτρων*) alia cantu absolvuntur sive peraguntur. saltationem non memoravit, quia saltatio non sine canticis, cantica autem multa sine saltatione peraguntur. de significatione *μέτρων* diximus ad c. 1, 6.

§. 4. *ὁ τῆς ὄψεως κόσμος*: quia personae agentes ipsae producuntur, et quidem homines gravitate conspicui ac fere claris natalibus orti, non solum scena opus est, sed eo etiam apparatu quo viri graves et illustres instructi solent esse. itaque non solum *ὄψις* sed *ὄψεως κόσμος* requiritur. etiam illud notandum est, ipsi Aristoteli *ὄψιν* vel *ὄψεως κόσμον*

videri *necessariam* tragoediae partem (ἐξ ἀνάγκης τι μόριον τραγῳδίας). aliter iudicavit huius operis interpolator infra §. 19 et c. 26, 3. vide quae ad illos locos monentur et ad c. 14, 1.

εἶτα μελοποιία καὶ λέξις: postquam agentes in conspectum spectatorum venerunt, eos aut *loqui aut canere* oportet: eo enim imitationem peragunt. — λέγω δὲ λέξιν μὲν αὐτὴν τὴν τῶν μέτρων σύνθεσιν: λέξις vulgo quamcumque *dictionem* denotat, sed hoc loco Aristoteles orationem modis musicis cantuque carentem sed numeris tamen adstrictam λέξιν nove vocavit. discrepat quod infra (§. 18) scripsit auctor personatus λέγω δέ, ὥσπερ πρότερον εἴρηται, λέξιν εἶναι τὴν διὰ τῆς ὀνομασίας ἑρμηνείαν. — μελοποιίαν δὲ ὃ τὴν δύναμιν φανερὰν ἔχει πᾶσαν: vocis μελοποιίας in aperto esse omnem potestatem sive significationem dicit: λέξιν enim modo posuit discedens a vulgari loquendi usu, μελοποιίαν autem intelligit eam quam vulgo dicere solent. πᾶσιν, non πᾶσαν, legendum esse Madius putavit.

§. 5. καὶ κατὰ ταύτας καὶ τυγχάνουσι καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες: omnes qui agunt finem propositum pro moribus suis et sentiendi ratione feliciter consequuntur aut inceptis suis excidunt. sapiens enim et temperatus nonnisi ea sectatur quae assequi potest: immoderatus contra et stultus nimis alta et iniqua et incredibilia cupere solet, ut a fine fere aberret.

§. 6. ἔστι δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος ἡ μίμησις: multi editores codicibus invitis articulum ante μίμησις expungunt, sed frustra: hoc enim Aristoteles dicere vult, actionis imitationem de qua modo (§. 5) locutus erat contineri fabula (τῷ μύθῳ) tragoediae subiecta. ipsum μῦθον hisce definire non intendit, sed eius definitionem statim subiunxit. — λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων: dicit μῦθον τοῦτον eum quem modo cogitabat, cum tragicae actionis imitationem contineri τῷ μύθῳ pronuntiabat, h. e. nove et aliter ac vulgo μύθου nomine h. l.

usus est. hoc si bene tennerimus, errores nonnullos ab aliis viris doctis commissos cavere poterimus. vid. *Comment.* ad c. 5, 3 et c. 17, 3. ubi μῦθον ponit pro parte tragoediae vel epopoeiae, ibi hic novus et technicus vocis significatus valet: alioqui etiam in hoc libro μῦθοι sunt *fabulae* (h. e. fabulosae narrationes).

τὰ δὲ ἤθη, καθ' ἃ ποιούς τινας εἶναί φαμεν: recte scripsit ποιούς τινας εἶναί φαμεν, non ποιοί τινες εἰσί: nam etiam secundum διάνοιαν *sunt* ποιοί τινες, sed si ποιότητος hominum mentionem facimus, *mores* fere respicimus.

§. 7. καθ' ἃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγῳδία: partes illae formam tragoediae et qualitatem efficiunt. infra eaedem (c. 24, 1) nullo additamento μέρη vocantur. interpolator huius operis μέρη οἷς ὡς εἴδεσι χρῆται ἡ τραγῳδία c. 12, 1. has partes designavit, idemque alteras tragoediae partes quantitatis habita ratione (μέρη κατὰ τὸ ποσόν) constituit c. 12, 1., easque c. 18, 2. μέρη simpliciter appellavit. — οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται, δύο μέρη ἐστίν: sunt λέξις et μελοποιία. vid. §. 4. ὡς δὲ μιμοῦνται, ἕν: est ὄψις. v. §. 4. ἃ δὲ μιμοῦνται, τρία: sunt μῦθος et ἤθη et διάνοια.

§. 8. τούτοις μὲν οὖν - ὡσαύτως: vide possisne vel minimum ingenii Aristotelii vestigium in his agnoscere: ego non potui. cuivis tragoediae inesse sex illas partes dicit auctor personatus: verus autem (§. 11) pronuntiat non solum fieri posse tragoediam moribus carentem sed etiam a novis poetis fere ἀήθεις τραγῳδίας fieri. porro ne sibimet ipsa quidem haec consentiunt. nam si οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν vix aliter atque de poetis tragicis accipi potest, primo *non paucos eorum* illis partibus (iste εἴδεσι, non μορίοις, posuit) usos esse et statim *omnes* isdem usos esse audimus. vel sic οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν mire et obscure dictum est. tertium interpolationis signum est quod eadem sex nomina frigide et inepte, h. e. sine ullo consilio, recurrunt. accedunt tria indicia secundaria quibus idem probatur. eorum primum est mira illa tragicorum poetarum vel generatim poetarum de-

signatio, οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν. alterum est πᾶν nude positum, quod quo referatur non habet: interpolator πᾶν δρᾶμα dicere videtur voluisse. tertium est additum ὡς εἰπεῖν, quod homo iste dormitans sine ratione et consilio chartae illevit. quartum adeo accedit. codices enim a Bekkero et Burgesio et aliis collati aut ὄψεις aut ὄψις exhibent, ubi ὄψις a librariis leviter a vero detortum est. quod Victorius in uno vetustissimo exemplari ὄψιν invenit, id correctori vitium ὄψις emendare temere festinanti tribuendum est, eo magis quod Madius ὄψιν *in margine* trium librorum ab *alia manu* scriptum repperit. itaque ὄψεις haud dubie vera scriptura est. sed Aristoteles ubi ὄψιν pro parte tragoediae ponit, ibi constanter et recte singularem admisit, non pluralem. vid. c. 6, 4 et 7. c. 24, 1. interpolator igitur nomen ὄψιν a se modo lectum ne repetere quidem recte potuit. conf. *Comment.* ad c. 6, 19.

§. 9. *ἡ γὰρ τραγῳδία μίμησίς ἐστιν οὐκ ἀνθρώπων*: tragoedia non ipsos homines, h. e. totam eorum *qualitatem* exprimit, sed singula quaedam eorum facinora imitatur. qualitatem ita tantum pingit, quatenus ea ex actis intelligitur. — *ἀλλὰ πράξεως [καὶ βίου - οὐ ποιότης]*: sic exhibemus hunc locum restitutum ex librorum scriptorum fide et purgatum additamentis, quae sive Aldus sive alii correctores Itali intulerunt. tragoediam esse imitationem vitae cuiusdam (*βίου*) et felicitatis (*εὐδαιμονίας*) pronuntiari utique nequit, ne de illis quidem tragoediis quae laeto eventu concluduntur. quid igitur fecerunt Itali ad hoc incommodum sublevandum vel tollendum? post *εὐδαιμονίας* continuo inseruerunt *καὶ κακοδαιμονίας*, ut iam tragoedia dicatur esse *imitatio felicitatis et infelicitatis*. restant alia. statim enim codices praebent *καὶ ἡ κακοδαιμονία ἐν πράξει ἐστί*. haec cum vel correctis illis *καὶ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας* male convenirent, iidem Itali scripserunt *καὶ γὰρ ἡ εὐδαιμονία ἐν πράξει ἐστί.* antiqua igitur scriptura ex scriptis libris restituta, videamus quid ea faciendum sit. interpolator aliquis antiquus apud Aristotelem paulo post cum legeret *εἰσὶ*

. . . *κατὰ δὲ τὰς πράξεις εὐδαίμονες ἢ τοὐναντίον*, *inde* sumpsit primum illud suum *καὶ βίου καὶ εὐδαιμονίας*, et hoc post *πράξεως* inseruit; tum propter illud *τοὐναντίον* adiecit explicationis gratia *καὶ ἡ κακοδαιμονία ἐν πράξει ἐστί*. porro cum legeret *εἰσὶ δὲ κατὰ μὲν τὰ ἤθη ποιοί τινες*, et paulo post *ὥστε τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος τέλος τῆς τραγῳδίας*, iste iam hic posuit *καὶ τὸ τέλος πρᾶξίς τις ἐστίν, οὐ ποιότης*. sed *finem esse actionem*, *non qualitatem*, monere h. l. nihil attinebat. finis enim (*τὸ τέλος*) per sese est *quod homines omnibus factis suis consequi student* (v. *Ethica Nicom.* I, 5. *Magna Mor.* I, 4. *Eudem.* II, 1), tragoediae autem finis singulari quadam actione continetur. de fine igitur generatim dici quidquam h. l. non aptum erat. quid, quod tragoediae finem esse *τὸν μῦθον* (h. e. *πρᾶξιν* sive *πράγματα*) non multo post ex praecedentibus demum colligitur? sic: *ὥστε τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος τέλος τῆς τραγῳδίας*. itaque falsus scriptor verum praecurrens *fini* generatim vindicat [4]) quae ille de *tragoediae fine* praedicat. insiticiis eiectis, Aristotelis ratiocinatio bene procedit, id quod manifestissimum est interpolationis indicium. propositio *maior* est *ἡ γὰρ τραγῳδία μίμησίς ἐστιν οὐκ ἀνθρώπων* (h. e. *ποιότητος ἀνθρώπων*) *ἀλλὰ πράξεως*. sequitur *minor εἰσὶ δὲ* (h. e. *atqui sunt* cet.) *κατὰ μὲν τὰ ἤθη ποιοί τινες*, *κατὰ δὲ τὰς πράξεις εὐδαίμονες ἢ τοὐναντίον*. inde hoc consectarium est, *οὔκουν* (*non igitur*) *ὅπως τὰ ἤθη* (sive *τὴν ποιότητα*) *μιμήσωνται πράττουσιν*, *ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις*. ex his tribus pronuntiatis consequitur iam altera et primaria conclusio *ὥστε τὰ πράγματα καὶ ὁ μῦθος τέλος τῆς τραγῳδίας*, cui cum successisset *τὸ δὲ τέλος μέγιστον ἁπάντων*, nunc ostensum est quod demon-

---

4) Quae interpolator de fine (*τῷ τέλει*) profert, ea Aristotelis doctrinae alibi expositae non quidem repugnant; sed Aristoteles ipse placita sua neque loco non apto neque nisi aliis libris allegatis afferre solet.

strandum ante proposuerat (§. 9 init.), dico μέγιστον δὲ τούτων ἐστὶν ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις. ex illo enim additamento τὸ δὲ τέλος μέγιστον ἁπάντων apparet *fabulam* non solum potiorem esse moribus sed potiorem etiam ceteris tragoediae partibus.

§. 11. post absolutam illam ratiocinationem (§. 9-10) hinc iam sequuntur quattuor σημεῖα, quibus quae ante demonstrata sunt firmari auctor voluit. primum est, sine moribus fieri tragoediam posse, sine *fabula* non posse.

§. 12. ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς - καὶ σύστασιν πραγμάτων: est alterum σημεῖον. particulam negantem ante ποιήσει ex Aldina recepi cum ceteris editoribus. a codicibus omittitur, et quidem ab omnibus ut videtur; Buhlius certe ex Winstanleii silentio nimis festinanter collegit οὐ inesse libris Mediceis. etiamsi concedere ultro velis, eum quoque qui deinceqs ponet sermones moratos et locutiones sententiasque bene factas, quodammodo facere quod sit tragici poetae officium, tum saltem scribi oportuit ποιήσει μὲν ὃ ἐστι τῆς τραγῳδίας ἔργον. ut nunc est, particula negante carere non possumus.

§. 13. tertium signum ad *fabulae* praestantiam et dignitatem declarandam ex partibus eius ducitur: nam cum eae valde graves sint, totum non minus grave esse sequitur. ceterum partes illae, περιπέτεια et ἀναγνώρισις, non in omnibus fabulis reperiuntur sed in unis *implexis*. haec igitur minus accurate scripta sunt.

§. 14. ἔτι σημεῖον κτλ. accedit quartum σημεῖον ad obtinendam sententiam §. 9. pronuntiatam. — οἷον καὶ οἱ πρῶτοι ποιηταὶ σχεδὸν ἅπαντες: non solum tragoediarum scriptores qui certare primum incipiunt in operis summa solent deficere, sed ceteri quoque poetae fere omnes, cum carmina pangere primum adgrediuntur.

§. 15—19. quae iam sequuntur ab aliena manu Aristotelis operi inserta esse dico, et inserta quidem ab antiquo interpolatore qui hanc disputationem mancam esse ratus, cum unius fabulae dignitatis explicatio ei sufficere non videretur,

ceterarum etiam partium ordinem et gradus exponendos sibi sumpsit, sed efficere quod operae pretium esset tamen non potuit. ut haec pro insiticiis habeam, quinque mihi suadent argumenta. 1. ordo singulis sententiis et nexus deest. 2. quae iam dicta sunt inepte repetuntur. 3. definitiones partim falsae partim inanes proponuntur. 4. nonnulla prioribus repugnant. 5. exposita fabulae prae ceteris partibus praestantia, post §. 14. apte pergere Aristoteles potest ut pergit capitis 7. initio. *mores* autem post *fabulam* gravissimam tragoediae partem esse, hoc sibi a legentibus concedi sperare ille poterat. singula ordine persequar.

παραπλήσιον - εἰκόνα: rerum complexionem primum tragoediae negotium esse, proximum autem descriptionem morum, id pessime hoc exemplo illustrari amantissimus quisque veritatis libenter mihi concesserit. scilicet *φάρμακα* pulcherrima et *fuse* illita comparavit iste cum *moribus*, imaginem albam delineatam cum *fabula*. utrisque delectari homines statuit, sed coloribus istis fuse illitis non aeque (*οὐχ ὁμοίως*) atque imagine alba delineata. itaque (sic ille ratiocinatus est) *fabula* magis delectat quam *mores*, ideoque mores post fabulam collocandi sunt. hem hominem acutum. praeterea *ἐναλείφειν τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις* est *illinere pulcherrimis coloribus*, ubi deest quid coloribus inducatur: quippe debuit *ἐναλείψειε τὰ κάλλιστα φάρμακα*. sed quaeritur possitne vitari offensio, si hic locus in fine §. 12. post *ἔχουσα δὲ μῦθον καὶ σύστασιν πραγμάτων* inseratur, id quod fecerunt et Buhlius et Hermannus. ego non sequar; primum quia transpositio ipsa violentum est remedium, tum quia non esse Aristotelis scio in re manifesta post minimum intervallum ex eadem arte exemplum petere, quod fit si haec post §. 12. inseruntur, deinde quod comparatio vel sic male instituta est: nam tum colores *nullo ordine* (*χύδην*) illiti conferuntur moralibus sermonibus *deinceps* positis, cet. aliud indicium, quo transpositionem perperam fieri liquet, ex sequentibus (§. 15 extr.) se offert: nam transpositione facta, iam illa *ἔστι τε μίμησις πράξεως, καὶ διὰ ταύτην μάλιστα τῶν*

πραττόντων sic legi non possunt, sed pro τε cum Hermanno γάρ substituendum est. sed quis tandem pro γάρ ponere τε animum induxisset, si id ab initio fuisset? immo τε non mutandum: interpolator enim iam *alterum* affert σημεῖον, unde mores post fabulam proximum locum occupare iste probare intendit, idque imperite adnectit ἔστι τε μίμησις κτλ., imperite quidem sed tam bene quam ab isto exspectari potest. ipsam suam sapientiam hausit ex Aristoteliis illis (§. 10) οὔκουν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσωνται πράττουσιν, ἀλλὰ τὰ ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις. cum scribit τῶν πραττόντων, cogitavit iste τῆς ποιότητος (vel ἤθων) τῶν πραττόντων. fortasse respexit etiam illa (§. 9) ἡ γὰρ τραγῳδία μίμησίς ἐστιν οὐκ ἀνθρώπων ἀλλὰ πράξεως.

§. 16. τρίτον δὲ διάνοια. τοῦτο κτλ. διάνοιαν Aristoteles definivit §. 6., interpolator definitionem h. l. promit ab Aristotelia multum diversam et paulo post (§. 17) aliam etiam cum Aristotelia convenientem. num haec Aristostoteli tribuemus? num Aristolelem eodem capite ter ad idem revolvi putabimus? sed vide mihi priorem hanc interpolatoris definitionem διανοίας: esse *facultatem dicendi* (τὸ λέγειν δύνασθαι) *quae in re sint quaeque apta sint.* nimirum Aristoteles διάνοιαν partem tragoediae intelligit (den Gedankengehalt), interpolator eandem pro facultate humana accipit (die Fähigkeit das Richtige und Passende zu sagen.) — ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων κτλ. technicus noster digreditur ad *orationes*. conf. *Commentar.* ad c. 25,3. quod sequitur οἱ μὲν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας, οἱ δὲ νῦν ῥητορικῶς, perperam de poetis tragicis antiquis et novis dictum esse multi crediderunt: immo tota illa digressio ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων - ῥητορικῶς aperte *oratores* spectat, non poetas. distinguit interpolator inter oratores politicos, h. e. qui de veris causis dicebant, et scholasticos qui fictas componebant.

§. 17. ὃ δηλοῖ τὴν προαίρεσιν ὁποία τις: haec hausta sunt ex *Rhetoricis* III, 16. p. 1417 a 15. statim autem discurrit iterum ad *orationes*, διόπερ οὐκ

ἔχουσιν ἦθος τῶν λόγων ἐν οἷς cet., et mire scribit *τῶν λόγων ἐν οἷς* cet. pro *τῶν λόγων ὅσοις μηδ' ὅλως ἔνεστι*, quam insolentiam in Latina interpretatione servavi. iam tertium revolvitur homo inconstantissimus ad *διάνοιαν*, et nunc quidem eius definitionem promit Aristoteli consentientem, sed suae modo prolatae repugnantem.

§. 18. *τέταρτον - δύναμιν*: haec omnia inania sunt et inepta et Aristoteliis male convenientia. Aristoteles enim *λέξιν* partem tragoediae constituit, et quidem eam partem quae numeris inclusa est sed cantu et saltatione caret, senarios, etiam tetrametros et anapaestos plerosque, hic homo *orationum* elocutionem intelligit et paulo post non recte Aristotelis definitione percepta addit *λέξιν* esse *τὴν διὰ τῆς ὀνομασίας ἑρμηνείαν*. scilicet interpolator explicat quam *λέξιν* vulgo intelligant homines, Aristoteles eodem nomine nove usus est ad designandam tragoediae partem. — *ἐπὶ τῶν λόγων*: *in orationibus* prosa sermone conscriptis.

§. 19. quae a §. 15 usque ad hunc locum tractavi, ea non esse Aristotelis in posterum omnes credituros esse spero: sed quae iam sequuntur fortasse defendi possunt, si quis in fine §. 14. verba *δεύτερον δὲ τὰ ἤθη* a me Aristoteli relicta etiam interpolatori tribuat, ut finis §. 14. et initium §. 19. in hunc modum connectantur *ἀρχὴ μὲν οὖν καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μῦθος τῆς τραγῳδίας· τῶν δὲ λοιπῶν πέντε ἡ μελοποιία μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων*. sed haec quoque defensio consistere nequit. nam cum adhuc, ex medio sublatis illis §. 15 - 18., de duobus (de *moribus* et *fabula*) dictum esset, pergere debuit *τῶν δὲ λοιπῶν τεττάρων*, non *πέντε*. neque ratio est, cur *διάνοιαν* et *λέξιν* silentio transmitti, *ὄψιν* autem et *μελοποιίαν* rursus memorari vellet. accedunt alia quae statim afferentur.

τῶν δὲ λοιπῶν πέντε: quomodo *quinque* partes supersunt, cum post quattuor ante commemoratas duae restent, *μελοποιία* et *ὄψις*? dixerit aliquis, postremo disputatum esse de dictione (*λέξει*), quam respiciens Aristoteles scripserit *τῶν δὲ λοιπῶν πέντε*. sed haec vana sunt. sic enim

haec prodit sententia, *μελοποιίαν* excepta dictione (*λέξει*) omnium partium summum esse condimentorum tragoediae, sed quis *λέξιν* condimentum tragoediae appellaverit? immo tragoediae ne sunt quidem condimenta, sed sunt dictionis (*λέξεως*), *numeri* videlicet et *cantus*. vid. c. 6, 3. hoc *πέντε* igitur dormitanti homini tribuendum erit.

ἡ δὲ ὄψις-ποιητικῆς: haec per se non falsa videntur, sed vix conciliari poterunt cum illa Aristotelis sententia (§. 4) quae *ὄψιν necessariam* tragoediae partem constituit. neque id verum omnino videtur, *ὄψιν* esse *ἀτεχνότατον καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς*: immo in excogitandis rerum et casuum formis in scena repraesentandis magna poetae solertia versari potest. interpolator de rebus quibusdam externis cogitasse videtur. id apparet ex additis *ἡ γὰρ τῆς τραγῳδίας δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος καὶ ὑποκριτῶν ἐστίν*. est sane, sed tamen sine *ὄψει* tragoedia consistere non potest: nam si *legitur* tantum, *ὄψις* illa suppleri a legentibus vel audientibus debet, ut ne sic quidem deesse possit. — *ἔτι δὲ κυριωτέρα-τῶν ποιητῶν ἐστίν*: etiam haec argumento sunt, interpolatorem quid *ὄψιν* Aristoteles intellexerit non satis percepisse. numerum pluralem apud verum Aristotelem in hoc opere non invenio. vid. c. 6, 8., ubi *ὄψεις* in loco ab aliena manu inserta. numeri insolentiam tenui in Latina interpretatione.

CAPVT 7.

Actio tragoediae subiecta tota sit oportet. eius quod est totum definitio. iusta actionis tragicae mensura.

Postquam tragoediae definitionem proposuit et partes enumeravit, *fabulamque* sive rerum complexionem esse summum et primum tragoediae negotium monstravit, iam ad hanc partem accuratius declarandam accedit, idque argumentum

pertractavit. c. 7-11 et c. 13-14. quae inter utrumque locum interposita sunt (c. 12), ea pro falsis habenda esse ostendere suo loco conabor.

§. 1. διωρισμένων-τῆς τραγῳδίας ἐστίν: haec perbene succedunt post illa c. 6, 14., quae insertis falsis ab hisce seiuncta et divulsa sunt. particula ἐπειδὴ (*quandoquidem*) certis argumentis id niti significat quod h. l. enuntiatur.

§. 2. κεῖται δ' ἡμῖν: quod certum est nullis *moveri* vel *ferri* dubitationis fluctibus cogitatur sed eodem loco permanere et *iacere*. contrarium est κινεῖσθαι et ἀμφισβητεῖσθαι. de quibus inter omnes convenit, ea τὰ κείμενα sunt in *Metaphysicis* Θ. 4. p. 1047 b 10. — ἔστι γὰρ ὅλον καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος: haec fortasse ex glossa nata sunt. admonitio enim supervacanea est et inutilis. incipit eodem fere modo atque subsequens τοῦ ὅλου definitio: ἔστι γὰρ ὅλον cet. et ὅλον δ' ἐστὶ cet.; itemque structura καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος statim redit τὸ ἔχον ἀρχὴν cet.

§. 3. ὅλον δ' ἐστὶ-τελευτήν: totum esse cuius sit principium et finis et medium cum definitur, haec definitio tum erit manifesta, si quid sit principium et finis et medium non ignoraveris. tres igitur definitionis notiones statim explanantur. ἀρχὴ δ' ἐστὶν κτλ. quot modis ἀρχὴ diceretur, in *Metaphysicis* Δ. 1. explicatur. huc pertinet quarta illa ratio: ἡ δὲ ὅθεν πρῶτον ἡ κίνησις πέφυκεν ἄρχεσθαι καὶ μεταβολή. — ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ: *aut necessario aut probabiliter*. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ idem est atque κατὰ τὸ εἰκός. vid. infra §. 7. κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον. c. 10, 3. ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ κατὰ τὸ εἰκός. nimirum quod *plerumque* fit, id probabiliter fieri dicimus, quod *semper*, necessario id fieri colligimus. finis ex principio et medio ita procedere potest, ut aut praeter hunc alius esse non possit, aut talis consequatur qualis *plerumque* ex illo principio et medio nascitur.

μήθ' ὁπόθεν ἔτυχεν ἄρχεσθαι μήθ' ὅπου ἔτυχε τελευτᾶν: tragoediae fabula ita constituenda est, ut actionis principium non desit, h. e. ut actio tragica ex alia

extra tragoediam sita non *necessario* consequatur. non negligendum est quod in definitione τῆς ἀρχῆς additur μετ' ἀνάγκης. nam quo minus quidquam praecesserit quo actio in tragoedia magnopere afficiatur, nihil est quod impediat, dummodo ne tale quid praegressum sit, unde nihil nisi actio illa tragica posset oriri: ita enim fabula principio suo orbata erit. idem dici de *fine* potest. ea enim fabula vere finita est, cuius actio ita exit, ut nova actio inde necessario consequi non videatur. mirum sane est, quod h. l. nihil de trilogiis tragoediarum expositum invenimus. sane hic locus erat, si de illa compositione tragoediarum quidquam dicere voluisset.

§. 4. τὸ γὰρ καλὸν ἐν μεγέθει καὶ τάξει ἐστί: *pulchrum* (τὸ καλόν) oritur, ubi *varium quoddam* forma vel idea comprehenditur et in unum collectum a nobis percipitur. conf. *Polit.* VII, 4. p. 1326 a 32. θείας γὰρ δὴ τοῦτο δυνάμεως ἔργον, ἥτις καὶ τόδε συνέχει τὸ πᾶν, ἐπεὶ τό γε καλὸν ἐν πλήθει καὶ μεγέθει εἴωθε γίνεσθαι. de pulchri definitione ab Aristotele passim significata potius quam explicata disputavit Eduardus Müller in *Historia doctrinae artis apud veteres* vol. II. p. 95 sqq. ceterum structura verborum, coepta ab illis (§. 4 init.) ἔτι δ' ἐπεὶ τὸ καλὸν cet., interiecta hac sententia - τὸ γὰρ καλὸν ἐν μεγέθει cet. - abrumpitur et demum §. 5. iterum inchoatur. quae secum comparantur haec sunt: ἔτι δ' ἐπεὶ τὸ καλὸν καὶ ζῷον καὶ ἅπαν πρᾶγμα ὃ συνέστηκεν ἔκ τινων, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχόν..., οὕτω (§. 5) καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν μὲν μῆκος, τοῦτο δὲ εὐμνημόνευτον εἶναι. conf. *Comment.* ad c. 2, 1.

διὸ οὔτε πάμμικρον ἄν τι γένοιτο καλὸν ζῷον ... οὔτε παμμέγεθες: hisce similia exposita legimus in *Politicis* VII, 4. — συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία κτλ. ubi contemplatio confunditur, *unum illud ac varium simul* percipere ideoque ipsum pulchrum agnoscere non potest. — οἷον εἰ μυρίων σταδίων εἴη ζῷον: similiter sed minus ὑπερβολικῶς loquitur in *Politicis* VII, 4. p. 1326 a

40. οἷον πλοῖον σπιθαμιαῖον μὲν οὐκ ἔσται πλοῖον ὅλως, οὐδὲ δυοῖν σταδίοιν.

§. 6. *ὥσπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε φασίν*: quid sibi velit hoc inane additamentum, nemo demonstrare potuit. si explicamus *quomodo olim et alias factum esse dicunt*, primum additur quod non inest in Graecis (*factum esse*), tum ἄλλοτε inepte post ποτὲ et frigide adiungitur. nam si ποτὲ et ἄλλοτε sibi respondent, varia tempora indicantur [1]). quapropter eae voces per καὶ connecti non possunt, non magis quam Latinis *modo et modo* dicere licet pro *modo - modo*.

CAPVT 8.

Fabulam tragoediae unam esse oportet. unitas fabulae quomodo concilietur. una est, si unius actionis eiusque totius imitatio est.

§. 1. *μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ*: primum refellit falsam aliorum opinionem de fabulae unitate conceptam. sed respicere haec reprehensio videtur non tam eos qui ante se de arte poetica disputaverant, quam illos poetas qui editis carminibus prodiderant se de unitate fabulae falsam imbibisse sententiam. scribit enim οὐχ ὥσπερ τινὲς *οἴονται*, non οὐχ ὥσπερ τινὲς λέγουσιν, ac continuo addit διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτάνειν, ὅσοι τῶν ποιητῶν Ἡρακληΐδα καὶ Θησηΐδα καὶ τὰ τοιαῦτα ποιήματα πεποιήκασιν· *οἴονται γὰρ* ... ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσήκειν.

πολλὰ γὰρ καὶ ἄπειρα τῷ γένει συμβαίνει κτλ. multa et infinita genere contingunt, quorum nonnulla unitate carent. ἄπειρα τῷ γένει dictum est ut τῷ γένει ἕτερα

---

1) Conf. Sophoclis *Antig.* 367. sive editionis Herm. 364. ποτὲ μὲν κακόν, ἄλλοτ' ἐπ' ἐσθλὸν ἕρπει.

c. 1, 3. genitivus ἐνίων pendet a praepositione, sed pronominis relativi (ὧν) casus ab ἐνίων aptus est. multa et genere diversa inter homines contingunt, sive ab ipsis hominibus sive alia vi efficiuntur, quorum nonnulla ita comparata sunt ut *unum* in illis non reperiatur. Victorius γ' ἑνὶ pro γένει a se inventum commendavit et pluribus editoribus adprobavit. tum oritur inanis oppositio inter ea quae *accidunt* (ἃ συμβαίνει) uni alicui et inter actiones (τὰς πράξεις) unius, sed utrumque nomen non contraria significatione sed eadem h. l. positum esse apparet ex §. 3., ubi simulata Ulixis insania in iis refertur, ὅσα αὐτῷ συνέβη. itaque nonnisi variationis gratia statim scribit οὕτω δὲ καὶ πράξεις ἑνὸς πολλαί εἰσιν pro οὕτω δὲ καὶ συμβαίνει ἑνὶ πολλά. ex una igitur parte quae contingunt vel fiunt generatim ponuntur, ex altera casus et facta (αἱ πράξεις utraque denotant) *unius* memorantur. in lectione a Victorio excogitata particula illa πανακής (γ') tolerari nequit.

§. 2. διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτάνειν-τὴν Ἰλιάδα: mirari subeat cur Aristoteles tragicis poetis missis ad epicos evagetur, sed hoc ille rationis habuit: nimirum violatae unitatis insigne exemplum et ad hanc disputationem prae ceteris accommodatum illi poetae suggerebant qui unius viri facta carmine illustraverant. iam cum ex poetis epicis vitiosae compositionis exempla dedisset, ex eisdem bonum exemplum et imitandum proposuit Homerum. — ὅσοι τῶν ποιητῶν Ἡρακληΐδα καὶ Θησηΐδα κτλ. notat Pisandrum et Panyasin Herculeidum auctores satis notos incertumque Theseidos scriptorem a Plutarcho *Thes.* c. 28. memoratum. conf. de hoc postremo Welckeri *Cyclus epicus* p. 321. praeterea Diogenes Laertius Pythostratum Theseidos auctorem satis recentem et ipso Aristotele fortasse aetate minorem nominat II, 59. γεγόνασι δὲ Ξενοφῶντες ἑπτά· πρῶτος αὐτὸς οὗτος· δεύτερος Ἀθηναῖος, ἀδελφὸς Πυθοστράτου [1]) τοῦ τὴν Θη-

1) Scriptura Νικοστράτου minus a codicibus commendatur.

σηΐδα πεποιηκότος, γεγραφὼς ἄλλα τε καὶ βίον Ἐπαμινώνδου καὶ Πελοπίδου. Diphili Theseis commemorata a scholiasta Pindari ad Olymp. X (XI), 83. an fuerit unquam et an epopoeia fuerit ego vehementer dubito. hanc certe Aristoteles respicere non potuit [2]). — *καὶ τὰ τοιαῦτα ποιήματα:* poetarum cyclicorum poemata praecipue designat. conf. c. 23, 3.

§. 3. *Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν:* nomen *Ὀδύσσειαν* h. l. posuit pro *Ὀδυσσέως ποίημα*, ein Odysseus-Gedicht. hoc tenendum est, primum ut cur articulus absit intelligamus, qui paulo post non deest ante *Ὀδύσσειαν* et *Ἰλιάδα*, tum ut mirum ne videatur post *Ὀδύσσειαν ποιῶν* sequi *αὐτῷ*, ad quod Ulixis nomen subintelligendum est. conf. Comment. ad c. 4, 10. — *οἷον πληγῆναι μὲν ἐν τῷ Παρνάσσῳ, μανῆναι δὲ προσποιήσασθαι ἐν τῷ ἀγερμῷ:* quemadmodum Homerus a violanda unitatis lege sibi caverit ut exemplo monstraretur, duo quae ex Ulixis vita memorari poterant selecta, sed ea et tempore discreta et nullo causae effectusque vinculo connexa, Aristoteles composuit, quorum prius ab Homero episodii loco narratur (Od. *Τ.* 430 sqq.), alterum silentio ab eodem transmittitur. nimirum talia qui coniuncta refert, is in rebus succedentibus neque probabilitatem neque necessitatem consectatur. nam post vulnus in Parnasso acceptum consequi fictam Ulixis insaniam, dum Graecorum exercitus repetendae a Troianis Helenae causa colligitur (*ἐν τῷ ἀγερμῷ*), id neque probabile videtur neque necessario postulatur. qui haec iungit, *τὰ γενόμενα* narrat, non *οἷα ἂν γένοιτο.* nihil quidem refert, quod earum rerum

---

2) Theseis Diphili, unde duos versiculos metro Hipponacteo scriptos servavit Pindari scholiasta, huius hominis errori deberi videtur. nimirum Diphilus novae comoediae scriptor comoediam *Θησέα*, non epopoeiam *Θησηΐδα*, fecit. vid. Athen. VI. p. 262 A. X. p. 451 B et C. antiquam *Θησηΐδα* Pindari scholiasta sine nomine auctoris designavit ad Ol. III, 52. *ὁ γὰρ Θησηΐδα γράψας τοιαύτην* (*χρυσόκερων*) *αὐτὴν* (h. e. *τὴν θήλειαν ἔλαφον*) *λέγει καὶ Πείσανδρος ὁ Καμειρεὺς καὶ Φερεκύδης.*

quae h. l. commemorantur, una ab Homero proposita altera praetermissa est, sed tamen prudenter hoc fecisse Aristoteles videtur, ut magis illarum rerum discrepantia intelligeretur, cum idem poeta qui unam occasione data exposuit, alteram ne in episodio quidem admittendam putaret. copiose acuteque de hoc loco disputavit Gr. Guil. Nitzsch *de Historia Homeri Meletem.* fasc. II. pag. 4-6.

περὶ μίαν πρᾶξιν, οἵαν λέγομεν: ne perperam acciperentur quae de *una* actione dicuntur, additum est *οἵαν λέγομεν*, *qualem dicimus* (was wir darunter verstehen). quippe intelligit *πρᾶξιν* ex pluribus quidem *πράγμασιν* constantem sed in unum collectam, eo quod singulae actionis partes secundum legem necessitatis vel probabilitatis sese excipientes totum quoddam conficiunt. hoc unum in Odyssea est *reditus* Ulixis, in Iliade *ira* Achillis.

§. 4. *χρὴ οὖν - ταύτης ὅλης*: exemplis rectae factorum compositionis ac vitiosae propositis, norma iam et lex unitatis constituitur. quemadmodum in aliis imitandi generibus una imitatio unum quoddam exprimit imitando, sic fabula, cui *actio* ad imitandum destinata est, hoc suum obiectum unum totumque exprimere debet. — *διαφέρεσθαι καὶ κινεῖσθαι τὸ ὅλον*: si singulae actionis partes per sese constant, una vel altera moveri potest ex toto, et hoc nihilo minus remanet: sin omnes artissimo vinculo cohaerent, sublata una totum dissipatur (*διαφέρεται*), ceteraeque loco suo moventur (*κινοῦνται*).

CAPVT 9.

Quid sit discriminis inter poetam et historiae scriptorem. quomodo materia ex historia petita uti poetam deceat, quid in argumentis mere fabulosis cavendum sit. tragoedia imitari timenda et miseranda ita debet, ut in his causae effectusque successio agnoscatur.

Quae de fabula sive argumento tragoediae adhuc expo-

sita sunt (c. 7 et 8), inde nonnulla colliguntur, quibus non solum tragicae poesis indoles sed simul totius poeticae artis ratio et natura illustratur ac definitur. nam ut poetae opus pulchritudine splendeat, *unitatem* ille consectari debet (c. 7). unitas autem turbatur ac tollitur multitudine partium iusto vinculo carentium. sed illud vinculum subest actionis cuiusdam partibus, si unum eius actionis momentum ex altero consequitur. itaque non quae facta sunt poeta imitari debet, sed quae fieri possunt, quamquam nihil obstat quo minus materia ab historia oblata utatur, dummodo hanc apte eligere ac probe disponere et pertractare sciat. rursus non est satis, si tragoediae argumentum ex fabularum cyclo sumptum tractatur; immo eiusmodi argumenta pessima sunt, si ex partibus non cohaerentibus conserta proponuntur. Lessingius partem huius disputationis in patriam linguam convertit et Aristotelis sententiam tum vere tum falso explicuit in *Dramaturgia Hamburgensi* tom. II. c. 89 - 91.

§. 1. φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων - ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο: quae dicta sunt de unitate partiumque actionis nexu, inde consequitur a poeta non quae facta sunt, sed quae fieri possunt, imitando exprimi: nam quae in hominum vita accidunt, ea plerumque varia sunt ac nullo vinculo continentur. οἷα ἂν γένοιτο sive τὰ δυνατὰ dum scribit, unum respexit contrarium *id quod re vera contigit* (τὰ γενόμενα), ut ex una parte τὰ γενόμενα, ex altera οἷα ἂν γένοιτο sive τὰ δυνατὰ ponantur. haec δυνατὰ sive οἷα ἂν γένοιτο in duas species dividuntur, in δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς et δυνατὰ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον. itaque quod fieri potest, id aut ita comparatum est ut nihil nisi hoc ipsum fieri possit (τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον), aut ita ut hoc fieri nemo miretur (τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκός). exemplo rem planam faciam. cum Agamemno Achillem offendit, hunc pro moribus vehementer irasci iramque ostendere facto quodam necesse est, idque est δυνατὸν κατὰ τὸ ἀναγκαῖον. sed quod ille ab Achivis plane discedit oculosque clade eorum pavet eoque irae suae gratificatur, id est δυνα-

τὸν κατὰ τὸ εἰκός. conf. c. 15, 6. Madii et Buhlii de hoc loco dubitationes dextre discussit Hermannus.

§. 2. *μετὰ μέτρον ἢ ἄνευ μέτρων*: cum scribit μετὰ μέτρου, cogitat de uno aliquo metri genere, cui Herodoti historias includere quis posset, cum ἄνευ μέτρων, quodcumque genus metrorum ab illis abesse significat.

§. 3. *διὸ καὶ φιλοσοφώτερον - ἐστίν*: poesis cogitandi facultatem et rationem hominis exercet, eo quod a singulis abstinens universa (τὰ καθόλου) consectatur. qui circa singula versatur, eius adspiciendi et singulas imagines rerum considerandi facultas praecipue occupatur, id quod omnibus hominibus et quovis tempore facile potest contingere. sed singula mittere et sequi universa philosophi est. praeterea quae fieri verisimile est aut necesse, causas eorum anquirere mens humana compellitur. sed causas rerum invenire et cognoscere, id rursus praecipuum philosophiae negotium est. σπουδαιότερον est σπουδῆς ἀξιώτερον, h. e. *dignius* sive *gravius*.

§. 4. *ἔστι δὲ καθόλου μέν*: subintellige λέγειν, *universe dicere* est proferre quae genus quoddam hominum dicere aut facere consentaneum est. quae generi contingunt, non singulis generis hominibus, ea sibi constant et aeterna durant, non subiecta mutationis vicibus. vid. *Metaph. Δ.* 9. p. 1017 b 35. τὰ γὰρ καθόλου καθ' αὑτὰ ὑπάρχει, τὰ δὲ συμβεβηκότα οὐ καθ' αὑτὰ ἀλλ' ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα ἁπλῶς λέγεται. conf. *Z.* 13. p. 1039 a 1. (τὸ καθόλου οὐ σημαίνει) τόδε τι ἀλλὰ τοιόνδε. — *τὰ δὲ καθ' ἕκαστον κτλ.* *singularia* sunt quae huic illive acciderunt, v. c. quae Alcibiades egit aut passus est.

οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη: excellit totius capitis huiusce explicatio praeclara perspicuitate et luculenta rerum expositarum veritate, neque alia huius libri pars tantis et tam iustis laudibus excepta est. sed quid dicemus de his verbis, quae non solum explanationis iustum ordinem subito impediunt, sed etiam obscuram quandam et falsam sententiam pronuntiant? impediri ordi-

nem disputationis unusquisque et viderit et concesserit: definitur enim quid sit dicere τὰ καθόλου et τὰ καθ' ἕκαστον, quorum prius illud ab altero istis illatis male disiungitur. sed id fortasse quocumque tandem modo excusaveris; id gravius est, falsa esse quae inserta legimus: falso enim affirmatur nominibus imponendis τὰ καθόλου sectari *poesin*, h. e. omnia poesis genera. sed continuo Aristoteles vere hoc dicit, *comoediam* qualis iam sit adhibere nomina communia, *tragoediam* fere singulorum hominum nomina a maioribus tradita tenere. itaque interpolator illud, quod de sui temporis comoedia apte recteque observavit sapientissimus auctorum, sinistre falsoque ad totam poesin putavit pertinere. Lessingius in libro laudato c. 89. multa molitus est ut sanam sententiam his verbis subesse monstraret, sed facile agnoscas ab homine acutissimo desperatam causam defendi.

§. 5. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμῳδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονεν: comoedia usque ad aetatem Aristotelis duas praecipue formas assumpserat, quarum priorem antiquam (τὴν παλαιάν), alteram mediam (τὴν μέσην) grammaticorum veterum exemplo appellamus. tertia, quam novam (τὴν νέαν) Graeci grammatici vocant, nondum orta erat, cum Aristoteles haec scriberet, sed sub mortem eius in eo erat ut Philemonis et Menandri opera oreretur. nova comoedia tam nominibus quam argumentis τὰ καθόλου semper secuta est, media plerumque idem fecit. antiqua quae *fere* singulos homines notavit, *eatenus* τὰ καθ' ἕκαστον probasse dici potest, quamquam argumenta eius et ipsa τὰ καθόλου sectata sunt. ex antiquis comoediae scriptoribus Crates primus ἰαμβικὴν ἰδέαν omisit et fabulas δι' εἰκότων composuit. vid. c. 5, 3. eandem viam ingressus est Pherecrates Aristophanis aequalis et sub finem vitae (Ol. 97, 4) ipse Aristophanes editis Pluto altero et Aeolosicone et Cocalo. Aristoteles igitur eam comoediam h. l. intelligere videtur quae inde ab Olympiade 97 usque ad suam aetatem obtinuit. conf. *Ethic. Nicom.* IV, 14 med. ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν καινῶν (per καινάς h. l. mediae comoediae quam gram-

matici statuunt fabulae significantur)· τοῖς μὲν γὰρ ἦν γελοῖον ἡ αἰσχρολογία, τοῖς δὲ μᾶλλον ἡ ὑπόνοια.

τὰ τυχόντα ὀνόματα ὑποτιθέασι: τὰ τυχόντα ὀνόματα ea sunt nomina quae pro arbitrio personis suis poeta subiicit: opponuntur enim nominibus ab historia sive vera sive fabulosa traditis, quae non sunt τυχόντα sed traditione definita [1]). sunt eiusmodi nomina Pamphilus, Charinus, Chremes, Chaerea, Phaedria, — Traso, Artotrogus, Gnatho, — Parmeno, Dromo, — Philumena, Glycerium cet. haec nomina comoediarum scriptores personis suis ita adplicant sive *subiiciunt*, ut nomina moribus respondeant. nomen *morale* simul est *generale*: denotat enim non τόδε ἀλλὰ τοιόνδε. eiusmodi nomina in nova comoedia (h. e. in ea quam Aristoteles respicere nondum potuit) erant omnia, in media pleraque, in antiqua non pauca.

§. 6. τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται: ὀνόματα γενόμενα sunt singulorum hominum nomina a maioribus tradita, nomina τῶν γενομένων ἀνθρώπων.

§. 7. οἷον ἐν τῷ Ἀγάθωνος Ἄνθει: Agathonis aetatem definivit Ritschelius in *Commentationis de Agathonis vita, arte et tragoediarum reliquiis particula*, edita Halis anno 1829. Aristoteles saepius eius meminit. vid. c. 15, 8. 18, 6-7. *Rhetor*. II, 19. p. 1392 b 7. II, 24. p. 1402 a 9.

§. 8. ὥστ' οὐ πάντως - ἀντέχεσθαι: dicta haec videntur contra eos qui ante Aristotelem editis libris contrariam sententiam pronuntiaverant: hanc enim opinionem diligenter et copiose et paene dixerim acerbe refutavit. conf. *Comment.* ad c. 13, 4. — ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα ὀλίγοις κτλ. quamquam notae illae fabulae et a maioribus traditae paucis spectantium vel legentium notae sunt, tamen omnes pariter iis delectantur. inde patet, illas non eo quod

1) Lessingius l. c. τὰ τυχόντα ὀνόματα interpretatur die etwaigen Namen, h. e. quibus poeta in hac vel illa comoedia utatur. sed id Graece dicendum erat τὰ ἀεὶ ὀνόματα.

poëtae sunt delectationem afferre, sed eo quod probabilia aut necessaria sectantur.

§. 9. κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν, οὐθὲν ἧττον ποιητής ἐστιν: quae ab historia praebentur argumenta, haec poeta ita tractare debet et conformare, ut ab eo quasi procreata videantur. nomen ποιητής et hoc loco et paulo post premitur et nativa sua significatione (Schöpfer, Hervorbringer) positum est. argumentum historicum Aeschylus pertractavit in *Persis* etiamnum superstitibus, et ante Aeschylum Phrynichus in *Mileti expugnatione*, de qua conferenda sunt quae Herodotus narrat VI, 21. Choerilus Samius bellum Persicum Xerxe auctore Graeciae illatum *carmine epico* felice cum successu canendum suscepit. vid. *Choerili Samii quae supersunt. collegit et illustravit A. F. Naekius*. Lipsiae 1817. — quae sequuntur τῶν γὰρ γενομένων ἔνια - ποιητής ἐστιν, definiunt quae argumenta historica ποιητικῶς pertractari possint. nimirum ubi illa ita comparata sunt, ut unum factorum momentum ex altero consequi videatur, ubi hoc per poeticam conformationem veris rebus conciliari potest, ibi nihil obstat quo minus materia ex historia petatur.

§. 10. τῶν δὲ ἁπλῶν μύθων καὶ πράξεων αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρισται: si *merae fabulae actionesque* fabulosae pluribus episodiis non apte connexis constant, causae effectusque successio tollitur et praecipuum poetae officium violatur, quod in fabulis magis etiam reprehensione dignum est quam in argumentis historicis, propterea quod fabulae et sua sponte magis τὰ καθόλου sequuntur et facilius inflecti possunt. οἱ ἁπλοῖ μῦθοι h. l. sunt *merae fabulae* et opponuntur argumentis ex historia petitis et a poeta recte conformatis. haec enim duobus quasi elementis constant, historico uno, altero poetico. iis igitur ubi opponuntur argumenta ex fabularum cyclo sumpta, ea ipsa appellari possunt *simplices fabulae*. cf. *Comment.* ad. c. 6, 6. ἁπλοῖ μῦθοι καὶ πράξεις dictum est pro πράξεις ἁπλῶς μυθικαί. sed haec quomodo cum antecedentibus cohaerent?

sic: quemadmodum in argumentis historicis cum laude versari poeta possit modo expositum est: iam igitur explicari quid potissimum cavendum sit in argumentis mere fabulosis, id vel maxime consentaneum videri debet. itaque si illud probe tenuerimus, ἁπλοῦς μύθους non eo dici significatu, quo c. 10, μῦθος ἁπλοῦς τῷ πεπλεγμένῳ opponitur, evanescent dubitationes criticorum ad hunc locum expromptae, quas ex Buhlii [2]) verbis in nota inferiore relatis lectoribus recognoscendas relinquo. Hermannus hunc locum sequenti capiti attexuit.

λέγω δ' ἐπεισοδιώδη - ἀνάγκη εἶναι: ubi singulae actionis partes nullo causae effectusque nexu continentur, ibi actionis momenta non ex sese prodire sed iuxta se posita videntur. deest τὸ ἓν et τὸ καλόν. unumquodque ἐπεισόδιον per se constat, et inde totus μῦθος est ἐπεισοδιώδης.

ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν δι' αὐτούς: δι' αὐτοὺς est *sua ipsorum culpa:* mali enim poetae propter

---

2) "Valde exercuit etiam hic locus interpretum ingenia. arbitrati sunt omnes, Aristotelem locutum esse de *fabulis simplicibus*, quatenus *implexis* opponuntur, et fabularum simplicium ἐπεισοδιώδεις pessimas pronuntiasse. iam exoriebatur difficultas, quomodo 1) fabula simplex esse possit ἐπεισοδιώδης; 2) cur *non nisi fabularum simplicium* ἐπεισοδιώδεις pessimae sint, cum nihil impediat, quo minus *fabulae etiam implexae* episodia habeant, immo his episodia cum sint maxime peculiaria? . . . . *Castelvetro* (p. 218) conicit, verba textus aut suo loco mota esse . . ., aut legendum ἁπλῶς δὲ τῶν μύθων. temere sic emendari ait *Winstanleius* (not. p. 287). nihil autem affert ipse quo sensui medeatur. *Tyrwhitti* coniectura, τῶν δὲ ἄλλων μύθων, nihil efficitur. quinam sunt enim hi *alii* μῦθοι; omnino non ante fuerat Aristoteli de mythis sermo. magis ad rem emendavit *Twiningius* (*Notes* p. 278) τῶν δὲ ἁπάντων μύθων. sed vix Aristoteles scripserit τῶν δὲ ἁπάντων· potius ἁπάντων δὲ τῶν μύθων. quod si ita legeris, recedit coniectura nimis a codd. scriptura, quam ut ei fidem habeas. idem in Castelvetri coniectura reprehendere licet. equidem vocem ἁπλῶν omnino delendam puto."

ingenii tarditatem causae effectusque cohaerentiam in actione neque ipsi perspiciunt neque spectatoribus vel lectoribus exhibere recte possunt. — *ὑπὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς ὑποκριτάς*: in tragoedia secundum artis legem facta fere nonnisi unus actor admodum potest excellere. si igitur tragoediae scriptor pluribus actoribus ostentandae artis occasionem offerre intendit, tum saepe admittit episodia cum fabulae summa male cohaerentia. — *παρὰ τὴν δύναμιν παρατείναντες μῦθον*: verba *παρὰ τὴν δύναμιν* non ad poetas bonos sed ad subsequentem *μῦθον* referenda sunt, *contra quam patitur natura fabulae*. — *διαστρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς*: *τὸ ἐφεξῆς* est iusta causae effectusque successio, quae si tollitur, unitas et pulchritudo tragoediae sublata est.

§. 11. *ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον γίνεται δι' ἄλληλα*: *sed quoniam non solum perfectae actionis est imitatio sed etiam metuendorum et miserandorum, haec autem propter se in vicem accidunt*, * * *. deest tota apodosis. sed cum rursus assint, quae abesse sane velis, fortasse nunquam inveniri poterit, quod omnibus lectoribus probabile videatur. nihilo minus meam qualemcumque sententiam de hoc loco conceptam non celabo. quae philosophus adhuc docuisse se existimat (c. 6. 7. 9), imitari tragicum poetam perfectam (*τελείαν*) actionem, imitari miseranda et timenda, imitationemque ita instituere ut causarum effectorumque nexus agnoscatur, ea omnia hic loci sub unum conspectum collecta posuit, ut novum quoddam de *admirabili* (*τῷ θαυμαστῷ*) in tragoedia repraesentando inde colligere possit. illud fortasse hoc fuit, *admirabile quoque non temere oportet evenire*, *καὶ τὸ θαυμαστὸν οὐκ εἰκῇ δεῖ γίνεσθαι*, vel sic, *καὶ τὸ θαυμαστὸν δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου* [3]. de *admirabili* in apodosi aliquid collegisse Aristotelem subsequens ostendit disputatio, quae neque cohaeret neque con-

3) Ipsis verbis non multum tribuo, sed elapsam sententiam unice respicio.

stat nisi hoc statuerimus. sed restant ista omnium pessima, *καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν*, quae sic ab omnibus codicibus exhibentur, ab editoribus varie mutata praebentur. scilicet *timenda et miseranda et maxime et magis fieri propter semet ipsa, si contra exspectationem fiant*, id pronuntiatum est et falso et inepte. *falso*, quia ad successionem causarum effectorumque nihil valet, utrum secundum an contra exspectationem fiant quae fiunt, *inepte*, quia *καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον* pleonasmus est plane intolerabilis. iam quaeritur qua ratione hoc additamentum natum sit. statim scribit Aristoteles *τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἕξει μᾶλλον*. adversus haec nugator aliquis in margine scripsit *καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν*, ipsum Aristotelem et correcturus et irrisionis causa eius voce (*μᾶλλον*) abusurus. hinc ea admonitio in operis contextum invasit eademque, credo, meliorem sententiam, quam elapsam esse vidimus, de sua sede deiecit.

§. 12. *τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἕξει μᾶλλον*: *οὕτως* respicit apodosin deperditam. subiectum quo verbum *ἕξει* refertur aut *ἡ μίμησις* est aut idem in apodosi delituit. — *ἐπεὶ καὶ τῶν κτλ.* per hoc *σημεῖον* probare voluit philosophus, admirabiliora esse ea quorum causa non obscura, quam quae sponte et casu fiant. nimirum quae re vera fortuita sunt, ea tum maxime admirabilia videntur, cum causa quadam intercedente videntur accidisse. — *οἷον ὡς ὁ ἀνδριὰς ὁ τοῦ Μίτυος κτλ.* hinc sumpta sunt quae in *Mirabilium auscultationum* farragine, quam alius ex Aristotelis operibus confecit, numero 156. afferuntur. sed operae pretium est videre illius hominis stultitiam. scribit enim *φασὶν ὡς ἀνδριὰς ὁ τοῦ Βίτνος . . . ἐν Ἄργει ἀπεκτεῖνε τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Βίτυϊ, θεωροῦντι ἐμπεσών. ἔοικε οὖν οὐκ εἰκῇ τὰ τοιαῦτα γίγνεσθαι.* haec postrema illo loco plane inepta sunt, sed qui excerpsit, omittere religioni sibi duxit. homo ille qui Argis a sicario interfectus erat, utrum Mitys an Bitys appellaretur incertum est. Mityn nomen scribunt codices et *Poeticae* et orationis

contra Neaeram pag. 1356 ed Reisk., *Bίτων Mirabil. auscult.*, *Mίτιον* Plutarchi exemplaria *de sera numinis vindicta* c. 8. p. 553 D (vol. III. p. 1. pag. 233 apud Wyttenb.): *Mιτίον τοῦ Ἀργείου κατὰ στάσιν ἀναιρεθέντος ἀνδριάντα χαλκοῦν ἐν ἀγορᾷ, θεᾶς οὔσης, ἐμπεσεῖν τῷ κτείναντι τὸν Mίτιον καὶ ἀνελεῖν.* conf. Callimachi epigr. VII. — *ὥστε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους*: si ex rebus fortuitis eae, quae non sine causa (*οὐκ εἰκῇ*) *videntur* evenisse, magis homines alliciunt quam quae causa destitutae videntur, inde patet gratum esse hominibus causas rerum cognoscere. quae igitur fabulae hoc iuvant, eas pulchriores esse oportet.

CAPVT 10.

Fabulae aut simplices sunt aut implexae. implexarum propria est aut agnitio aut rerum in contrarium conversio aut utrumque.

§. 1. ante quam pergit declarare fabulae sive argumenti naturam, interim quot et quales species eius reperiantur definit.

§. 2. *ἧς γινομένης, ὥσπερ ὥρισται, συνεχοῦς καὶ μιᾶς*: verba *ὥσπερ ὥρισται* referenda sunt ad ea quae capite 7 et 8 et 9. de fabulae natura explicata sunt. quae adduntur *συνεχοῦς καὶ μιᾶς*, haec lectorem breviter admonent eorum quae illis locis uberius disputata sunt. actio fit *συνεχής*, si eius partes ex causa quadam ac principio deinceps prodeunt; eadem *μία* fit, si ex partibus ipsius arte coniunctis totum (*ὅλον*) quoddam efficitur.

πεπλεγμένην δέ, ἐξ ἧς μετ': quamquam de scripturae vulgatae integritate dubitatio vix admitti potest, tamen operae pretium videtur insignem codicum discrepantiam recognoscere et intelligere, quemadmodum ea ex uno fonte nata sit.

nimirum ἐξ ἧς cum litteris coniunctis ἐξῆς scriberetur et pro mediae aetatis consuetudine ἐξῆς pronuntiaretur, ex eo nomen λέξις fecerunt. iam consequens erat ut πεπλεγμένην in nominativum mutarent, cum vulgares isti correctores magis studeant structurae sustentandae quam sententiae rite conservandae. itaque A^c B^c N^a offerunt πεπλεγμένη δὲ λέξις μετὰ, idemque in M 14 16 21 haud dubie inest, quamquam Winstanleius nonnisi λέξις pro ἐξ ἧς attulit. M XIV exhibet πεπλεγμένη δὲ πρᾶξις eique consentiunt G P. Aldus prope ad verum accedens dedit πεπλεγμένη δὲ ἐξ ἧς cet.

ἄνευ περιπετείας ἢ ἀναγνωρισμοῦ: quid sit *περιπέτεια* et *ἀναγνωρισμός* sequente capite illustratur. forma *ἀναγνωρισμὸς* ab altera *ἀναγνώρισις* quae paulo post adhibetur ita differt, ut *ἀναγνώρισις* actum agnoscendi, *ἀναγνωρισμὸς* potius agnitionem a poeta propositam designet.

§. 2. *ταῦτα δὲ δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου*: ut fabulae implicatae unitas et forma poetica conservetur, peripetia vel agnitio aut ambo ex fabulae compositione sponte prodire debent, et ita quidem prodire, ut tamquam effectus causae appareant. vides idem h. l. postulari, quod paulo ante (c. 9, 10), si fabulis deesset, pro summo vitio poetae notabatur.

CAPVT 11.

Quid sit περιπέτεια et quid ἀναγνώρισις definitur, ac simul quaedam agnitionis species enumerantur.

§. 1. *καθάπερ εἴρηται*: haec verba non ita intelligenda sunt, quasi haec peripetiae definitio iam ante prolata sit, sed pertinent ad sola ἡ *εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολή*. nam rerum in tragoedia agendarum duplicem esse posse conversionem significatum erat capite 7 extr. — *καὶ τοῦτο δέ, ὥσπερ λέγομεν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ*.

sita sunt (c. 7 et 8), inde nonnulla colliguntur, quibus non solum tragicae poesis indoles sed simul totius poeticae artis ratio et natura illustratur ac definitur. nam ut poetae opus pulchritudine splendeat, *unitatem* ille consectari debet (c. 7). unitas autem turbatur ac tollitur multitudine partium iusto vinculo carentium. sed illud vinculum subest actionis cuiusdam partibus, si unum eius actionis momentum ex altero consequitur. itaque non quae facta sunt poeta imitari debet, sed quae fieri possunt, quamquam nihil obstat quo minus materia ab historia oblata utatur, dummodo hanc apte eligere ac probe disponere et pertractare sciat. rursus non est satis, si tragoediae argumentum ex fabularum cyclo sumptum tractatur: immo eiusmodi argumenta pessima sunt, si ex partibus non cohaerentibus conserta proponuntur. Lessingius partem huius disputationis in patriam linguam convertit et Aristotelis sententiam tum vere tum falso explicuit in *Dramaturgia Hamburgensi* tom. II. c. 89 - 91.

§. 1. *φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων - ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο*: quae dicta sunt de unitate partiumque actionis nexu, inde consequitur a poeta non quae facta sunt, sed quae fieri possunt, imitando exprimi: nam quae in hominum vita accidunt, ea plerumque varia sunt ac nullo vinculo continentur. *οἷα ἂν γένοιτο* sive *τὰ δυνατὰ* dum scribit, unum respexit contrarium *id quod re vera contigit* (*τὰ γενόμενα*), ut ex una parte *τὰ γενόμενα*, ex altera *οἷα ἂν γένοιτο* sive *τὰ δυνατὰ* ponantur. haec *δυνατὰ* sive *οἷα ἂν γένοιτο* in duas species dividuntur, in *δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκὸς* et *δυνατὰ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον*. itaque quod fieri potest, id aut ita comparatum est ut nihil nisi hoc ipsum fieri possit (*τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον*), aut ita ut hoc fieri nemo miretur (*τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἰκός*). exemplo rem planam faciam. cum Agamemno Achillem offendit, hunc pro moribus vehementer irasci iramque ostendere facto quodam necesse est, idque est *δυνατὸν κατὰ τὸ ἀναγκαῖον*. sed quod ille ab Achivis plane discedit oculosque clade eorum pavet eoque irae suae gratificatur, id est *δυνα-*

τὸν κατὰ τὸ εἰκός. conf. c. 15, 6. Madii et Buhlii de hoc loco dubitationes dextre discussit Hermannus.

§. 2. μετὰ μέτρον ἢ ἄνευ μέτρων: cum scribit μετὰ μέτρου, cogitat de uno aliquo metri genere, cui Herodoti historias includere quis posset, cum ἄνευ μέτρων, quodcumque genus metrorum ab illis abesse significat.

§. 3. διὸ καὶ φιλοσοφώτερον - ἐστίν: poesis cogitandi facultatem et rationem hominis exercet, eo quod a singulis abstinens universa (τὰ καθόλου) consectatur. qui circa singula versatur, eius adspiciendi et singulas imagines rerum considerandi facultas praecipue occupatur, id quod omnibus hominibus et quovis tempore facile potest contingere. sed singula mittere et sequi universa philosophi est. praeterea quae fieri verisimile est aut necesse, causas eorum anquirere mens humana compellitur. sed causas rerum invenire et cognoscere, id rursus praecipuum philosophiae negotium est. σπουδαιότερον est σπουδῆς ἀξιώτερον, h. e. *dignius* sive *gravius*.

§. 4. ἔστι δὲ καθόλου μέν: subintellige λέγειν, *universe dicere* est proferre quae genus quoddam hominum dicere aut facere consentaneum est. quae generi contingunt, non singulis generis hominibus, ea sibi constant et aeterna durant, non subiecta mutationis vicibus. vid. *Metaph.* *Δ*. 9. p. 1017 b 35. τὰ γὰρ καθόλου καθ' αὑτὰ ὑπάρχει, τὰ δὲ συμβεβηκότα οὐ καθ' αὑτὰ ἀλλ' ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα ἁπλῶς λέγεται. conf. *Z*. 13. p. 1039 a 1. (τὸ καθόλου οὐ σημαίνει) τόδε τι ἀλλὰ τοιόνδε. — τὰ δὲ καθ' ἕκαστον κτλ. *singularia* sunt quae huic illive acciderunt, v. c. quae Alcibiades egit aut passus est.

οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη: excellit totius capitis huiusce explicatio praeclara perspicuitate et luculenta rerum expositarum veritate, neque alia huius libri pars tantis et tam iustis laudibus excepta est. sed quid dicemus de his verbis, quae non solum explanationis iustum ordinem subito impediunt, sed etiam obscuram quandam et falsam sententiam pronuntiant? impediri ordi-

nem disputationis unusquisque et viderit et concesserit: definitur enim quid sit dicere τὰ καθόλου et τὰ καθ' ἕκαστον, quorum prius illud ab altero istis illatis male disiungitur. sed id fortasse quocumque tandem modo excusaveris; id gravius est, falsa esse quae inserta legimus: falso enim affirmatur nominibus imponendis τὰ καθόλου sectari *poesin*, h. e. omnia poesis genera. sed continuo Aristoteles vere hoc dicit, *comoediam* qualis iam sit adhibere nomina communia, *tragoediam* fere singulorum hominum nomina a maioribus tradita tenere. itaque interpolator illud, quod de sui temporis comoedia apte recteque observavit sapientissimus auctorum, sinistre falsoque ad totam poesin putavit pertinere. Lessingius in libro laudato c. 89. multa molitus est ut sanam sententiam his verbis subesse monstraret, sed facile agnoscas ab homine acutissimo desperatam causam defendi.

§. 5. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμῳδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονεν: comoedia usque ad aetatem Aristotelis duas praecipue formas assumpserat, quarum priorem antiquam (τὴν παλαιάν), alteram mediam (τὴν μέσην) grammaticorum veterum exemplo appellamus. tertia, quam novam (τὴν νέαν) Graeci grammatici vocant, nondum orta erat, cum Aristoteles haec scriberet, sed sub mortem eius in eo erat ut Philemonis et Menandri opera oreretur. nova comoedia tam nominibus quam argumentis τὰ καθόλου semper secuta est, media plerumque idem fecit. antiqua quae *fere* singulos homines notavit, *eatenus* τὰ καθ' ἕκαστον probasse dici potest, quamquam argumenta eius et ipsa τὰ καθόλου sectata sunt. ex antiquis comoediae scriptoribus Crates primus ἰαμβικὴν ἰδέαν omisit et fabulas δι' εἰκότων composuit. vid. c. 5, 3. eandem viam ingressus est Pherecrates Aristophanis aequalis et sub finem vitae (Ol. 97, 4) ipse Aristophanes editis Pluto altero et Aeolosicone et Cocalo. Aristoteles igitur eam comoediam h. l. intelligere videtur quae inde ab Olympiade 97 usque ad suam aetatem obtinuit. conf. *Ethic. Nicom.* IV, 14 med. ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν καινῶν (per καινὰς h. l. mediae comoediae quam gram-

matici statuunt fabulae significantur)· τοῖς μὲν γὰρ ἦν γελοῖον ἡ αἰσχρολογία, τοῖς δὲ μᾶλλον ἡ ὑπόνοια.

τὰ τυχόντα ὀνόματα ὑποτιθέασι: τὰ τυχόντα ὀνόματα ea sunt nomina quae pro arbitrio personis suis poeta subiicit: opponuntur enim nominibus ab historia sive vera sive fabulosa traditis, quae non sunt τυχόντα sed traditione definita [1]. sunt eiusmodi nomina Pamphilus, Charinus, Chremes, Chaerea, Phaedria, — Traso, Artotrogus, Gnatho, — Parmeno, Dromo, — Philumena, Glycerium cet. haec nomina comoediarum scriptores personis suis ita adplicant sive *subiiciunt*, ut nomina moribus respondeant. nomen *morale* simul est *generale*: denotat enim non τόδε ἀλλὰ τοιόνδε. eiusmodi nomina in nova comoedia (h. e. in ea quam Aristoteles respicere nondum potuit) erant omnia, in media pleraque, in antiqua non pauca.

§. 6. τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται: ὀνόματα γενόμενα sunt singulorum hominum nomina a maioribus tradita, nomina τῶν γενομένων ἀνθρώπων.

§. 7. οἷον ἐν τῷ Ἀγάθωνος Ἄνθει: Agathonis aetatem definivit Ritschelius in *Commentationis de Agathonis vita, arte et tragoediarum reliquiis particula*, edita Halis anno 1829. Aristoteles saepius eius meminit. vid. c. 15, 8. 18, 6-7. *Rhetor.* II, 19. p. 1392 b 7. II, 24. p. 1402 a 9.

§. 8. ὥστ' οὐ πάντως - ἀντέχεσθαι: dicta haec videntur contra eos qui ante Aristotelem editis libris contrariam sententiam pronuntiaverant: hanc enim opinionem diligenter et copiose et paene dixerim acerbe refutavit. conf. *Comment.* ad c. 13, 4. — ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα ὀλίγοις κτλ. quamquam notae illae fabulae et a maioribus traditae paucis spectantium vel legentium notae sunt, tamen omnes pariter iis delectantur. inde patet, illas non eo quod

---

1) Lessingius l. c. τὰ τυχόντα ὀνόματα interpretatur die etwaigen Namen, h. e. quibus poeta in hac vel illa comoedia utatur. sed id Graece dicendum erat τὰ ἀεὶ ὀνόματα.

poetae sunt delectationem afferre, sed eo quod probabilia aut necessaria sectantur.

§. 9. *κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν, οὐθὲν ἧττον ποιητής ἐστιν*: quae ab historia praebentur argumenta, haec poeta ita tractare debet et conformare, ut ab eo quasi procreata videantur. nomen *ποιητής* et hoc loco et paulo post premitur et nativa sua significatione (Schöpfer, Hervorbringer) positum est. argumentum historicum Aeschylus pertractavit in *Persis* etiamnum superstitibus, et ante Aeschylum Phrynichus in *Mileti expugnatione*, de qua conferenda sunt quae Herodotus narrat VI, 21. Choerilus Samius bellum Persicum Xerxe auctore Graeciae illatum *carmine epico* felice cum successu canendum suscepit. vid. *Choerili Samii quae supersunt. collegit et illustravit A. F. Naekius*. Lipsiae 1817. — quae sequuntur *τῶν γὰρ γενομένων ἔνια - ποιητής ἐστιν*, definiunt quae argumenta historica *ποιητικῶς* pertractari possint. nimirum ubi illa ita comparata sunt, ut unum factorum momentum ex altero consequi videatur, ubi hoc per poeticam conformationem veris rebus conciliari potest, ibi nihil obstat quo minus materia ex historia petatur.

§. 10. *τῶν δὲ ἁπλῶν μύθων καὶ πράξεων αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρισται*: si *merae fabulae actionesque* fabulosae pluribus episodiis non apte connexis constant, causae effectusque successio tollitur et praecipuum poetae officium violatur, quod in fabulis magis etiam reprehensione dignum est quam in argumentis historicis, propterea quod fabulae et sua sponte magis *τὰ καθόλου* sequuntur et facilius inflecti possunt. *οἱ ἁπλοῖ μῦθοι* h. l. sunt *merae fabulae* et opponuntur argumentis ex historia petitis et a poeta recte conformatis. haec enim duobus quasi elementis constant, historico uno, altero poetico. iis igitur ubi opponuntur argumenta ex fabularum cyclo sumpta, ea ipsa appellari possunt *simplices fabulae*. cf. *Comment.* ad. c. 6, 6. *ἁπλοῖ μῦθοι καὶ πράξεις* dictum est pro *πράξεις ἁπλῶς μυθικαί.* sed haec quomodo cum antecedentibus cohaerent?

sic: quemadmodum in argumentis historicis cum laude versari poeta possit modo expositum est: iam igitur explicari quid potissimum cavendum sit in argumentis mere fabulosis, id vel maxime consentaneum videri debet. itaque si illud probe tenuerimus, ἁπλοῦς μύθους non eo dici significatu, quo c. 10, μῦθος ἁπλοῦς τῷ πεπλεγμένῳ opponitur, evanescent dubitationes criticorum ad hunc locum expromptae, quas ex Buhlii [2]) verbis in nota inferiore relatis lectoribus recognoscendas relinquo. Hermannus hunc locum sequenti capiti attexuit.

λέγω δ' ἐπεισοδιώδη - ἀνάγκη εἶναι: ubi singulae actionis partes nullo causae effectusque nexu continentur, ibi actionis momenta non ex sese prodire sed iuxta se posita videntur. deest τὸ ἓν et τὸ καλόν. unumquodque ἐπεισόδιον per se constat, et inde totus μῦθος est ἐπεισοδιώδης.

ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν δι' αὑτούς: δι' αὑτοὺς est *sua ipsorum culpa:* mali enim poetae propter

---

2) "Valde exercuit etiam hic locus interpretum ingenia. arbitrati sunt omnes, Aristotelem locutum esse de *fabulis simplicibus*, quatenus *implexis* opponuntur, et fabularum simplicium ἐπεισοδιώδεις pessimas pronuntiasse. iam exoriebatur difficultas, quomodo 1) fabula simplex esse possit ἐπεισοδιώδης; 2) cur *non nisi fabularum simplicium* ἐπεισοδιώδεις pessimae sint, cum nihil impediat, quo minus *fabulae etiam implexae* episodia habeant, immo his episodia cum sint maxime peculiaria? . . . . *Castelvetro* (p. 218) coniicit, verba textus aut suo loco mota esse . . ., aut legendum ἁπλῶς δὲ τῶν μύθων. temere sic emendari ait *Winstanleius* (not. p. 287). nihil autem affert ipse quo sensui medeatur. *Tyrwhitti* coniectura, τῶν δὲ ἄλλων μύθων, nihil efficitur. quinam sunt enim hi *alii* μῦθοι; omnino non ante fuerat Aristoteli de mythis sermo. magis ad rem emendavit *Twiningius* (*Notes* p. 278) τῶν δὲ ἁπάντων μύθων. sed vix Aristoteles scripserit τῶν δὲ ἁπάντων· potius ἁπάντων δὲ τῶν μύθων. quod si ita legeris, recedit coniectura nimis a codd. scriptura, quam ut ei fidem habeas. idem in Castelvetri coniectura reprehendere licet. equidem vocem ἁπλῶν omnino delendam puto."

ingenii tarditatem causae effectusque cohaerentiam in actione neque ipsi perspiciunt neque spectatoribus vel lectoribus exhibere recte possunt. — ὑπὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν διὰ τοὺς ὑποκριτάς: in tragoedia secundum artis legem facta fere nonnisi unus actor admodum potest excellere. si igitur tragoediae scriptor pluribus actoribus ostentandae artis occasionem offerre intendit, tum saepe admittit episodia cum fabulae summa male cohaerentia. — παρὰ τὴν δύναμιν παρατείναντες μῦθον: verba παρὰ τὴν δύναμιν non ad poetas bonos sed ad subsequentem μῦθον referenda sunt, *contra quam patitur natura fabulae*. — διαστρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς: τὸ ἐφεξῆς est iusta causae effectusque successio, quae si tollitur, unitas et pulchritudo tragoediae sublata est.

§. 11. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον γίνεται δι' ἄλληλα: *sed quoniam non solum perfectae actionis est imitatio sed etiam metuendorum et miserandorum, haec autem propter se in vicem accidunt*, * * *. deest tota apodosis. sed cum rursus assint, quae abesse sane velis, fortasse nunquam inveniri poterit, quod omnibus lectoribus probabile videatur. nihilo minus meam qualemcumque sententiam de hoc loco conceptam non celabo. quae philosophus adhuc docuisse se existimat (c. 6. 7. 9), imitari tragicum poetam perfectam (τελείαν) actionem, imitari miseranda et timenda, imitationemque ita instituere ut causarum effectorumque nexus agnoscatur, ea omnia hic loci sub unum conspectum collecta posuit, ut novum quoddam de *admirabili* (τῷ θαυμαστῷ) in tragoedia repraesentando inde colligere possit. illud fortasse hoc fuit, *admirabile quoque non temere oportet evenire*, καὶ τὸ θαυμαστὸν οὐκ εἰκῇ δεῖ γίνεσθαι, vel sic, καὶ τὸ θαυμαστὸν δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου [3]. de *admirabili* in apodosi aliquid collegisse Aristotelem subsequens ostendit disputatio, quae neque cohaeret neque con-

---

3) Ipsis verbis non multum tribuo, sed elapsam sententiam unice respicio.

stat nisi hoc statuerimus. sed restant ista omnium pessima, *καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν*, quae sic ab omnibus codicibus exhibentur, ab editoribus varie mutata praebentur. scilicet *timenda et miseranda et maxime et magis fieri propter semet ipsa, si contra exspectationem fiant*, id pronuntiatum est et falso et inepte. *falso*, quia ad successionem causarum effectorumque nihil valet, utrum secundum an contra exspectationem fiant quae fiunt, *inepte*, quia *καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον* pleonasmus est plane intolerabilis. iam quaeritur qua ratione hoc additamentum natum sit. statim scribit Aristoteles *τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἕξει μᾶλλον*. adversus haec nugator aliquis in margine scripsit *καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν*, ipsum Aristotelem et correcturus et irrisionis causa eius voce (*μᾶλλον*) abusurus. hinc ea admonitio in operis contextum invasit eademque, credo, meliorem sententiam, quam elapsam esse vidimus, de sua sede deiecit.

§. 12. *τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἕξει μᾶλλον*: *οὕτως* respicit apodosin deperditam. subiectum quo verbum *ἕξει* refertur aut *ἡ μίμησις* est aut idem in apodosi delituit. — *ἐπεὶ καὶ τῶν κτλ.* per hoc *σημεῖον* probare voluit philosophus, admirabiliora esse ea quorum causa non obscura, quam quae sponte et casu fiant. nimirum quae re vera fortuita sunt, ea tum maxime admirabilia videntur, cum causa quadam intercedente videntur accidisse. — *οἷον ὡς ὁ ἀνδριὰς ὁ τοῦ Μίτυος κτλ.* hinc sumpta sunt quae in *Mirabilium auscultationum* farragine, quam alius ex Aristotelis operibus confecit, numero 156. afferuntur. sed operae pretium est videre illius hominis stultitiam. scribit enim *φασὶν ὡς ἀνδριὰς ὁ τοῦ Βίτυος . . . ἐν Ἄργει ἀπέκτεινε τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Βίτυϊ, θεωροῦντι ἐμπεσών. ἔοικε οὖν οὐκ εἰκῇ τὰ τοιαῦτα γίγνεσθαι.* haec postrema illo loco plane inepta sunt, sed qui excerpsit, omittere religioni sibi duxit. homo ille qui Argis a sicario interfectus erat, utrum Mitys an Bitys appellaretur incertum est. Mityn nomen scribunt codices et *Poeticae* et orationis

contra Neaeram pag. 1356 ed Reisk., *Bίτων Mirabil. auscult.*, *Mίτιον* Plutarchi exemplaria *de sera numinis vindicta* c. 8. p. 553 D (vol. III. p. 1. pag. 233 apud Wyttenb.): *Μιτίου τοῦ Ἀργείου κατὰ στάσιν ἀναιρεθέντος ἀνδριάντα χαλκοῦν ἐν ἀγορᾷ, θεᾶς οὔσης, ἐμπεσεῖν τῷ κτείναντι τὸν Μίτιον καὶ ἀνελεῖν.* conf. Callimachi epigr. VII. — ὥστε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους: si ex rebus fortuitis eae, quae non sine causa (*οὐκ εἰκῇ*) *videntur* evenisse, magis homines alliciunt quam quae causa destitutae videntur, inde patet gratum esse hominibus causas rerum cognoscere. quae igitur fabulae hoc iuvant, eas pulchriores esse oportet.

CAPVT 10.

Fabulae aut simplices sunt aut implexae. implexarum propria est aut agnitio aut rerum in contrarium conversio aut utrumque.

§. 1. ante quam pergit declarare fabulae sive argumenti naturam, interim quot et quales species eius reperiantur definit.

§. 2. ἧς γινομένης, ὥσπερ ὥρισται, συνεχοῦς καὶ μιᾶς: verba ὥσπερ ὥρισται referenda sunt ad ea quae capite 7 et 8 et 9. de fabulae natura explicata sunt. quae adduntur *συνεχοῦς καὶ μιᾶς*, haec lectorem breviter admonent eorum quae illis locis uberius disputata sunt. actio fit *συνεχής*, si eius partes ex causa quadam ac principio deinceps prodeunt; eadem *μία* fit, si ex partibus ipsius arte coniunctis totum (*ὅλον*) quoddam efficitur.

πεπλεγμένην δέ, ἐξ ἧς μετ᾽: quamquam de scripturae vulgatae integritate dubitatio vix admitti potest, tamen operae pretium videtur insignem codicum discrepantiam recognoscere et intelligere, quemadmodum ea ex uno fonte nata sit.

nimirum ἐξ ἧς cum litteris coniunctis ἐξῆς scriberetur et pro mediae aetatis consuetudine ἐξῆς pronuntiaretur, ex eo nomen λέξις fecerunt. iam consequens erat ut πεπλεγμένην in nominativum mutarent, cum vulgares isti correctores magis studeant structurae sustentandae quam sententiae rite conservandae. itaque AcBcNa offerunt πεπλεγμένη δὲ λέξις μετὰ, idemque in M 14 16 21 haud dubie inest, quamquam Winstanleius nonnisi λέξις pro ἐξ ἧς attulit. M XIV exhibet πεπλεγμένη δὲ πρᾶξις eique consentiunt G P. Aldus prope ad verum accedens dedit πεπλεγμένη δὲ ἐξ ἧς est.

ἄνευ περιπετείας ἢ ἀναγνωρισμοῦ: quid sit περιπέτεια et ἀναγνωρισμός sequente capite illustratur. forma ἀναγνωρισμὸς ab altera ἀναγνώρισις quae paulo post adhibetur ita differt, ut ἀναγνώρισις actum agnoscendi, ἀναγνωρισμὸς potius agnitionem a poeta propositam designet.

§. 2. ταῦτα δὲ δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ μύθου: ut fabulae implicatae unitas et forma poetica conservetur, peripetia vel agnitio aut ambo ex fabulae compositione sponte prodire debent, et ita quidem prodire, ut tamquam effectus causae appareant. vides idem h. l. postulari, quod paulo ante (c. 9, 10), si fabulis deesset, pro summo vitio poetae notabatur.

CAPVT 11.

Quid sit περιπέτεια *et quid* ἀναγνώρισις *definitur, ac simul quaedam agnitionis species enumerantur.*

§. 1. καθάπερ εἴρηται: haec verba non ita intelligenda sunt, quasi haec peripetiae definitio iam ante prolata sit, sed pertinent ad sola ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολή. nam rerum in tragoedia agendarum duplicem esse posse conversionem significatum erat capite 7 extr. — καὶ τοῦτο δέ, ὥσπερ λέγομεν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ.

ἀναγκαῖον: repetit quae (c. 10, 3) et de peripetia et de agnitione monuerat. itaque verba *καθάπερ εἴρηται* ad remotiorem locum, *ὥσπερ λέγομεν* ad proximum provocant.

ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι, τοὐναντίον ἐποίησεν: respicit Sophoclis Oedipum regem v. 924-1185. quod omisit poetae nomen et hic et §. 2., sane mirum videatur, cum et Aeschylus et Euripides et alii eo nomine tragoedias conscripserint. ponit Sophoclis nomen c. 15, 7., ubi eandem fabulam commemorat. mira dominatur per totum hoc caput consuetudo, ut cum *quater* tragoedia quaedam memoretur, ne semel quidem eius auctor nominetur. pugnat hoc utique contra rationem quam Aristoteles in commemorandis poetarum operibus cum in ceteris suis disputationibus tum in *Rhetoricis* secutus est. itaque haec explicatio aut ab epitomatore quodam insigniter contracta est et decurtata aut exempla ab aliena manu h. l. adscripta sunt. certe exemplis istis lectores Graeci Aristotelis aetate haud aegre caruerint. equidem de operis particula huic capiti (§. 1-5) assignata sic statuo: is qui toti libro miram illam formam partim resecando partim interpolando concinnavit, pleniorem Aristotelis de *περιπετείᾳ* et *ἀναγνωρίσει* disputationem ita in compendium redegit, ut ex generali explicatione nonnisi summa eius fastigia retineret et pro ceteris exempla quaedam reponeret.

καὶ ἐν τῷ Λυγκεῖ ὁ μὲν ἀγόμενος ὡς ἀποθανούμενος, ὁ δὲ Δαναὸς ἀκολουθῶν ὡς ἀποκτενῶν: Lynceus infra c. 18, 1. Theodectis fabula appellatur a personato Aristotele. quae de tragoediae huius argumento utroque loco afferuntur, inde nihil certi elici potest, quo ipso auctor horum exemplorum suspectus fit. id quidem dubitationi haud obnoxium videtur, verba *ὁ μὲν ἀγόμενος ὡς ἀποθανούμενος* de ipso Lynceo accipienda esse, non de Aegypto eius patre vel alio quo. nam hoc si ita se haberet, statim nomen *Δαναὸς* omittendum et post *ὁ μὲν* nihil nisi *ὁ δὲ* ponendum erat. quis sit *puer*, cuius captio c. 18, 1. commemoratur, non constat. quae Tyrwhittus de fabulae argu-

mento coniecit, ea admodum incerta sunt [1]). ἐκ τῶν πεπραγμένων est *ex iis quae in iudicio acta sunt.*

§. 2. εἰς φιλίαν ἢ ἔχθραν: *in amicitiam aut odium*, h. e. ut aut amicitia aut odium inter personas agentes oriatur. — τῶν πρὸς εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν ὡρισμένων: agnitio tragica talis est, ut inde aut amicitia aut odium personarum agentium fiat. ὡρισμένων h. e. *eorum qui* a poeta *ad felicitatem aut infelicitatem destinati sunt.* quippe poeta tragoediam scribens pro arbitrio quodammodo decernit, qui felices et qui infelices fiant.

§. 3. ἔστιν ὅτε, ὥσπερ εἴρηται, συμβαίνει: additur ὥσπερ εἴρηται ad definienda verba ἔστιν ὅτε συμβαίνει, *est cum evenit, ut dictum, adversus ea quae anima carent*, nempe ut fiat pro ignoratione cognitio, sive ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν μεταβολή, et quidem talis mutatio, qua homines ad fortunam aut infortunium destinati se amare aut aversari incipiant. nimirum interdum ex fortuitis rebus homines suam aliorumque condicionem et sortem ita intelligunt, ut inde amicitia aut odium exsistat. ceterum loci lectio dubia est. nam ὅτε deest libris AcBcNa et M omnibus et GPQ. in nonnullis codicibus, ut in GP et M XIV est συμβαίνειν, quod grammatico deberi videtur sustentandae structurae studioso, postquam ὅτε a subsequente ὥσπερ absorptum erat. fortasse ἔστιν ex versu continuo sequente huc temere tractum est, ut Aristoteles scripserit καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα καὶ τὰ τυχόντα, ὥσπερ εἴρηται, συμβαίνει. — καὶ εἰ πέπραγέ τις ἢ μὴ

1) "Ex mera verborum vi coniiceremus ipsum Lyncea ad mortem duci etc. sed infra c. 18, 1. (si modo ad eandem tragoediam respicit, quod satis probabile est) non Lynceus, sed puer aliquis in capitis discrimen videtur venisse. hic autem puer Abas forte erat Lyncei filius. modum quidem quo periit Danaus, nemo veterum (qui scilicet hodie extant) tradidit; sed Hyginus, cuius fabulae ex tragicis saepissime derivatae sunt, mortem eius ab Abante parentibus nuntiatam bis commemoravit, fab. 170 et 273." *Tyrwhittus.*

πέπραγεν, ἔστιν ἀναγνωρίσαι: agnoscere aliquis potest, utrum actionem iam odiosam aut optandam omiserit aut susceperit.

§. 4. *ἢ ἔλεον ἕξει ἢ φόβον*, h. e. sive in alios miserationem sive de ipsis timorem in nobis excitabit. — *οἵων πράξεων*, h. e. *φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν*, actiones quibus miseratio ac timor excitatur.

§. 5. *αἱ μὲν θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον*: talis agnitio inest in Aeschyli Choephoris: Orestes enim sororem Electram noverat, ipse autem se Electrae et verbis et signis quibusdam agnoscendum praebet. — *οἷον ἡ μὲν Ἰφιγένεια τῷ Ὀρέστῃ ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς πέμψεως τῆς ἐπιστολῆς*: ex missa epistola agnoscitur Iphigenia a fratre Oresta in Euripidis *Iphigenia Tauricensi* v. 759-792. mirum rursus est Euripidis nomen reticeri, cum et Aeschylus et Sophocles Iphigeniam (Aulidensem) scripserint, et Polyidus Tauricensem ediderit. conferantur quae ad §. 1. huius capitis a nobis dicta sunt. accedit quod *ἐκ τῆς πέμψεως τῆς ἐπιστολῆς* non vere dictum est: Iphigenia enim illas litteras non mittit sed ipsa tradit. — *ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν ἄλλης ἔδει ἀναγνωρίσεως*. conf. *Iphigen. Tauricens*. v. 811-826.

§. 6. *δύο μὲν οὖν τοῦ μύθου μέρη περὶ ταῦτ' ἐστί, περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις, τρίτον δὲ πάθος*: iam in loca duo admodum spinosa incurrimus (dico hanc §. 6 et totum c. 12), quae si ab Aristotele sunt, ille qui adhuc de poesi optima quaeque docuit, idem falsissima et inutilia puerili explicatione protulit. sed veniamus ad singula. *duae fabulae partes circa haec sunt, tertia autem perpessio*. quid hoc? num vere peripetia et agnitio fabulae (*τοῦ μύθου*) partes esse possunt, cum modo expositum sit peripetiam et agnitionem uni fabulae implexae competere, iisque ipsis differre a simplice implexam? dicat quispiam, at Aristoteles *τὸν μῦθον* dixit *eam fabulam de qua proxime disputavit*, h. e. implexam. si id vel invita lingua concederemus, quid inde sequetur? scilicet *τὸ πάθος* esse unius

implexae fabulae partem, quod falsissimum est. sed vide quaeso quomodo novum illud prioribus adiungatur, *τρίτον δὲ πάθος*. id ita explicari potest, ut hoc tertium *περὶ ταῦτ' εἶναι* dicatur (eo verba ducunt), aut ut idem pro tertia mythi parte venditetur. si prius admittis, absurdum est dicere *πάθος* circa id versari circa quod agnitio et peripetia, si alterum, non minus falsum est docere tres fabulae partes esse peripetiam agnitionem perpessionem, cum duae priores a multis fabulis plane abesse possint, perpessio autem ne pro parte quidem fabulae haberi possit. considera quae sequuntur, *τούτων δὲ περιπέτεια μὲν καὶ ἀναγνώρισις εἴρηται*: scribere debuit *τούτων δὲ περιπέτεια μὲν καὶ ἀναγνώρισις τί ἐστι, εἴρηται* vel *τούτων δὲ περὶ περιπετείας μὲν καὶ ἀναγνωρίσεως εἴρηται*. hoc, *περιπέτεια εἴρηται*, nihil est nisi *peripetiae nomen ante positum est*. denique haec *πάθους* definitio utique caret omni philosophi sagacitate et accuratione elocutionis. restat aliud indicium quo haec admodum suspecta fiant, idque mox afferre placet. accedimus enim ad alterum illum locum Aristotelis gravitate et nomine non minus indignum.

CAPVT 12.

Tragoediae quantitatis ratione inita quattuor partes inveniuntur, prologus episodium exodus choricum. chorici partes sunt parodus et stasimum; accedunt ex scena cantica et commi.

Bene sane factum est quod quae iam sequuntur, quamvis et loco alieno collocata et verbis mirum in modum expressa, ad nostram notitiam pervenerunt: inde enim et melius et plenius quam aliunde discimus, in quas partes antiqui grammatici tragoediam discreverint, discretas quibus nomini-

bus appellaverint. nihilo minus haec, quibus pretium suum derogare nolo, Aristoteli abiudicanda esse censeo. tria sunt quae ut sic statuam mihi suadent. primum egregia illa *fabulae* (τοῦ μύθου) explicatio hisce interiectis absurde interpellatur, neque ullus toto libro locus inveniri potest, ubi haec apte sedem sibi vindicent. scilicet de *fabula* exposuit Aristoteles inde a capite 7. usque ad c. 11, 5., reditque ad eandem c. 13., et ita redit ut in disputatione continuo sequente partes illae c. 12. enumeratae omnino negligantur [1]). itaque haec partium tragoediae enumeratio ineptissimo loco posita est. secundum quo interpolator se prodit signum hoc est, quod nonnisi *nuda nomina* exhibentur, quorum descriptio non ex fine tragoediae proposito, non ex interna eius forma et constitutione, id quod deceret philosophum, sed ex habitu illius externo petitur. *ulna* utitur qui haec scripsit, ulna et norma unice gaudet, id quod alienum est a disputandi ratione Aristoteli probata et a genuinis huiusce operis reliquiis. quo igitur consilio haec doceantur dici nequit, vel potius inane scribenti consilium hoc fuit, edito doctrinae suae specimine curare ut lectores quorundam nominum ad tragoediam pertinentium significationem addiscerent. tertium vero indicium ad detegendum interpolatorem omnium est manifestissimum. quippe homo iste, auctorem suum quantum potuit imitaturus, in enarrationis suae aridissimae initio ponit formulam, cui similes sane multae ad transitum faciendum admissae in libris Aristotelis reperiuntur: μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν· κατὰ δὲ τὸ ποσὸν καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τάδε ἐστί. haec non male. sed cum idem ille propter ingenii sterilitatem nonnisi de externa tragoediae forma perpauca proferre potuisset, statim, scilicet ne parum videretur attulisse, explicationem

---

1) Contra aliquis moneat respici quae hoc capite exponantur infra c. 18, 2. τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα· τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη. sed haec ipsa non esse Aristotelis suo loco ostendetur.

suam ita conclusam exhibuit: μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν, κατὰ δὲ τὸ ποσὸν καὶ εἰς ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, ταῦτ' ἐστίν. nimirum hac formula a se laboriose ac feliciter inventa ita iste gaudebat, ut quo minus brevissimo intervallo bis ea uteretur sibi temperare non posset. ad singula iam accedamus.

§. 1. *μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν*: partes tragoediae prius enumeratas intelligit illas, quae a vero Aristotele c. 6, 7. μέρη, καθ' ἃ ποιά τις ἐστὶν ἡ τραγῳδία, designantur, μῦθος ἤθη λέξις διάνοια ὄψις μελοποιία. Hermannus et qui hunc sequitur Graefenhanius πρότερον εἴπομεν ad proxime praegressa (c. 11, 6), h. e. ad περιπέτειαν et ἀναγνώρισιν et πάθος spectare opinantur. illic vero non *tragoediae* partes sed *fabulae* (τοῦ μύθου), neque cuiusvis fabulae partes sed unius *implexae* a personato auctore enumeratae sunt. ipsum πρότερον huic explicationi repugnat.

κοινὰ μὲν ἁπάντων ταῦτα, ἴδια δὲ τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ κόμμοι. nomen ἁπάντων quo referatur quaerunt ambiguntque interpretes, et iure quidem dum ambigunt, nonnulli δραμάτων supplent, alii *omnes poetas* intelligunt, alii *omnes chori personas*, neque ulla ex his interpretationibus non obnoxia est gravi dubitationi, sed ea culpa non est interpretum sed auctoris obscure vitioseque scribentis. nam *obscure* ille locutus est, quia vocem tam incertam (ἁπάντων) dedit, qua multa et varia consignari possunt, *vitiose*, quia *omnibus* non opposuit *nonnullos* (ἐνίους s. ἔνια) vel aliud pronomen quod *omnibus* apte responderet. mihi verisimile videtur interpolatorem per ἁπάντων *omnia dramata* intelligi voluisse, eisque opposita cogitasse *cantica ex scena* et *planctus* quae non in omnibus reperirentur, sed ne certi quidquam decerni de hac re possit, prohibet obscura negligenter scribentis elocutio. τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς ab actore quodam ex scena, non a choreutis ex orchestra, decantantur. haec cantica, si chorus non respondet, μονῳδίαι vocantur, quibus Euripidem prae ceteris studuisse constat. vid. Aristo-

phan. *Ran.* v. 849. 911. 1330. conf. *Thesmophor.* v. 1077. *Pacis* v. 1012. Photius in lexico: *μονῳδία, ἡ ἀπὸ σκηνῆς ᾠδὴ ἐν τοῖς δράμασι, καὶ μονῳδεῖν τὸ θρηνεῖν· ἐπιεικῶς γὰρ πᾶσαι αἱ ἀπὸ σκηνῆς ᾠδαὶ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ θρῆνοί εἰσι.* idem: *μονῳδία λέγεται, ὅταν εἷς μόνος λέγῃ τὴν ᾠδήν, καὶ οὐχ ὁμοῦ ὁ χορός.* eadem haec paulo aliter disposita Suidas habet s. v. *μονῳδεῖν* et *μονῳδία.* conf. Hesychius s. v. *μονῳδεῖ* et lex. a Bachmanno editum p. 303. de *commis* paulo post dicemus.

§. 2. *ἔστι δὲ πρόλογος μὲν μέρος ὅλον τραγῳδίας τὸ πρὸ χοροῦ παρόδου*: iam incipit ulna sua uti et sic disputare, ut missa interna tragicae poesis natura curet, ne forte quo nomine singulae tragoediarum particulae vocandae sint lectores nesciant. *prologus* est igitur tota tragoediae pars quae posita est ante chori carmen parodicum. nomen *πάροδον* h. l. non de chori in orchestram *ingressu* sed de tragoediae parte quadam intelligendum esse definitio *παρόδου* quae statim sequitur ostendit. Aristophanes tragoediae initium, h. e. primam orationem eius qui primum inducitur, *πρόλογον* appellavit in *Ranis* v. 1119., ubi Euripidem Aeschyli tragoedias exagitantem haec dicere fecit:

καὶ μὴν ἐπ' αὐτοὺς τοὺς προλόγους σοι τρέψομαι,
ὅπως τὸ πρῶτον τῆς τραγῳδίας μέρος
πρώτιστον αὐτοῦ βασανιῶ τοῦ δεξιοῦ.

ibidem cum Aeschylo imperatum esset ut *πρόλογον ἐκ τῆς Ὀρεστείας* recitaret, ille dicto audiens tres versus qui primi sunt in *Choephoris* ac deinde quartum et quinti dimidiam partem ex oratione Orestis protulit. verus Aristoteles in *Rhetoricis* III, 14 init. cuiusvis carminis exordium *πρόλογον* vocat: *τὸ μὲν οὖν προοίμιόν ἐστιν ἀρχὴ λόγου, ὅπερ ἐν ποιήσει πρόλογος καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον· πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσί, καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι.* haec significatio nomini plane convenit: *πρόλογος* enim ea est oratio quae ceteris *prius* admittitur. sed si *ὁ λόγος* opponitur *τῷ μέλει*, prologus ea complectitur quae *ante* chori adventum in scena peraguntur, h. e. quae *prius* dicuntur quam cantus inchoa-

tur. hoc intellectu *πρόλογον* dictum accepit scriptor anonymus apud Küsterum ante comoedias Aristophanis p. XIV (apud Bekkerum p. XII): *πρόλογος τὸ μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ χοροῦ μέρος.* conf. Tzetzae *Versus de tragica poesi* editi a Dübnero in *Museo Rhen. philolog.* vol. IV. p. 403. *πρόλογος μέν ἐστι τὸ μέχρι χοροῦ τῆς εἰσόδου.* nec vero haec significatio multum immutatur, si quando chorus ante adest quam histriones in scenam ingressi sunt, quod factum videmus in Aeschyli *Persis* et *Supplicibus* atque in *Rheso* Euripidis: tum enim *πρόλογος* continet illa quae *ante* a coryphaeo recitantur quam totius chori canticum incipit, quae unius choreutae *recitatio* et *λόγος* et *λέξις* appellari potest. itaque in *Persis* prologus continetur v. 1-64., in *Supplicibus* v. 1-40., in *Rheso* v. 1-22. longius autem in prologo definiendo a significatione vocis *πρόλογος* recessit technicus hic noster, dum quae primam *λέξιν* *totius* chori praecedunt eo nomine complectitur. secundum hanc sententiam dimidia paene *Oedipi Colonei* pars (v. 1-667) ingenti prologo occupatur, sed ea culpa non est praestantissimi poetae: immo in culpa sunt technici notiones suas ex vagis notis componentes. cur *ὅλον μέρος*, non *μέρος* simpliciter, scripserit et hic et paulo post ubi episodium et exodus definitur, id in tali scriptore non curiose quaerendum existimo. fortasse significari voluit prologi ambitum plerumque satis magnum esse, item episodii exodique.

ἐπεισόδιον δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας τὸ μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν: quae ab histrionibus inter duo chori cantica aut inter semet ipsos aut inter ipsos et choreutas peraguntur, *ἐπεισόδιον* efficiunt. nomen inde factum est, quod actorum colloquia nascentis artis tragicae aetate canticis choricis tamquam quoddam alienum vel secundarium interserebantur. *ὅλα μέλη* chori quae circumdant *ἐπεισόδιον*, aut parodus et stasimum aut duo stasima esse possunt. conf. anonymus apud Küsterum l. c. *ἐπεισόδιον τὸ μεταξὺ δύο χορικῶν μελῶν.* Tzetzes l. c. *ἐπεισόδιος δέ ἐστιν . . . λόγος μεταξὺ πλὴν μελῶν χορῶν* (lege *χοροῦ*) *δύο.*

ἔξοδος δὲ μέρος ὅλον τραγῳδίας μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος: accuratius scripsisset *ὅλου χοροῦ μέλος*. in ipsa enim exodo singuli choreutae in *κόμμοις* interdum respondent canticis ab histrionibus ex scena fusis, et minora singulorum choreutarum carmina decantari et anapaesti coryphaei recitari possunt. ceterum vel sic definitio accommodari nequit ad omnes tragoedias, si quidem Aeschyli *Supplices* totius chori cantico concluduntur, et *Eumenides* in fine novi chori carmine instructae sunt. scriptor anonymus (apud Küsterum p. XIV) comoediae exodum a nostro tehnico discedens sic definivit: *ἔξοδος τὸ ἐπὶ τέλει λεγόμενον τοῦ χοροῦ.* huic consentit scholiasta Aristophanis ad *Vespas* v. 270., Pollux IV, 108., Hesychius s. v. *ἐξόδιοι νόμοι.* imperite Tzetzes l. c. vers. 24. *ἡ δ' ἔξοδός τις τυγχάνει χοροῦ λόγος, μεθ' ὃν χοροῖς οὐκ ἔστι τι λέγειν μέλος.*

πάροδος μὲν ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ: si nomen *παρόδου* (Einzug) premis, quae chorus canit vel coryphaeus recitat, dum choreutae in orchestram sive a dextra sive a sinistra parte per apsides ingrediuntur, ea voce consignantur. id fere fecerunt grammatici, ut scholiasta Euripidis ad *Phoeniss.* v. 210 (202): *πάροδος δέ ἐστιν ᾠδὴ χοροῦ βαδίζοντος ᾀδομένη ἅμα τῇ εἰσόδῳ.* item scholiasta Aristophanis ad *Vespas* v. 270., qui coryphaei exhortationem inter chori in orchestram adventum (230-247) enuntiatam *πάροδον* appellavit. alios grammaticorum de *parodo* locos collectos attulit G. C. W. Schneiderus *de Re scenica Atheniensium* pag. 205 sq., quibus iam addendus est I. Tzetzae definitio in *Versibus de tragica poesi* v. 35-42. a Dübnero evulgatis in *Museo Rhen. philologico* t. IV. p. 403. eiusmodi vero parodus multis tragoediis omnino deest, Sophocliis quidem omnibus, excepta Aiace, deest. hoc cum alios tum Pseudo-Aristotelem videtur impulisse, ut aliam definitionem parodi excogitarent. nam hic noster nonnisi *totius* chori primum carmen (*πρώτην λέξιν* iste dixit) nomine parodi intelligi voluit, eodemque intellectu eandem vocem a Plutarcho acceptam fuisse patet ex illius quaestione *an seni sit ge-*

renda res publica c. 3. p. 785 A (IV. I. p. 152. apud Wyttenb.): Σοφοκλῆς δὲ λέγεται μὲν ὑπὸ τῶν υἱῶν παρανοίας δίκην φεύγων ἀναγνῶναι τὴν ἐν Οἰδίποδι τῷ ἐπὶ Κολωνοῦ πάροδον, ἥ ἐστιν ἀρχὴ "εὐίππου (v. 668), ξένε, τᾶσδε χώρας." quae sint huiusce definitionis τῆς παρόδου incommoda, neuter eorum videtur vidisse vel curavisse. iam enim, ut ante notavimus, dimidia fere Oedipi Colonei pars prologus est. porro idem huius fabulae carmen (v. 668 sqq.) non minus pro *stasimo* quam pro *parodo* haberi potest. nam quia omnes chori personae hic demum canere incipiunt, parodus est. sed idem canticum *stasimum* est, quia neque anapaestorum neque trochaeorum systemata admixta sunt. idem dici potest de primo carmine chorico *Oedipi Regis* v. 151-215. aliisque pluribus. — his expositis, dicendum restat cur λέξιν ὅλου χοροῦ h. l. legamus, ubi μέλος exspectamus. hoc ego technico nostro parum caute scribenti excidisse puto, quemadmodum apud Photium et Suidam legimus μονῳδία λέγεται, ὅταν εἷς μόνος λέγῃ τὴν ᾠδήν. conf. Argumentum *Persarum* Aeschyli τῶν δὲ χορῶν τὰ μέν ἐστι παροδικά, ὡς ὅτε λέγει δι' ἣν αἰτίαν πάρεστιν, ὡς τὸ "Τύριον οἶδμα λιποῦσα," h. e. primum carmen choricum Phoenissarum Euripidis v. 202 sqq. Tzetzes l. c. ὅλου χοροῦ λέξις τε πρώτη τυγχάνει· ᾠδὴν ὁ Εὐκλείδης δέ, λέξιν οὐ λέγει. accuratius igitur Euclides locutus est de parodo quam ceteri technici solebant. de iis qui parodum λέξιν et qui ᾠδὴν nominabant, Tzetzes v. 42. monet, et recte monet, ut mihi videtur, ταὐτὸν τάχα λέγοντες ἐν πολλοῖς λόγοις. Hermannus et Müllerus, ille in *Commentariis* ad h. l. pag. 142., hic in *Museo Rhenano philolog.* t. V. p. 362., existimant λέξιν, non ᾠδήν, consulto ab Aristotele positam esse, ne systemata anapaestica [2]), quae ab uno coryphaeo *recitata* esse, non a toto choro cantata, certum est, a parodo excluderentur. sed ita

2) Nobile exemplum anapaestorum ab uno coryphaeo recitatorum et strophis intersertorum praebet parodus *Antigonae* Sophocliae v. 100-161.

auctor personatus sibi ipse non constabit, cum parodum *totius* chori λέξιν esse dicit et nihilo minus unius coryphaei anapaestos recipere voluit, aut ille hoc ignoravit, anapaestos non cani a choro sed recitari a coryphaeo. accedit quod ὅλου χοροῦ λέξις nihil nisi *carmen* esse potest: totus enim chorus numquam loquitur, sed semper canit. hoc recte monuit Tyrwhittus. diligenter et docte, ut solet, Odofr. Müllerus nuper de parodo disputavit in *Museo Rhenano philolog.* t. V. p. 360 sqq., sed virum aequissimum sententiam suam aliqua ex parte immutaturum esse, ubi haec legerit, confido.

στάσιμον δὲ μέλος χοροῦ τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου: τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου eo consilio addita esse puto, ut, si quando stasimo coniuncta essent systemata anapaestica vel trochaica, haec ad ipsum stasimum non pertinere moneretur. sic in Sophoclis *Aiace* post prologum (v. 1-133), dum chorus in orchestram ingreditur, primum sex systemata anapaestica a coryphaeo recitantur (v. 134-171), iisque parodus absolvitur, tum sequitur carmen a choro stante (στάσιμον) decantatum (v. 172 - 200). dum anapaesti illi recitantur, chorus non *stat* sed in orchestrae mediam partem ingreditur. aliud exemplum ex Aeschyli *Agamemnone* petere licet. chorus ingredi orchestram incipit a versu 40., et hinc usque ad v. 103. novem systemata anapaestica a coryphaeo *recitantur*, et haec τὴν πάροδον efficiunt; continuo sequitur *stantis* chori carmen (στάσιμον) a versu 104. usque ad 257. in eiusdem *Supplicibus* statim ab initio chorus ingreditur, quod dum fit, coryphaeus decem systemata anapaestica (v. 1 - 40) *recitat*, quo facto *stantis* chori carmen inchoatur. eiusmodi igitur systemata a carmine chorico excludi technicus voluit. sed idem cur etiam ἄνευ τροχαίου addidit? scilicet τροχερὸς est numerus trochaicus et ad saltandum aptus, non ad *standum*, ideoque cantica ex trochaeis continuis composita ex *stasimis* eximenda putavit. fortasse cogitavit eiusmodi carmina quae apud Aeschylum in *Eumenid.* v. 997-1002. leguntur:

χαίρετ' ἀστικὸς λεώς,
ἴκταρ ἥμενοι Διός,
παρθένου φίλας φίλοι
σωφρονοῦντες ἐν χρόνῳ.
Παλλάδος δ' ὑπὸ πτεροῖς
ὄντας ἅζεται πατήρ.

haec et similia a saltante choro cantata esse dubitari nequit. conf. eiusdem fabulae v. 1014-1020. *Prometh.* v. 415-417. 420-422. Hermannus olim (in *Comment.* ad h. l.) stasima inde dicta putabat, quod carmina essent *perpetua* sive systematis anapaesticis trochaicisve non interrupta, sed hanc sententiam ab ipso iam improbari credo. nam *perpetuus* Graece dicitur non *στάσιμος* sed *συνεχής.* stasima recte tradunt grammatici Graeci dicta esse propterea quod canerentur a *stantibus* choreutis, quamquam modicos ac decoros motus ne ab his quidem carminibus remotos fuisse verisimile videtur. locos grammaticorum de *στασίμοις* exponentium collectos posuit Schneiderus in *Re scenica Atheniensium* p. 207. conf. Odofr. Müllerus ad Aeschyli Eumenides p. 95. illis locis iam accedit Tzetzes l. c. vers. 51 sqq.

ἄλλοι δὲ τὸ στάσιμον χοροῦ φασὶν μέρος (l. *μέλος*)
ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου τῶν μέτρων·
πάλιν ὁ Εὐκλείδης δέ φησιν ὧδέ πως·
ὅταν χορὸς στάς τι κατάρχεται λέγειν.

in versu postremo *λέγειν* negligenter dictum esse pro *ᾄδειν* memineris. Tzetzes illam priorem definitionem et alteram Euclidis non re sed verbis differre pronuntiat (*καὶ ταῦτα πολλοῖς ἐν τελοῦσι τοῖς λόγοις*), et recte pronuntiat, quoniam, dum illa systemata anapaestica recitantur, choreutae in mediam orchestrae partem procedunt, itemque non stantes sed saltantes trochaica systemata decantare solent. itaque *μέλος χοροῦ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου* idem est atque *μέλος ὃ χορευταὶ στάντες ᾄδουσιν.*

κόμμος δὲ θρῆνος κοινὸς χοροῦ καὶ ἀπὸ σκηνῆς: nomen *κόμμοι* inde factum est, quod plerumque unus vel alter canentium sese plangebat doloris ostentandi causa.

mira est huius technici etiam h. l. sive dicendi brevitas sive negligentia. debuit saltem *κόμμος δὲ θρῆνος κοινὸς τοῦ χοροῦ καὶ τῶν ἀπὸ σκηνῆς*, sed articulum saepius hoc capite omisit, ubi verus Aristoteles haud dubie illum positurus erat. de commo absurda quidem Tzetzes attulit, sed quae contemnere nobis non licet, propterea quod ex eius verbis patet, huius technici definitionem ignotam ei non fuisse: scribit igitur l. c. vers. 64 sqq.

οὗτος δ' ὁ κόμμος τοῦ χοροῦ τελῶν μέρος
ὑποκριταῖς ἦν ὡς πολὺ συνηγμένος,
κόμμος δὲ θρήνου πενθικώτερος πλέον.
ὁ θρῆνός ἐστιν ἠρεμέστερον μέλος.
κόμμον πάλιν ἄλλος δέ τις θρῆνον λέγει,
κοινὸν χοροῦ σκηνῆς τε τυγχάνει λέγων.

§. 3. *μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν δεῖ χρῆσθαι, πρότερον εἴπομεν - ταῦτ' ἐστίν*: vide quomodo interpolator, quem hac formula mire delectatum fuisse supra dixi, variandae orationi consuluerit. nimirum modo scripserat *μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆσθαι*, nunc scribit *μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν δεῖ χρῆσθαι*, unde inepta oritur sententia, quasi partibus proxime enumeratis uti nihil cogat. moneo ne quis existimet haec librarii culpa ex initio capitis huc delapsa esse. si hoc factum esset, fideliter repetita forent omnia: nunc vero et variationem illam modo memoratam satisque gravem deprehendimus, et in capitis fine *ταῦτ' ἐστίν* legimus, in initio *τάδε ἐστί*, et recte quidem: *τάδε* enim ad sequentia, *ταῦτ'* ad proxime praegressa refertur. — *εἴπομεν* BcNa et M 14 XIV et G L: *εἴπαμεν* Ac et M 16 21 et Q. Bekkerus *εἴπαμεν* recepit.

CAPUT. 13.

Quae sint consectanda, quae cavenda in fabula tragica componenda, quae sit praeferenda argumenti constitutio disputatur.

Fabulae sive argumenti tragoediae subiecti explicationem paene ad finem capitis undecimi perductam (c. 11, 5) et nondum absolutam interrumpi subito vidimus technici cuiusdam importuno studio, qui Aristoteliae *Poeticae* fragmenta cum conglutinare vellet et supplere, magis etiam perturbavit omnia et Graecarum litterarum historiam et hic et alibi magnis difficultatibus implicuit., sed veri Aristotelis *fabulae* pertractatio modo inepte interpellata hoc capite revocatur et sequente demum concluditur verbis *περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς.* **pergit igitur philosophus exponere quae c. 11, 5. intercisa sunt, pergit explicare argumenti compositionem, eorum habita ratione quae c. 10 et 11. de argumentis simplicibus et implexis, de agnitione et peripetia dicta erant, docetque quid in illis adhibendis fugiendum, quid consectandum sit.**

§. 1. *τὸ τῆς τραγῳδίας ἔργον*: **tragoediae *opus* sive officium est id quod efficere tragoediae propositum est. conf. c. 6, 12.** *οὐ ποιήσει ὃ ἦν τῆς τραγῳδίας ἔργον.* — *ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον τοῖς νῦν εἰρημένοις*: **attende animum, lector benivole. quae sequuntur apte succedunt post c. 11, 5.: sed eadem haec post c. 12. collocata omni vinculo carent.**

§. 2. *ἐπειδὴ οὖν δεῖ-ἀλλὰ πεπλεγμένην*: **haec scribit respiciens quae c. 11. disputaverat. illud tamen, fabulam implexam esse pulcherrimam, non tam demonstravit quam obscure significavit, nisi illa disputatio in brevius ab epitomatore quodam contracta est. conf. *Comment.* ad. c. 18, 5 extr. —** *τοὺς ἐπιεικεῖς ἄνδρας*: **vir** *ἐπιεικής* **is est quem esse decet, h. e. nullis vitiis infectus, et pluribus vir-**

tutibus ornatus. — *οὐ γὰρ φοβερὸν οὐδὲ ἐλεεινὸν τοῦτο, ἀλλὰ μιαρόν ἐστιν*: viri egregie innocentis insignis calamitas in tragoedia repraesentata neque metum neque miserationem nostram potest excitare, propterea quod illam accidere posse primum credere vix sustinemus, tum quod indignatio de eiusmodi casu in nobis orta metum miserationemque opprimere solet. illud enim indignum est ac foedum (*μιαρόν*), ideoque non *misereri* nos facit, sed *indignari*. huius pronuntiati veritatem praeclare perspexit et optime vindicavit Lessingius in *Dramaturgia Hamburgensi* c. 82. — *οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον οὔτε ἐλεεινὸν οὔτε φοβερόν ἐστιν*: ubi improbus ex infelice felix evaserit, neque timor neque miseratio, ne id quidem quod prope ad miserationem accedit, h. e. *τὸ φιλάνθρωπον*, excitari potest.

τὸ μὲν γὰρ φιλάνθρωπον ἔχοι ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις: si vir improbus pro felice factus erit infelix, ne id quidem tragicum videbitur. nam cum ea sit humanissimi cuiusque natura, ut vel scelestissimi hominis calamitate moveatur, miseratio tamen metusque illa re oriri nequeunt. nam ut miseratione afficiamur, requiritur ut innocens sit qui aerumnis conflictatur: *ὁ μὲν (ἔλεος) γάρ περὶ τὸν ἀνάξιόν ἐστι δυστυχοῦντα*. conf. *Rhetor.* II, 8 et 9. nec vero metus emergit, ne nobis idem accidat, cum nemo spectantium vel legentium tam sese improbum esse credat, ut simili poena plecti commereat. — *ἔλεος μὲν περὶ τὸν ἀνάξιον, φόβος δὲ περὶ τὸν ὅμοιον*: mirum sane videtur neminem adhuc vidisse haec orta esse ex nota in margine posita. nimirum additamentum ad sententiam enuntiandam non modo plane supervacaneum est, sed etiam his verbis sublatis ne vestigium quidem obscuritatis exsistit, cum unusquisque Graece mediocriter doctus *ὁ μὲν* referri intelligat ad *ἔλεον* modo positum, alterum autem *ὁ δὲ* ad *φόβον*. copiosius Aristoteles de miseratione metuque disputavit in *Rhetoricis* II, 5 et 8 et 9.

§. 3. *ἔστι δὲ τοιοῦτος - δι' ἁμαρτίαν τινά*: hanc sententiam Aristoteles pronuntiavit tum ob finem tra-

goediae optime a se perspectum, tum ob praeclara tragicae artis Graecorum opera, ex quibus prae ceteris Sophoclias tragoedias videtur respexisse. conferenda sunt quae Lessingius ad hunc locum illustrandum exposuit in opere illo laudatissimo c. 82. — *κακία* improbitas est animo inhaerescens; *μοχθηρία* et *πονηρία* improbis factis alios laedit: *μόχθους* vel *πόνους* aliis hominibus creare solet *ὁ μοχθηρὸς* et *ὁ πονηρός*. — *τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυχίᾳ*: haec non iam ex prioribus necessario consequuntur, sed nova accedunt. homines magni nominis ac felices tragoediae aptiores sunt, propterea quod *περιπέτεια* in talibus admodum illustris contingit. accedit quod multis spectantium facta moresque horum hominum cognita sunt. — *οἷον Οἰδίπους καὶ Θυέστης*: praeter alios quod tres illi Graecae tragoediae principes Oedipi nomine tragoedias scripserunt, ex quibus ad nos pervenit duplex ille Sophoclis Oedipus, quod item Sophocles Thyestae nomine duas, unam Carcinus et Agatho unam evulgavit, id h. l. Aristoteles non respexit, sed Oedipum et Thyestam tamquam personas a mythica historia oblatas tragoediaeque aptas designavit.

§. 4. *ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον ἢ διπλοῦν*: hoc cum pronuntiat, libri sui locum c. 8. pertractatum lectoribus in mentibus haerere recentem existimat, iisque nititur quae de unitate fabulae illic exposita sunt. *μῦθος ἁπλοῦς* dum opponitur *τῷ διπλῷ* alio intellectu accipiendus est quam c. 10., ubi idem contrarius est *τῷ πεπλεγμένῳ*. *ἁπλοῦν μῦθον* nunc eum dicit, in quo est simplex transitus aut ex aerumnis ad res secundas aut ex rebus secundis ad labores, eumque esse meliorem contendit quam *duplicem*, in quo miseri pro felicibus simulque qui felices miseri ostenduntur. conf. infra §. 7. — *ὥσπερ τινές φασιν*: hi sunt qui ante Aristotelem de re scenica scripserant, quique duplicem praestare simplici fabulae docuerant. eosdem tangit §. 7. conf. *Comment.* ad c. 9, 8.

καὶ μεταβάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυ-

χίας ἀλλὰ τοὐναντίον ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν: nempe ex tali in res adversas conversione facilius τὸ φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν oritur. ceterum non obliviscendum est philosophum loqui h. l. de tragoedia pulcherrima et omnium optima, ut ex his verbis colligi haud liceat felicem tragoediae eventum, qualis est Philoctetae et Iphigeniae Tauricensis, ab illo prorsus improbari. secus id esse vel ex fine c. 7. et ex c. 11. §. 4. liquet. — ἢ οἷον εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον ἢ χείρονος: aut eius qui descriptus est paulo ante (§. 2), aut eius qui probitate magis quam improbitate excellit.

§. 5. τοὺς τυχόντας μύθους ἀπηρίθμουν: *fabulas forte oblatas decantabant.* ἀπηρίθμουν cum fastu quodam dictum est. ceterum ex his verbis ne colligas Aristotelem antiquis tragicis poetis praetulisse novos. ille enim nihil nisi hoc dicit, in *eligendis fabulis* novos tragoediarum scriptores, usu scilicet edoctos, cautius agere et prudentius. — ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν τέχνην καλλίστη τραγῳδία: tragoediam quam hactenus descripsit artis legibus maxime respondere, h. e. ita factam esse ut finem huic generi poesis propositum ceteris facilius assequatur, dum monet, prudenter adiungit κατὰ τὴν τέχνην. nam etiam ea tragoedia, cuius fabula ad artis leges bene constituta est, aliis vitiis inquinata potest esse unde fiat deterrima.

§. 6. διὸ καὶ οἱ Εὐριπίδῃ ἐγκαλοῦντες τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνουσιν: τὸ αὐτὸ pertinet ad ἐγκαλοῦντες, non ad ἁμαρτάνουσιν: *qui Euripidi id ipsum vitio vertunt.* Reizius αὐτοὶ scribendum coniecit et Hermanno adprobavit. — καὶ ὁ Εὐριπίδης - φαίνεται. nihil nisi tristis exitus tragoediarum Euripidearum laudatur. etiamsi una aliqua Euripidis virtus candide agnoscatur, multa tamen eius vitia auctorem nostrum haud latuisse monuit interiectis εἰ καὶ τα ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ. reprehenditur Euripides infra c. 15, 5. et c. 18, 7. item in *Ethicis Nic.* III, 1. p. 1110 a 27. καὶ γὰρ τὸν Εὐριπίδου Ἀλκμαίωνα γελοῖα φαίνεται τὰ ἀναγκάσαντα μητροκτονῆσαι.

§. 7. *καθάπερ ἡ Ὀδύσσεια*: mirum est pro exemplo citari *Odysseam*, ubi de argumentis tragicis, non de epicis, disputatur; quo accedit quod ipsum hoc additamentum *post* *καὶ τελευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσιν*, non *ante* ponendum erat. *καθάπερ ἡ Ὀδ.* est glossa ad verba modo transcripta primo in margine posita et deinde in alienum contextus locum admissa. in fine Odysseae improbi (proci) trucidantur, Ulixes cum suis et amicis imperium recuperat. Aristotelis lectores in re manifesta exemplis supersedere poterant.

διὰ τὴν τῶν θεάτρων ἀσθένειαν: sententiam esse similem illi, quam Aristoteles in *Rhetoricis* III, 1. p. 1404 a 8. *διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν* enuntiavit, dubitari nequit: sed id sane dubium est, an *τὰ θέατρα* numero plurali pro *τοῖς θεαταῖς* dicere liceat. nam si *τὸ θέατρον* et bene et saepe (vid. Aristoph. *Acharn.* 629. *Equit.* 233. 508. 1318. *Pac.* 735. Plato *Convic.* p. 194 A. Pseudo-Aristoteles infra c. 16, 7) pro *θεαταῖς* dicitur, inde tamen non consequitur etiam *τὰ θέατρα* eodem intellectu poni posse. itaque *θεατῶν* scribendum existimo. *τὰ θέατρα* cuiuscumque generis spectacula denotant, ut apud Plutarchum *An seni sit gerenda res publ.* c. 24. p. 795 D (tom. IV. p. 192. ed. Wyttenb.), ubi Euripides Timotheum dithyramborum scriptorem consolatur, *ὡς ὀλίγου χρόνου τῶν θεάτρων ὑπ᾽ αὐτῷ γενησομένων*.

§. 8. *ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἡδονή*: voluptas quae ex felice tragoediae eventu redundat, ea non ex tragoedia exit qua tragoedia est. quae sequuntur *ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας οἰκεία* cet. praecipue spectant *mediam* comoediam. in *antiqua* comoedia non inauditum erat et insolens, si fabula in tristem finem desineret, ut desinunt *Nubes* Aristophanis et desinebant eiusdem *Babylonii* et *Daetalenses*. conf. Fritzschii *de Daetalensibus Aristophanis Commentatio* p. 133.

CAPVT 14.

Miseranda timendaque rectius excitantur factorum serie solerter instituta et conformata quam tristibus casibus in scena ante oculos spectatorum propositis. timor et miseratio quattuor modis ex rerum connexu nasci solent.

Rerum in tragoedia gerendarum compositionem (τὸν μῦθον) amplius explicaturus, primum monet hoc tragoediae officium nulla alia re satis compensari posse, neque spectaculis quibusdam hominum oculos mentesque percellentibus neque portentis rudes animos tenentibus, deinde pergit exsequi, quot modis quod miserandum et timendum ex rerum complexione oriatur.

§. 1. ἔστι μὲν οὖν - ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι: ἐκ τῆς ὄψεως est *ex adspectu* eorum quae tristia in scena peraguntur, veluti caedes et vulnera et dolores, praeterea homines olim felices et clari sed iam depressi laboribus et squalore sordeque insignes. ὄψις et hic et paulo post non tragoediae *pars* est, ut c. 6, 4 et 7., sed solito suo munere fungitur. — δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾶν - ἐκ τῶν συμβαινόντων: qui dum agitur tragoedia oculis non utitur vel uti nequit, sed unis auribus quae fiunt percipit, is etiam timere debet et miseratione tangi, si poeta officio suo bene functus est. cave credas verum Aristotelem illud dicere voluisse, quod falsus bis monuit, semel c. 6, 19., iterum c. 26, 3., scilicet tragoediae vim etiam *legendo* apparere: immo cogitat aliquem qui dum datur fabula non nisi *auribus* quae fiunt (τὸν ἀκούοντα τὰ πράγματα γινόμενα) excipiat. conf. *Comment.* ad. c. 6, 19.

§. 2. τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν ἀτεχνότερον καὶ χορηγίας δεόμενόν ἐστιν: non dedit ἀγῶνος καὶ ὑποκριτῶν, neque dare id potuit, quia fabulam *legendam* et *spectandam* secum componere non vo-

luit, sed eam quae molesto ac pretioso apparatu indiget coniunxit cum ea quae illo adeo non eget, ut audire res eius argumento consertas sufficiat. itaque posuit *χορηγίας δεόμενον*, non *ἀγῶνος καὶ ὑποκριτῶν*: choragia enim cum in fabula agenda magni pretii constaret, cumque a chorago ad orchestram condecorandam et ad chorum conducendum, instituendum, ornandum multo maiores impensae faciendae essent, quam a civitate ad scenam instruendam et actores conducendos, *χορηγίαν* generatim pro *pretioso et operoso apparatu* et apte dici posse et eo intellectu h. l. accipiendam esse manifestum est. — ceterum lectori animum attendenti liquebit scriptorem personatum, quem c. 6, 19. deprehendimus, ex hoc loco sapientiam suam hausisse, sed eundem auctoris sui sententiam non recte accepisse. Aristoteles enim dicit, si quis ad excitandam miserationem et timorem, nimium miserando quodam personarum agentium habitu tristique condicione oculis exposita utatur, id esse *ἀτεχνότερον καὶ χορηγίας δεόμενον*. hoc sane prudenter et modice dictum. quid inde imitator fecit? is omnem modum excedens, ut solent imitatores exaggerare, pronuntiavit (c. 6, 19) totam *ὄψιν*, h. e. totam actionem oculis excipiendam, *ἀτεχνότατον* esse ac minime propriam artis poeticae, et hoc dicere sustinuit, quamvis verus Aristoteles paulo ante (c. 6, 4) monuisset *ὄψιν* esse *necessariam* tragoediae partem.

ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον: qui nonnisi miras imagines, ad praestringendos scilicet spectantium oculos, consectantur, veluti Gigantes et Titanes et Cyclopes, vel insolitos casus, ut sereno caelo fulminum fulgores et tonitruum fragores, illi ad delectandos spectatores non tragoediae vi utuntur, sed artificia quaedam adhibent quae ab arte tragica plane aliena videntur. ex eiusmodi fabulis licet voluptatem aliquam percipiamus, ea tamen non ex ipsa tragoedia manavit: delectatio enim tragoediae propria proficiscitur a miseratione et timore.

§. 3. *τὸν ποιητὴν* esse poetam tragicum ex contextu verborum liquet. — *τοῦτο ἐμποιητέον*: τοῦτο est τὸ

ἐλεεινὸν καὶ τὸ φοβερόν. — ποῖα οὖν δεινὰ ἢ ποῖα οἰκτρὰ φαίνεται τῶν συμπιπτόντων, λάβωμεν: ut sententiam ab Aristotele in sequentibus enuntiatam recte intelligamus, attendere debemus ad verbum φαίνεται, quod non idem est ac δοκεῖν, sed *apparere* et in *oculos incurrere.* itaque statim ea timenda et miseranda intelligit, quibus extemplo et facile omnes commoventur. non omnes tragoedias a se comprehendi, ne bonas quidem omnes, ipse ignorare non potuit. λάβωμεν sanum esse vix credo. sententia quamquam manifesta est, tamen difficile est ad indicandum quod verbum ab initio h. l. positum fuerit. aptum erat λέγωμεν, δείξωμεν, εἴπωμεν, alia.

§. 4. ἂν μὲν οὖν ἐχθρὸς — μέλλων δείκνυσι: hinc discimus miserationem spectantium ex Aristotelis sententia pertinere ad primariam tragoediae personam, certe ad eam quae peragit facinus, non ad eam quae perpetitur: nam etiamsi eius qui occidit inimicum inimicus non miseremur, illum tamen qui occiditur miseratione complecti possumus, sed id philosophus minus spectavit et curavit, immo nonnisi obiter significavit verbis πλὴν κατ' αὐτὸ τὸ πάθος. iam ubi inimicus inimicum interficit, is sponte inimicoque animo indulgens hoc facit, ut cum innocens esse non possit, nostra in illum miseratio non commoveatur. neque timor in nobis exoritur ne simile quidquam admittamus: nemo enim tam vecordem et nefarium se putat esse, ut propter inimicitias inimicum suum occidat. — οὐδ' ἂν μηδετέρως ἔχοντες: si is qui neque odit neque diligit aliquem tollit, id facinus fere aut iure commissum est, aut incredibile videtur. illud spectator non improbat, hoc incredulus odit.

§. 5. τοὺς μὲν οὖν παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ ἔστιν κτλ. traditas fabulas *solvere*, h. e. plane invertere, quamquam non licet, poeta tamen immutare et ad propositum sibi finem adaptare adeo debet. aliter sensit falsus Aristoteles. vid. c. 25, 7.

§. 6. καθάπερ καὶ Εὐριπίδης τὴν Μήδειαν: adiectum καὶ indicio est Euripidem in novis tragoediarum

scriptoribus referri. Medeae versus significantur 1236–1250 et 1271–1292. — τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος: facinus ab Oedipo in Sophoclis Oedipo rege agnitum, hoc est caedes patris Laii a se perpetrata, pluribus annis ante illud tempus cuius casus in ea fabula explicantur, commissum erat. hoc est illud quod ἔξω τοῦ δράματος Aristoteles vocavit. — οἷος ὁ Ἀλκμαίων ὁ Ἀστυδάμαντος: Astydamas tragicus Eriphylam in ipsa fabula trucidari facit a filio Alcmaeone matrem illam esse nesciente. eodem nomine tragoediae Sophoclis et Euripidis duae olim exstiterunt: ex Euripideis una inscripta erat Ἀλκμαίων ὁ διὰ Ψωφῖδος, altera ὁ διὰ Κορίνθου. tragoediae Sophocliae tria frustula, Euripidearum plura attulit Dindorfius in Ἀποσπασματίοις Poetarum scenicorum Gr. p. 33 et 77.

ὁ Τηλέγονος ὁ ἐν τῷ Τραυματίᾳ Ὀδυσσεῖ: fortasse Aristoteli de vero huius tragoediae auctore non satis constitit, ideoque eam cognomine definire maluit quam auctorem non satis certum proferre. Athenaeus pluribus saeculis post aut certius hanc rem exploraverat aut minus ille quam Aristoteles cautum se praestitit: scribit enim XIII. p. 562 F., ubi de *Chaeremone* agit, ὁ δὲ αὐτὸς ποιητὴς καὶ περὶ τῶν ἐρώντων ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Τραυματίᾳ φησὶν οὕτως cet. idem XIII. p. 608 E. Ulixem Chaeremonis tragoediam commemorat, unde liquet ab hoc *vulneratum Ulixem* ad Chaeremonem auctorem relatum esse. forsitan Athenaeus priore loco scripserit ἐν τῷ Ὀδυσσεῖ τῷ ἐπιγραφομένῳ Τραυματίᾳ.

§. 7. καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλως: *praeter haec non licet aliter* facere illum quem poeta in scenam tragicam produxit. statim quidem quattuor agendi modos enumerat, non tres, sed ex his quartum continuo ex tragoedia prorsus relegavit.

διόπερ οὐδεὶς ὁ Αἵμων: haec ab interpolatore quodam inserta esse recte pronuntiavit Gruppius [1]) in *Ariadna*

1) Gruppius etiam voces ἀπαθὴς γάρ pro suppositiciis habet, sed

p. 356., nisi quod vera argumenta falsis commiscuit. vere ille monuit hanc sententiam moleste inferri, neque esse quo commendetur, immo Sophoclem sine iusta causa vituperari; itemque recte observavit inepte dici οὐδεὶς ποιεῖ, εἰ μὴ ὀλιγάκις, articulumque ante Ἀντιγόνῃ omitti praeter consuetudinem Aristoteliam. fallitur cum in vitiosae dictionis indiciis numerat οἶος pro οἷον; οἶος enim nihil est nisi vitium editionis Bekkerianae maioris ab ipso editore in minore correctum; falsum est quod affirmavit, οὐδεὶς ποιεῖ de poeta dici et mire ad Haemonem continuo referri: immo ποιεῖ dictum est de persona a tragico poeta induta, apteque statim de Haemone facinus in patrem commissuro dici potest. equidem addendum puto hoc, non modo Sophoclis Antigonam exstitisse, sed etiam Euripideam. verus igitur Aristoteles Sophoclis nomen non omisisset, si ipse illum Antigonae locum ab interpolatore significatum (v. 1216-1219 ed. Herm.) pro exemplo attulisset, ut non omisit in *Rhetoricis* I, 13 init. I, 15 init. III, 16. p. 1417 a 28 et b 19. III, 17. p. 1418 b 31. porro Aristoteles de eiusmodi facinoribus loquitur, unde totius tragoediae habitus et forma pendet: tale autem non est Haemonis. dignus esset Sophocles hac vituperatione, si Creon post multas minas nulla poena Antigonam affecisset. quae ad Sophoclem aut defendendum ab hac reprehensione aut incusandum a viris doctis in utramque partem disputata sunt, ea hoc quidem loco commemorare iam nihil attinet.

§. 8. ἀγνοοῦντα μὲν πρᾶξαι, πράξαντα δὲ ἀναγνωρίσαι: facinoris quod in hunc modum perpatratum et postea agnitum sit tria exempla paulo ante (§. 6) posita erant: item tria exempla deinceps afferuntur ad illustrandam tertiam facinoris committendi et agnoscendi rationem, ubi aliquis in eo est ut nefandum quoddam committat, sed ante quam facit rei atrocitatem agnoscit.

---

ego sine certis argumentis nihil in hoc libro Aristoteli subtrahere sustineo.

§. 9. κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον: ex iis tragoediis quae statim pro exemplis nominantur cum primam et secundam felici exitu fuisse certum sit, eandemque tertiae rationem fuisse admodum verisimile videatur, Aristotelem hoc loco ante a se dictis (c. 13, 4), ubi felicem tragoediae exitum infelici postponit, repugnare crediderunt. sed Lessingius in *Dramaturgia Hamburgensi* c. 38. apte monuit, non eam esse philosophi sententiam, ut ex agnitione totius fabulae pretium definiatur, immo tragoediam vel optima agnitione ornatam, nisi alia accedant, satis esse vilem ac tenuem. hoc vere. sed quod idem addit, nihil obstare quo minus in hoc genere agnitionis tragoedia tristi exitu concludatur, id quomodo salva unitatis lege fieri posset, neque explicuit neque explicare potuerit.

οἷον ἐν τῷ Κρεσφόντῃ: huius tragoediae auctorem reticeri et earum quae deinceps et c. 15, 5. nominantur, id mirum est et repugnat consuetudini ex aliis Aristotelis operibus cognitae. mihi duobus modis hoc explicari posse videtur. aut finis huiusce capitis (§. 9-11) et totum caput 15. ab interpolatore qui hanc libri formam concinnavit in brevius contracta sunt, cum iste et alia et fabularum laudatarum auctorem tamquam supervacanea omitteret, aut ipse Aristoteles Cresphontem auctoris nomine suppresso memorare sibi licere putavit, quoniam *unus Euripides* eo nomine tragoediam scripsisset, idemque sibi licere in Iphigenia et Hella, cum Euripides semel legentibus in memoriam vocatus esset, existimavit. eadem ratione defendi vel excusari quodammodo potest, quod c. 15, 5. quattuor Euripidis tragoediae commemorantur, cum primo loco ea posita esset, quo titulo nemo praeter Euripidem tragoediam evulgasset. quamquam, ingenue fateor, haec altera sive explicandi sive excusandi auctoris ratio parum mihi placet: nam vel illud, et Cresphontem nonnisi Euripideam et Orestem nonnisi Euripideam fabulam apud veteres exstitisse, quamquam verisimile est, nullo tamen argumento satis certo constat. — de fabula subiecta Euripidis Cresphonti, cuius duodeviginti fragmenta restant, copiose

disputavit Lessingius in *Dramaturgia Hamb.* c. 37. et 40., hausisse sua ex Hygini fabulis 127 et 184., ex Plutarchi *de esu carnium* orat. II. c. 5. p. 998 E.

καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν: scriptoris menti obversatus est locus Iphigeniae Tauricensis v. 600-830. — καὶ ἐν τῇ Ἕλλῃ: hanc fabulam aliunde non cognovimus. quae de filio matrem inimicis tradituro inde memorantur, ea *Antiopae* Euripideae apte inesse potuerunt, cuius tragoediae nomen huic ignoto substitui voluit Valckenarius. in *Diatribe Eurip.* p. 58-60. — ὅπερ πάλαι εἴρηται: dictum hoc erat c. 13, 5.

§. 11. περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως: iam concludit disputationem bonae frugis plenissimam, quam ad *fabulae* (τοῦ μύθου) tragicae naturam et rationem illustrandam inde a 7. capite inchoaverat.

CAPVT 15.

Quae in exprimendis moribus personarum agentium tragico poetae observanda sint, quae fugienda docetur.

Mores hominum in tragoedia agentium proximo post *fabulam* loco cum supra (c. 6, 14) collocati essent, nemo quidem mirabitur post absolutam fabulae explicationem auctorem adgredi ad morum pertractationem, sed id mirum videbitur unicuique attento animo totum librum perlegenti, ab hoc loco nimium languescere argumenti propositi expositionem, adeo ut modo nonnisi disiecta membra summi philosophi et prudentissimi hominis agnoscere videamur, modo virum ineptum et sola doctrina superbientem intueamur. prius illud cadit in disputationem quae c. 15. continetur. de moribus enim tragoediae pauca quaedam et ieiuna digitis enumerantur adiectis quibusdam non contemnendis observationibus. sed tam arida et tenuis est haec expositio, ut qui eam antecedenti

comparaverit, vix Aristotele dignum indicare possit. num igitur pro suppositicia habenda est? non puto: nam quae interpolator ille a nobis saepe per hunc librum deprehensus inseruit, ea tot indiciis coarguuntur, ut haec de moribus dicta isti tribuere non possim. itaque sic statuo, Aristotelis de *moribus* disputationem ab isto interpolatore in epitomam redactam et nonnullis in locis mutatam ad nos pervenisse.

§. 1. ὅπως χρηστὰ ᾖ: hoc praeceptum consequitur ex illis quae c. 13, 1–4. exposita leguntur: conf. c. 2 extr. ceterum is cuius probi mores sunt minoribus nihilo minus vitiis obnoxius esse et magnis erroribus constrictus teneri potest. — ὥσπερ ἐλέχθη: epitomator idemque interpolator ad sua ipsius (c. 6, 17) bona ante exprompta provocat. — χρηστὸν δ' ἐὰν χρηστήν: quod ante χρηστὸν plerique codices ἦ vel ᾖ addunt, id ex proximo versu (χρηστὰ ᾖ) huc delatum est. in editionibus praeterea legimus φαῦλον μὲν ἐὰν φαύλην, sed hoc additamentum abest ab $A^c B^c N^a$ et M omnibus et L P Q, neque adesse oportet, cum dicenti nihil propositum sit, nisi ut quos intelligat *bonos mores* indicet. melius adeo et facilius sequentia sic succedunt. nam cum scribit ἔστι δὲ ἐν ἑκάστῳ γένει, ad ἔστι intelligendum est χρηστὸν ἦθος, idque fieri commode potest, si sola illa χρηστὸν δ' ἐὰν χρηστήν praecesserunt.

καίτοι γε ἴσως - φαῦλόν ἐστιν: genus muliebre virili comparatum sequius est et deterius, et servorum genus cum liberis et ingenuis collatum omnino vile est, sed in suo genere unusquisque bene moratus esse ac studere rebus honestis potest. mira haec nobis videri solent, sed Aristotelis non minus severum de feminis iudicium legimus in eius *Historia animalium* IX, 1. p. 608 b 8–15.

§. 2. δεύτερον δὲ τὰ ἁρμόττοντα: secundum praeceptum est ut poeta personis productis aptos mores affingat, de quibus praeclare agit Horatius in *Arte poetica* v. 114–124. haec Aristotelia nimium ieiuna et subobscura sunt et inepta brevitate laborant. offendit τὰ ἁρμόττοντα ubi τὸ

ἁρμόττον exspectamus, offendit etiam τὸ ἦθος ubi τε ἦθος vel simile quoddam desideramus: sed haec epitomatori sinistre contrahenti genuinam disputationem imputanda puto.

§. 3. τρίτον δὲ τὸ ὅμοιον· ὥσπερ εἴρηται: in his neque vola neque vestigium est ingenii Aristotelii. tertium quod poeta in moribus depingendis observare debeat, esse *simile* (τὸ ὅμοιον), *idque aliud esse quam bonos mores et aptos fingere, ut dictum.* quae est illa comparatio, qua "simile" et "bonos aptosque mores" componuntur? quae definitio, qua "simile" aliud esse quam "bonos aptosque mores fingere" declaratur? quid tandem isto ὥσπερ εἴρηται faciemus? num interpolator haec inseruit? fortasse ita est: sed uncis tamen illa includere nolui, quoniam epitomator bonam quandam Aristotelis sententiam male reddidisse videtur, et sententiam quidem ipsam quae subsequitur (§. 6), χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν . . . ἀεὶ ζητεῖν ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἢ τὸ εἰκός. qui haec sive inseruit sive brevioribus et minus aptis verbis reddidit, sua ne ipse quidem videtur intellexisse. nam exemplis continuo sequentibus non *quattuor* sed *tria* tantummodo morum vitia notantur, ut statim videbimus. iam non mirabimur hunc locum ab interpretibus varie acceptum esse. Victorius *similes mores* eos intelligit qui non abhorreant a moribus eius aetatis, unde homines in scenam producuntur, h. e. congruentes cum historia sive vera sive fabulosa. sed quis eiusmodi mores simpliciter ὁμοίους appellaverit? nec vero omnes omnium tragoediarum personae ex historia repetuntur, neque mores cuiusvis temporis ubique a poeta religiose observandi sunt ac reddendi, immo nonnulla in moribus immutare ille et ad consilium suum accommodare debet. conf. c. 14, 5. Hermannus τὸ ὅμοιον cum explicat οἷα ἂν γένοιτο, ego ei ita consentio, ut haec fere dicere voluisse epitomatorem statuam, h. e. sententiam ipsius Aristotelis hanc fuisse, sed ab homine parum diligente corruptam et obscuratam esse.

§. 4. τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλόν: conf. Horatii in *Arte poetica* praeceptum v. 119. *sibi convenientia finge*, et praecipue v. 125.

si quid inexpertum scenae committis et audes
personam formare novam, servetur ad imum
qualis ab incepto processerit et sibi constet.

ὁ τὴν μίμησιν παρέχων est persona in scenam inducta. ea si prae se fert inconstantiam (τοιοῦτον ἦθος ὑποτιθείς, tragoediae scilicet sive poetae tragoediam scripturo), poeta tamen in depingenda inconstantia constantiam sequi debet, h. e. qui semel inconstans processit, talis usque ad imum servandus est. hoc est ὁμαλῶς ἀνώμαλος εἶναι. acuta sane observatio et Aristotelis persona non indigna.

§. 5. ἔστι δὲ παράδειγμα κτλ. tria morum pingendorum praecepta illustrare ita pergit, ut quomodo peccatum sit in primum et tertium singulis exemplis, et quomodo id *quod aptum* (τὸ ἁρμόττον) non servatum sit, duobus exemplis demonstret. πονηροῦ ἤθους (quod contrarium τῷ χρηστῷ) exemplar Menelaus est qualem Euripides in Oreste monstravit; τὸ ἁρμόττον violavit Euripides cum in Scylla lamentationem Ulixis et in Melanippa orationem minime convenientem puellae inseruit; inconstantiae vitium deprehenditur in Euripidis Iphigenia Aulidensi. Euripidis nomen epitomator brevitati nimium studens omisit. de singulis ordine dicam. *Μενέλαος ὁ ἐν τῷ Ὀρέστῃ*: primum illud praeceptum quo commendatur tragico poetae, ut χρηστὰ ἤθη fingat, Euripides in tragoedia Oreste violavit, cum Menelaum inconstantia foedum atque improbum finxit, eoque magis violavit quod neque argumenti illius natura neque fabulosae historiae traditione cogebatur (hoc est illud μὴ ἀναγκαῖον), sed civibus suis Laconas aversantibus gratificaturus Menelaum Laconem talem descripsit. conf. Marklandius ad Euripidis *Iphigen. Aulid.* v. 304. qui argumentum Orestae conscripsit monet: τὸ δρᾶμα τῶν ἐπὶ σκηνῆς εὐδοκιμούντων, χείριστον δὲ τοῖς ἤθεσιν· πλὴν γὰρ Πυλάδου πάντες φαῦλοι ἦσαν. — *θρῆνος Ὀδυσσέως ἐν τῇ Σκύλλῃ*: transit ad peccata in alterum praeceptum commissa. Scyllam nonnisi ex hoc loco et ex c. 26 init. cognovimus. Euripidis fabulam fuisse inde discimus quod media inter Euripideas af-

fertur, quem Satyrum fuisse vir in his litteris versatissimus, Welckerus noster, mox demonstrabit. — καὶ ἡ τῆς Μελανίππης ῥῆσις: Melanippam Euripidis tragoediam saepe scriptores antiqui respiciunt, ac fragmenta non pauca inde servata sunt. inerat mira et arguta puellae Melanippae ad patrem oratio. illa enim cum geminum partum a Neptuno compressa edidisset et in patris stabulis clam exposuisset, ille autem infantulos tamquam monstra ex bubus nata comburere pararet, filia ex placitis Anaxagorae probare studuit, pueros quamvis ex bubus natos non pro monstris habendos esse; item multa alia attulit quibus patri interimendorum puerorum consilium dissuaderet. vid. Dionysii Halic. Rhetor. apud Reiskium vol. V. pag. 300 et 355. propter disputationis subtilitatem ea fabula *Μελανίππη ἡ σοφή* vocabatur. quemadmodum lamentatio non decet Ulixem virum fortem, sic oratio tam subtilis et parum verecunda non convenit virgini tantis difficultatibus impeditae. sane et illud epitomatorem sapit quod *ῥῆσις Μελανίππης* tam nude pro exemplo ponitur. — *ἡ ἐν Αὐλίδι Ἰφιγένεια*: constantiae in moribus observandae praeceptum egressus est Euripides in *Iphigenia Aulidensi*. nimirum non hoc reprehenditur quod Iphigenia vitam sibi a patre primo supplex deprecatur ac mox rerum condicionem perspiciens mactandam sese offert, sed id recte me iudice vituperatur, quod eadem virgo quae v. 1211-1252. abiecte et humiliter flendo ne immoletur precatur, quaeque adeo ad inhonesta et turpia illa descendit,

> *τὸ φῶς τόδ' ἀνθρώποισιν ἥδιστον βλέπειν,*
> *τὰ νέρθε δ' οὐδέν· μαίνεται δ' ὃς εὔχεται*
> *θανεῖν. κακῶς ζῆν κρεῖσσον ἢ θανεῖν καλῶς,*

quod eadem non multo post (v. 1368-1401) prorsus conversa et tamquam virago fortissima procedit. frustra non Euripidem sed Chaeremonem a se pro auctore fabulae habitum defendere atque hanc reprehensionem diluere conatus est Gruppius in *Ariadna* p. 487 sqq. et 498 sqq. idem totum hunc locum (§. 5) additamentum esse ab aliena manu insertum

opinatum. vid. p. [illegible] seqq. hoc si verum esset, tria alia exempla (§. 7) pro insertis maiore etiam iure habenda essent. sed hisce sublatis de moribus disputatio adeo quasi marcescit et vanescit, ut paucula quaedam frusta remaneant: sed cum eadem bonas observationes et pro illo interpolatore nimis egregias contineat, hunc de moribus locum ab illo non scriptum, sed insigniter decurtatum et prave dispositum esse coniicere praestat. illud bene monuit Gruppius, ipsum Aristotelem Iphigeniam Euripideam non tam nude designaturum fuisse, cum et Sophocles et Aeschylus Iphigeniam docuerint, et Polyidus sophista eodem nomine tragoediam evulgaverit. vid. infra c. 16, 6 et c. 17, 2. sed haec et alia in quibus offendit Gruppius, cur ita se habeant ex nostra ratione liquet.

§. 6. χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν γίνεσθαι, ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἢ τὸ εἰκός: hoc quartum esse praeceptum, tragoediarum scriptori in moribus effingendis probe observandum ab Aristotele propositum, ego existimo: sed epitomatorem cum hoc fugisset, et iste mancam esse disputationem credidisset, illas de τῷ ὁμοίῳ nugas (§. 3) suo iudicio inseruit, ut non tria sed quattuor enumerasse videretur. praecipit igitur Aristoteles poetae tragico, ut is in moribus describendis anquirat quod verisimile sit vel necessarium. hoc ipsum fit cum unusquisque agentium pro moribus suis et loquitur et agit, cumque ea accidunt, quae ex moribus illis aut semper aut plerumque consequuntur.

§. 7. φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις συμβαίνειν: si quis fingit quae ex moribus hominum in scenam adductorum aut probabiliter aut necessario eveniant, fabularum quas pertractavit solutio ex ipsis procedit, neque opus est ut ea externis quibusdam instrumentis efficiatur. sed qui deum ex machina quem vocant adhibet vel deos agere facit quae hominum sunt, is hoc praeceptum violare solet. ad hoc illustrandum quae sequuntur exempla, ex Euripide et Homero petita luculente epitomatorem demonstrant, dico illa καὶ μὴ ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ ἀπὸ μηχανῆς καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι

τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν, quod statim ostendam ubi verba ipsa explicavero. hoc igitur reprehendit philosophus quod Medea Euripidea *solari curru* (*μηχανῇ*) Corinthum instasque scelerum poenas incolumis aufugit (v. 1320 sqq.), ut poeta *τὸ ἀναγκαῖον* vel *τὸ εἰκὸς* non observaverit. nam qui tanta est *morum* atrocitate quanta est Medea, quae quidem infantes suos pueros trucidare sustinet, eam non incolumem evasuram sed iustae crudelitatis poenas daturam exspectamus. quae succedunt, *καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν*, haec non iam pertinent ad verba *ἀπὸ μηχανῆς*, sed eiusmodi exemplum est, ubi solutio non ex ipso rerum nexu et pro moribus agentium nascatur. reprehenditur locus quidam ex Homeri Iliade, et quidem ille quem etiamnum legimus B. 155-181. nam cum Agamemnoni duci amicisque placuisset ad tentandam exercitus fidem repetendae patriae consilium simulare, Achivi tanto patriae desiderio moti sunt, ut etiam contra fatum conscensis navibus domum redirent, nisi Minervae interventu excitatus Ulixes id consilium dissuasisset. *deae* igitur auxilio ad hoc efficiendum non opus fuisse Arist. significavit: immo intervenire deam nunc quidem a nemine exspectari, sed unumquemque ex ducibus ad tam inhonestum inceptum praepediendum pro virili parte niti, hoc moribus eorum convenisse. iam haec observatio tam acuta est ut interpolatori tribui nequeat, sed eadem loco adeo non apto posita est, ut qui hoc viro sapientissimo imputare velit prudentiae iniuriam facturus videatur. sed si Aristoteles finita primaria illa disputatione de fabularum tragicarum solutione moribus et rerum nexui rite adaptanda contrarium illud ex Euripide exemplum attulit ac deinceps monuit etiam ab epicis poetis in hoc praeceptum saepe peccari, quo facto si idem illud ex Homero exemplum protulit, sane hoc prudenter et apte institutum esse, ut decet Aristotelem, dicemus. hoc ipsum igitur ego statuo: technicus illam disputationem contrahendo quae media inter utrumque exemplum posita erant sustulit, exempla ipsa (quippe his ubique studet) servavit, sed usque adeo verborum parcus ut etiam *Euripidis* et *Homeri* nomi-

na supprimeret. Aristoteles ipse Euripidem Medeae auctorem non reticuit c. 14, 6. Carcini Medea ad partes vocatur in *Rhetoricis* II, 23. p. 1400 b 9. — Hermannus in *Commentariis* p. 161. veram loci interpretationem postquam tetigit, addit: "sed videndum ne de parva Iliade sermo sit, cuius partem fuisse ἀπόπλουν colligimus ex XXIII, 7 (c. 23, 4). id quidem non aliter fieri potuit, nisi si exeidit vocabulum μικρᾷ." Graefenhanius in *Commentariis* ad h. l. p. 112. "innui aliquam tragoediam huius nominis" opinatur, cui assentiens Welckerus (in *Museo Rhenano philolog.* tom. V. p. 492) hanc tragoediam fuisse Aeschyli Philoctetam, quae alio nomine Ἰλίου πέρσις vocata sit, coniecit.

ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον-προαγορεύσεως καὶ ἀγγελίας: μηχανῇ breviter dicit pro θεῷ ἀπὸ μηχανῆς. Horatius in *Arte poetica* v. 191. commendat hoc, *nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus inciderit.* τὰ ἔξω τοῦ δράματος quae sint, illatis ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν . . . . ἢ ὅσα ὕστερον explicatur.

ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι: si quis fingit quae moribus agentium convenienter accidunt et ex ipsa rerum coniunctione consequuntur, nihil a ratione alienum admittere potest. itaque quartum illud praeceptum egreditur qui ἄλογόν τι admiscet. — οἷον τὰ ἐν τῷ Οἰδίποδι τῷ Σοφοκλέους: illud ratione caret quod Sophoclis Oedipus rex multis demum annis post Laii caedem a coniuge Iocasta comperit, qua clade et quo in loco Laius perierit. respicit *Oedipi* v. 715-754. sed rursus agnosce mihi epitomatorem. observatio bona est, sed tam obscure enuntiata, ut eam omnino non intelligeremus, nisi infra (c. 24, 10) eandem clarius verbis expressam posuisset: illic vero hunc hominem non epitomatoris partes agere sed interpolatoris demonstrabo.

§. 8. quarta lege in moribus fingendis observanda absoluta et contrariis exemplis illustrata, iam ad *mores* revertitur, ut nonnulla quae partim ex primo praecepto partim ex fine tragoediae proposito consequuntur adiungeret. οὕτω καὶ τὸν ποιητήν-Ἀγάθων καὶ Ὅμηρος:

tragicus poeta quamquam *iracundos* et *socordes* et aliis morum vitiis infectos describit, hos tamen meliores ostendere (h. e. ἐπιεικεῖς ποιεῖν) debet quam vulgo esse solent, qualem Achillem alioquin iracundum finxit Agatho in Telepho tragoedia et Homerus in postrema Iliadis rhapsodia. hanc explicationem sumpsi non ex fallaci editionum scriptura sed ex codicum lectione glossematis repurgata. codices enim tantum non omnes (A^c B^c N^c, et M^c omnes [1] et P, alii) haec exhibent: τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν τοιούτους ὄντας ἐπιεικεῖς ποιεῖν παράδειγμα σκληρότητος, οἷον κτλ., quae sana sunt et dilucida, si duo interpretamenta avelluntur. nam τοιούτους ὄντας est explicatio verborum τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν, itemque παράδειγμα σκληρότητος nota est marginalis, ab eo adscripta, qui Achillis nomine excitatus hunc fuisse durum virum et obstinatum lectores admonere voluit. Agathonis Telephum ab Athenaeo X, p. 454 D. commemoratum respici acute coniecit Tyrwhittus. Homerus Achillem Priamo mitem ac plane ἐπιεικῆ in postremo Iliadis libro descripsit. verisimile est eundem Achillem multis Telephi precibus fatigatum sub exitum tragoediae illius ab Agathone evulgatae mitem et placidum prodisse. vulgo codicibus invitis Aldum auctorem secuti legunt: τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν, ἐπιεικείας ποιεῖν παράδειγμα ἢ σκληρότητος δεῖ, οἷον κτλ. sed vide quam incerto fundamento haec nitantur. particulam ἢ et verbum δεῖ nulli codici inest, ἐπιεικείας ex uno Leidensi affertur. alii suspectum illud ἢ pro *aut* alii pro *potius quam* accipiunt, sed illi sententiam hanc non aptam producunt, quasi *duritiae exemplar* tragoediae praecipue conveniat, hi Aristoteli loquendi genus ei incognitum offerunt: quamvis enim interdum ante ἢ notio *potius* a Graecis suppleatur, eiusmodi tamen loci ita conformati sunt, ut omnis significationis dubitatio exclusa sit.

1) Verba τοιούτους ὄντας quamquam ex Mediceis non afferuntur, inesse tamen admodum verisimile est. etiam Victorius illa invenit in "calamo exaratis libris."

§. 9. *καὶ πρὸς τούτοις τὰς παρὰ τὰς ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ*: h. e. *et insuper eas perceptiones quae praeter necessarias poesin comitantur*. an mores *boni* sint *aptique* sibique constent, an cum ipsa factorum serie conveniant necne, id ex ipsa poesi *necessario* percipitur. sed poesin etiam saltatio et musica comitari possunt, quod si fit, in his quoque artibus *τὸ ἠθικὸν* probe observandum est. nomen *αἴσθησις* similiter positum c. 7, 6., praepositio *παρὰ* *(praeter)* c. 14, 7. — *τὰς παρὰ τὰς* recepi ex A^c^N^a^ et L: ceteri aut *τὰ παρὰ τὰς* aut *τὰς παρὰ τά*. quos statim dicit *λόγους ἐκδεδομένους*, intelligere videtur librum a se *περὶ μουσικῆς* et *περὶ παιδείας* olim conscriptum, tum etiam illa quae in *Politicis* etiamnum de musica (VIII, 5 sqq.) exposita legimus.

CAPVT 16.

Inseritur arguta disputatio de variis agnoscendi generibus miro acumine et futili sedulitate excogitatis.

Vide, lector, quam praeclare qui hoc disputationis caput conscripsit illis respondeat quae ab Aristotele in fine c. 14. dicta sunt, *περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς*. scilicet post interiectam de *moribus* explicationem (c. 15) continuo ad *fabulam* (*τὸν μῦθον*) revolvitur, varias agnitionis (quae *implexae fabulae* pars est) species describens, et ita describens, ut magis doctrinae copiam quam aliquam iudicandi facultatem prodat. haec inconstantia et ordinis perturbatio, magis autem mira illa lectionis ostentatio et insignis iudicii perversitas Aristotele prorsus indigna est et ab eius disputandi more planissime abhorret. nec vero in hac quaestione negligendum videtur quod iam undecimo capite non modo quid sit agnitio expositum est, sed etiam agnoscendi species breviter dextreque enumeratae sunt, ut qui illum locum dili-

genter consideratum huic contulerit, intelligat, totum caput ad quod pervenimus a viro quodam erudito sed subinepto ex illo ductum exemplisque improbe dilatatum esse. haec quae universe diximus in adnotationibus subsequentibus firmare conabimur.

§. 1. εἴδη δὲ ἀναγνωρίσεως - ἡ διὰ τῶν σημείων: mire haec dicta sunt et sinistre coniuncta: nam ante quam prima agnoscendi species ipsa declaratur, eam arti plane repugnare sed tamen a plerisque imperite adhiberi cum fastu quodam et laetitia severus hic arbiter pronuntiat. ἡ διὰ σημείων est agnitio quae fit signis, et signis quidem iis, *quae adspici oculis possunt*, sive in agentium corporibus impressa sive eisdem appensa visuntur. conf. nota postrema ad §. 4.

§. 2. τούτων δὲ τὰ μὲν σύμφυτα - διὰ τῆς σκάφης: signorum duo *genera* enumerantur: alia enim corpori natura (σύμφυτα) impressa sunt, alia post adquisita (ἐπίκτητα). secundi generis duae sunt *species*, prout signa illa adquisita corpori aut inhaerescunt aut appensa sunt. vide putidam diligentiam. — λόγχην ἣν φοροῦσι Γηγενεῖς: verba haec esse tragici cuiusquam poetae recte collegit Hermannus, primum ob casum nominis a verbo φοροῦσι aptum, quamquam ei argumento in hoc scriptore non multum tribuendum videtur, tum ob articulum nomini Γηγενεῖς non additum, denique ob hoc ipsum nomen nove pro Σπαρτοῖς positum. Γηγενεῖς h. l. sunt terrigenae illi Thebani sive *Sparti*, quibus hastae insigne corpori a natura impressum fama dedit. conf. Plutarchus *de sera numinis vindicta* p. 563 A (vel tom. III. p. I. pag. 268. apud Wyttenb.), Dionis Chrysostom. Orat. IV. p. 62 (vel ap. Reisk. tom I. p. 149), Iuliani orat. II. p. 81 C. ed. Spanhem. φοροῦσι dictum est, non φέρουσι, quia signum illud utpote innatum semper secum tulerunt. — ἢ ἀστέρας οἵους ἐν τῷ Θυέστῃ Καρκίνος: quid est hoc? num poeta Carcinus stellas in corpore suo gestavit? immo ἐποίησε intelligendum est. audio: sed hoc ἐποίησε unde sumemus? nihil adest, nihil unde nobis

sponte se offerat. est igitur vitium orationis homini negligenter scribenti relinquendum. grammaticum etiam inde agnoscimus, quod de re sibi satis nota tam obscure loquitur, ut verba eius nonnisi intelligere is possit, qui hanc rem strictim memoratam sive ex Carcini fabula sive aliunde edoctus est. intelligit enim insigne quoddam splendidum (eburneum), quod genti Pelopidarum (Pelopida Thyestes erat) in humeris impressum fuisse fama tulit. conf. Iulianus l. c. *μηδὲ εἰς Πελοπίδας ἐξῆν ἐγγράφεσθαι τοὺς μὴ φέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ γένους τὰ γνωρίσματα.* Themistii *Orat.* VI. p. 92. ed. Dindorf. *τοῖς Πελοπίδαις μὲν ἐξήρκει καὶ μόριόν τι περὶ τὸν ὦμον ἐξεικασμένον ἐλέφαντι* (cf. Pindar. Olymp. I, 27) *πρὸς ἀπόδειξιν τῆς συγγενείας.* vid. quae idem tradit in *Orat.* XXI. p. 304. Gregorius Nanzianzenus *Epist.* CXXXIX, 3. *Σπαρτιάτας ἡ λόγχη γνωρίζει, ὦμος τοὺς Πελοπίδας.* hanc famam Carcinus in *Thyesta* suo ita videtur exornasse, ut splendidam illam Pelopidarum in humeris particulam stellam esse fingeret vel metaphora usus eo nomine designaret. de Carcino diligenter expositum est a Meinekio in *Comment. miscell.* fasc. I. p. 23 sqq. — *τὰ δὲ ἐκτός, τὰ περιδέραια, καὶ οἷον ἐν τῇ Τυροῖ διὰ τῆς σκάφης*: etiam haec mire coniuncta sunt. cum dixisset nonnulla signa corpori non inhaerescere sed extra esse, non pergit *οἷον περιδέραια*, sed secure adiungit *τὰ περιδέραια*, ac tum demum etiam tardius sequuntur *καὶ οἷον ἐν τῇ Τυροῖ διὰ τῆς σκάφης.* hanc *σκάφην* ne intelligas veram cymbam qua gemini Tyrus a Neptuno compressae filii expositi sunt, sed crepundia sive *monumenta* in scaphae speciem conformata pterisque appensa. sermo enim est de indiciis quae quis gestare solet, et quibus quis ille sit agnoscitur. Tyrus nomine tragoediam Sophocles conscripsit, unde fragmenta nonnulla exstant. hanc ab interpolatore respici vix dubium videtur, sed vide mihi quantopere turbaverit in exemplis congerendis. primum enim attulit versus particulam nomine auctoris omisso, deinde meminit ignobilis tragici Thyesten, denique tragoediam Sophocliam laudavit suppresso nomine poetae.

§. 3. ἔστι δὲ καὶ τούτοις - ἐν τοῖς Νίπτροις, βελτίους: haec non malam sententiam continent, quae si alio loco legeretur pro Aristotelia haberi fortasse posset, sed tamen duo insunt quae alienam manum prodant. Ulixes a nutrice Euryclea inter lavandum *inopinato* ex cicatrice agnoscitur. vid. Odyss. *T.* 386 sqq. hanc agnitionem cum mox dicit fieri ἐκ περιπετείας, aliam ac multum distantem significationem huic nomini dedit quam verus Aristoteles c. 10 et 11. — καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβοτῶν: ab Eumaeo et Philoetio Ulixes agnoscitur, cum ut fidem faceret (πίστεως ἕνεκα) cicatricem illam ipse monstrasset. vid. Odyss. *Φ.* 217 sqq. sed illi qui agnoscebant num συβόται erant? immo Philoetius βουκόλος erat, Eumaeus συβότης. hoc alterum est vitium interpolatoris securitati tribuendum. Νίπτρα undevicesima Odysseae rhapsodia vel potius pars eius libri vocabatur. vid. ad cap. 24, 9 extr. de perdita Sophoclis fabula, quae modo Νίπτρα modo Ὀδυσσεὺς ἀκανθόπληξ appellatur, hic nemo cogitaverit.

§. 4. δεύτεραι δὲ - διὸ ἄτεχνοι: hoc manifestum alienae manus vestigium, quod secundum genus est eiusmodi, ut idem primum et tertium et quartum esse possit: poetae enim cuiusvis generis agnitiones excogitare licet. sed hic noster suo arbitrio pronuntiavit agnitiones a poeta inventas ob eam ipsam causam rudes esse, cum tamen et optimas et pessimas invenire possit. tarde succedit et hiante iunctura διὸ ἄτεχνοι. quae sequuntur, merae nugae sunt.

οἷον Ὀρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀνεγνώρισεν ὅτι Ὀρέστης: talem hunc locum exhibent A^c^B^c^N^a^ et M omnes et G L P Q, quos cur deseramus iusta causa deest. technicus noster ἀνεγνώρισεν ὅτι Ὀρέστης nove dixit pro *manifestum fecit se esse Orestem*, dativum Ἰφιγενείᾳ lectori supplendum relinquens, sinistre sane utrumque, sed idem in admittendis ellipsibus omnem modum egredi solet. respexit *Iphigeniae Euripideae Tauricensis* v. 811-826. sed vide quomodo editores antiqui huic loco succurrere conati sint, siquidem legunt οἷον Ὀρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἀνεγνώρισε

τὴν ἀδελφήν, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ' ἐκείνης ὅτι [1]) Ὀρέστης, sed eo additamento nihil proficiunt novi interpolatores nisi ut veteri turpem errorem iniungant: nam apud Euripidem Orestes sororem non agnoscit postquam ipse ab ea iam agnitus est, sed prior sacerdotem illam sororem Iphigeniam esse intelligit ac tum demum sese illi agnoscendum praebet. lege v. 759-792 et 811-826.

ἐκείνη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἐκεῖνος δὲ αὐτὸς λέγει ἃ βούλεται ὁ ποιητής, ἀλλ' οὐχ ὁ μῦθος: haec scriptura est codicum AcBcNa et M omnium et GLPQ, cui haec subiecta est sententia, *Iphigeniam per epistolam sese notam Oresti fecisse* (verbum ἀνεγνώρισε novo significatu praeditum ex prioribus assumendum est), *Orestem vero ipsum protulisse* (scilicet ut soror illum fratrem esse intelligeret) *quae poeta suggesserit*, *non quae fabula* sive fabulosa [2]) historia. posteriorem agnoscendi modum tamquam ab arte alienum notat, priorem paulo post (§. 8) laudat. verum enim vero difficultatibus vix expediendis hunc locum implicuit quod Victorius in uno codice se dicit legisse, acceptum illud ab editoribus tantum non omnibus, ἐκεῖνος δὲ διὰ σημείων. ταῦτα οὖν αὐτὸς λέγει - ὁ μῦθος. sed auctor hic noster σημεῖα dixit signa quae ipsis agentium oculis aut corpori cuiusdam personae inhaerescentia aut extra corpus conspicua *visuntur*, nisi forte illum sibi omnino non constitisse statuere volumus. iam si illa, quae Orestes fratrem se esse probaturus sorori narrat de telis ab ipsa pertextis et in paterna domo asservatis, σημεῖα dixis-

---

1) Nonnulli ex editoribus haec probantibus verba ὅτι Ὀρέστης expungunt, sed hi eodem in loco quaedam ex coniectura Italorum interpolatorum adsciscunt, quaedam a codicibus oblata negligunt.

2) μῦθον h. l. non *argumentum* tragoediae sive τῶν πραγμάτων σύστασιν intelligi sed *fabulosam narrationem*, tam ex illis αἱ πεποιημέναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ quam ex altero exemplo liquet.

set, etiam haec agnitio *διὰ σημείων* facta et in primo genere, non in secundo, reponenda esset. praeterea quae statim sequuntur huic lectioni plane adversa sunt.

διότι ἐγγὺς τῆς εἰρημένης ἁμαρτίας ἐστίν· ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν: dictum vitium est si quis agentium *signis conspicuis* ad fidem faciendam utitur. prope ab hoc vitio abest Orestes ille Euripideus, cum quae res sorori suae in paternis aedibus cordi sint exponit: quippe poeta non multum aberat quin Orestem signis nonnullis conspicuum eaque Iphigeniae ostendentem inducere auderet. hoc est illud *ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν* (*τὸν Ὀρέστην*). arguta disputatio et obscura.

καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ ἡ „τῆς κερκίδος φωνή": ecce alterum doctrinae specimen mire et *γραμματικῶς* prolatum, non ut sententia illustretur, quod factum iam est, sed ut eruditionis thesauri magis etiam recluderentur. loci perobscuri sensum acute explanavit Tyrwhittus. nimirum *κερκίδος φωνὴ* ex ipsa Sophoclis tragoedia sumpta *tela* illa est vel potius *radius textorius*, cuius ope Philomela Procnae sorori declaravit, quae ipsa ab eius coniuge Tereo indigna perpessa sit, cum lingua excisa loqui non posset. vid. Ovid. *Metamorph.* VI, 424 sqq. Hygin. *Fab.* 45. eandem telam Procna alloquitur in Attii *Tereo* apud Nonium p. 96, 27. *o suavem linguae sonitum, o dulcitas conspirantis animae.* vid. Welckeri *Trilogia Aeschyl.* p. 503. sed in eo Tyrwhitto non assentior, quod ille *κερκίδα* pro tela accipiendam esse dicit: immo *κερκὶς* nunquam *tela* est, sed audaci metaphora usus Sophocles posuit *κερκίδος φωνὴν* (der Spule Stimme), quoniam Philomela radii textorii auxilio in tela eas notas intexuit, quibus Procna infelicem sororis sortem agnovit. sed unde hic noster tam accurate rescivit hoc a Sophocle excogitatum, non autem fama traditum esse? credo hunc technicum illam fabulam a Sophocle aliter et ingeniosius tractatam repperisse, quam in fabularum cyclo perscriptam vel ab aliis poetis conformatam eandem legisset. item iste non multo ante *epistolam* illam Iphigeniae

Euripideae (759-792) fabulosae historiae (τῷ μύθῳ) tribuit, sed illa quae Orestes v. 811-826. expromit, ab Euripide inventa esse dicit: quippe de epistola illa etiam aliunde aliquid inaudiverat, sed quae Orestes dum se sorori agnoscendum praebet profert, ea apud unum Euripidem invenerat. sed quid tandem in agnitione Sophoclia illa reprehendendum sit tamquam ἄτεχνον, alii viderint: ego illud technico dicendum relinquo, quem ad dubitationem meam sic fere respondentem audio ἔστι γὰρ πεποιημένη, διὸ ἄτεχνος.

§. 5. τρίτη δὲ ἡ διὰ μνήμης, τῷ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα: tertia est agnitio quae fit per recordationem, cum quis adspiciens vel audiens aliquid animo commovetur, *eoque quis sit ab aliis agnoscitur.* hoc postremum a nobis ex subiectis exemplis sumptum scriptor addere oblitus est: quippe homo succinctus statim ad exempla discurrit. — ὥσπερ ἡ ἐν Κυπρίοις τοῖς Δικαιογένους: *Cypria* Dicaeogenis tragoediam fuisse et Dicaeogenem tragicum aliunde non cognitum existimant, sed quis tragoediam eo nomine consignaverit, quo notissimum apud Graecos carmen epicum cyclo illo comprehensum, et insigni rerum ambitu, vocatum fuisse constat? hoc minus etiam probabile nobis videbitur, ubi viderimus continuo item ex epico poemate alterum exemplum proferri. interpolator igitur alterum quoddam carmen Cyprium nobis haud cognitum videtur respexisse. sic post *Thebaida* τὴν κυκλικὴν novam fecit Antimachus Platonis aevo, sic Telesis Methymnaeus post antiquam illam sive *Titanomachiam sive Gigantomachiam* novam edidit, si *tabulae Borgianae* vestigia recte secutus et interpretatus est Welckerus in *Cyclo epico* p. 32-37. — ἰδὼν γὰρ τὴν γραφὴν ἔκλαυσεν: in *Cypriis* Dicaeogenis aliquis (Menelaus ut videtur) tabulam pictam adspiciens collacrimavit et sic ceteris quis esset prodidit. sed rursus vide grammaticum negligenter et obscure loquentem. quis sit ille ἰδὼν reticet, item silentio premit et ubi lacrimas ille fuderit et qui eum agnoverint.

καὶ ἡ ἐν Ἀλκίνου ἀπολόγῳ: Ἀλκίνου ἀπόλογον Graeci Odysseae libros 9-12 vocarunt, quia Ulixis narratio-

nem (ἀπόλογον) Alcinoi gratia susceptam continent. conf. Platonis *Civit.* X. p. 614 B. Aristotel. *Rhetor.* III, 16. p. 1417 a 14. sed quem interpolator significavit locum, *Odyss.* Θ. 521 sqq., is non inest in illa narratione, sed ea sequente libro demum inchoatur. — ὅθεν ἀνεγνωρίσθησαν: Ulixes dum canentem Demodocum audiens lacrimas fundit, id Alcinoum impellit, ut Ulixem quis sit percontetur, cui morem gerens libro sequente patriam et nomen professus casus suos narrat. ἀναγνώρισις quam vulgo intelligimus haec dici vix potest, sed haec saltem difficultas evanescit, si ἀνεγνωρίσθησαν intellectu illo huic homini proprio dictum accipiamus, *noti facti sunt*, non *agniti sunt.* verus Aristoteles certe scripturus fuisset ἐν τῷ Ἀλκίνου απολόγῳ. cf. *Rhetor.* l. c. non minus negligenter personatus homo statim scribit ἐν Χοηφόροις, non ἐν ταῖς Χοηφόροις. vid. *Commentar.* in c. 23, 4.

§. 6. τετάρτη δὲ ἡ ἐκ συλλογισμοῦ, οἷον ἐν Χοηφόροις-Ὀρέστης: etiam hic vir ille litteratissimus nimium ad exempla festinat. vix nomen quartae agnitionis positum est, cum iam exemplum succedit, quo allato demum explicatur cur ἐκ συλλογισμοῦ hoc agnitionis genus vocetur. — οὗτος ἄρα ἐλήλυθεν: non satis vere haec dicta esse intelliges ex Aeschyli *Choephoris* (hanc fabulam technicus dixit) v. 166-234. nam Electra cum cincinnum in tumulo patris invenisset et vestigia solo impressa *suis* similia vidisset, Orestem advenisse inde coniecit, sed nihilo minus satis incerta demum ex indiciis, quae Orestes fidei causa cum illa communicavit, fratrem cognovit.

καὶ ἡ Πολυείδου-συμβαίνει θύεσθαι: haec hausit ex c. 17, 3. strenue pergit exempla exemplis cumulare. considera haec: καὶ ἐν τῷ Σοφοκλέους Τηρεῖ. — καὶ ἡ ἐν Ἀλκίνου ἀπολόγῳ. — καὶ ἡ Πολυείδου τοῦ σοφιστοῦ περὶ τῆς Ἰφιγενείας. — καὶ ἡ ἐν τῷ τοῦ Θεοδέκτου Τυδεῖ. — καὶ ἡ ἐν τοῖς Φινείδαις. de Polyido sophista dicemus ad c. 17, 3.

καὶ ἡ ἐν τῷ Θεοδέκτου Τυδεῖ κτλ. Tydeum

Theodectis tragici poetae aliunde haud cognitum habemus, neque ex his verbis de argumento eius fabulae certi quidquam colligi potest, ne id quidem, ipsum Tydeum fuisse de quo h. l. referuntur illa, ἐλθὼν ὡς εὑρήσων υἱὸν αὐτὸς ἀπόλλυται. nam in ellipsibus hic noster temere audet.

καὶ ἡ ἐν τοῖς Φινείδαις: Φινεῖδαι gemini sunt Phinei filii a matre oculorum lumine orbati. vid. Sophocl. *Antig.* v. 966-987. sed quae continuo ex fabula Phinidarum afferuntur de mulieribus fatum suum ex loco ubi olim expositae erant agnoscentibus prorsus obscura sunt. *filiae* Phinei nusquam commemorantur; itaque incertum relinquitur quae fuerint illae quae sortem sibi destinatam ex loco agnoscunt. *Phineum* et Aeschylus scripit et Sophocles, sed haec ex alterutra desumpta esse nihil est quod probet. neque verisimile videtur Timothei dithyrambum Φινείδας inscriptum et a Suida memoratum respici. exstitisse tragoediam hoc nomine dubitari nequit, cum Attii *Phinidae* octies a Nonio Marcello et semel a Festo s. v. *tonsillam* memorentur. vid. Bothii *Poetae scen. Latin.* vol. V. p. 235 ed. a. 1834. ellipsis illa ἰδοῦσαι γὰρ (quae?) plane intolerabilis est, sed huius hominis stilo satis convenit. chorum virginibus vel mulieribus constantem videtur significare.

§. 7. *ἔστι δέ τις καὶ συνθετὴ ἐκ παραλογισμοῦ τοῦ θεάτρου:* agnitionem compositam dicere videtur ubi spectatores (τὸ θέατρον) sperant fore ut aliquis agnoscatur is quem esse ipsi falso ratiocinati sunt, sed paulo post alium illum esse atque opinati sunt intelligunt. haec agnitio ita composita est, ut spectatores in agnoscenda persona quadam primo errent, mox eadem quae sit cognoscant. hoc videtur accidisse in Ulixe mendace nuntio, fabula nobis haud cognita. personatus quidam Ulixes se Ulixem esse probare voluit; spectatores verum esse Ulixem credentes exspectabant illum se pro Ulixe per arcum, quem sibi notum esse iactabat, probaturum esse, sed neque probavit, et alium quendam esse innotuit. sed haec omnia in coniectura versantur: nam ut certi nihil pronuntiari possit, scriptoris negligentia

prospexit. — τὸ μὲν γὰρ τόξον ἔφη: quis dixit? personatus Ulixes: sane, sed nota quam parcus sit hic homo in subiectis definiendis. statim τὸ δέ A^cB^c et M XIV 16 21 et GLPQ, τῶ δὲ N^a et (τῷ δὲ) M 14. τὸ δέ est theatrum; verba ὡς δι' ἐκείνου ἀναγνωριοῦντος de Telemacho falsum Ulixem percontante dicta accipio. editores Aldo auctore ὃ δέ legunt, sed ea coniectura nihil expeditur: iam enim quis sit ὃ δέ nescimus, neque cur theatri mentio facta sit liquet, et genitivus ille absolutus magis etiam offendit. ubi res tam incerta est, a coniecturis abstinere praestat. ceterum statim ἐποιήσατο exspectamus, non ἐποίησε. itaque etiam hoc sciri certo nequit, an veteres editores corruptam codicum scripturam ποιῆσαι vere correxerint. certe ex ποιῆσαι non magis facile ἐποιήσατο fiat quam ἐποίησε.

§. 8. *πασῶν δὲ βελτίστη - ἐπιθεῖναι γράμματα*: haec hausta sunt et inepte repetita ex c. 11. post οἷον ἐν τῷ Σοφοκλέους Οἰδίποδι cum succedat καὶ τῇ Ἰφιγενείᾳ, unusquisque legentium haec verba sola respiciens Sophoclis Iphigeniam intelligere debet (ab eo tragoediam hoc nomine editam esse constat), sed si ad consequentia animum adverterit, non Sophoclis Iphigeniam (Aulidensem), sed Euripidis Tauricensem significari comperimus, quae negligentia eo magis vituperanda est, cum praeter Sophoclem etiam Aeschylus Iphigeniam (Aulidensem) scripserit, et Tauricensem Iphigeniam praeter Euripidem etiam Polyidus sophista docuerit. — Sed iam haec omnia et obscure et hiulco sermone et negligenter scripta esse, id satis, credo, constabit, quae qui Aristoteli tribuit, summi viri laudibus et ingenio insignem iniuriam fecerit.

CAPVT 17.

Qui tragoediam facere adgreditur, rem ad scribendum delectam ante oculos suos explicare et habitum personarum agentium corpore suo exprimere debet. in eo negotio multum se iuvari sentiet, si primum generatim fabulam delineaverit, tum nominibus impositis eam amplificaverit episodiisque distinxerit.

Praecepta a poeta tragico in argumentis constituendis et in moribus exprimendis observanda postquam exposuit, addit nonnulla unde idem ille condiscat, qua cautione et quibus exercitationibus adhibitis eo pervenire possit, ut argumenta moresque apte conformata exhibeat. eadem haec disputatio sub finem c. 18. continuatur: initium enim ab aliena manu sinistre additum est. ceterum quae utroque capite explicantur, exceptis illis ab interpolatore admixtis, ex disputatione ampliore et luculenta in breviorem a technico contracta videntur esse.

§. 1. *δεῖ δὲ τοὺς μύθους - σχήμασι συναπεργαζόμενον:* duas res philosophus ei qui tragoediam scripturus est commendat, ut in ipsis rebus a se pertractandis versetur, ut porro personarum agentium vultus et gestus suo corpore inter scribendum exprimat. ad δεῖ συνιστάναι intellectu supplere debemus τὸν συνίσταντα, h. e. tragicum poetam. τοὺς μύθους intellige *fabulas* a fama suppeditatas, non argumenta tragoediarum in universum. conf. adnotatio ad §. 3. — *ὅτι μάλιστα πρὸ τῶν ὀμμάτων τιθέμενον*: poeta inter ipsas res versari easque sibi ob oculos ponere debet. in hoc praeceptum quomodo peccari possit, exemplo illo statim ex Carcini Amphiarao allato in parenthesi docetur, quo facto alterum illud praeceptum, ὅσα δὲ δυνατόν, καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον, subsequitur. aliud est πρὸ ὀμμάτων λέγειν (anschaulich reden) vel ποιεῖν de

eo qui dicit vel scribit, quode explicatum est in *Rhetoricis* III, 11.

ὁ γὰρ Ἀμφιάραος - ἐξέπεσε: festive sibi respondent haec, Ἀμφιάραος ἐξ ἱεροῦ ἀνῄει atque ἐπὶ δὲ τῆς σκηνῆς ἐξέπεσε. scilicet Carcinus ὁ τραγικὸς Amphiaraum ex templo redeuntem fecit, idemque hunc egressum spectatoribus non cognitum deinceps ita respexit, ut tragoedia obscura fieret ideoque non placeret. festivum in locutione illud est, quod ἐξέπεσε, verbum de fabulis exactis dici solitum, ad ipsam Amphiarai personam transfertur, quodque qui de templo egressus erat, in scena *non stetisse* dicitur. de illo verbi ἐκπίπτειν significatu dixit Hemsterhusius ad Luciani *Nigrin.* c. 8. Dissenius ad Demosthenem *de Corona* p. 416. (p. 265 R.)

ὅσα δὲ δυνατόν, καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον: hoc alterum praeceptum *mores* potissimum spectat, prius argumenti conformationem. iam enim poetae suadet, ut is, dum sive iratos sive quocumque alio modo affectos pingit, ipse iratorum vel alio affectu commotorum vultus et gestus (σχήματα) imitetur, quo verius eos affectus verbis exprimere possit ipse ira sive odio incitatus vel quomodocumque commotus. scilicet qui vultum irati vel aversantis vel aliter commoti adhibet, is sese sponte subirasci aversarique sentit, idemque in ceteris affectibus usu venire solet. vid. Aristotel. *Physiognom.* c. 4. p. 808 b 12. ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιουμένη συναλλοιοῖ τοῦ σώματος μορφήν, πάλιν τε ἡ τοῦ σώματος μορφὴ ἀλλοιουμένη συναλλοιοῖ τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν. conf. quae disputavit Wüllnerus meus in libro bonae frugis plenissimo Ueber die Verwandtschaft des Indogermanischen, Semitischen und Tibetanischen cet. §. 3. non bene interpretes nonnulli de figuris ab histrionibus in scena exprimendis cogitaverunt: eae enim histrionum sunt, non poetarum; neque hoc loco agendae tragoediae sed perscribendae praecepta traduntur. quod ad structuram verborum attinet, haec ὅσα δὲ δυνατόν, καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον respondent supe-

rioribus illis ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον. media igitur παρενθετικῶς prolata sunt.

§. 2. πιθανώτατοι γὰρ - εἰσι: *aptissimi enim ad persuadendum sunt* (πιθανώτατοί εἰσι), *eiusdem quidem ingenii homines* (ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως), *ii qui animo commoti sunt* (οἱ ἐν τοῖς πάθεσιν), h. e. qui proclives sunt ad animum commotum, si iidem ceteris ingenii dotibus non sunt inferiores, hi omnium optime imitari et proxime veritatem accedere possunt. quae subsequuntur, καὶ χειμαίνει - ἀληθινώτατα, ad hoc pronuntiatum probandum accedunt. aliud est quod Horatius in *Arte poetica* v. 101-113. poetis suadet, scilicet ut ad quemcumque fortunae habitum verba et dictionem accommodare velint.

διὸ εὐφυοῦς ἡ ποιητική κτλ. *quapropter solertis est poetica aut eius qui animo commotior.* qui animo commotiores (οἱ μανικοί) facile in quodlibet finguntur (εὔπλαστοί εἰσιν), h. e. facile quemcumque animi habitum ipsi induere ideoque verbis exprimere possunt [1]). alteri autem qui solertis ingenii sunt (οἱ εὐφυεῖς), inclinant ad anquirendum (ἐξεταστικοί εἰσι), quid in quaque animi condicione et loqui et agere conveniat, ideoque facile quemcumque animi habitum verbis imitari possunt. plures editores ἐκστατικοὶ ex uno Victorii codice receperunt, sed hoc ab ipso Victorio satis refutatum est in *Comment.* ad h. l. pag. 167.

§. 3. τούτους τε λόγους καὶ τοὺς πεποιημένους - ἐκτίθεσθαι καθόλου: per τούτους λόγους tragoediarum argumenta eiusmodi denotantur, quae paulo ante μῦθοι appellati erant, argumenta ex fabulosa historia petita. illa cum statim ab initio capitis voce μύθους designasset et, cum Amphiarai exemplum afferret, unice respexisset, ea per τούτους λόγους indicare apte potuit. alius generis sunt οἱ πεποιημένοι, argumenta quae a tragicis excogitata

1) εὔπλαστος est qui facile in quemcumque animi motum flectitur et formatur, talis qualem Horatio magistro (*Art. poet.* v. 163) *cereum flecti* vocaveris.

iam tragoedias scripturis in promptu exstant. — *καὶ αὐτὸν ποιοῦντα*: poeta in argumentis sive mythicis sive ab aliis excogitatis rite conformandis ipse inveniendi solertiam ostendere debet. conf. c. 14, 5. *αὐτὸν δὲ (τὸν ποιητὴν) εὑρίσκειν δεῖ, καὶ τοῖς παραδεδομένοις χρῆσθαι καλῶς.* — *ἐκτίθεσθαι καθόλου*: *sibi explicare universe*, h. e. das Allgemeine der Fabel vor seinem Geiste entfalten sive auseinander legen. respicit poetam tragoediam componere adgressurum. — sed de loci scriptura nonnulla monenda restant. lectionem a nobis exhibitam, *τούτους τε λόγους καὶ τοὺς π.* praebent A^c^B^c^N^a^ et L Q et plures Victorii codices; plebis vestigia eodem ducunt: nonnulli enim *καὶ* ante *τοὺς* omittunt, nonnulli *τοὺς* ante *λόγους* addunt (G P). quod paulo post sequitur, *παρατείνειν*, acute a Victorio et vere excogitatum est. conf. c. 9, 10: *παρὰ τὴν δύναμιν παρατείναντες τὸν μῦθον, κτλ.* codicum discrepantias in notis criticis indicavimus.

χρόνῳ δ' ὕστερον - ἐλθὼν δὲ καὶ ληφθεὶς: plura h. l. turbata sunt sive insertis ab illo antiquo interpolatore admonitionibus plane inutilibus, sive (quod ego statuere malim) receptis in operis contextum adnotationibus marginalibus. primum igitur post *συνέβη* additum est *ἐλθεῖν*, cum verbum auxiliare infinitivo suo carere videretur: nam qui paulo post *ἐλθεῖν ἐκεῖ* huc pertinere non vidit, is prius *ἐλθεῖν* interposuit. ac sane interposita ista admonitione infinitivus *ἐλθεῖν ἐκεῖ* ita divulsus est a verbo *συνέβη*, ut alius requiri videretur; admonitionem dico *τὸ δέ, ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεός, διὰ τίν' αἰτίαν*, quae ipsa ex duabus conflata est. una haec est *τὸ δέ, διὰ τίν' αἰτίαν* (*illud autem, ob quam causam* frater sacerdotis itinere suscepto in illam terram venerit), altera haec *τὸ δέ, ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεός* (Apollo Delphicus), quae causam ipsam exponit. utrumque colon non a diversis auctoribus profectum esse dico, sed ab uno imperite propositum et sinistre iunctum, *τὸ δέ, ὅτι ἀνεῖλεν ὁ θεός, διὰ τίν' αἰτίαν*, existimo. illud igitur, cur frater iter suscipiat et illuc veniat, h. e. Apollinis responsum Oresti datum, non pertinere ad

generalem argumenti conceptionem (ἔξω τοῦ καθόλου esse) admonemur, quae admonitio utique supervacanea est. sed quae succedit altera observatio, καὶ ἐφ' ὅ τι δέ, ἔξω τοῦ μύθου, ea magis etiam imperitum hominem arguit: scilicet itineris a fratre suscepti consilium non est *extra fabulam* (ἔξω τοῦ μύθου), immo *intra fabulam* est, sed est extra id quod generale (ἔξω τοῦ καθόλου). itaque τὸν μῦθον et τὸ καθόλου imperite commiscuit. nihil eiusmodi ineptiarum subsequenti summario Odysseae admixtum est.

ἀνεγνώρισεν - ἔδει τυθῆναι: ἀνεγνώρισεν cum dedit, unam Euripidis Iphigeniam respexit: in ea enim Orestes prior sororem agnoscit. contra res accidit in fabula Polyidi. is enim quo magis spectantium animos arrigeret, Orestem captum usque ad aram adduci ibique illum hoc exclamare fecit, sibi iam eandem sortem obtingere quae prius sorori; qua voce Iphigenia excitata fratrem agnovit. illa κατὰ τὸ εἰκὸς εἰπὼν - ἔδει τυθῆναι ad unum Polyidum pertinent. εἰπὼν breviter dictum est pro εἰπεῖν (τὸν Ὀρέστην) ποιήσας. — Polyidum sophistam aliunde non cognovimus, nisi idem est ille quem nobilem dithyrambicum Olymp. 95, 3. floruisse tradit Diodorus XIV. c. 46 extr. ἤκμασαν δὲ κατὰ τοῦτον ἐνιαυτὸν οἱ ἐπισημότατοι διθυραμβοποιοί, Φιλόξενος Κυθήριος, Τιμόθεος Μιλήσιος, Τελέστης Σελινούντιος, Πολύειδος ὃς καὶ ζωγραφικῆς καὶ μουσικῆς εἶχεν ἐμπειρίαν.

§. 4. ἤδη ὑποθέντα τὰ ὀνόματα ἐπεισοδιοῦν: dum nomina poeta subiicit, quod in genere est ad singularia transfert; haec nomina, sive actionem primariis personis assignatam, episodiis dilatare debet iis quae per commune aliquod vinculum cum generali argumento connectuntur. huius praecepti exempla petuntur ex fabula Euripidis modo commemorata. ἡ μανία δι' ἧς ἐλήφθη (ὁ Ὀρέστης) describitur in *Iphigen. Tauricens.* v. 260 - 339., eiusdem σωτηρία διὰ τῆς καθάρσεως v. 1158 sqq.

§. 5. τῆς γὰρ Ὀδυσσείας μακρὸς ὁ λόγος ἐστίν: succinctum loquendi genus hunc locum subobscurum fecit. nam ubi dixit, epopoeiam episodiis extendi, monere

simul debuit, ipsum argumentum (τὸν λόγον) epopoeiae late patere, ideoque et multis et maioribus episodiis locum concedere, sed ille hanc sententiam continuo per Odysseae exemplum illustrare maluit, qua in re manum excerpentis technici (is exemplis plurimum tribuit) deprehendere mihi videor. Odysseae argumentum quamvis paucis verbis a philosopho comprehensum, si Iphigeniae comparatur, *magnum* vocari potest. codex Na et M 14 μικρὸς pro μακρὸς offerunt, quod plurimis editoribus placuit. — *καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος*: Neptunus Ulixem maligne *observabat* ut eius reditum averteret. vid. Odyss. *A.* 74 sqq. pro ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος rectius dedisset ὑπὸ θεοῦ τινος: nomina enim τῷ καθόλου repugnant.

τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρεν: G. Guil. Nitzschius in libro *de Aristotele contra Wolfianos* p. 69. (iam *de Historia Homeri Meletem.* II. p. 57) scribit: "incolumitas illa victoris non ipsâ modo victoriâ continetur, sed oportuit eum etiam ab ultione omni tutum esse. quapropter dubium non est, quin ultima quoque, quibus pax cum Itacensibus composita narratur, isto αὐτὸς ἐσώθη comprehenderit Aristoteles." cave credas viro sagacissimo. nam nonnisi *generale* argumentum Odysseae h. l. propositum est: sed pax illa cum procorum affinibus composita (*Ω.* 412-547) ἐπεισόδιον est, et quidem οἰκεῖον ἐπεισόδιον.

Praecepta sua tragoedias scripturis destinata nondum proposuit omnia, sed restat unum gravissimum illud, ne fabularum complexus (ἐποποιικὸν sive πολύμυθον σύστημα) in tragoedia pertractetur, cui opportune adiungitur altera admonitio, ne quis chorum aliena intercinentem inducere velit. verum enim vero rerum alienarum explicatione huc illata (c. 18, 1-3), duo illa praecepta demum c. 18, 4-7 posita legimus. sed de his statim videbimus.

CAPVT 18.

Partes tragoediae sunt convinctio et solutio; eiusdem species quattuor, una implexa, alia pathetica, alia moralis, quarta qualis Prometheus cet. — ut tragici argumenti unitas conservetur, cavere decet complexum fabularum, neque choro tribuere licet nisi quae proposito conducant et apte cohaereant.

§. 1-3. ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας - δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι: primum signum ac magnum quo haec ab Aristotelis explicatione segreganda esse colligo hoc est, quod quae in capitis 17. fine et inde a c. 18, 4. docentur his illatis mire divelluntur. nam extremo c. 17. cum expositum esset propter diversam argumenti condicionem poesin dramaticam brevibus episodiis distingui, epicam longioribus dilatari, iam consentaneum est ut tragoediarum scriptori commendetur, ne materiam epopoeiae aptam in tragoedia pertractare velit. id vero ipsum monetur demum c. 18, 4. quo facto praecipitur, ne chori cantica a fabulae argumento aliena sint, ac tum totum illud disputationis caput (c. 17 et 18, 4-7), in quo tragoedias scripturum respexit et praeceptis instruxit Aristoteles, finitur. num forte hisce illa c. 18, 1-3. apte inseri possunt? non possunt: quippe non solum aliena sunt, sed etiam futilia. nam quaedam inania de iis tragoediae partibus explicantur quas technici δέσιν et λύσιν appellant, deinde quattuor tragoediarum genera non explicantur sed nude enumerantur et ridiculo praecepto clauduntur. alterum signum hoc est, quod simpliciter ponit cuiusque tragoediae partim esse implicationem partim solutionem, esse porro tragoediae quattuor species, et hoc ita narrat ut nullo suo iudicio utatur sed totus ab exemplis pendeat. hoc vero indignum est Aristotelis ingenio. accedunt alia de quibus ad singulos locos disputabimus.

§. 1. τὰ μὲν ἔξωθεν καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν

πολλάκις ἡ δέσις, τὸ δὲ λοιπὸν ἡ λύσις: praeclara vero et loquendi et definiendi ratio. *τὰ ἔξωθεν* sunt quae c. 15, 7. *ἔξω τῆς τραγῳδίας* vocantur; sed *quae extra sunt* nullam fabulae partem efficiunt; immo implicatio fit per eam actionem quae in tragoedia ostenditur, et haec ipsa ut tota sit ab *initio* proficisci debet. illud *πολλάκις* adeo significare videtur interdum *ἔνια τῶν ἔσωθεν* ne requiri quidem ad instituendam implicationem. *τὸ δὲ λοιπὸν ἡ λύσις* *quod relicuum solutio.* nomine *λοιπὸς* Graeci et *relicuus* Latini utuntur, cum quae restant certa sunt et definita; alioqui Latini *cetera* et Graeci *τὰ δὲ ἄλλα* ponunt. at vero hic plane deest eiusmodi definitio, quoniam nonnisi vage dictum est ad *δέσιν* pertinere *ἔνια τῶν ἔσωθεν πολλάκις*, unde consequitur interdum totam fabulam *solutione* contineri, quod absurdum est falsumque.

λέγω δὲ δέσιν - εἰς εὐτυχίαν: cum modo *λύσιν* ita descripsisset interpolator, ut *λύσει* maior tragoediae pars contineri videretur, continuo tamen *δέσιν* longe maximam esse pronuntiavit: *λέγω δὲ δέσιν μὲν εἶναι τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους ὃ ἔσχατόν ἐστιν* cet. vide, non quid sit *δέσις* vel quo modo instituatur exposuit, sed digitis pro norma usus quousque pertineat indicavit; eadem ratione *λύσιν* statim definire voluit. — *ἐξ οὗ μεταβαίνει εἰς εὐτυχίαν*: quid est hoc? nihil est nisi vitium manifestum. qui haec scripsit tragoedias cogitavit, qualis est Sophoclis Philocteta, Euripidis Iphigenia utraque, etiam Medea eiusdem: nam ea tragoedia quamvis satis luctuosa sit et atrox, ipsa tamen Medea feliciter evasit. quod igitur in paucis tragoediis factum sciebat, id temere ad omnes transtulit. quapropter non bene fecerunt qui verborum contextu immutato hoc vitium tollere aut obscurare conati sunt. alii enim *ἀτυχίαν* dederunt (Goulstonus), alii *εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν* (Tyrwhittus), alii *δυστυχίαν ἢ εἰς εὐτυχίαν* (Reizius), Graefenhanius denique persuasissimum sibi habet verbo *εὐτυχίᾳ* breviter fortunae mutationes notatas esse.

λύσιν δὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως

μέχρι τέλους: quemadmodum *ἀπὸ τῆς ἀρχῆς* scripsit, ita *μέχρι τοῦ τέλους* scribere debuit, quod ipsum paulo post subsequitur. non solum ex hac inconstantia agnoscas serioris aetatis scriptorem, sed etiam ex loquendi infantia quae perspicitur ex illis *μέχρι τούτου τοῦ μέρους*, *μέχρι τέλους*, *μέχρι τοῦ τέλους*.

§. 2. *τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα· τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη*: tragoediae partes non *quattuor* a *vero* Aristotele descriptae sunt, sed *sex*, in quibus explicandis ille versatur inde a c. 6. usque ad c. 22., si quae ab interpolatore sinistre interposita sunt subtrahamus. personatus Aristoteles sane c. 12. quattuor tragoediae partes descripsit, unius quantitatis habita ratione, easque idem hoc loco respexit. monemus, ut lector utrumque locum diligenter collatum expendat, et observet quomodo interpolator sibimet nihil confisus totus ab exemplis pendeat, atque in iis ipsis digerendis ulna et digitis magis quam prudenti iudicio utatur. ne hoc quidem silentio praetereundum videtur, mire haec inferri, *τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη*.

ἡ μὲν πεπλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις: tragoediam implicatam *totam* contineri peripetia et agnitione falsum est: immo peripetia et agnitio non magnam fabulae particulam efficiunt. ne opus quidem est, ut in quavis fabula implicata peripetia sit et agnitio, sed alterutra sufficit. male igitur interpolator c. 10. intellexit, quamquam inde haec sua sumpsit.

ἡ δὲ παθητική, οἷον οἵ τε Αἴαντες καὶ οἱ Ἰξίονες: hoc age, lector benivole. nimirum interpolatori haeret aqua, cum nihil ab ipso Aristotele de fabulis patheticis (motoriis) dictum invenisset. desperans igitur se ipsum definire posse quales sint, ad exempla quasi in portum confugit. si vulgarem illam *πάθους* definitionem a falso auctore c. 11, 6. propositam (*πάθος δ' ἐστὶ πρᾶξις φθαρτικὴ ἢ ὀδυνηρά κτλ.*) comparaverimus, facile intelligemus *παθητικὴν* fabulam non dici eam quam nos vulgo intelligimus, h. e. perturbationum descriptione conspicuam, sed eam in qua quis

coram spectatoribus sese occidit aut occiditur, sese vulnerat vel vexat aut vulneratur vel vexatur, ein mit Leiden (non mit Leidenschaften) erfülltes Stück. Aiaces igitur huic homini tragoediae sunt παθητικαί, quoniam Aiax Telamonius ipse se interficit, Locrensis a Minerva occiditur; item Ixiones, quoniam Ixion rotae adstrictus graves labores perfert. Ixionis fabulam tres tragoediae Graecae principes scripserunt. fragmenta nonnulla inde conservata sunt. conf. Dindorf. *Poet. scen. Gr.* in ἀποσπασματίοις p. 8. 42. 95. comoedia Ἰξίων Eubuli laudatur ab Athenaeo VIII. p. 347 D. Sophocles praeter Aiacem μαστιγοφόρον vel Telamonium superstitem etiam *Locrum* (Oilei f.) composuit, cuius fragmenta vid. ap. Dindorf. p. 29.

ἡ δὲ ἠθική, οἷον αἱ Φθιώτιδες καὶ ὁ Πηλεύς: pergit eodem tramite admodum plano ac facili ad incedendum. Phthiotidum Sophoclis fabulae pauca fragmenta lege apud Dindorf. p. 60. Peleum Sophocles et Euripides docuerunt. vid fragmenta apud Dindorf. p. 51. 106.

τὸ δὲ τέταρτον, οἷον αἵ τε Φορκίδες καὶ Προμηθεὺς καὶ ὅσα ἐν Ἅιδου: iam in aliud artum compulsus est nullius iudicii sterilisque ingenii scriptor. nimirum is quartam quandam tragoediarum speciem esse inaudivit, sed eam neque definitione illustrare neque nomine consignare potuit; itaque exempla nonnulla posuisse contentus est. Phorcides Aeschyli tragoedia erat, cuius fragmenta Dindorfius p. 19. dedit. de fabula cf. Apollodorus I, 2. 6. p. 13. II, 4, 2. p. 137. et Heynii ad Apollodorum *Observationes* p. 118 sq. Welckerus in *Trilogia Aeschylia* p. 381 sqq. grammaticum ἁπλῆν τραγῳδίαν significare voluisse statim videbimus: interim de loci scriptura dispiciamus. nam in voce οἷον scribenda multi codices aberrant. vid. *not. crit.* dubitari vix potest quin οἷον verum sit: nam ὅης οἷον nihil est nisi librarii aberratio, quam cum alii non concoquerent neque tamen monstrum ὅης repetere vellent, lacunam indicarunt. quod Victorius in uno codice invenit τὸ δὲ τέταρτον ὁμαλὸν οἷον, interpositum ὁμαλὸν recentiori cuidam correctori debetur, qui c.

15, 4. τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλὸν huc traxit infelici coniectura ductus: nam τὸ ὁμαλὸν morum (τῶν ἠθῶν) est proprium, non tragoediae. nec vero ὁμαλὸν pro ἁπλοῦν dici Graece potest, ut Buhlius Victorium de ὁμαλὸν non sine causa dubitantem reprehendens existimavit. qui locum capitis 24, 1. consideraverit, ἁπλοῦν, οἷον in ordinem redigere volet, sed exemplorum desiderium hunc hominem abripuit, ut nomen quarti generis ponere oblivisceretur.

§. 3. *μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν, εἰ δὲ μή, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα*: divisionibus a se propositis duas adiungit admonitiones. earum prior spectat ad poetas tragoedias scripturos, altera lectoribus vel spectatoribus suadet, ut iuste leniterque de fabulis iudicare velint. itaque dum poetae commendat, ut is omnia habere (in tragoediis) conetur, sin minus, gravissima et plurima, ea admonitio ridicula est et inanis, ridicula propter nimiam benigni magistri facilitatem, inanis quod quae sint gravissima non explicatur. non minus mira, ne dicam inepta, est querela illa ἄλλως τε καὶ ὡς νῦν συκοφαντοῦσι τοὺς ποιητάς, quasi tu dicas, zumal auch wie man jetzt hinter den armen Dichtern her ist. sed haec prodere mihi videntur disciplinae Peripateticae alumnum quendam ad Academicos (illi Platonis exemplo poetas in multis saepiusque iniuste et speciosius quam verius reprehendebant) maligne et invidiose respicientem.

δίκαιον δὲ καὶ κτλ. haec ad priorem illam divisionem, secundum quam tragoedia δέσει et λύσει continetur, spectant. moneo quam dure τοῦτο δὲ-καὶ λύσις inferantur. iustum sermonis vinculum deest: membra singula mire adnectuntur: δίκαιον δὲ τοῦτο δέ πολλοὶ δὲ δεῖ δὲ. quid denique volunt sibi δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι? num hoc, bonam implicationem bonamque solutionem laudandam esse? immo verba hanc offerunt sententiam, bonam implicationem et malam solutionem semper laudibus prosequendam esse.

§. 4. *χρὴ δὲ-τραγῳδίαν*: nunc demum reverti-

mur ad verum Aristotelem. quam bene sequentia cum fine capitis 17. cohaereant, et unusquisque videt et a nobis paulo ante explicatum est. quod *saepius dictum* esse pronuntiat, respicit c. 5, 4. 7, 5-7. 17, 5. alii loci quibus idem monebatur fortasse interciderunt. epopoeiae unitas latioribus finibus circumscripta est, eaque cum multa episodia admittat, complexum mythorum proponere potest. itaque epicum carmen multis mythis (πολύμυθον) distinctum apparet. trilogiae compositionem significari per ἐποποιικὸν sive πολύμυθον σύστημα existimavit Welckerus in *Trilog. Aeschyl.* p. 349. 444. 531. 601. et in *Museo Rhenano philolog.* V. p. 490. sed in verbis quae hic legimus nihil inest, unde illam sententiam probemus. nimirum hoc commendatur poetae tragico, ne mythicae materiae nimium uni tragoediae subiicere velit. conf. *Commentar.* in c. 7, 3. p. 145. — ἐκεῖ μὲν - τὸ πρέπον μέγεθος: quae h. l. μέρη vocantur episodia sunt, quae quamvis ampla tamen propter epici carminis ambitum (διὰ τὸ μῆκος) iustos fines non facile excedunt.

§. 5. ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν: *qui eversionem Iliacae urbis totam tragoediae argumentum fecerunt.* varia illa quae acciderunt, cum Ilium devastaretur, una tragoedia comprehendi salva lege dramaticae unitatis non possunt, quam ob causam eae fabulae displicuerunt quae id praestare conarentur. ceterum de certo tragoediae cuiusdam nomine (Πέρσις Ἰλίου) ne cogitemus, vel collocatio verborum (πέρσις Ἰλίου) impedit. carmen illud epicum Arctini et Leschis (v. ad c. 23, 4) non πέρσις Ἰλίου, sed Ἰλίου πέρσις [1]) vocatur, eodemque modo tragoedia appellanda erit, si quidem unquam eo titulo tragoedia exstitit. vid. *Commentar.* ad c. 23, 4.

καὶ μὴ κατὰ μέρος [, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος]: haec est constans co-

---

1) Conf. c. 23, 4. Pausan. X, 25 et 27. Proculi *Chrestom. excerpta* apud Gaisfordium ad Hephaest. p. 483., alii.

dicum scriptura, unde qui discessere huius loci auctorem et doctiorem et prudentiorem fecerunt quam re vera fuit. Aristotelem non scripsisse verba uncis circumdata plura sunt quae ostendant. Euripidi fabula tribuitur quam non conscripsit; eadem ad devastationem Ilii a vero auctore memoratam nihil pertinet; Euripides laudatur quod fabulam Niobiam κατὰ μέρος tractaverit, Aeschylus reprehenditur quod eadem solertia non usus sit. haec ego ne antiquo quidem interpolatori tribuo, quippe in ipso verborum contextu nimis absurda sunt, sed ex nota marginali nata esse puto. scilicet cum in extremo codicis antiqui versu collocata essent verba illa καὶ μὴ κατὰ μέρος, aliquis in margine adscripsit ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, intelligens κατὰ μέρος ἐποίησε, illisque καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος adiectis significavit Aeschylum Niobae fabulam deterius in rem suam convertisse. iam, si pro Euripidis nomine *interim* Sophoclis admiserimus, quae in ipso operis contextu et sensu carent et disputationis ordinem turbant, ea hanc si minus veram at tolerabilem sententiam offerunt, Sophoclem (Euripidem) in Nioba sua fabulae Niobiae particulam, Aeschylum eandem totam (in trilogia) pertractandam sibi sumpsisse. sed nihilo minus Euripidem de loco per scribentis errorem *benigne* concesso non movendum esse censeo. qui coniecturis hanc difficultatem tollere conati sunt, operam me iudice perdiderunt. Valla convertit *Hecubam*, non *Niobam*, unde Tyrwhittus Ἑκάβην sumpsit, sed ne Hecuba quidem ad *Ilii* eversionem pertinet, sed ad illa quae secuta sunt eversionem, ut omittam sic iniuste laudari fabulam illam pessimam et duplice argumento vitiosam, neque adesse quo referantur καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος. Aldus ex coniectura vel sua vel alius dedit νιόβην ἢ μήδειαν, quibus loci difficultas magis etiam augetur. alii alia tentaverunt.

ἢ ἐκπίπτουσιν ἢ κακῶς ἀγωνίζονται: *aut exiguntur aut male certant*, h. e. aut fabulam peragere non possunt aut ita certant ut nonnisi secundo tertiove loco nominentur. conf. c. 17, 1. — ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ: Agatho in tragoedia quadam a

simul debuit, ipsum argumentum (τὸν λόγον) epopoeiae late patere, ideoque et multis et maioribus episodiis locum concedere, sed ille hanc sententiam continuo per Odysseae exemplum illustrare maluit, qua in re manum excerpentis technici (is exemplis plurimum tribuit) deprehendere mihi videor. Odysseae argumentum quamvis paucis verbis a philosopho comprehensum, si Iphigeniae comparatur, *magnum* vocari potest. codex Na et M 14 μικρὸς pro μακρὸς offerunt, quod plurimis editoribus placuit. — *καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος*: Neptunus Ulixem maligne *observabat* ut eius reditum averteret. vid. Odyss. *A.* 74 sqq. pro ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος rectius dedisset ὑπὸ θεοῦ τινος: nomina enim τῷ καθόλου repugnant.

τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρεν: G. Guil. Nitzschius in libro *de Aristotele contra Wolfianos* p. 69. (iam *de Historia Homeri Meletem.* II. p. 57) scribit: "incolumitas illa victoris non ipsâ modo victoriâ continetur, sed oportuit eum etiam ab ultione omni tutum esse. quapropter dubium non est, quin ultima quoque, quibus pax cum Itacensibus composita narratur, isto αὐτὸς ἐσώθη comprehenderit Aristoteles." cave credas viro sagacissimo. nam nonnisi *generale* argumentum Odysseae h. l. propositum est: sed pax illa cum procorum affinibus composita (Ω. 412-547) ἐπεισόδιον est, et quidem οἰκεῖον ἐπεισόδιον.

Praecepta sua tragoedias scripturis destinata nondum proposuit omnia, sed restat unum gravissimum illud, ne fabularum complexus (ἐποποιικὸν sive πολύμυθον σύστημα) in tragoedia pertractetur, cui opportune adiungitur altera admonitio, ne quis chorum aliena intercinentem inducere velit. verum enim vero rerum alienarum explicatione huc illata (c. 18, 1-3), duo illa praecepta demum c. 18, 4-7 posita legimus. sed de his statim videbimus.

CAPVT 18.

Partes tragoediae sunt convinctio et solutio; eiusdem species quattuor, una implexa, alia pathetica, alia moralis, quarta qualis Prometheus cet. — ut tragici argumenti unitas conservetur, cavere decet complexum fabularum, neque choro tribuere licet nisi quae proposito conducant et apte cohaereant.

§. 1-3. ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας - δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι: primum signum ac magnum quo haec ab Aristotelis explicatione segreganda esse colligo hoc est, quod quae in capitis 17. fine et inde a c. 18, 4. docentur his illatis mire divelluntur. nam extremo c. 17. cum expositum esset propter diversam argumenti condicionem poesin dramaticam brevibus episodiis distingui, epicam longioribus dilatari, iam consentaneum est ut tragoediarum scriptori commendetur, ne materiam epopoeiae aptam in tragoedia pertractare velit. id vero ipsum monetur demum c. 18, 4. quo facto praecipitur, ne chori cantica a fabulae argumento aliena sint, ac tum totum illud disputationis caput (c. 17 et 18, 4-7), in quo tragoedias scripturum respexit et praeceptis instruxit Aristoteles, finitur. num forte hisce illa c. 18, 1-3. apte inseri possunt? non possunt: quippe non solum aliena sunt, sed etiam futilia. nam quaedam inania de iis tragoediae partibus explicantur quas technici δέσιν et λύσιν appellant, deinde quattuor tragoediarum genera non explicantur sed nude enumerantur et ridiculo praecepto clauduntur. alterum signum hoc est, quod simpliciter ponit cuiusque tragoediae partim esse implicationem partim solutionem, esse porro tragoediae quattuor species, et hoc ita narrat ut nullo suo iudicio utatur sed totus ab exemplis pendeat. hoc vero indignum est Aristotelis ingenio. accedunt alia de quibus ad singulos locos disputabimus.

§. 1. τὰ μὲν ἔξωθεν καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν

πολλάκις ἡ δέσις, τὸ δὲ λοιπὸν ἡ λύσις: praeclara vero et loquendi et definiendi ratio. τὰ ἔξωθεν sunt quae c. 15, 7. ἔξω τῆς τραγῳδίας vocantur; sed *quae extra sunt* nullam fabulae partem efficiunt; immo implicatio fit per eam actionem quae in tragoedia ostenditur, et haec ipsa ut tota sit ab *initio* proficisci debet. illud πολλάκις adeo significare videtur interdum ἔνια τῶν ἔσωθεν ne requiri quidem ad instituendam implicationem. τὸ δὲ λοιπὸν ἡ λύσις *quod relicuum solutio.* nomine λοιπὸς Graeci et *relicuus* Latini utuntur, cum quae restant certa sunt et definita; alioqui Latini *cetera* et Graeci τὰ δὲ ἄλλα ponunt. at vero hic plane deest eiusmodi definitio, quoniam nonnisi vage dictum est ad δέσιν pertinere ἔνια τῶν ἔσωθεν πολλάκις, unde consequitur interdum totam fabulam *solutione* contineri, quod absurdum est falsumque.

λέγω δὲ δέσιν - εἰς εὐτυχίαν: cum modo λύσιν ita descripsisset interpolator, ut λύσει maior tragoediae pars contineri videretur, continuo tamen δέσιν longe maximam esse pronuntiavit: λέγω δὲ δέσιν μὲν εἶναι τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους ὃ ἔσχατόν ἐστιν cet. vide, non quid sit δέσις vel quo modo instituatur exposuit, sed digitis pro norma usus quousque pertineat indicavit; eadem ratione λύσιν statim definire voluit. — ἐξ οὗ μεταβαίνει εἰς εὐτυχίαν: quid est hoc? nihil est nisi vitium manifestum. qui haec scripsit tragoedias cogitavit, qualis est Sophoclis Philocteta, Euripidis Iphigenia utraque, etiam Medea eiusdem: nam ea tragoedia quamvis satis luctuosa sit et atrox, ipsa tamen Medea feliciter evasit. quod igitur in paucis tragoediis factum sciebat, id temere ad omnes transtulit. quapropter non bene fecerunt qui verborum contextu immutato hoc vitium tollere aut obscurare conati sunt. alii enim ἀτυχίαν dederunt (Goulstonus), alii εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν (Tyrwhittus), alii δυστυχίαν ἢ εἰς εὐτυχίαν (Reizius), Graefenhanius denique persuasissimum sibi habet verbo εὐτυχίᾳ breviter fortunae mutationes notatas esse.

λύσιν δὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως

μέχρι τέλους: quemadmodum *ἀπὸ τῆς ἀρχῆς* scripsit, ita *μέχρι τοῦ τέλους* scribere debuit, quod ipsum paulo post subsequitur. non solum ex hac inconstantia agnoscas serioris aetatis scriptorem, sed etiam ex loquendi infantia quae perspicitur ex illis *μέχρι τούτου τοῦ μέρους*, *μέχρι τέλους*, *μέχρι τοῦ τέλους*.

§. 2. *τραγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα· τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη*: tragoediae partes non *quattuor* a *vero* Aristotele descriptae sunt, sed *sex*, in quibus explicandis ille versatur inde a c. 6. usque ad c. 22., si quae ab interpolatore sinistre interposita sunt subtrahamus. personatus Aristoteles sane c. 12. quattuor tragoediae partes descripsit, unius quantitatis habita ratione, easque idem hoc loco respexit. monemus, ut lector utrumque locum diligenter collatum expendat, et observet quomodo interpolator sibimet nihil confisus totus ab exemplis pendeat, atque in iis ipsis digerendis ulna et digitis magis quam prudenti iudicio utatur. ne hoc quidem silentio praetereundum videtur, mire haec inferri, *τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ μέρη ἐλέχθη*.

ἡ μὲν πεπλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις: tragoediam implicatam *totam* contineri peripetia et agnitione falsum est: immo peripetia et agnitio non magnam fabulae particulam efficiunt. ne opus quidem est, ut in quavis fabula implicata peripetia sit et agnitio, sed alterutra sufficit. male igitur interpolator c. 10. intellexit, quamquam inde haec sua sumpsit.

ἡ δὲ παθητική, οἷον οἵ τε Αἴαντες καὶ οἱ Ἰξίονες: hoc age, lector benivole. nimirum interpolatori haeret aqua, cum nihil ab ipso Aristotele de fabulis patheticis (motoriis) dictum invenisset. desperans igitur se ipsum definire posse quales sint, ad exempla quasi in portum confugit. si vulgarem illam *πάθους* definitionem a falso auctore c. 11, 6. propositam (*πάθος δ' ἐστὶ πρᾶξις φθαρτικὴ ἢ ὀδυνηρά κτλ.*) comparaverimus, facile intelligemus *παθητικὴν* fabulam non dici eam quam nos vulgo intelligimus, h. e. perturbationum descriptione conspicuam, sed eam in qua quis

coram spectatoribus sese occidit aut occiditur, sese vulnerat vel vexat aut vulneratur vel vexatur, **ein mit Leiden (non mit Leidenschaften) erfülltes Stück.** Aiaces igitur huic homini tragoediae sunt *παθητικαί*, quoniam Aiax Telamonius ipse se interficit, Locrensis a Minerva occiditur; item Ixiones, quoniam Ixion rotae adstrictus graves labores perfert. Ixionis fabulam tres tragoediae Graecae principes scripserunt. fragmenta nonnulla inde conservata sunt. conf. Dindorf. *Poet. scen. Gr.* in *ἀποσπασματίοις* p. 8. 42. 95. comoedia *Ἰξίων* Eubuli laudatur ab Athenaeo VIII. p. 347 D. Sophocles praeter Aiacem *μαστιγοφόρον* vel Telamonium superstitem etiam *Locrum* (Oilei f.) composuit, cuius fragmenta vid. ap. Dindorf. p. 29.

ἡ δὲ ἠθική, οἷον αἱ Φθιώτιδες καὶ ὁ Πηλεύς: pergit eodem tramite admodum plano ac facili ad incedendum. Phthiotidum Sophoclis fabulae pauca fragmenta lege apud Dindorf. p. 60. Peleum Sophocles et Euripides docuerunt. vid fragmenta apud Dindorf. p. 51. 106.

τὸ δὲ τέταρτον, οἷον αἵ τε Φορκίδες καὶ Προμηθεὺς καὶ ὅσα ἐν Ἅιδου: iam in aliud artum compulsus est nullius iudicii sterilisque ingenii scriptor. nimirum is quartam quandam tragoediarum speciem esse inaudivit, sed eam neque definitione illustrare neque nomine consignare potuit; itaque exempla nonnulla posuisse contentus est. Phorcides Aeschyli tragoedia erat, cuius fragmenta Dindorfius p. 19. dedit. de fabula cf. Apollodorus I, 2. 6. p. 13. II, 4, 2. p. 137. et Heynii ad Apollodorum *Observationes* p. 118 sq. Welckerus in *Trilogia Aeschylia* p. 381 sqq. grammaticum *ἁπλῆν τραγῳδίαν* significare voluisse statim videbimus: interim de loci scriptura dispiciamus. nam in voce *οἷον* scribenda multi codices aberrant. vid. *not. crit.* dubitari vix potest quin *οἷον* verum sit: nam *ὅης οἷον* nihil est nisi librarii aberratio, quam cum alii non concoquerent neque tamen monstrum *ὅης* repetere vellent, lacunam indicarunt. quod Victorius in uno codice invenit *τὸ δὲ τέταρτον ὁμαλὸν οἷον*, interpositum *ὁμαλὸν* recentiori cuidam correctori debetur, qui c.

15, 4. *τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλὸν* huc traxit infelici coniectura ductus: nam *τὸ ὁμαλὸν* morum (*τῶν ἠθῶν*) est proprium, non tragoediae. nec vero *ὁμαλὸν* pro *ἁπλοῦν* dici Graece potest, ut Buhlius Victorium de *ὁμαλὸν* non sine causa dubitantem reprehendens existimavit. qui locum capitis 24, 1. consideraverit, *ἁπλοῦν*, *οἷον* in ordinem redigere volet, sed exemplorum desiderium hunc hominem abripuit, ut nomen quarti generis ponere oblivisceretur.

§. 3. *μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν, εἰ δὲ μή, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα*: divisionibus a se propositis duas adiungit admonitiones. earum prior spectat ad poetas tragoedias scripturos, altera lectoribus vel spectatoribus suadet, ut iuste leniterque de fabulis iudicare velint. itaque dum poetae commendat, ut is omnia habere (in tragoediis) conetur, sin minus, gravissima et plurima, ea admonitio ridicula est et inanis, ridicula propter nimiam benigni magistri facilitatem, inanis quod quae sint gravissima non explicatur. non minus mira, ne dicam inepta, est querela illa *ἄλλως τε καὶ ὡς νῦν συκοφαντοῦσι τοὺς ποιητάς*, quasi tu dicas, zumal auch wie man jetzt hinter den armen Dichtern her ist. sed haec prodere mihi videntur disciplinae Peripateticae alumnum quendam ad Academicos (illi Platonis exemplo poetas in multis saepiusque iniuste et speciosius quam verius reprehendebant) maligne et invidiose respicientem.

δίκαιον δὲ καὶ κτλ. haec ad priorem illam divisionem, secundum quam tragoedia *δέσει* et *λύσει* continetur, spectant. moneo quam dure *τοῦτο δὲ - καὶ λύσις* inferantur. iustum sermonis vinculum deest: membra singula mire adnectuntur: *δίκαιον δὲ* *τοῦτο δέ* *πολλοὶ δὲ* *δεῖ δέ*. quid denique volunt sibi *δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ κροτεῖσθαι*? num hoc, bonam implicationem bonamque solutionem laudandam esse? immo verba hanc offerunt sententiam, bonam implicationem et malam solutionem semper laudibus prosequendam esse.

§. 4. *χρὴ δὲ - τραγῳδίαν*: nunc demum reverti-

mur ad verum Aristotelem. quam bene sequentia cum fine capitis 17. cohaereant, et unusquisque videt et a nobis paulo ante explicatum est. quod *saepius dictum* esse pronuntiat, respicit c. 5, 4. 7, 5-7. 17, 5. alii loci quibus idem monebatur fortasse interciderunt.' epopoeiae unitas latioribus finibus circumscripta est, eaque cum multa episodia admittat, complexum mythorum proponere potest. itaque epicum carmen multis mythis (πολύμυθον) distinctum apparet. trilogiae compositionem significari per ἐποποιικὸν sive πολύμυθον σύστημα existimavit Welckerus in *Trilog. Aeschyl.* p. 349. 444. 581. 601. et in *Museo Rhenano philolog.* V. p. 490. sed in verbis quae hic legimus nihil inest, unde illam sententiam probemus. nimirum hoc commendatur poetae tragico, ne mythicae materiae nimium uni tragoediae subiicere velit. conf. *Commentar.* in c. 7, 3. p. 145. — ἐκεῖ μὲν - τὸ πρέπον μέγεθος: quae h. l. μέρη vocantur episodia sunt, quae quamvis ampla tamen propter epici carminis ambitum (διὰ τὸ μῆκος) iustos fines non facile excedunt.

§. 5. ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν: *qui eversionem Iliacae urbis totam tragoediae argumentum fecerunt.* varia illa quae acciderunt, cum Ilium devastaretur, una tragoedia comprehendi salva lege dramaticae unitatis non possunt, quam ob causam eae fabulae displicuerunt quae id praestare conarentur. ceterum de certo tragoediae cuiusdam nomine (Πέρσις Ἰλίου) ne cogitemus, vel collocatio verborum (πέρσις Ἰλίου) impedit. carmen illud epicum Arctini et Leschis (v. ad c. 23, 4) non πέρσις Ἰλίου, sed Ἰλίου πέρσις [1]) vocatur, eodemque modo tragoedia appellanda erit, si quidem unquam eo titulo tragoedia exstitit. vid. *Commentar.* ad c. 23, 4.

καὶ μὴ κατὰ μέρος [, ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην, καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος]: haec est constans co-

---

1) Conf. c. 23, 4. Pausan. X, 25 et 27. Proculi *Chrestom. excerpta* apud Gaisfordium ad Hephaest. p. 483., alii.

dicum scriptura, unde qui discessere huius loci auctorem et doctiorem et prudentiorem fecerunt quam re vera fuit. Aristotelem non scripsisse verba uncis circumdata plura sunt quae ostendant. Euripidi fabula tribuitur quam non conscripsit; eadem ad devastationem Ilii a vero auctore memoratam nihil pertinet; Euripides laudatur quod fabulam Niobiam *κατὰ μέρος* tractaverit, Aeschylus reprehenditur quod eadem solertia non usus sit. haec ego ne antiquo quidem interpolatori tribuo, quippe in ipso verborum contextu nimis absurda sunt, sed ex nota marginali nata esse puto. scilicet cum in extremo codicis antiqui versu collocata essent verba illa *καὶ μὴ κατὰ μέρος*, aliquis in margine adscripsit *ὥσπερ Εὐριπίδης Νιόβην*, intelligens *κατὰ μέρος ἐποίησε*, illisque *καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος* adiectis significavit Aeschylum Niobae fabulam deterius in rem suam convertisse. iam, si pro Euripidis nomine *interim* Sophoclis admiserimus, quae in ipso operis contextu et sensu carent et disputationis ordinem turbant, ea hanc si minus veram at tolerabilem sententiam offerunt, Sophoclem (Euripidem) in Nioba sua fabulae Niobiae particulam, Aeschylum eandem totam (in trilogia) pertractandam sibi sumpsisse. sed nihilo minus Euripidem de loco per scribentis errorem *benigne* concesso non movendum esse censeo. qui coniecturis hanc difficultatem tollere conati sunt, operam me iudice perdiderunt. Valla convertit *Hecubam*, non *Niobam*, unde Tyrwhittus *Ἑκάβην* sumpsit, sed ne Hecuba quidem ad *Ilii* eversionem pertinet, sed ad illa quae secuta sunt eversionem, ut omittam sic iniuste laudari fabulam illam pessimam et duplice argumento vitiosam, neque adesse quo referantur *καὶ μὴ ὥσπερ Αἰσχύλος*. Aldus ex coniectura vel sua vel alius dedit *νιόβην ἢ μήδειαν*, quibus loci difficultas magis etiam augetur. alii alia tentaverunt.

ἢ ἐκπίπτουσιν ἢ κακῶς ἀγωνίζονται: *aut exiguntur aut male certant*, h. e. aut fabulam peragere non possunt aut ita certant ut nonnisi secundo tertiove loco nominentur. conf. c. 17, 1. — *ἐπεὶ καὶ Ἀγάθων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ*: Agatho in tragoedia quadam a

se edita (*Ἰλίου πέρσιν* inscriptam fuisse neque hinc neque alio indicio constat) totam excidii urbis Troiae historiam videtur comprehendisse, verbi causa illa quae Priamo indigna acciderunt, quae Cassandra et Astyanax aliique perpessi sunt, quae Ulixes et Aiax et Agamemno perpatraverunt. ex verbis *ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ* ne colligas Agathonem *vicisse* in ceteris suis fabulis omnibus: quippe potuit in nonnullis *κακῶς ἀγωνίζεσθαι.*

ἐν δὲ ταῖς περιπετείαις - ὧν βούλονται θαυμαστῶς: si rerum conversiones (*αἱ περιπέτειαι*) sunt eiusmodi ut simplicibus factis (*ἁπλοῖς πράγμασιν*) eveniant, quod fit ubi necessario vel probabiliter accidunt, poetae tragici propositum suum optime consequuntur. intelligit igitur eas *περιπετείας* quae *ἁπλοῖς πράγμασι*, non *συστήματι πολυμύθῳ*, continentur, atque haec ipsa *ἁπλᾶ πράγματα* non *μύθῳ πεπλεγμένῳ* sed *συστήματι πολυμύθῳ* opposita cogitari debent. noli igitur confundere *ἁπλᾶ πράγματα* cum *ἁπλῇ πράξει* sive *ἁπλῷ μύθῳ* (vide c. 10 et 11) neque statuere Aristotelem contra loqui c. 13, 2., ubi pronuntiat pulcherrimae tragoediae fabulam (*μῦθον*) implexam esse, non simplicem. — *τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάνθρωπον*: tragicum hoc est, quia eiusmodi facta timorem miserationemque movent. nam simplicia cum naturae convenienter fieri soleant, similia cuivis accidere possunt. inde timor in nobis et simul aliorum miseratio nascitur; sin minus, certe sensus humanus tangitur.

§. 6. *ἔστι δὲ τοῦτο - ἄδικος δὲ ἡττηθῇ*: haec nonnisi ad *τὸ φιλάνθρωπον* pertinent. si prudens idemque pravus decipiatur, et fortis idemque iniustus vincatur, is miserationem nostram excitare nequit, cum innocentia ei desit (vid. c. 13, 2), sed animum humanum eiusmodi casus tangere et movere solet.

ἔστι δὲ τοῦτο εἰκός - παρὰ τὸ εἰκός: ut prudens decipiatur et fortis superetur, non saepe quidem evenit, sed per sese non pugnat contra probabilitatem. hoc breviter videtur monere voluisse, ne quis eiusmodi res peccare in leges

ab ipso c. 9. praescriptas existimaret. — *ὥσπερ Ἀγάθων λέγει*: Agathonis sententiam plenam posuit in *Rhetoricis* II, 24. p. 1402 a 10.

> *τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,*
> *βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα.*

brevitatis causa h. l. illam Agathonis sententiam suis verbis significasse contentus est.

§. 7. *καὶ τὸν χορὸν - παρὰ Σοφοκλεῖ*: ut per tragoediam unum quoddam (*ἕν τι*) et totum (*ὅλον*) exprimatur, opus est ut chori cantica cum fabulae argumento cohaereant: alioquin unitas fabulae perit et cantica ista vana funduntur. *qui chorum tamquam actoris partes sustinentem accipere* iubetur, est is qui tragoediam scripturus est: hunc enim etiamnum Aristoteles respicit. quae chorus canit loquiturve, ea ex ipsa actione tragica ducta esse decet. praeclare Horatius in *Arte poetica* v. 193.

> *actoris partes chorus officiumque virile*
> *defendat, neu quid medios intercinat actus,*
> *quod non proposito conducat et haereat apte.*

chorus Euripideus non raro officium suum deserit et intercinit quae a proposito aliena sunt. magis etiam in hoc praeceptum peccavit Agatho Euripidi aetate suppar, quo auctore *ἐμβόλιμα (exodia)* in tragoediam recepta sunt, h. e. cantica ab argumento tragoediae aliena et pro arbitrio poetae inserta.

τὰ ᾀδόμενα οὐ: codices *τὰ διδόμενα*. vid. *notae crit.* qui *τὰ διδόμενα* defendere et explicare tentarunt, ad inania et prava prolapsi videntur. quomodo *ᾀδόμενα* corrumpi potuerit in *διδόμενα* comparanti *ΑΙΔΟΜΕΝΑ* et *ΔΙΔΟΜΕΝΑ* liquet. negationem *οὐ* praecedens vocalis absorpsit. *οἱ λοιποὶ* sunt tragici Euripide posteriores quibus ad exodia facienda exemplum Agatho praeivit.

CAPVT 19.

Διάνοια aptius in arte rhetorica quam in poetica pertractatur; neque de λέξει quae exponi possunt, ad poeticam pertinent omnia.

Explicata *argumenti conformatione* a poeta tragico instituenda (c. 7-11 et c. 13-14) et descripto *morum habitu* ab eodem in tragoediis observando (c. 15) et utraque disputatione praeceptis quibusdam tragoediarum scriptori destinatis conclusa (c. 17 et c. 18, 4-7), iam ad animi sensa (διάνοιαν quam una voce *sententiam* appellare licet) a personis in scenam productis expromenda pervenit. quae cum dictione (λέξει) proferantur, hanc tractandam sibi sumpsit, illa *Rhetoricis* reservanda putavit.

§. 1. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται: *cetera* quae dicit, sunt *fabula*, *mores*, *spectaculum*, *melopoeia*. de fabula quae disputata sunt sufficere videantur, de moribus quae docuit in epitomam contracta esse intelleximus: spectaculum vero et melopoeia nonnisi brevissime commemoravit c. 6, 4 et c. 18, 7 [1]). at vero spectaculum et melopoeiam accuratius ab Aristotele explicata non esse et nullis praeceptis a tragoediarum scriptore servandis instructa, vix est cur existimemus: immo c. 18, 7. cum chori tragici rite conformandi praeceptum paucis verbis proponit, ita disputat ut antegressa ampliore expositione niti videatur. quae igitur de ὄψει et μελοποιίᾳ uberius explanata ab Aristotele erant, omisit, opinor, ille qui ex integra Aristotelis *Poetica* plura et egregia conservavit. nimirum inutilia illa videbantur poetis Alexandrinis (*Alexandrinos* dico omnes qui post Alexandri Magni aevum sive Alexandriae sive in aliis Grae-

1) Falsus Aristoteles etiam c. 6, 19. ad ὄψιν et μελοποιίαν revolvitur, sed nihil affert quae alicuius momenti videantur esse.

cis urbibus artem tragicam factitabant), qui *lectoribus* magis quam *spectatoribus* scribebant, quique tragoedias edebant aut nullis aut paucis chori carminibus distinctas. — λοιπὸν δὲ περὶ λέξεως ἢ διανοίας εἰπεῖν: postquam de quattuor illis partibus dictum est, iam restat de διανοίᾳ vel λέξει disputare, ut de omnibus *sex* partibus ante constitutis (c. 6, 4-7) explicatio absolvatur. vide mihi Aristotelem ipsum pronuntiare se ex illis sex tragoediae partibus *adhuc* quattuor disputatione amplexum esse, duabus etiamnum relicuis de quibus dicatur. inde iam novo documento apparet, et illa quae de alteris κατὰ τὸ ποσὸν tragoediae partibus c. 12. posita sunt, et quae de quattuor *formis* tragoediarum c. 18, 2-3., quaeque de tragoediae δέσει et λύσει c. 18, 1. narrantur, quae omnia suis locis gravibus de causis pro suppositiciis declaravi, haec inquam ab Aristotele non scripta esse. — περὶ λέξεως ἢ διανοίας scribit, cum absolutis quattuor partibus iam ex duabus relicuis alterutram explicandam eligere possit. statim monet quae de διανοίᾳ dicenda sint, ea in *Rhetoricis* aptius explicari posse.

ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς: quamquam quae de animi sensis dicenda sunt in *Rhetoricorum* tribus libris comprehensorum primo et secundo libro legimus, inde tamen non consequitur *Poeticam* post artem illam rhetoricam a philosopho emissam esse: immo in *Rhetoricis* quater provocat ad *Poeticam* iam editam. lege III, 1 et 2. ars dicendi cum pluribus ac diversis libris ab Aristotele tractata et tradita sit, hoc loco lectores non ad tres illos *Rhetoricorum* libros sed ad alios prius evulgatos ablegantur. de operibus Aristotelis rhetoricis disputavit Titze *de Aristotelis operum serie et distinctione* p. 34 sqq. — ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι: *pertinent ad sententiam haec, quaecumque oratione parari debent*, h. e. quae personae in scenam productae sentiunt verbisque pronuntiant. quod statim sequitur τὸ λύειν, est obstantia sive ab adversariis dicta *dissolvere*.

§. 2. καὶ ἔτι μέγεθος καὶ μικρότητα: nove ac

breviter significavit rem *exaggerare* (αὔξειν) et *extenuare* (μειοῦν). conf. *Rhetor.* II, 26. p. 1403 a 20. τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν ἐστὶν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι μέγα ἢ μικρόν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. pro nominibus μέγεθος et μικρότητα exspectaverimus saltem αὔξησιν et μείωσιν. itaque haec insolentia, cuius alia quoque vestigia hoc capite comparent, epitomatori tribuenda videatur.

§. 3. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν - δεῖ χρῆσθαι: etiam hoc rara brevitate positum est, ἐν τοῖς πράγμασιν pro ἐν τῇ συστάσει πραγμάτων τραγῳδίας sive ἐν τῷ μύθῳ τραγῳδίας. in rebus argumento tragico conserendis haurire debet poeta ex isdem eloquendi formis sive locis communibus (ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι) quos orator in elocutione oratoria adhibet.

πλὴν τοσοῦτον διαφέρει - παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι: haec est artis tragicae ab oratoria, quod ad sententiarum elocutionem attinet, differentia, quod in ipsa alia sine expositione (h. e. sine significatione verbis expressa, ἄνευ διδασκαλίας), alia per orationem a dicente proferri debent et secundum orationem fieri. in tragoedia igitur alia, sive metuenda sive miseranda, ita fiunt ut nulla oratione promantur sed ex rebus quae aguntur sponte consequantur, alia rursus oratione provocantur et secundum orationem accidunt. διδασκαλία h. l. non est *rerum in scenam introductio*, nam si esset, ponendum erat διδασκαλίᾳ vel διὰ διδασκαλίας, non ἄνευ διδασκαλίας: immo est *expositio* verbis enuntiata, ut sibi opponantur ea quae oratione non significantur et quae significantur. παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι: hoc fit, si res ita peraguntur ut in oratione personarum scenicarum significatum vel iussum vel suasum est. παρὰ τὸν λόγον, *iuxta orationem*, est igitur sic ut dicentis oratio sive poposcit sive persuasit sive iussit.

τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον - διὰ τὸν λόγον: haec adiiciuntur ad illa παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι adprobanda. dicentis nullus in tragoediis usus esset, si ea

quae dicit nihil valerent ad rerum consecutionem et eventum varie afficiendum. quae tragicam voluptatem afferunt (τὰ ἡδέα), si ea etiam sine dictione apparerent, dicente non opus esset.

§. 4. τὰ σχήματα τῆς λέξεως: potuit etiam scribere τὰ πάθη τῆς λέξεως. σχήματα non tam dictionis sunt quam dicentis vel *oris* eius qui dicit; sed ab ore transferuntur ad vocem et dictionem.

§. 5. ὅτι εὔχεσθαι οἰόμενος ἐπιτάττει: etiam in his agnoscas epitomatorem Homeri nomen reticentem: Iliadis enim initium omnibus aeque ac sibi notum esse credidit, non serio sed ingenii ostentandi causa hunc imperativum a Protagora reprehensum esse (in eo libro cui nomen Ὀρθοέπεια) putaverim: aliter visum est Fr. A. Wolfio in *Prolegomenis* p. CLXVII. Homerum mire defendit scholiasta ad *Il.* pag. 1 b 20 ed. Bekker. conf. Eustath. p. 10. de illo Protagorae opere vid. Quintilian. III, 4, 10. *Protagoram transeo, qui interrogandi respondendi mandandi precandi (quod εὐχωλὴν dixit) solas partes putat.* Diogenes IX, 84. διεῖλέ τε τὸν λόγον πρῶτος εἰς τέτταρα, εὐχωλὴν ἐρώτησιν ἀπόκρισιν ἐντολήν. istam Protagorae reprehensionem recoxit Zoilus. conf. Suid. s. v. Ζωΐλος.

CAPVT 20.

Partes sermonis enumerantur earumque definitiones proponuntur.

Quae hoc capite traduntur Aristoteli abiudicanda putavi argumentis permotus, quae primum sub unum conspectum collecta afferre et deinde, cum singula explicabo, accuratius persequi in animo est. 1. quae hic docentur, ea pro sese sola posita sunt et nullo vinculo cum ceteris cohaerent. nihil ad definiendam dictionem poeticam inde sumi potest et nihil inde

sumptum videmus c. 22., ubi dictionis virtutes et vitia enumerantur. immo prima artis grammaticae rudimenta inepte propinantur, eaque a ceteris disiuncta quasi sublimia haerent. ratio igitur et consilium deest, cur haec explicentur. 2. insunt quae Aristotelem non scripsisse testimoniis non contemnendis constat, quo pertinet §. 1 et 6 et 7. ut mox videbimus. 3. offendunt quae tribui prudenti viro nequeunt. sed priusquam de singulis dicam, unum etiam quod contra dici possit amovendum videtur. scilicet moneo, ne quis hisce *Rhetoricorum* locis sententiam meam convelli putet, III, 1 extr. III, 2. pag. 1404 b 5 et 28. et pag. 1405 a 5. nam primo loco Aristoteles nihil dicit nisi se disputasse de dictione poetica in opere de arte poetica conscripto, quod re vera factum est c. 21 et 22. quae pro Aristotelis agnoscimus; secundo loco memorat *nominum* species a sese enumeratas esse in *Poetica*, idque factum est c. 21.; idem repetit tertio loco; quarto denique ad disputationem suam de metaphoris provocat in *Poetica* exprómptam, quam legimus c. 21. itaque tantum abest, ut ex illis locis pro c. 20. praesidium petatur, ut ipsum silentium contra id adhiberi forsitan possit.

§. 1. τῆς δὲ λέξεως κτλ. totius sermonis partes ab hoc magistro octo numerantur στοιχεῖον, συλλαβή, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον, πτῶσις, λόγος. secernendae sunt ex hac serie quae non tam partes sermonis quam elementa vocabulorum sunt *littera* et *syllaba*, secernenda est πτῶσις, h. e. varia et nominum et verborum terminatio, secernenda est *oratio* sive pronuntiatum (λόγος), quod ex sermonis partibus demum componitur. haec quamquam mire huc congesta quomodocumque defendantur. dicant omnem linguae materiam, qua opus sit ut oratio oriatur, comprehendere Aristoteli destinatum fuisse. si minus iusta est defensio (praesertim πτῶσις vix in hunc modum defendi poterit), certe aliqua est. relicua sunt igitur ὄνομα, ῥῆμα, σύνδεσμος, ἄρθρον, *nomen*, *verbum*, *coniunctio*, *articulus*. nomina et verba primus distinxit Plato in *Sophista* p. 261 E. conf. Classen *de Grammaticae Graecae primordiis* p. 45 sqq. post Platonem Aristoteles

idem argumentum retractans *tripartitam* linguae divisionem instituit, cum praeter ὄνομα et ῥῆμα ceteram linguae materiam nomine συνδέσμου complecteretur, ut testatur Dionysius Halicarn. *de Compositione verb.* c. 2. init. ταῦτα δὲ καὶ Θεοδέκτης μὲν καὶ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ κατ' ἐκείνους φιλοσοφήσαντες τοὺς χρόνους ἄχρι τριῶν προήγαγον, ὀνόματα καὶ ῥήματα καὶ συνδέσμους πρῶτα μέρη τῆς λέξεως ποιοῦντες. οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς γενόμενοι καὶ μάλιστα οἱ τῆς Στωϊκῆς αἱρέσεως ἡγέμονες ἕως τεττάρων προυβίβασαν χωρίσαντες ἀπὸ τῶν συνδέσμων τὰ ἄρθρα. idem *de Praestantia Demosthenis* p. 1101. Reisk. τοῖς πρώτοις μορίοις τῆς λέξεως —, εἴτε τρία ταῦτ' ἔστιν, ὡς Θεοδέκτῃ τε καὶ Ἀριστοτέλει δοκεῖ, ὀνόματα καὶ ῥήματα καὶ σύνδεσμοι, εἴτε πλείω, δύο ταῦτα ἀκολουθεῖ, μέλος καὶ χρόνος ἴσα. Quintilianus I. O. I, 4, 18. *tum videbit ad quem hoc pertinet, quot et quae sint partes orationis, quamquam de numero parum convenit. veteres enim, quorum fuerunt Aristoteles atque Theodectes, verba modo et nomina et convinctiones tradiderunt . . . paulatim a philosophis et maxime Stoicis auctus est numerus, et primum convinctionibus articuli adiecti, mox praepositiones.* sed ecce in hoc nostro *Poeticae* loco non tripartitam divisionem sed quadripartitam reperimus. habemus articulos quos demum a Stoicis adiectos, h. e. ex convinctionibus secretos fuisse Dionysius cum Quintiliano testatur. numne igitur Dionysium et Quintilianum *Poeticam* ignorasse aut neglexisse existimabimus cum Classeno l. c. p. 60.? id equidem non faciam. immo hunc nostrum locum et Dionysius et Quintilianus sane ignoraverunt, sed eosdem ex alio integrae et non interpolatae *Poeticae* loco nobis deperdito sua hausisse mihi paene certum videtur. nimirum Aristoteles cum in libro suo *de Interpretatione* c. 2 et 3 et 4. nominis verbique et enuntiati rationem breviter pro suo consilio explicuisset, uberiorem eius rei explicationem aliis libris iam tum reservavit c. 4 extr. ῥητορικῆς γὰρ ἢ ποιητικῆς οἰκειοτέρα ἡ σκέψις. hanc vero a sese in *Poetica* exprомptam esse profitetur quattuor illis *Rhetoricorum* locis, quos modo (pag. 222.) indicavimus. ita-

que Aristoteles eo libro, quem de arte oratoria diu post editam *de Interpretatione* commentationem (sub ipsum ut videtur vitae finem) conscripsit, lectores suos ad *Poeticam* amandavit, si de λέξει poetarum, et quae sint nominum species et translationum genera edoceri se velint. Dionysium igitur, quem rhetoricos Aristotelis libros perdiligenter versasse nemo infitiabitur, huius de orationis partibus doctrinam ex integra *Poetica* hausisse admodum probabile, ne dicam certum, videtur. quid igitur inde consequitur, cum in hoc libro quartam orationis partem a Stoicis inventam deprehendimus? quid nisi haec ab aliena manu addita esse, veram autem disputationem intercidisse? haec quae adhuc disputavimus, nisi alia essent, apud me ipsum nonnisi eo valerent, ut suspicio de hoc loco oreretur, ac de illis praecipue quae dicta sunt de *octo* orationis partibus §. 1. et de convinctionis et articuli natura §. 6 et 7.: sed accedunt alia multa, quibus adducor ut totum caput Aristoteli subtrahendum existimem, quae deinceps persequemur.

§. 2. *στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστὶ φωνὴ ἀδιαίρετος*: recte ponit *στοιχεῖον*, non *γράμμα*. *elementa* enim sive *στοιχεῖα* sunt unde voces quae audiri possunt tamquam ex principiis conflantur; *litterae* sive *γράμματα* (radix verbi est *γρ*) sunt quatenus scalpuntur vel scribuntur. *ἀδιαίρετος* et Latinum *indivisus* non solum de iis dici quae divisa non sunt sed etiam quae dividi non possunt, verbo monere sufficit. — *ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γίνεσθαι φωνή*: ea est vocis illius indivisae sive individuae natura, ut vox quae intelligi possit fieri inde possit.

§. 3. *ταύτης δὲ μέρη*: per *ταύτης* non singularis quaedam *vox indivisa* denotatur sed genus elementorum comprehenditur. quae statim sequitur *προσβολή*, est vocis ictus quidam, quem *allisum* novo sed apto nomine consignavit Hermannus. paulo post nonnisi a paucis codicibus (vid. *not. crit.*) exempla vocalium litterarum *οἷον τὸ Α καὶ τὸ Ω* exhibentur. fortasse personatus auctor in re manifesta supersedere se posse exemplo credidit, cum discrimen illud inter

semivocale et non vocale (quod continuo memorat) ut exemplis illustraretur magis desiderare et flagitare eidem videretur.

§. 4. *ταῦτα δὲ διαφέρει σχήμασί τε τοῦ στόματος καὶ τόποις*: *σχήματα τοῦ στόματος* sunt varii habitus in quos formatur os nostrum dum litteras proferimus, *τόποι* sunt *oris loci* unde litterae inter pronuntiandum praecipue afficiuntur, dentes et lingua et labia et guttur. — *καὶ δασύτητι καὶ ψιλότητι*: prout spiritu aspero aut leni (*δασείᾳ* et *ψιλῇ*) enuntiantur. — *ἔτι δὲ ὀξύτητι καὶ βαρύτητι καὶ τῷ μέσῳ*: accentum acutum designat *ὀξύτης*, gravem *βαρύτης*, circumflexum ex acuto gravique compositum ideoque media natura praeditum *τὸ μέσον*. — *περὶ ὧν καθ᾽ ἕκαστον ἐν τοῖς μετρικοῖς προσήκει θεωρεῖν*: homo perdiligens et accuratus paulo post monet similiter *ἀλλὰ καὶ τούτων θεωρῆσαι τὰς διαφορὰς τῆς μετρικῆς ἐστίν*. prodere haec videntur grammaticum Alexandrinum: Aristotelis aevo doctrina metrica a grammatica nondum seiuncta et nondum tamquam propria et peculiaris disciplina constituta videtur fuisse. videant alii. interpolator ubique *τέχνας* suas crepat. vid. *Comment.* ad c. 25, 5.

§. 5. *καὶ γὰρ τὸ ΓΡ ἄνευ τοῦ Α συλλαβή*: inauditum hoc est et falsum. nimirum vir sapiens qui haec scripsit suis se laqueis irretivit: nam cum posuisset syllabam constare ex *ἀφώνου καὶ φωνὴν ἔχοντος* (non *καὶ φωνήεντος*), inde falsum hoc consequitur, syllabam esse *ΓΡ*, cum *Ρ* ut *ἡμίφωνον* *habere vocem* (*ἔχειν φωνήν*) negari nequeat. ex his mihi se prodit grammaticus et mediocris et argutiarum studiosus. eiusdem studii specimina magis manifesta in subsequentibus producemus.

§. 6. *σύνδεσμος δ᾽ ἐστὶ φωνὴ ἄσημος - πεφυκυῖαν συντίθεσθαι*: quae hac §. comprehendimus, in iis tria interpretibus et editoribus mira et offensioni obnoxia visa sunt, primum huius definitionis forma et ingenium, tum quod continuo alia subsequitur definitio, quasi scriptor suae definiendi arti parum ipse crediderit, deinde quod altera

definitio priori prorsus contraria videtur. quae incommoda dum tollere aut allevare conantur, audacibus fere coniecturis indulgent, quibus loci recte pertractandi fundamenta subtrahuntur. ego quae tradita sunt explicare in hunc modum adgredior. auctor falsus alicubi legerat *σύνδεσμον* esse vocem *ἄσημον*, h. e. quae neque quod *est* ut nomen, neque quod *fit* ut verbum, significet. iam ille nomini *συνδέσμῳ* conchae instar adhaerescens sapientiam suam profert. scilicet quamquam est *σύνδεσμος*, tamen *neque facit neque impedit vocem unam significativam, quae ut ex pluribus vocibus componatur natura sua inclinat*: quid enim *συνδέσμῳ* opus est ad vocem ex pluribus componendam, si sua sponte coalescere potest (*ἐκ πλειόνων πεφυκυῖα συντίθεσθαι*)? adhuc nonnisi duae negantes notionis *συνδέσμου* notae prolatae sunt; quae praeterea accedunt, de collocatione convinctionum nonnulla monent plane inutilia: *καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου*, h. e. convinctiones alias in extremitatibus (in principio aut fine enuntiatorum) comparere, alias in medio, si non conveniat in principio solas ponere. earum convinctionum quas in principio enuntiati ponere nudas non conveniat affert tres, *μέν*, *ἤτοι*, *δή*. particula *ἤτοι* non pro asseverante sed pro disiungente (*aut*) accipi debet: nam eo intellectu inchoari ab ea pronuntiatum nequit. pessima sane definitio, quae non declarat quid sit *σύνδεσμος*, sed potius quid non sit enarrat. sed nondum quiescit: immo *σοφιστικῶς* aliam *συνδέσμου* ponit definitionem quae priori contraria videtur esse, sed re vera non est. nam si voces una plures assunt, quarum quaevis per se significativa est, ut *θεὸς καὶ δῶρον*, convinctionis ea vis est, ut ex diversis totum quoddam efficiat. hoc est illud *φωνὴ ἄσημος ἐκ πλειόνων μὲν φωνῶν μιᾶς, σημαντικῶν δέ, ποιεῖν πεφυκυῖα μίαν σημαντικὴν φωνήν.* utramque definitionem (ita liceat appellare) exemplo planam faciam. in enuntiato *παρὰ Θεόδωρον βαδίζω* convinctio *παρά* (praepositiones enim *συνδέσμοις* comprehenduntur) neque facit neque impedit vocem unam significativam (*Θεόδωρον*), ex pluribus vocibus (ex voce *θεὸς* et

δῶρον) aptam componi, ac posita est in enuntiati principio. sed in enuntiato θεὸς ἢ θεοῦ δῶρόν ἐστι convinctio ἢ ex pluribus vocibus quae per se significant totum quoddam efficit et posita est in medio. hoc *totum quoddam* interpolator argute disputans et obscura captans dixit μίαν σημαντικὴν φωνήν. haec quae *probabiliter* proposui (nam certi quid in eiusmodi locis vix afferre possumus), si vere exposita sunt, frigidum habemus verborum lusum semidocto nugatore utique dignum, nihil amplius. — Unum etiamnum monendum videtur, ab Aristotele omnem praeter *nomina* et *verba* linguae materiem voce συνδέσμου (*convinctionis*) comprehensam fuisse, *adverbia* et *articulos* et *praepositiones* et *coniunctiones* et *interiectiones*: idem factum est a personato, nisi quod is quartam orationis partem articulum Stoicos secutus constituit. frustra, ut mihi quidem videtur, sanam sententiam huic loco conciliare viri et ingeniosi et docti tentaverunt, verborum contextum immutando, supplendo, transponendo. lege prae ceteris quae conatus est Hermannus in suis ad h. l. *Commentariis* et post eum *Classenus de Grammaticae Gr. primordiis* p. 57. ego hanc normam tenendam putavi, ut ab immutandis vocabulis et transponendis religiose abstineam, et haec esse hominis in grammaticis caecutientis declarem.

§. 7. ἄρθρον δ' ἐστὶ φωνὴ ἄσημος-διορισμὸν δηλοῖ: quod articulus orationis sive enuntiati initium designare dicitur, hoc intelligi videtur, multa enuntiata ab articulo inchoari: quomodo idem τέλος indicet ego non expedio. exempla τὸ φημί et τὸ περί solam postremam articuli vim, ubi distinctionem denotat, respiciunt. sed ut quod deest virtuti definitionis, numero compensetur, iam altera articuli explicatio succedit, ἢ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν, πεφυκυῖα τίθεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου. quae συνδέσμου definitio modo posita erat, eadem paucis omissis paucisque mutatis iam pro altera articuli definitione venditatur. num mirum hoc est? mihi secus videtur: nam qui

paulo ante duas convinctionis definitiones non veras attulit, cur idem articuli duas non minus ineptas non producat? at haec nimium similis est illi convinctionis definitioni. est sane et esse potest. nam quemadmodum σύνδεσμος est (sic ille fere cogitavit) *id quod convincit*, ita ἄρθρον est *quod iungit* (ἄρει) [1]. quapropter indicare voluit quatenus vox illa *non* iungat, ne quis nomine ἄρθρον decipi se pateretur.

§. 8. ὄνομα δ' ἐστὶ φωνὴ συνθετή - καθ' αὑτὸ σημαντικόν: haec omnia non bene repetita sunt ex libro Aristotelis *de Interpretatione* c. 2., ubi legimus ὄνομα μὲν οὖν φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην ἄνευ χρόνου, ἧς μηδὲν μέρος ἐστὶ σημαντικὸν κεχωρισμένον. pro κατὰ συνθήκην (ex consensu, ex instituto) falsus Aristoteles dedit συθετήν, h. e. *componendam*, vocem ambiguam atque eo magis ambiguam, quod eandem in syllabae definitione posuit §. 5. — οἷον ἐν τῷ Θεοδώρῳ τὸ δῶρον οὐ σημαίνει: debuit οἷον ἐν τῷ Θεόδωρος τὸ δῶρος οὐ σημαίνει. male imitatus est verum Aristolelem qui scribit *de Interp*. c. 2. ἐν γὰρ τῷ Κάλλιππος τὸ ἵππος οὐδὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σημαίνει.

§. 9. ῥῆμα δὲ φωνὴ συνθετή, σημαντικὴ μετὰ χρόνου: melius verus Aristoteles *de Interpr*. c. 3. ῥῆμα δέ ἐστι τὸ προσσημαῖνον χρόνον, οὗ μέρος οὐδὲν σημαίνει χωρίς, καὶ ἔστιν ἀεὶ τῶν καθ' ἑτέρου λεγομένων σημεῖον. exempla quae definitionem sequuntur hominem male sedulum lectoribusque non multum tribuentem produnt.

§. 10. πτῶσις - εἴδη ἐστίν: πτῶσιν *(casum)* Graeci tam nominum quam verborum terminationum affectiones appellant. vid. Aristotel. *de Interpr*. c. 2 et 3. Latini quoque varias *verborum* positiones *casuum* nomine interdum denotaverunt. statim in illis ἡ μὲν τὸ κατὰ τὸ τούτου alterum τὸ accepi a Robortello sustentandae structurae plane necessarium.

---

1) Ego non is sum qui illam nominis ἄρθρον explicandi rationem veram esse contendam, immo ἄρθρον passivo intellectu dictum existimo.

§. 11. *λόγος δὲ φωνὴ συνθετὴ σημαντική, ἧς ἔνια μέρη καθ' αὑτὰ σημαίνει τι*: exprimere voluit locum ex libro *de Interpretatione* c. 4. *λόγος δέ ἐστι φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην, ἧς τῶν μερῶν τι σημαντικὸν κεχωρισμένον.* sed male admisit *συνθετὴ* pro *κατὰ συνθήκην*, male quoque *ἧς ἔνια μέρη* pro *ἧς τῶν μερῶν τι κεχωρισμένον.* quae sequuntur *οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων σύγκειται, οἷον ὁ ἀνθρώπου ὁρισμός*, haec saltem hoc loco supervacanea sunt: *λόγον* Aristoteles dixit non modo enuntiatum (Satz) sed etiam quamcumque significantium vocum copulationem, v. c. *ζῷον ἄπτερον, ἀνὴρ ἀγαθός.* interpolator quaerenti *τί ἄνθρωπος* respondentem aliquem cogitat *ζῷον πεζὸν δίπουν*[2]), non *ζῷον πεζὸν δίπουν ἐστίν*, qui est *λόγος ἀποφαντικός.* vid. *de Interpr.* *ἀνάγκη δὲ πάντα λόγον ἀποφαντικὸν ἐκ ῥήματος εἶναι ἢ πτώσεως ῥήματος· καὶ γὰρ ὁ τοῦ ἀνθρώπου λόγος, ἐὰν μὴ τὸ ἔστιν ἢ ἦν ἢ ἔσται ἤ τι τοιοῦτον προσθετῇ, οὔπω λόγος ἀποφαντικός.* sed plane absurda et falsa quae post haec allata legimus, *μέρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει* (*ὁ λόγος*), *οἷον ἐν τῷ "βαδίζει Κλέων" ὁ Κλέων.* hic homo Aristotelis sententiam in libro *de Interpretatione* propositam adeo non intellexit, ut *βαδίζει* pro voce *non significante* habuerit.

§. 12. *εἷς δ' ἐστὶ λόγος διχῶς· τῷ ἓν σημαίνειν*: imitatus est sed non intellexit illa *de Interpr.* *ἔστι δὲ εἷς λόγος ἀποφαντικὸς ἢ ὁ ἓν δηλῶν ἢ ὁ συνδέσμῳ εἷς*[3]). *λόγος ὁ ἓν δηλῶν* v. gr. est "*ζῷον πεζὸν δίπουν*," quippe qui pluribus verbis unum quid (hominem) denotet. *λόγος συνδέσμῳ εἷς* est "*εἰ ὁ θεὸς ἀγαθός, ἀΐδιον τὸ πᾶν.*" vid. quae Ammonius ad l. c. copiose disputavit in *Scholiis in Aristotelem* I. p. 110 a 31 - 111 a 9. ed. Brandis. falsus Aristoteles *τὸν λόγον* qui est *oratio* vel *enuntiatum* commutavit cum *τῷ λόγῳ* qui est *notio*, quasi adhuc de notionibus locu-

---

2) Conf. *de Interpr.* c. 5. *Metaphys.* Z. 12 init.

3) Codices in *Poeticae* loco *συνδέσμων* exhibent, quod librarii vitio irrepsisse pro *συνδέσμῳ* liquet.

tus esset. itaque pro notione multa in unum comprehendente nomen collectivum Ἰλιάδα posuit. — sapienti sat. qui haec partim perobscura partim falsa partim absurda et inutilia Aristoteli, acutissimo homini prudentissimoque harum rerum arbitro tribuere potest, is suo iudicio fruatur: ego non potui.

CAPVT 21.

Variae nominum species enumerantur, definiuntur, exemplis illustrantur. sub finem capitis nonnulla de genere nominum ab aliena manu adiecta leguntur.

Quae hoc capite usque ad §. 12. disputantur, ea et ob suam virtutem et ob *Rhetoricorum* locos III, 1 et 2., ubi Aristoteles *quater* ad haec lectorem ablegavit, denique ob *Poeticae* caput 22. quo haec unice respiciuntur, ab ipso Aristotele scripta esse satis certum videtur. sed quoniam statui nequit post finitum illud c. 19. (vicesimum non esse Aristotelis vidimus) Aristotelem continuo exponere perrexisse, quae capite 21. exposita legimus, Ὀνόματος δὲ εἴδη τὸ μὲν ἁπλοῦν cet., vel inde satis liquet haec quae legimus fragmenta esse sive epitomam uberioris de dictione disputationis. idem adprobabitur consideranti locum in *Rhetoricis* III, 1 extr. ὥστε φανερὸν ὅτι οὐχ ἅπαντα ὅσα περὶ λέξεως ἔστιν εἰπεῖν ἀκριβολογητέον ἡμῖν, ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης οἵας λέγομεν (de dictione oratoria). περὶ δ' ἐκείνης (de dictione poetarum) εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. nimirum quae illic de *oratoria* dictione docentur (c. 2-12), ambitu minimum *sexies* haec pauca quae de *poetica* exponuntur superant, cum tamen de hac aeque multa vel plura etiam quam de illa dicenda essent. nihil, ut unum exempli gratia afferam, de *imagine* (εἴκονι) explicatum legimus, cum in *Rhetoricis* (III, 4) doceatur, et quid sit imago et quo differat a metaphora. locus ipse, cui haec de dictione disputatio intexitur, male electus videtur.

scilicet haec sub finem totius de poesis generibus commentationis ponenda erant, cum ad omnia eius genera aeque pertineant.

§. 1. *ὁ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται, οἷον γῆ*: per *μὴ ἐκ σημαινόντων* scriptor complectitur *μήτ' ἐκ σημαινόντων μήτ' ἐκ σημαίνοντος καὶ ἀσήμου*. nomen *διπλοῦν* est quod duobus vocabulis compositum est. horum autem aut utrumque aut alterutrum *significativum* est. utraque pars nominis duplicis significativa est in *Θεόδωρος*, *μητροκτόνος*, una in *ἄπτερος*, *ὑπερβολή*. — *καὶ τριπλοῦν καὶ τετραπλοῦν καὶ πολλαπλοῦν*: nomina composita cuiusvis generis *συμπεπλεγμένα* appellat *de Interpr.* c. 2. — *πολλὰ τῶν μεγαλιωτῶν*: vulgo scribunt *Μεγαλιωτῶν*, et in hoc nomine vitium admissum putant. mihi *πολλὰ τῶν μεγαλιωτῶν* vocis admodum longae et ab Aristotele factae frustula videntur esse. fortasse scripsit *πολλαπλομεγάλωπος*.

§. 2. *ἢ κόσμος*: omnium nominis generum quae hoc loco memorantur, definitiones continuo subsequuntur: *κόσμος* autem quid sit non definitur. bis eadem vox recurrit c. 22, 3 et 10., et bis quidem inepte, ut mox declarabimus. quid igitur est *κόσμος*? interpretantur Latine *ornatus* et cogitant de *epithetis ornantibus*, sed haec ab Aristotele *κόσμον* appellata esse unde probabitur? moneo ne quis abuti velit iis quae Aristoteles *Rhetor.* III, 7 init. scribit: *τὸ δὲ ἀνάλογόν ἐστιν, ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων αὐτοκαβδάλως λέγηται μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς, μηδ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ κόσμος*. nam hic universe locutus est, cum ornari nomen magnifico epitheto recte dicere posset: alioqui nomine *ἐπιθέτων* utitur, ut ibidem pag. 1408 b 11. *τὰ δὲ ὀνόματα τὰ διπλᾶ καὶ τὰ ἐπίθετα πλείω . . . ἁρμόττει τῷ παθητικῶς λέγοντι*. conf. III, 2. p. 1405 a 10. ipse *κόσμος*, si ponamus esse idem quod *ἐπίθετον*, et *γλῶττα* et *μεταφορά*, denique quodcumque praeter *κύριον* esse potest. testis est ipse Aristoteles *Rhetor.* III, 2 sub initium: *τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ (τὴν λέξιν) μὲν ποιεῖ τὰ κύρια, μὴ ταπεινὴν δὲ ἀλλὰ κεκοσμένην τἆλλα ὀνόματα ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς*. ita-

que κόσμος vel ob hanc causam adiungi hic non potest. quapropter eam vocem et hic et duobus aliis locis ex nota marginali natam existimo. scilicet κόσμον explicationis gratia aliquis in margine posuit, ut sex illa nominum genera quae praeter κύριον memorantur ad orationis ornatum conferre moneret.

§. 3. λέγω δὲ κύριον μὲν ᾧ χρῶνται ἕκαστοι: τὸ κύριον nomen est quo omnes gentis cuiusdam nationes utuntur. — γλῶτταν δὲ ᾧ ἕτεροι: *glossam id voco quo alii atque omnes utuntur.* glossarum origo et ratio duplex: nam eae aut etiamnum apud alios vigent apud alios ignorantur (Provinzialismen), aut aliquando in usu fuere et iam ignorantur *(voces obsoletae)*. — τὸ γὰρ σίγυνον κτλ. glossa haec modo σίγῦνος sive σίγῦνον, modo σιγύνη sive σιγύννη scribitur. Herodotus V, 9., σιγύννας δ' ὦν καλέουσι Λίγυες οἱ ἄνω ὑπὲρ Μασσαλίης οἰκέοντες τοὺς καπήλους, Κύπριοι δὲ τὰ δόρατα. Hesych. σίγυνοι, τὰ ξυστὰ δόρατα ἢ τοὺς ὁλοσιδήρους ἄκοντας. conf. Etym. Magn. et Suid. s. v.

§. 4. μεταφορὰ δ' ἐστίν: Aristoteles metaphoram latiore sensu intelligit quam nos solemus, qui nonnisi tertiam et quartam speciem ab illo commemoratam pro metaphora accipimus. noster dicendi usus etiam Ciceronis aetate obtinuit. vid. eius *de Orat.* lib. III. c. 38 sqq.

§. 5. οἷον "νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκε": versus est Homeri *Odyss. A.* 185. νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκεν ἐπ' ἀγροῦ νόσφι πόληος. idem versus recurrit Ω. 307. in portu esse (ὁρμεῖν) est *standi* (τοῦ στάναι) species: ipsum *stare* genus est. genus igitur positum sive *illatum* pro specie. — ἀπ' εἴδους δὲ ἐπὶ γένος: qui in exemplum affertur est versus Homeri *Il. B.* 272. ὢ πόποι, ἦ δὴ μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργεν. genus est *multa* (πολλά), species *sexcenta* (μυρία). species posita vel *illata* est pro genere. ᾧ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλοῦ κέχρηται. intelligendus est qui scripsit, h. e. Homerus. haec dicendi brevitas ad epitomatorem auctorem referenda videatur.

ἀπ' εἴδους δὲ ἐπὶ εἶδος: hoc fit, si verbum spe-

ciem significans pro alio item speciem denotante ita admittitur, ut utrumque simul pro *genere* ponatur. hoc enim apparet ex adiectis illis ἄμφω γάρ ἀφελεῖν τι ἐστίν. pro exemplis duo afferuntur hemistichia χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας atque τεμὼν ἀτειρέϊ χαλκῷ, quae unde sumpta sint non constat. nonnulli haec ex antiqua Homericorum carminum recensione transcripta existimant, sed ea coniectura unde probari possit non video. in priore χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἀρύσας illud ἀρύσας pro τεμὼν positum esse edocemur, ut sit *aere animam hauriens* pro aere animam *intercidens* (τεμών) vel *rapiens* (ἀφελών). simile sed non idem est quod Tacitus *Histor.* I, 41. *iugulum haurire* dixit. conf. Claudius Quadrigarius apud Gellium IX, 13. *eo pacto ei sub Gallicum gladium successit atque Hispanico pectus hausit.* difficilius ad explicandum est alterum hemistichium τεμὼν ἀτειρέϊ χαλκῷ, ubi τεμὼν pro ἀρύσας positum esse audimus. equidem coniicio hoc dictum fuisse *de spuma aquae vel iusculi bullientis*, sumptumque ex quodam parodiarum scriptore, qui *spumam demere s. haurire* ridicule appellaret τεμὼν ἀτειρέϊ χαλκῷ. iam habemus duo exempla, in quibus verbum speciem denotans pro altero item speciem denotante positum est ita ut utrumque etiam pro genere admissum sit.

§. 6. καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν ἀνθ' οὗ λέγει, πρὸς ὅ ἐστιν: post finitam quartae speciei explicationem non continuo exempla sequuntur, idque fieri posset, si etiam eius quae sequitur admonitionis exemplum aliquod additum legeretur, quod factum non esse cernimus. ipsa verba consideres velim; *et interdum addunt* (qui scribunt) *pro quo dicat* (qui scribit), *ad quid spectet* (nomen translatum). nonne vides miram confusionem et explicationis obscuritatem summae infantiae signum? hoc mihi liquet, πρὸς ὅ ἐστιν nihil esse nisi ἐπεξήγησιν commatis antecedentis ἀνθ' οὗ λέγει. interpolator huiusmodi exempla fortasse respexit, τὸ γῆρας ἑσπέρα βίου μοι πάρεστιν pro eo quod quis nude dicat ἑσπέρα βίου μοι πάρεστιν. haud dubie hoc ita obscure dictum est, ut prae ceteris exemplo illustrandum esset, quod cum non

sit factum, et exempli defectus et loquendi obscuritas et locus non aptus conspirant, ut multis modis personati auctoris vultum agnoscamus.

ἐρεῖ τοίνυν, h. e. is qui scribit. metaphora hic commemorata usus est Timotheus dithyramborum scriptor, quem ridet Antiphanes comicus. v. Athen. X. p. 433 C. οὐκ ἂν ἁμάρτοι δέ τις καὶ τὸ ποτήριον αὐτοῦ λέγων φιάλην Ἄρεως κατὰ τὸν Ἀντιφάνους Καινέα, ἐν ᾧ λέγεται οὕτως·

ἤτει [1]) δ' ἥρως φιάλην Ἄρεως,
κατὰ Τιμόθεον, ξυστόν τε βέλος.

eiusdem metaphorae mentionem facit Aristoteles *Rhetor*. III, 4 extr. et 11. pag 1412 b 35.

§. 7. ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον τὸ ἀνάλογον: per ὄνομα et nomen et verbum hoc loco complectitur vulgarem dicendi usum secutus, idemque bis factum ante, §. 2 et 4. — τὸ δὲ τὴν φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀνώνυμον: h. e. *solis radios demittere* per unum verbum Graece enuntiari nequit.

καὶ τὸ σπείρειν πρὸς τὸν καρπόν: ut analogia constet, καρπὸς intelligendus est moles frumenti, unde particulae proiiciuntur in agrum. iam radios demittere se habet ad solem sicut serere (frumenti particulas demittere) ad saccum frumenti plenum. unde σπείρων θεοκτίσταν φλόγα sumptum sit, nobis haud compertum. Latinos poetas eadem uti metaphora monent interpretes afferentes Virgil. *Aen*. II, 584. Lucret. II, 211.

§. 8. ἀλλ' ἄοινον: qui scutum appellat *pateram vini expertem*, is dum scutum alieno nomine (φιάλην) designat (προσαγορεύσας τὸ ἀλλότριον), adiecto ἄοινον aliquid denegat (τῶν οἰκείων τι ἀπόφησαι) quod est paterae proprium: eo autem lector admonetur non proprie accipienda esse quae de patera dicuntur. peracuta sane observatio est et philosopho digna.

---

1) ἤτει δ' ἥρως Tyrwhittus in annot. ad h. l. scite dedit; Athenaei codices εἴ τῇ δῆλος.

§. 9. *πεποιημένον - ἀρητῆρα*: πεποιημένον est factum fictumque a poeta. eiusmodi verba *novata* appellat Cicero *de Orat.* III, 38, 154. *novantur autem verba quae ab eo qui dicit ipso gignuntur ac fiunt.* pro exemplis ibidem affert *expectorare*, *versutiloquus*, *incurvicervicum*. — *δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τοιαῦτα*: dubitat, et recte quidem, utrum eiusmodi voces scriptoris ingenio an usui antiquo et obsoleto tribuat. — *οἷον τὰ κέρατα ἔρνυγας κτλ.* *quemadmodum cornua ramulos et sacerdotem precatorem.* recte ab Hermanno observatum est ἔρνυξ eiusdem esse significationis atque ἔρνος, sed formatum ut ἄντυξ. Bekkerus cum antiquis editoribus ἐρνύγας dedit, nominativum ἐρνύγη accipiens, non ἔρνυξ. Hesychius et Favorinus: ἐρνύγας (sic), ἔρνη, βλαστήματα, κλάδους. hoc vocabulum ex cyclico quodam carmine sumptum videtur. ἀρητὴρ Homeri est *Il. A.* 94. *E.* 78.

§. 10. *ἀφῃρημένον δὲ οἷον τὸ κρῖ καὶ τὸ δῶ*: stirpes illae nominum δῶμα et κριθὴ saepius apud Homerum ceterosque poetas epicos reperiuntur. nomina sunt imperfecta potius quam mutilata, quatenus terminos non tam amiserunt quam omnino non receperunt. conf. Strabo VIII. p. 364 (p. 560): παραδείγμασι δὲ χρῶνται τοῦ μὲν ποιητοῦ τῷ κρῖ καὶ δῶ καὶ μάψ, καὶ ἔτι (*Il. T.* 392) "ἵππους δ' Αὐτομέδων τε καὶ Ἄλκιμος" ἀντὶ τοῦ Ἀλκιμέδων, Ἡσιόδου δέ, ὅτι τὸ ῥᾴδιον ῥᾶ, Ἐπίχαρμος δὲ τὸ λίαν λί, Συρακὼ δὲ τὰς Συρακούσας. παρ' Ἐμπεδοκλεῖ δὲ "μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ" ἡ ὄψις. καὶ παρ' Ἀντιμάχῳ "Δήμητρός τοι Ἐλευσινίης ἱερὴ ὄψ," καὶ τὸ ἄλφιτον ἄλφι. paulo post Empedoclis hemistichium (Empedoclis esse Strabo nos docet) totum ab Aristotele transcriptum est, ut lectores vocem ὄψ pro decurtata ὄψις, non pro *foramine*, acciperent.

§. 11. *οἷον τὸ "δεξιτερὸν κατὰ μαζόν" ἀντὶ τοῦ δεξιόν*: secundum hanc opinionem poeta δεξι reliquit, τερος ipse fecit. τὸ ὀνομαζόμενον est *quod vulgo dicitur*, h. e. nomen usitatum.

§. 12. *αὐτῶν δὲ τῶν ὀνομάτων - καὶ N καὶ Σ*:

quae hinc usque ad finem capitis leguntur, ab Aristotele scribi potuisse nego: ille enim non canones grammaticos voluit perscribere sed ex rebus grammaticis nonnisi eligere quae ad illustrandam dictionem poeticam pertinerent. sed haec de *genere* nominum disputatio et ab illo consilio utique aliena est et absurdo ludi magistro digna. ipsa quae docentur gravibus vitiis laborant. nimirum nomina in *N* et *P* et Σ desinentia mascula esse audimus, quamquam permulta et neutrius et feminini generis esse constat, ut *ὀστέον*, *φρέαρ πέρας*, *νῆσος* et sexcenta alia. paulo post sibi ipse non constat scribens *τὰ δὲ μεταξὺ* (neutrius generis nomina) *εἰς ταῦτα καὶ Σ*. vulgaris et ineptus grammaticus agnoscitur etiam in illis *ὥστε ἴσα συμβαίνει πλήθει εἰς ὅσα τὰ ἄρρενα καὶ τὰ θήλεα.*

εἰς δὲ τὸ Ι τρία μόνον, μέλι κόμμι πέπερι: doctius Athenaeus II. p. 66 F: *τοῦτο δὲ ἡμᾶς τηρῆσαι δεῖ, ὅτι οὐδέτερον ὄνομα οὐδέν ἐστι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εἰς Ι λῆγον, εἰ μὴ μόνον τὸ μέλι. τὸ γὰρ πέπερι καὶ κόμμι καὶ κοῖφι ξενικά.*

CAPVT 22.

Poeticae dictionis virtus et vitium.

Quae hoc capite breviter quidem sed peracute docteque de vitiis et virtutibus poeticae dictionis explicata legimus, ea respexit Aristoleles in *Rhetoricis* III, 1 extr. et 2 init. his verbis: *περὶ δ' ἐκείνης* (de dictione poetica) *εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. ἔστω οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημένα, καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι.* quibus locis omnem de hac disputatione dubitationem amoveri liquet.

§. 1. *σαφεστάτη μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων*: per *ὀνόματα* hic tam *ὀνόματα* quae proprie dicuntur quam *ῥήματα* complectitur, et idem constanter facit per caput hoc 22 et antecedens 21, quod ipsum signum est haec non esse illius qui c. 20 intertexuit. eadem quae

hic sententia profertur *Rhetor.* III, 2 sub initium: τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια. pro exemplo humilis dictionis Cleophontis poesis et Stheneli affertur. de Chleophonte dictum ad c. 2, 3. Sthenelus tragicus erat temporibus Aristophanis, abs quo irrisus est in Gerytade, ut ex Athenaeo (collato scholiasta ad Aristoph. *Vesp.* 1303) IX. p. 367 B discimus, in hunc modum:

καὶ πῶς ἐγὼ Σθενέλου φάγοιμ' ἂν ῥήματα;
εἰς ὄξος ἐμβαπτόμενος ἢ λεπτοὺς ἅλας.

alterum versum etiam Pollux VI, 65. laudavit. cf. Harpocratio s. v. Σθένελος. Athenaeus unum Stheneli fragmentum servavit X. p. 428 A, Σθένελός τε ὁ ποιητὴς οὐ κακῶς εἴρηκεν

οἶνος καὶ φρονέοντας ἐς ἀφροσύνας ἀναβάλλει.

σεμνὴ δὲ καὶ ἐξαλλάττουσα τὸ ἰδιωτικὸν ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη: quidquid contrarium est τῷ κυρίῳ, una voce τοῦ ξενικοῦ significavit. causam cur peregrinis admixtis splendida dictio fiat exposuit in *Rhetoricis* III, 2 sub initium.

§. 2. ἂν μὲν οὖν ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα: dictio ex meris metaphoris conflata nonnisi ab eo potest intelligi, qui et translate dici scit neque ignorat quomodo translatio instituta sit. — ἐὰν δὲ ἐκ γλωττῶν, βαρβαρισμός: peregrina dictio fit, si unis glossis composita est. hoc fieri tam manifestum est, ut explicatione non egeat: nam quae paulo post interponuntur, ἐκ τῶν γλωττῶν βαρβαρισμός, ea ab interpolatore quodam ex his ipsis hausta illic inertissime repetuntur, et ab editoribus, ut saltem aliqua iunctura prodiret, in hunc modum interpolata vulgo exhibentur: ἐκ δὲ τῶν γλωττῶν ὁ βαρβαρισμός. sed alterum illud, aenigma fieri si quis nonnisi translationibus utatur, cum minus manifestum videatur, hoc aenigmatis definitione declaratur.

κατὰ μὲν οὖν τὴν τῶν ὀνομάτων σύνθεσιν οὐχ οἷόν τε τοῦτο ποιῆσαι: per ὀνόματα hic quoque nomina et verba significantur. secundum unam verborum copulationem fieri non potest, ut simul quae sunt (τὰ ὑπάρχον-

τα) et simul quae non possunt esse (τὰ ἀδύνατα) exprimantur, sed id per metaphoram fieri potest, cum verba proprie intellecta significant quae fieri nequeunt, contra improprie accepta id indicant quod fieri potest.

οἷον "ἄνδρ'-κολλήσαντα": *igne aeru viro adglutinare* refertur in ἀδυνάτοις: sed qui resciverit χαλκὸν translate dictum esse (ἀπὸ γένους ἐπ' εἶδος c. 21, 5) pro *cucurbitula* (Schröpfkopf), statim intelligit dici quae fieri possunt. Aristoteles *Rhetor.* III, 2. p. 1405 b 1. posito eodem aenigmate scribit κόλλησιν τοίνυν εἶπε τὴν τῆς σικύας προσβολήν. Athenaeus X. p. 452 C. πολλοὶ δὲ γρίφων καὶ τοιαῦταί τινές εἰσιν οἷον

ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα
οὕτω συγκόλλως ὥστε σύναιμα ποιεῖν.

veterum cucurbitularum genera et formas descripsit Celsus *de Medicina* II, 11. *cucurbitularum vero duo genera sunt, aeneum et corneum. aenea altera parte patet, altera clausa est: . . . in aeneam linamentum ardens coniicitur, ac sic os eius corpori aptatur imprimiturque donec inhaereat.* conf. Pollux X, 149.

§. 3. δεῖ ἄρα κεκρᾶσθαί πως τούτοις: subintellige τὴν λέξιν. de scriptura verbi κεκρᾶσθαι in notis criticis dictum. τούτοις est τῷ ξενικῷ καὶ τῷ κυρίῳ. qui intertexuit ἐκ τῶν γλωττῶν βαρβαρισμός, is videtur subintellexisse τῷ αἰνίγματι καὶ βαρβαρισμῷ. — καὶ ὁ κόσμος: ipsa metaphora et glossa et cetera nominum genera ante memorata ad ornatum dictionis pertinent eumque efficiunt. κόσμος igitur loco inepto et ab aliena manu infertur. vide quae diximus ad c. 21, 2.

§. 4. τὸ παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον τὸ μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει: *id quod contra consuetum fit sive admissum est facit ne vulgare assit.* primum τὸ et codicibus deest et editionibus, sed a sententia, ut mihi videtur, efflagitatur. subiectum enim est τὸ παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενον, idque sine articulo non potest consistere. intercidit eo quod continuo duplex τὸ subsequitur.

§. 5. *οἷον Εὐκλείδης ὁ ἀρχαῖος*: quis sit incertum est; eius versus scriptorem parodiarum sapiunt. *αὐτῇ λέξει*, h. e. *ipsa dictione* ita conformata, ut eius reprehensioni responderet. — *ἤτοι Ἄρην*: codices *ἠτίχαρην*. utrumque vitium ex itacismo natum est, si vere emendavi. Hermannus scripsit *ἤτοι Χάριν*, Graefenhanius *ἢ τάχ' Ἄρην*. *ἐπέκτασις* in hoc versu admissa vitiosa illa est pronuntiatio *βαδδίζοντα*.

καὶ "οὐκ ἄν γ' ἐράμενος τὸν ἐκείνου ἐλλέβορον" versus sic dispositos puto fuisse

— υυ — υυ οὐκ ἄν γ' ἐράμενος τὸν ἐκείνου
ἐλλέβορον . . .

ἔκτασιν vitiose admissam coniicio in prima syllaba verbi *ἐράμενος* (*ἐρράμενος*). hoc ipsum cum infinitivo quodam, unde aptus fuerit accusativus *τὸν ἐλλέβορον*, iunctum fuisse coniicio, ut apud Sophocl. *Oed. Col.* 512. *ὅμως δ' ἔραμαι πυθέσθαι*, nisi scribere mavis *τοῦ ἐκείνου ἐλλεβόρου*, quod per versum licet. particularum *ἄν* et *γ'* coniunctio in exemplo vitiosae locutionis offendere non debet.

§. 6. *τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ γελοῖον*: *ac deprehendi quodammodo utentem hoc genere ridiculum est.* *φαίνεσθαί πως χρώμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ* est ita his uti orationis ornamentis ut deprehendaris, h. e. ut dedita opera te fecisse appareat. conf. *Rhetor.* III, 2 sub init. ibi oratoribus, quos illis ornamentis etiam parcius quam poetas uti convenit, praecepit *διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως* cet.

τὸ δὲ μέτρον κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν μερῶν: *metrum autem commune est omnium partium.* quomodo aliis haec placeant nescio: mihi displicere scio. hoc certum est, *τὸ μέτρον* intelligi non posse *iustum modum*: is enim si intelligeretur, *μέτρον TI* scribi debuit, non *TO μέτρον*, et *μέτρον τι γὰρ* poni debuit vel *ἀλλὰ μέτρον τι*, non *μέτρον δὲ*, porro *κοινὸν δεῖ εἶναι*, non *κοινόν ἐστι*, postremo *ἁπασῶν ἰδεῶν*, non *ἁπάντων μερῶν*. hisce alienis autem sublatis, optime procedit sententia: ridiculum esse deprehendi

aliquem consectantem extensiones. tum quasi per parenthesin monetur etiam in ceteris illis formis nimium earum usum ridiculum videri [1]; tandem sequitur id pronuntiatum, — τὸ δὲ ἁρμόττον ὅσον διαφέρει —, quod priori illi — τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ γελοῖον — contrarium positum est. sed unde suppositicia orta sunt? ex glossa marginali, quemadmodum docebo ad §. 7.

§. 7. *τὸ δὲ ἁρμόττον ὅσον διαφέρει, ἐπὶ τῶν ἐπῶν θεωρείσθω, ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον*: iustus *extensionum* modus significatur per τὸ δὲ ἁρμόττον. in *epicis carminibus* extensiones potissimum adhibentur; quae causa est cur dixerit, hoc considerandum esse ἐπὶ τῶν ἐπῶν. pergit ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον, *nominibus metro includendis*: ὀνόματα dicuntur ut ταῖς ἐκτάσεσιν opponantur. suadet Aristoteles ut quis in versibus epicorum pro extentis formis vulgares numero iuste adstringat, si velit intelligere quantum iustus extensionum modus valeat. contra haec ἐντιθεμένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον in margine a sciolo quodam posita existimo illa quae modo ex Aristoteliis sublevavi, τὸ δὲ μέτρον κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν μερῶν. nimirum nasutulus iste cogitavit: "quid tandem nomina metro includamus, cum sermo sit de poetica dictione, cum omnes quae enumerantur formae, et extensiones et metaphorae cet., versibus iam adstrictae a nobis inveniantur?"

Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ: de Aeschyli Philocteta nobis perdito praeclare disputatum est ab Hermanno in *Opuscul.* III. p. 119 sqq. fragmenta Euripidei Philoctetae Augustus Matthiae et Dindorfius collecta exhibent. tres trium tragoediae Graecae principum Philoctetas inter se comparare instituit Gruppius in *Ariadna* p. 417-452. — *φαγέδαινα ἥ*: quamvis versus vitium optime et facil-

---

1) τὸ αὐτὸ ἀπεργάσαιτο: *is idem efficeret*, h. e. ut irrideretur faceret.

lime ab Hermanno φαγέδαιναν scribente sublatum videatur, ego tamen non imitabor. nam in versu Aeschylio particula quaedam post φαγέδαινα inserta esse potuit (ex. gr. τ' vel δ'), quam Aristoteles prudens omittere voluit. idem, si re vera apud Aeschylum φαγέδαιναν legebat, tamen suo verborum contextui nominativum magis convenire ratus hoc immutare potuit, ut saltem Aristotelis editori non liceat codicibus non iuvantibus quidquam mutare. — ὁ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐσθίει τὸ θοινᾶται μετέθηκεν: Euripides metaphoram captavit, ubi abstinere ab ea debuit. θοινᾶται est *species*, ἐσθίει *genus*. Euripidis metaphora secunda est ex iis quae c. 21, 4. enumeratae sunt.

νῦν δέ μ' ἐὼν ὀλίγος: est versus Homeri *Odyss*. I. 515. qui subsequitur ab Aristotele factus est. ὀλίγος pro μικρὸς *species* est 2) pro *specie*, οὐτιδανὸς pro ἀειδὴς *genus* est pro *specie*, ἄκικυς pro ἀσθενικὸς *glossa* est. conf. c. 21, 3-5. ἄκικυς iterum legitur in *Odyss*. Φ. 131. — δίφρον ἀεικέλιον: est versus Homericus ex *Odyss*. Τ. 259. ἀεικέλιος pro μοχθηρὸς species est pro genere. vid. c. 21, 5. in nostris Homeri exemplaribus παραθεὶς legimus, non καταθείς. hoc aut memoriae Aristotelis aut diversitati scripturae, quae eius Homericae Odysseae exemplari inerat, tribuendum erit. — ἠϊόνες βοόωσιν: sumptum est ex Homeri *Iliade* Ρ. 265. βοᾶν cum proprie de mugitu boum et κράζειν item atque κρώζειν de clamore corvorum dicatur, ἠϊόνες κράζουσιν humile atque ridiculum, ἠϊόνες βοόωσιν dignum apparet. κράζειν est **kreischen**, quo verbo in nonnullis Germaniae regionibus clamorem inaequalem et minus gravem, praecipue infantilem, exprimunt. itaque *crociunt* quod in versione mea Latina posui non omnino respondet: sed alia verba Latina sonum denotantia magis etiam a Graeco recedunt.

§. 8. ἔτι δὲ Ἀρειφράδης - ἐκεῖνος δὲ τοῦτο

---

2) Bene Ammonius *de Differentia affin. vocab.* τὸ μὲν γὰρ ὀλίγον ἐπ' ἀριθμοῦ τὸ δὲ μικρὸν ἐπὶ μεγέθους τάσσεται.

ἠγνόει: quid attinebat obscurissimi hominis ineptissimam reprehensionem ex secreto secessu excitare? nihil nisi ut curiosi ineptique grammatici doctrina ostentaretur. nam quid ineptius excogitari potest quam *tragicis poetis* vitio dari (ex. gr. anastropham praepositionum) id quod omnium poetarum commune et ne a vulgari quidem locutione alienum est? advertas etiam velim quam perturbate exempla afferantur: primum enim ponitur anastropha praepositionis δομάτων ἄπο, tum tamquam singularia σέθεν et νιν, deinde quarto loco rursus anastrophae exemplum recurrit. advertas putidam diligentiam δομάτων ἄπο ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δομάτων, et rursus Ἀχιλλέως πέρι ἀλλὰ μὴ περὶ Ἀχιλλέως. tertium exemplum (νιν) mire ita producitur, ut particula versus Sophoclei *(Oed. Colon.* 987) afferatur, sic

ἐγὼ δέ νιν
ἄκων ἔγημα φθέγγομαί τ' ἄκων τάδε.

quod equidem defendere nolim exemplo illo simili c. 21, 10. μία γίνεται ἀμφοτέρων ὄψ. vide etiam quanto cum fastu doctus magistellus sententiam suam concludat: ἐκεῖνος δὲ τοῦτο ἠγνόει. restat aliud. tragoediarum scriptores iste appellat τραγῳδούς, sua sibi loquendi consuetudine, non Aristotelia. serioris aetatis scriptores minus accurate loquentes interdum haec nomina commiscent, ut Athenaeus qui II. p. 35 D. Chaeremonem tragicum poetam τραγῳδὸν appellavit. — Ἀρειφράδης quis tandem sit nescimus. Aristophanes pluribus locis *(Equit.* 1281 sqq. *Vesp.* 1280 sqq. cf. Suidas s. v.) Ἀριφράδην Arignoti fratrem citharoedum insectatur, quippe qui nefandam linguam infandis locis turpiter admoverit. sed hic potius obscurus quidam grammaticus intelligitur. neque vero id diligentem lectorem effugiet, veram et dignam Aristotele disputationem his illatis non solum non iuvari sed importune interrumpi.

§. 9. μόνον γὰρ τοῦτο - θεωρεῖν ἐστίν: brevissime haec et tamen perdilucide et luculente disputata sunt. ex talibus verum Aristotelem agnoscas, ut falsum deprehendere discas.

§. 10. τῶν δ' ὀνομάτων τὰ μὲν διπλᾶ - τοῖς ἰαμβείοις: his simillima leguntur in *Rhetoricis* III, 3. p. 1406 b 1. διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς· οὗτοι γὰρ ψοφώδεις· αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἐποποιοῖς· σεμνὸν γὰρ καὶ αὔθαδες· ἡ μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις. — ὅσοις κἂν ἐν λόγοις τις χρήσαιτο: ἐν λόγοις est in orationibus ab oratore habendis. conf. *Rhetor.* III, 2. p. 1404 b 31. τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν. quos ψιλοὺς λόγους poesin respiciens appellat, eos ibidem paulo post nude λόγους et λόγον nominat.

ἔστι δὲ τὰ τοιαῦτα τὸ κύριον καὶ μεταφορὰ [καὶ κόσμος]: si haec postrema (dico voces καὶ κόσμος) Aristoteles scripsisset, mirum quantum ipse sibi repugnaret. nam ad κόσμον pertinent eumque efficiunt *omnes illae* praeter τὸ κύριον *nominum species*: omnibus illis igitur utendum esset et in orationibus et in poematis quae iambicis versibus includuntur (h. e. in iambis et in dialogis fabularum), id quod praefracte negat Aristoteles in iis *Rhetoricorum* locis, quos ex III, 2 et 3. paulo ante transcripsimus. conferenda sunt quae dixi ad c. 21, 2.

CAPVT 23.

Quae sit unitas epici carminis et qua in re ab historia differre illud debeat significatur. unitatem epopoeiae ab uno Homero rite servatam esse.

Quod in principio huius capitis dicitur *manifestum* (δῆλον) esse, fabulas epicae poesi subiectas aeque ac tragicas pangendas esse activas (δραματικάς), ac circa unam actionem totam et absolutam, id sane nondum ostensum est. nam c. 4, 9. nonnisi obscure significatum est ab Homero imitationes non

solum bene sed etiam δραματικὰς exhiberi. sed hoc ipsum, tam fabulas epicas quam tragicas δραματικὰς conformandas esse, falso pronuntiari videtur aut temere, nisi si ante dictum est quid sit τοὺς μύθους δραματικοὺς συνιστάναι, ubi hoc de epico carmine dicitur. agendi scilicet rationem non eandem obtinere in epopoeia quam in tragoedia, id et sponte patet et ab Aristotele obscure sub initium huius libri (c. 3, 1) indicatum est. unde igitur clarum illud est, quod huius operis lectoribus, si non aliunde didicerunt, etiamnum obscurum esse debet? sed ad hanc dubitationem respondere in *Praefatione* operam dedimus.

§. 1. περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς καὶ ἐν μέτρῳ μιμητικῆς: cum *narrativa* poesi non solum epopoeia quae vulgo dicitur sed *mimi* etiam prosa oratione conscripti et *dialogi Socratici* contineantur, id quod c. 1, 7. propositum est, vocibus ἐν μέτρῳ μιμητικῆς adiectis aperire voluit se iam disputaturum esse de poesi narrativa quam vulgo intelligant. sufficiebat autem generalis nota ἐν μέτρῳ, neque opus erat ἐν ἑξαμέτρῳ, ut nonnulli crediderunt, propterea quod imitatio narrativa versibus adstricta nonnisi metro heroo usque ad aevum Aristotelis inclusa ferebatur. conf. c. 1, 6. et *Comment.* pag. 82 seq.

καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν: quantum attinet ad fabulam sive argumentum tragoediae, hoc explanatum est c. 7 et praecipue c. 8, 4. quod c. 8, 3. etiam Homeri mentio facta est, id quomodo cohaereat in *Commentario* ad §. 2. illius capitis exposui. quapropter de hoc argumento epicae poesis ratione habita nihil adhuc explicatum est. — καὶ ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον: hoc exsecutus est c. 7, 5-7., sed tragoediam respiciens, non epopoeiam. — καὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίας τὰς συνήθεις εἶναι; variandae orationis gratia subiectum mutatur. in vulgari rerum gestarum enarratione non ea unitas inest, quae dominari debet in epico carmine, sed eodem tempore saepe accidunt quae nullo vinculo continentur; quae si ab annalium scriptore narrantur, unitatis legem turbari necesse est. ὡς ἔτυχεν est *ut casus*

tulit, ita ut alia arto aut laxo vinculo cohaereant, alia nulla cognatione se contingant. haec in sequentibus exemplo ex historia petito declarantur.

§. 2. *ὥσπερ γὰρ — Καρχηδονίων μάχη*: *iisdem temporibus* esse *κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους* apparet ex oppositis *οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις*: nimirum inter se componuntur tempora eadem quibus in diversis spatiis varia gesta sunt et tempora sibi succedentia quibus una res continuo post alteram (*θάτερον μετὰ θατέρου*) accidit. famam hoc vulgatum esse Herodotus VII, 155. scribit, devicisse Gelonem eodem die ingentem Hamilcaris Carthaginiensis exercitum, quo classis Persarum ad Salaminem a Graecis fugata est aut submersa: *πρὸς δὲ καὶ τάδε λέγουσι, ὡς συνέβη τῆς αὐτῆς ἡμέρης ἔν τε τῇ Σικελίῃ Γέλωνα καὶ Θήρωνα νικᾶν Ἀμίλκαν τὸν Καρχηδόνιον καὶ ἐν Σαλαμῖνι τοὺς Ἕλληνας τὸν Πέρσην*. quid Aristoteles de huius famae veritate aut mendacio senserit quaerere nihil attinet. ut inde exemplum poteret ad illustrandum id de quo loquitur, satis erat quod illud fama ferebatur. — *θάτερον μετὰ θατέρου*: *unum cum altero*, h. e. alterum continuo post alterum accidit, neque tamen unum quoddam inde consequitur. quae poeta narrat, ea ad unum finem contendunt.

§. 3. *σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσιν*: sententiam hanc sane gravem ac fortasse subiniquam mitigavit addito *σχεδόν*. ceteri Graecorum epici poetae Homero excepto non eam unitatis normam secuti sunt, quam summus artis poeticae magister praescripsit, sed ita tantummodo observaverunt ut accederent aliquatenus ad rationem in rerum scriptoribus probatam.

διό, ὥσπερ εἴπομεν ἤδη — καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ: quod auctor occasione oblata iam ante (c. 8, 3) monuerat et *Odysseae* exemplo illustraverat, idem h. l. ita persequitur ut *Iliadem* solam respiciat. Homerus in condenda Iliade duobus modis excellit, primum quod bellum Troianum non totum carmine celebrare adgressus est, deinde quod ne summa quidem fastigia rerum in modicam magnitudinem con-

tracta sed nimia varietate implicata poemati materiam substravit. enuntiati duo membra coordinata sunt, unum τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον . . . ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον, alterum ἢ τῷ (intellige μηδ' ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν) μεγέθει μετριάζοντα καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. Iliada esse ἁπλῆν non multo post (c. 24, 3) iterum monuit.

ἐπεισοδίοις κέχρηται [αὐτῶν] πολλοῖς: pronomen αὐτῶν adhuc explicare nemo ita potuit, ut linguae Graecae legibus satisfaceret. Victorius et Hermannus belli Troiani partes ab Homero omissas designari putant, sed id quomodo fieri possit, neuter explicuit. Hermannus auctoris negligentiam agnoscit; alii coniecturis sanare locum tentaverunt. mihi haec vox plane supervacanea casu illata videtur esse: nimirum adversus ἀπολαβὼν in margine aliquis posuit αὐτῶν, isque intellexit μερῶν τοῦ πολέμου ex praecedente ἓν μέρος, ut ne lectorem fugeret quo ἀπολαβὼν referendum esset. hinc nota in verborum contextum, sed alieno loco, recepta est. — οἱ δ' ἄλλοι: intelligit poetas cyclicos et Panyasin Halicarnassensem, Choerilum Samium, Antimachum Colophonium. conf. c. 8.

καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ: actio carmini epico subiecta non solum ita una esse debet ut unius hominis et unius temporis sit, sed etiam una parte primaria illam contineri oportet. minus epopoeiae vitii inest quae circa unam actionem eamque πολυμερῆ versatur quam quae duplex argumentum vel multiplex admisit. vitium illud prius et levius in Cypriis et parva Iliade deprehendit, et rectissime quidem, ut etiamnum ex illis Chrestomathiae Proculianae excerptis videre licet. μία πρᾶξις Cyprio carmini subiecta origo erat belli Troiani, sed eam vel maxime πολυμερῆ fuisse fragmenta quae dixi probant. parvae Iliadis nonnisi priorum *quattuor* librorum summaria excerpta illa praestant: nam Proclus rerum gestarum seriem contexturus ubi quattuor libros parvae Iliadis excerpsit, hanc mittit et ad Arctini Ἰλίου Πέρσιν pergit, quamquam etiam a parvae Iliadis poeta (Lesches a plerisque fertur carminis auctor, ab aliis in incerto relinquitur in qui-

bus Aristoteles) *Ilii excidium* enarratum fuisse constat. conf. Hermanni ad h. l. *Commentarii*, Wüllneri *de Cyclo epico Commentatio* p. 85 sqq., Welckeri opus quod patria lingua scripsit de *Cyclo epico* p. 214 sqq. Nitzschii de *Historia Homeri Meletem.* fasc. II. p. 38 sqq. de Cypriis praeter alios exposuerunt Wüllnerus et Welckerus in libris modo laudatis, et peculiari scriptione Henrichsen: *de Carminibus Cypriis*, Hafniae 1828.

§. 4. τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος - Σίνων καὶ Τρῳάδες: haec ab aliena manu assuta leguntur, quod paucis ostendere ita conabor ut omnia interpolationis indicia ordine persequar. nam cum ante a vero Aristotele monitum esset, in Homeri Iliade non totum bellum Troianum sed eius *particulam* tractari, continuo inde explicatur, cur fiat ex Iliade et Odyssea una tragoedia ex utravis vel duae solae; scilicet non multum *rerum gestarum* (wenig historischen Stoff) illae continent, ideoque nonnisi una fit ex utravis tragoedia. pinguem hanc sententiam falsamque haec admonitio continet, nihil amplius: verba enim et sententiae nexus necessario hanc explicationem suggerunt. sed ut magis offendat semidocti hominis observatio, hoc efficere videtur, quod adhuc *Odyssea* in huius capitis disputatione ne verbo quidem memorata sed unius Iliadis compositionis virtus laudata est. accedunt duo sermonis vitia, denique tertium nugatoris documentum in paucis illis verbis τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας μία τραγῳδία ποιεῖται ἑκατέρας ἢ δύο μόναι. pro ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας verus Aristoteles scripsisset ἐκ μὲν τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσείας. lege quae in genuinis antecedunt, ὁ τὰ Κύπρια ποιήσας καὶ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα. conf. c. 24, 2. ἡ μὲν Ἰλιὰς . . . ἡ δὲ Ὀδύσσεια. c. 8, 3. τὴν Ὀδύσσειαν συνέστησεν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα [1]). c. 15, 7. ἐν τῇ Ἰλιάδι. hanc loquendi

1) Ibidem (c. 8, 3) articulus recte abest Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν. cf. *Comment.* ad h. l. neque articulum requirimus in illis (c. 4, 9)

consuetudinem cum in aliis Aristotelis operibus agnoscimus, tum in *Rhetoricis* et in genuinis *Poeticae* reliquiis ille tenuit. conf. prae ceteris *Rhetor.* III, 16., ubi ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος, ἐν τῷ Οἰνεῖ, ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, ἐν τῷ Οἰδίποδι, et II, 23. (p. 1399 b 25 - 1400 b 10) ἐκ τοῦ Μελεάγρου, ἐκ τοῦ Αἴαντος, ἐν τῷ Αἴαντι, ἐν τῇ Μηδείᾳ. III, 2. ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις. conf. II, 24. III, 17. *Ethic. Nicom.* VII, 3. οἷον ὁ Σοφοκλέους Νεοπτόλεμος ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ. ibid. c. 8. ὁ Καρκίνου ἐν τῇ Ἀλόπῃ Κερκύων. ibid. VI, 7. Ὅμηρος ἐν τῷ Μαργίτῃ. ibid. IX, 6. οἱ ἐν ταῖς Φοινίσσαις. *de Anima* I, 2. Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ. — alterum sermonis vitium est quod scripsit ποιεῖται. num fortasse *conficitur* illa una tragoedia, dum iste haec conscribillat? scilicet scribere voluit *fieri posse* (ποιεῖται ἂν vel ἔστι ποιεῖσθαι), aut *factam esse* (πεποίηται). sed cur ἢ δύο μόναι addit? num incertus erat utrum una an duae tragoediae ex utrovis Homeri poemate conficerentur? sed tum scripsisset μία τραγῳδία ἢ δύο ποιοῦνται ἑκατέρας: ut nunc verba posita sunt, ἢ δύο μόναι praecedentium explicationem continent, h. e. insignem paucitatem tragoediarum quae ex tam amplis epopoeiis fiant premunt (oder zwei einzige), ut ἢ non disiungendi sed explanandi vim habeat. hisce *paucis* (δυοῖν μόναις) statim *multae* illae tragoediae opponuntur quae ex Cypriis et parva Iliade fiunt. veram rei rationem perscrutantibus facile liquebit hanc non fuisse veri Aristotelis sententiam, tamquam Iliadi et Odysseae non multum rerum gestarum subsit, ut paucae inde tragoediae peti possint. immo multae et peti possunt et petitae sunt, verbi causa Aeschyli Myrmidones, Nereides, Phryges (Ἕκτορος λύτρα), etiam [2]) Ψυχοστασία (quamquam personarum nomina et fata ex Arctini Milesii Aethiopide sumpta erant), Psychagogi, Penelopa, Sophoclis Chryses,

---

ὁ γὰρ Μαργίτης, ὥσπερ Ἰλιὰς καὶ Ὀδύσσειά κτλ., neque in his (c. 24, 10) τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα.

2) Vid. Plutarch. *de Audiendis poetis* p. 16 F. cf. G. Hermanni *Disputatio de Aeschyli Psychostasia* p. 10 sq.

Phryges, Thamyris, Tyro, Sisyphus, Nausicaa (satyrica), Phaeaces (satyrica), aliaeque aliorum poetarum tragoediae ex eodem hoc fonte uberrimo haustae erant [3]). sequuntur illa ἐκ δὲ Κυπρίων πολλαὶ καὶ τῆς[4]) μικρᾶς Ἰλιάδος πλέον ὀκτώ: utique sibi constat scriptor negligentissimus. primum nobis narrat ex Cypriis multas confici tragoedias et ex parva Iliade plus quam octo. iam hanc habemus gradationem *duae solae*, *multae*, *plus quam octo*. porro pro πλέον ἢ ὀκτώ vel ὀκτὼ πλέον hic noster suo more scribit πλέον ὀκτώ. iam videamus quas tragoedias ex parva Iliade fieri dicat, ὅπλων κρίσιν, Φιλοκτήτην, Νεοπτόλεμον, Εὐρύπυλον, πτωχείαν, Λακαίνας, Ἰλίου πέρσιν, ἀπόπλουν, Σίνωνα, Τρῳάδας. sunt *decem* fabularum tituli, non *octo*, quod quomodo explicandum sit in fine huius adnotationis dicetur. sed ipsos titulos consideremus, cum praesertim *ad sex priores* parvae Iliadis argumenta librorum quattuor priorum ex Proculi *Chrestomathiae* reliquiis [5]) adhibere possimus. quae primo loco comparet ὅπλων κρίσις, eodem nomine quidem Aeschyli tragoedia et nonnulla eius fragmenta memorantur, sed si cetera considero mox declaranda, interpolator non tam fabulam Aeschyliam quam primi parvae Iliadis libri *inscriptionem* (ὅπλων κρίσις) secutus videtur. Proculus enim hoc primi libri summarium exhibet: ἡ τῶν ὅπλων κρίσις γίνεται, καὶ Ὀδυσσεὺς κατὰ βούλησιν Ἀθηνᾶς λαμβάνει, Αἴας δὲ

---

3) De Sophocle eius vitae scriptor: καὶ τὴν Ὀδύσσειαν ἐν πολλοῖς δράμασιν ἀπογράφεται, cet.

4) Vulgo καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος legitur, sed praepositionem ἐκ ab Aldo additam esse inde manifestum fit, quod abest a codicibus AcBcNa et GLQ, neque ex ullo libro scripto nominatim affertur. quod a Mediceis prius ἐκ omitti dicitur, error videtur esse.

5) Excerpta illa praeclara edita sunt in *Bibliotheca antiq. litt. et art. Goting.* vol. I., repetita a Gaisfordio (ad Hephaestionem p. 465), Bekkero (ante Ioannis Tzetzae *Antehomerica, Homerica et Posthomerica*), aliis.

ἐμμανὴς γενόμενος τήν τε λείαν τῶν Ἀχαιῶν λυμαίνεται καὶ ἑαυτὸν ἀναιρεῖ. haec omnia *ὅπλων κρίσει* falsus Aristoteles comprehendit, fabulas quae re vera exsisterent nihil curando: id enim si fecisset, post *ὅπλων κρίσιν* nominare debuit nobilissimi tragoediarum scriptoris *Αἴαντα μαστιγοφόρον*, quem hodieque admiramur. sed tragoedias quae erant nihil respiciens alteri loco *Φιλοκτήτην* assignat. nimirum Proculus primi libri parvae Iliadis argumentum enarrans pergit: *μετὰ ταῦτα Ὀδυσσεὺς λοχήσας Ἕλενον λαμβάνει, καὶ χρήσαντος περὶ τῆς ἁλώσεως τούτου Διομήδης ἐκ Λήμνου Φιλοκτήτην ἀνάγει. ἰαθεὶς δὲ οὗτος ὑπὸ Μαχάονος καὶ μονομαχήσας Ἀλεξάνδρῳ κτείνει· καὶ τὸν νεκρὸν ὑπὸ Μενελάου καταικισθέντα ἀνελόμενοι θάπτουσιν οἱ Τρῶες.* ex his neque prima neque postrema multum habent atrocitatis, sed media habent; eo respiciens interpolator *Φιλοκτήτην* protulit. vix dubitare licet illam primae rhapsodiae partem parvae Iliadis, qua Philoctetae res gestae et fata narrabantur, eius nomen inscriptum tulisse. si tragoedias vere scriptas respexisset, *Φιλοκτήτην τὸν ἐν Λήμνῳ* ab Aeschylo, Sophocle, Euripide aliisque editum et praeterea Sophoclis *τὸν ἐν Τροίᾳ* memorare debuit. Proculus ad alteram rhapsodiam progressus refert haec: *μετὰ δὲ ταῦτα Δηΐφοβος Ἑλένην γαμεῖ· καὶ Νεοπτόλεμον Ὀδυσσεὺς ἐκ Σκύρου ἀγαγὼν τὰ ὅπλα δίδωσι τὰ τοῦ πατρός. καὶ Ἀχιλλεὺς αὐτῷ φαντάζεται.* adhuc nihil inest atrocitatis qualem circumspicit falsus auctor: sed Proculus pergit *Εὐρύπυλος δὲ ὁ Τηλέφου ἐπίκουρος τοῖς Τρωσὶ παραγίνεται, καὶ ἀριστεύοντα αὐτὸν ἀποκτείνει Νεοπτόλεμος.* in his *duarum* tragoediarum argumenta deprehendere hic noster sibi videbatur, quamquam nonnisi *unum* inest. ille autem *Εὐρύπυλον* et *Νεοπτόλεμον* fortiter elicuit, hic quoque *inscriptiones* libri alterius parvae Iliadis, opinor, secutus. quod Nicomachus tragoediam *Νεοπτόλεμον* scripsit (cf. Suidas s. v. *Νικόμαχος*), id nihil huc videtur pertinere. tragoediam *Εὐρύπυλον* nemo veterum unquam memoravit, neque nobis licet hoc loco fretis litteras Graecas inaudita fabula ditare. tertii summarium hoc Proculus nobiscum communicavit: *καὶ*

οἱ Τρῶες πολιορκοῦνται· καὶ Ἐπειὸς κατ' Ἀθηνᾶς προαίρεσιν τὸν δούρειον ἵππον κατασκευάζει. haec (quippe parum inest atrocitatis) interpolator silentio transmisit. pergit Proculus: Ὀδυσσεὺς δὲ αἰκισάμενος ἑαυτὸν κατάσκοπος εἰς Ἴλιον παραγίνεται, καὶ ἀναγνωρισθεὶς ὑφ' Ἑλένης περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς πόλεως συντίθεται. κτείνας τέ τινας τῶν Τρώων ἐπὶ τὰς ναῦς ἀφικνεῖται. καὶ μετὰ ταῦτα σὺν Διομήδει τὸ Παλλάδιον ἐκκομίζει ἐκ τῆς Ἰλίου. quod Ulixes sumpto mendici habitu deformis Troiam venit ibique plures occidit (cf. Odyss. Δ. 252-264), id ad efficiendam tragoediam rursus sufficere videbatur. dedit igitur πτωχείαν sive *mendicitatem* (non *mendicationem*), quo nomine nunquam poeta Graecus quispiam tragoediam inscribere sustinuit. sed unde rarum hoc nomen sumpsit? hausit ex eodem fonte unde sua omnia sumpsisse illum indicavimus, ex titulis illius carminis partibus suprascriptis. nimirum illa tertii libri particula πτωχείας nomen gessisse hinc sive verisimile admodum sive manifestum fit. qui sequitur tragoediae index Λάκαιναι, is ad Palladii ex Troia surreptionem perpatratam ab Ulixe et Diomede, qui fortasse adiuti sunt a Lacaenis Helenae ancillis, videtur pertinere. utrum Sophoclis fabulam Λακαίνας (unde pauca fragmenta servata sunt) cognitam habuerit an hunc etiam titulum ex eodem illo fonte sumpserit non decerno. septimo loco et octavo iam sequitur Ἰλίου πέρσις et ἀπόπλους, h. e. ἀπόπλους τῶν Ἀχαιῶν. ne his quidem nominibus tragoedias Graecorum tragicorum significavit [6]). itaque

---

5) Non temere haec scribo neque nescius eorum quae viri doctissimi, Hermannus in *Commentariis* ad *Poet.* p. 162. de tragicis qui Ἰλίου πέρσιν scripserint, et praecipue Welckerus in *Diurnis antiquariis* Zimmermanni a. 1831. n. 152. et in *Museo Rhenano philolog.* tom. V. p. 483 sqq. erudite sane et acute disputaverunt. sed ad id obtinendum quod volo non requiri videtur, ut contrariae meae sententiae rationes longa disputatione promam: nam si ἀπόπλουν tragoediam non fuisse vel certe nunquam memorari omnes concedunt, nihil sane causae adest cur altero

quarti parvae Iliadis libri partem ἀπόπλουν et quintum librum Ἰλίου πέρσιν inscriptum fuisse statuo, quam carminis partem Pausanias peculiari nomine Ἰλίου πέρσιν saepius vocavit X, 25-27. nam quamquam Proculi summaria nihil de Ἰλίου πέρσιδι referunt, nihilo minus Leschis carmen ultra equi lignei intra muros Troianos receptionem et Achivorum in Tenedum discessum (ibi subsistit Proculus) productum fuisse certum est et probatum a viris illis egregiis quorum nomina et libros ante laudavi. utrum ἀπόπλουν intelligam illum simulatum Graecorum ad Tenedum discessum an verum post urbem eversam incertus haereo. sed prius utique praeferendum puto, quamquam sic nomen ἀπόπλους ante Ἰλίου πέρσιν ponendum erat. iam habemus octo tragoediarum argumenta sive materiam fabulosam, non tragoedias; apteque illa series concluditur particula καὶ (καὶ ἀπόπλους). sed ecce accedunt Σίνων et Τρῳάδες, quarum prior ante Ἰλίου πέρσιν ponenda erat, altera ad parvam Iliadem plane non pertinere videtur: nemo certe ultra Ilii excidium quidquam ex parva Iliade commemoravit. haec duo nomina igitur ab altero interpolatore adiecta esse statuo, qui Sinonem a Sophocle, Troades ab Euripide scriptas esse meminisset. prior igitur interpolator hanc seriem titulorum tragoediarum posuit: ὅπλων κρίσις, Φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, πτωχεία, Λάκαιναι, Ἰλίου πέρσις καὶ ἀπόπλους. has fere tragoedias aut plures etiam (πλέον ὀκτώ) ex illa materia mythica confici posse credidit. alter certiora proferre cupiens addidit καὶ Σίνων καὶ Τρῳάδες. iam vides cur septem nomina fabularum sine particula iuxta se posita compareant,

---

illo nomine freti Ἰλίου πέρσιν tragoediam vindicemus. de alio *Poeticae* loco (c. 18, 5), unde Ἰλίου πέρσιν tragoediam falso plures viri docti elicuerunt, in *Commentario* ad l. c. diximus. haec ad causam quae iam agitur sufficiunt. alia illa est quaestio, utrum tragoedia Ἰλίου πέρσις unquam apud Graecos exstiterit nec ne. mihi *non* exstitisse persuasum est: sed de hac re alias.

tum vero particula *καὶ* non semel sed *ter* adficiatur: *καὶ ἀπόπλους* (hic prior interpolator seriem suam claudit) *καὶ Σίνων καὶ Τρῳάδες*.

CAPVT 24.

Carminis epici formis et partibus breviter enumeratis, Homerum in utrisque praecellere docetur. a tragoedia differre epopoeiam et ambitu et versuum genere. porro propriae quaedam Homeri virtutes indicantur.

§. 1. *ἔτι δὲ τὰ εἴδη - ἔχειν καλῶς*: etiam quae hoc capite de epico carmine breviter et carptim monentur, ea cum non tam sua ipsorum causa dicta quam Homeri celebrandi gratia proposita sint, cumque haec ratio longe abhorreat ab ea quam Aristoteles in tragoedia explicanda secutus est (nempe illic poetas nihil curat, genus poesis unice amplectitur), genuinam Aristotelis commentationem ab interpolatore partim in epitomam contractam partim suis quibusdam observationibus dilatatam esse et hinc probabiliter conici potest et alia indicia commonstrant. statim primum hoc disputationis segmentum fere totum ab auctore personato concinnatum esse tam mira explicandi brevitas quam sententiae ambiguitas argumento est. sed uncis tamen totum segmentum (§. 1) includere nolui, cum technicus non tam sua inculcasse quam Aristotelia male concinnasse videatur.

ἢ γὰρ ἁπλῆν ἢ πεπλεγμένην ἢ ἠθικὴν ἢ παθητικήν: haec codices offerunt qui inspecti sunt et explorati omnes, et hisce ex puris fontibus restitutis, iam facile interpolator et sedulus enarrator (non ille antiquus sed paulo recentior ut videtur) deprehenditur: quippe ad explicanda illa *τὰ εἴδη ταὐτὰ δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιίαν τῇ τραγῳδίᾳ* posuit *ἢ γὰρ ἁπλῆν ἢ πεπλεγμένην ἢ ἠθικὴν ἢ παθητι-*

tracta sed nimia varietate implicata poemati materiam substravit. enuntiati duo membra coordinata sunt, unum τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον . . . ἐπιχειρῆσαι ποεῖν ὅλον, alterum ἢ τῷ (intellige μηδ' ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν) μεγέθει μετριάζοντα καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. Iliada esse ἁπλῆν non multo post (c. 24, 3) iterum monuit.

ἐπεισοδίοις κέχρηται [αὐτῶν] πολλοῖς: pronomen αὐτῶν adhuc explicare nemo ita potuit, ut linguae Graecae legibus satisfaceret. Victorius et Hermannus belli Troiani partes ab Homero omissas designari putant, sed id quomodo fieri possit, neuter explicuit. Hermannus auctoris negligentiam agnoscit; alii coniecturis sanare locum tentaverunt. mihi haec vox plane supervacanea casu illata videtur esse: nimirum adversus ἀπολαβὼν in margine aliquis posuit αὐτῶν, isque intellexit μερῶν τοῦ πολέμου ex praecedente ἓν μέρος, ut ne lectorem fugeret quo ἀπολαβὼν referendum esset. hinc nota in verborum contextum, sed alieno loco, recepta est. — οἱ δ' ἄλλοι: intelligit poetas cyclicos et Panyasin Halicarnassensem, Choerilum Samium, Antimachum Colophonium. conf. c. 8.

καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ: actio carmini epico subiecta non solum ita una esse debet ut unius hominis et unius temporis sit, sed etiam una parte primaria illam contineri oportet. minus epopoeiae vitii inest quae circa unam actionem eamque πολυμερῆ versatur quam quae duplex argumentum vel multiplex admisit. vitium illud prius et levius in Cypriis et parva Iliade deprehendit, et rectissime quidem, ut etiamnum ex illis Chrestomathiae Proculianae excerptis videre licet. μία πρᾶξις Cyprio carmini subiecta origo erat belli Troiani, sed eam vel maxime πολυμερῆ fuisse fragmenta quae dixi probant. parvae Iliadis nonnisi priorum *quattuor* librorum summaria excerpta illa praestant: nam Proclus rerum gestarum seriem contexturus ubi quattuor libros parvae Iliadis excerpsit, hanc mittit et ad Arctini Ἰλίου Πέρσιν pergit, quamquam etiam a parvae Iliadis poeta (Lesches a plerisque fertur carminis auctor, ab aliis in incerto relinquitur in qui-

bus Aristoteles) *Ilii excidium* enarratum fuisse constat. conf. Hermanni ad h. l. *Commentarii*, Wüllneri *de Cyclo epico Commentatio* p. 85 sqq., Welckeri opus quod patria lingua scripsit de *Cyclo epico* p. 214 sqq. Nitzschii de *Historia Homeri Meletem.* fasc. II. p. 38 sqq. de Cypriis praeter alios exposuerunt Wüllnerus et Welckerus in libris modo laudatis, et peculiari scriptione Henrichsen: *de Carminibus Cypriis*, Hafniae 1828.

§. 4. τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος-Σίνων καὶ Τρῳάδες: haec ab aliena manu assuta leguntur, quod paucis ostendere ita conabor ut omnia interpolationis indicia ordine persequar. nam cum ante a vero Aristotele monitum esset, in Homeri Iliade non totum bellum Troianum sed eius *particulam* tractari, continuo inde explicatur, cur fiat ex Iliade et Odyssea una tragoedia ex utravis vel duae solae; scilicet non multum *rerum gestarum* (wenig historischen Stoff), illae continent, ideoque nonnisi una fit ex utravis tragoedia. pinguem hanc sententiam falsamque haec admonitio continet, nihil amplius: verba enim et sententiae nexus necessario hanc explicationem suggerunt. sed ut magis offendat semidocti hominis observatio, hoc efficere videtur, quod adhuc *Odyssea* in huius capitis disputatione ne verbo quidem memorata sed unius Iliadis compositionis virtus laudata est. accedunt duo sermonis vitia, denique tertium nugatoris documentum in paucis illis verbis τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας μία τραγῳδία ποιεῖται ἑκατέρας ἢ δύο μόναι. pro ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας verus Aristoteles scripsisset ἐκ μὲν τῆς Ἰλιάδος καὶ τῆς Ὀδυσσείας. lege quae in genuinis antecedunt, ὁ τὰ Κύπρια ποιήσας καὶ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα. conf. c. 24, 2. ἡ μὲν Ἰλιὰς . . . ἡ δὲ Ὀδύσσεια. c. 8, 3. τὴν Ὀδύσσειαν συνέστησεν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα [1]). c. 15, 7. ἐν τῇ Ἰλιάδι. hanc loquendi

1) Ibidem (c. 8, 3) articulus recte abest Ὀδύσσειαν γὰρ ποιῶν. cf. *Comment.* ad h. l. neque articulum requirimus in illis (c. 4, 9)

consuetudinem cum in aliis Aristotelis operibus agnoscimus, tum in *Rhetoricis* et in genuinis *Poeticae* reliquiis ille tenuit. conf. prae ceteris *Rhetor.* III, 16., ubi ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος, ἐν τῷ Οἰνεῖ, ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, ἐν τῷ Οἰδίποδι, et II, 23. (p. 1399 b 25 - 1400 b 10) ἐκ τοῦ Μελεάγρου, ἐκ τοῦ Αἴαντος, ἐν τῷ Αἴαντι, ἐν τῇ Μηδείᾳ. III, 2. ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις. conf. II, 24. III, 17. *Ethic. Nicom.* VII, 3. οἷον ὁ Σοφοκλέους Νεοπτόλεμος ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ. ibid. c. 8. ὁ Καρκίνου ἐν τῇ Ἀλόπῃ Κερκύων. ibid. VI, 7. Ὅμηρος ἐν τῷ Μαργίτῃ. ibid. IX, 6. οἱ ἐν ταῖς Φοινίσσαις. *de Anima* I, 2. Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ. — alterum sermonis vitium est quod scripsit ποιεῖται. num fortasse *conficitur* illa una tragoedia, dum iste haec conscribillat? scilicet scribere voluit *fieri posse* (ποιεῖται ἂν vel ἔστι ποιεῖσθαι), aut *factam esse* (πεποίηται). sed cur ἢ δύο μόναι addit? num incertus erat utrum una an duae tragoediae ex utrovis Homeri poemate conficerentur? sed tum scripsisset μία τραγῳδία ἢ δύο ποιοῦνται ἑκατέρας: ut nunc verba posita sunt, ἢ δύο μόναι praecedentium explicationem continent, h. e. insignem paucitatem tragoediarum quae ex tam amplis epopoeiis fiant premunt (oder zwei einzige), ut ἢ non disiungendi sed explanandi vim habeat. hisce *paucis* (δυοῖν μόναις) statim *multae* illae tragoediae opponuntur quae ex Cypriis et parva Iliade fiunt. veram rei rationem perscrutantibus facile liquebit hanc non fuisse veri Aristotelis sententiam, tamquam Iliadi et Odysseae non multum rerum gestarum subsit, ut paucae inde tragoediae peti possint. immo multae et peti possunt et petitae sunt, verbi causa Aeschyli Myrmidones, Nereides, Phryges (Ἕκτορος λύτρα), etiam [2]) Ψυχοστασία (quamquam personarum nomina et fata ex Arctini Milesii Aethiopide sumpta erant), Psychagogi, Penelopa, Sophoclis Chryses,

---

ὁ γὰρ Μαργίτης, ὥσπερ Ἰλιὰς καὶ Ὀδύσσεια κτλ., neque in his (c. 24, 10) τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα.

2) Vid. Plutarch. *de Audiendis poetis* p. 16 F. cf. G. Hermanni *Disputatio de Aeschyli Psychostasia* p. 10 sq.

Phryges, Thamyris, Tyro, Sisyphus, Nausicaa (satyrica), Phaeaces (satyrica), aliaeque aliorum poetarum tragoediae ex eodem hoc fonte uberrimo haustae erant [3]). sequuntur illa ἐκ δὲ Κυπρίων πολλαὶ καὶ τῆς [4]) μικρᾶς Ἰλιάδος πλέον ὀκτώ: utique sibi constat scriptor negligentissimus. primum nobis narrat ex Cypriis multas confici tragoedias et ex parva Iliade plus quam octo. iam hanc habemus gradationem *duae solae*, *multae*, *plus quam octo*. porro pro πλέον ἢ ὀκτώ vel ὀκτὼ πλέον hic noster suo more scribit πλέον ὀκτώ. iam videamus quas tragoedias ex parva Iliade fieri dicat, ὅπλων κρίσιν, Φιλοκτήτην, Νεοπτόλεμον, Εὐρύπυλον, πτωχείαν, Λακαίνας, Ἰλίου πέρσιν, ἀπόπλουν, Σίνωνα, Τρῳάδας. sunt *decem* fabularum tituli, non *octo*, quod quomodo explicandum sit in fine huius adnotationis dicetur. sed ipsos titulos consideremus, cum praesertim *ad sex priores* parvae Iliadis argumenta librorum quattuor priorum ex Proculi *Chrestomathiae* reliquiis [5]) adhibere possimus. quae primo loco comparet ὅπλων κρίσις, eodem nomine quidem Aeschyli tragoedia et nonnulla eius fragmenta memorantur, sed si cetera considero mox declaranda, interpolator non tam fabulam Aeschyliam quam primi parvae Iliadis libri *inscriptionem* (ὅπλων κρίσις) secutus videtur. Proculus enim hoc primi libri summarium exhibet: ἡ τῶν ὅπλων κρίσις γίνεται, καὶ Ὀδυσσεὺς κατὰ βούλησιν Ἀθηνᾶς λαμβάνει, Αἴας δὲ

---

3) De Sophocle eius vitae scriptor: καὶ τὴν Ὀδύσσειαν ἐν πολλοῖς δράμασιν ἀπογράφεται, cet.

4) Vulgo καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος legitur, sed praepositionem ἐκ ab Aldo additam esse inde manifestum fit, quod abest a codicibus $A^cB^cN^a$ et G L Q, neque ex ullo libro scripto nominatim affertur. quod a Mediceis prius ἐκ omitti dicitur, error videtur esse.

5) Excerpta illa praeclara edita sunt in *Bibliotheca antiq. litt. et art. Goetting.* vol. I., repetita a Gaisfordio (ad Hephaestionem p. 465), Bekkero (ante Ioannis Tzetzae *Antehomerica, Homerica et Posthomerica*), aliis.

ἐμμανὴς γενόμενος τήν τε λείαν τῶν Ἀχαιῶν λυμαίνεται καὶ ἑαυτὸν ἀναιρεῖ. haec omnia ὅπλων κρίσει falsus Aristoteles comprehendit, fabulas quae re vera exsisterent nihil curando: id enim si fecisset, post ὅπλων κρίσιν nominare debuit nobilissimi tragoediarum scriptoris *Αἴαντα μαστιγοφόρον*, quem hodieque admiramur. sed tragoedias quae erant nihil respiciens alteri loco *Φιλοκτήτην* assignat. nimirum Proculus primi libri parvae Iliadis argumentum enarrans pergit: *μετὰ ταῦτα Ὀδυσσεὺς λοχήσας Ἕλενον λαμβάνει, καὶ χρήσαντος περὶ τῆς ἁλώσεως τούτου Διομήδης ἐκ Λήμνου Φιλοκτήτην ἀνάγει. ἰαθεὶς δὲ οὗτος ὑπὸ Μαχάονος καὶ μονομαχήσας Ἀλεξάνδρῳ κτείνει· καὶ τὸν νεκρὸν ὑπὸ Μενελάου καταικισθέντα ἀνελόμενοι θάπτουσιν οἱ Τρῶες.* ex his neque prima neque postrema multum habent atrocitatis, sed media habent; eo respiciens interpolator *Φιλοκτήτην* protulit. vix dubitare licet illam primae rhapsodiae partem parvae Iliadis, qua Philoctetae res gestae et fata narrabantur, eius nomen inscriptum tulisse. si tragoedias vere scriptas respexisset, *Φιλοκτήτην τὸν ἐν Λήμνῳ* ab Aeschylo, Sophocle, Euripide aliisque editum et praeterea Sophoclis *τὸν ἐν Τροίᾳ* memorare debuit. Proculus ad alteram rhapsodiam progressus refert haec: *μετὰ δὲ ταῦτα Δηΐφοβος Ἑλένην γαμεῖ· καὶ Νεοπτόλεμον Ὀδυσσεὺς ἐκ Σκύρου ἀγαγὼν τὰ ὅπλα δίδωσι τὰ τοῦ πατρός. καὶ Ἀχιλλεὺς αὐτῷ φαντάζεται.* adhuc nihil inest atrocitatis qualem circumspicit falsus auctor: sed Proculus pergit *Εὐρύπυλος δὲ ὁ Τηλέφου ἐπίκουρος τοῖς Τρωσὶ παραγίνεται, καὶ ἀριστεύοντα αὐτὸν ἀποκτείνει Νεοπτόλεμος.* in his *duarum* tragoediarum argumenta deprehendere hic noster sibi videbatur, quamquam nonnisi *unum* inest. ille autem *Εὐρύπυλον* et *Νεοπτόλεμον* fortiter elicuit, hic quoque *inscriptiones* libri alterius parvae Iliadis, opinor, secutus. quod Nicomachus tragoediam *Νεοπτόλεμον* scripsit (cf. Suidas s. v. *Νικόμαχος*), id nihil huc videtur pertinere. tragoediam *Εὐρύπυλον* nemo veterum unquam memoravit, neque nobis licet hoc loco fretis litteras Graecas inaudita fabula ditare. tertii summarium hoc Proculus nobiscum communicavit: *καὶ*

οἱ Τρῶες πολιορκοῦνται· καὶ Ἐπειὸς κατ' Ἀθηνᾶς προαίρεσιν τὸν δούρειον ἵππον κατασκευάζει. haec (quippe parum inest atrocitatis) interpolator silentio transmisit. pergit Proclus: Ὀδυσσεὺς δὲ αἰκισάμενος ἑαυτὸν κατάσκοπος εἰς Ἴλιον παραγίνεται, καὶ ἀναγνωρισθεὶς ὑφ' Ἑλένης περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς πόλεως συντίθεται. κτείνας τέ τινας τῶν Τρώων ἐπὶ τὰς ναῦς ἀφικνεῖται. καὶ μετὰ ταῦτα σὺν Διομήδει τὸ Παλλάδιον ἐκκομίζει ἐκ τῆς Ἰλίου. quod Ulixes sumpto mendici habitu deformis Troiam venit ibique plures occidit (cf. Odyss. Δ. 252-264), id ad efficiendam tragoediam rursus sufficere videbatur. dedit igitur πτωχείαν sive *mendicitatem* (non *mendicationem*), quo nomine nunquam poeta Graecus quispiam tragoediam inscribere sustinuit. sed unde rarum hoc nomen sumpsit? hausit ex eodem fonte unde sua omnia sumpsisse illum indicavimus, ex titulis illius carminis partibus suprascriptis. nimirum illa tertii libri particula πτωχείας nomen gessisse hinc sive verisimile admodum sive manifestum fit. qui sequitur tragoediae index Λάκαιναι, is ad Palladii ex Troia surreptionem perpatratam ab Ulixe et Diomede, qui fortasse adiuti sunt a Lacaenis Helenae ancillis, videtur pertinere. utrum Sophoclis fabulam Λακαίνας (unde pauca fragmenta servata sunt) cognitam habuerit an hunc etiam titulum ex eodem illo fonte sumpserit non decerno. septimo loco et octavo iam sequitur Ἰλίου πέρσις et ἀπόπλους, h. e. ἀπόπλους τῶν Ἀχαιῶν. ne his quidem nominibus tragoedias Graecorum tragicorum significavit 6). itaque

---

5) Non temere haec scribo neque nescius eorum quae viri doctissimi, Hermannus in *Commentariis* ad *Poet.* p. 162. de tragicis qui Ἰλίου πέρσιν scripserint, et praecipue Welckerus in *Diurnis antiquariis* Zimmermanni a. 1831. n. 152. et in *Museo Rhenano philolog.* tom. V. p. 483 sqq. erudite sane et acute disputaverunt. sed ad id obtinendum quod volo non requiri videtur, ut contrariae meae sententiae rationes longa disputatione promam: nam si ἀπόπλουν tragoediam non fuisse vel certe nunquam memorari omnes concedunt, nihil sane causae adest cur altero

quarti parvae Iliadis libri partem ἀπόπλουν et quintum librum Ἰλίου πέρσιν inscriptum fuisse statuo, quam carminis partem Pausanias peculiari nomine Ἰλίου πέρσιν saepius vocavit X, 25-27. nam quamquam Procuti summaria nihil de Ἰλίου πέρσιδι referunt, nihilo minus Leschis carmen ultra equi lignei intra muros Troianos receptionem et Achivorum in Tenedum discessum (ibi subsistit Proculus) productum fuisse certum est et probatum a viris illis egregiis quorum nomina et libros ante laudavi. utrum ἀπόπλουν intelligam illum simulatum Graecorum ad Tenedum discessum an verum post urbem eversam incertus haereo. sed prius utique praeferendum puto, quamquam sic nomen ἀπόπλους ante Ἰλίου πέρσιν ponendum erat. iam habemus octo tragoediarum argumenta sive materiam fabulosam, non tragoedias; apteque illa series concluditur particula καὶ (καὶ ἀπόπλους). sed ecce accedunt Σίνων et Τρῳάδες, quarum prior ante Ἰλίου πέρσιν ponenda erat, altera ad parvam Iliadem plane non pertinere videtur: nemo certe ultra Ilii excidium quidquam ex parva Iliade commemoravit. haec duo nomina igitur ab altero interpolatore adiecta esse statuo, qui Sinonem a Sophocle, Troades ab Euripide scriptas esse meminisset. prior igitur interpolator hanc seriem titulorum tragoediarum posuit: ὅπλων κρίσις, Φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυλος, πτωχεία, Λάκαιναι, Ἰλίου πέρσις καὶ ἀπόπλους. has fere tragoedias aut plures etiam (πλέον ὀκτώ) ex illa materia mythica confici posse credidit. alter certiora proferre cupiens addidit καὶ Σίνων καὶ Τρῳάδες. iam vides cur septem nomina fabularum sine particula iuxta se posita compareant,

---

illo nomine freti Ἰλίου πέρσιν tragoediam vindicemus. de alio *Poeticae* loco (c. 18, 5), unde Ἰλίου πέρσιν tragoediam falso plures viri docti elicuerunt, in *Commentario* ad l. c. diximus. haec ad causam quae iam agitur sufficiunt. alia illa est quaestio, utrum tragoedia Ἰλίου πέρσις unquam apud Graecos exstiterit nec ne. mihi *non* exstitisse persuasum est: sed de hac re alias.

tum vero particula *καὶ* non semel sed *ter* adficiatur: *καὶ ἀπόπλους* (hic prior interpolator seriem suam claudit) *καὶ Σίνων καὶ Τρῳάδες.*

CAPVT 24.

Carminis epici formis et partibus breviter enumeratis, Homerum in utrisque praecellere docetur. a tragoedia differre epopoeiam et ambitu et versuum genere. porro propriae quaedam Homeri virtutes indicantur.

§. 1. *ἔτι δὲ τὰ εἴδη-ἔχειν καλῶς*: etiam quae hoc capite de epico carmine breviter et carptim monentur, ea cum non tam sua ipsorum causa dicta quam Homeri celebrandi gratia proposita sint, cumque haec ratio longe abhorreat ab ea quam Aristoteles in tragoedia explicanda secutus est (nempe illic poetas nihil curat, genus poesis unice amplectitur), genuinam Aristotelis commentationem ab interpolatore partim in epitomam contractam partim suis quibusdam observationibus dilatatam esse et hinc probabiliter conilici potest et alia indicia commonstrant. statim primum hoc disputationis segmentum fere totum ab auctore personato concinnatum esse tam mira explicandi brevitas quam sententiae ambiguitas argumento est. sed uncis tamen totum segmentum (§. 1) includere nolui, cum technicus non tam sua inculcasse quam Aristotelia male concinnasse videatur.

ἢ γὰρ ἁπλῆν ἢ πεπλεγμένην ἢ ἠθικὴν ἢ παθητικήν: haec codices offerunt qui inspecti sunt et explorati omnes, et hisce ex puris fontibus restitutis, iam facile interpolator et sedulus enarrator (non ille antiquus sed paulo recentior ut videtur) deprehenditur: quippe ad explicanda illa *τὰ εἴδη ταὐτὰ δεῖ ἔχειν-τὴν ἐποποιίαν τῇ τραγῳδίᾳ* posuit *ἢ γὰρ ἁπλῆν ἢ πεπλεγμένην ἢ ἠθικὴν ἢ παθητι-*

κήν, secure respiciens nonnisi casum et genus nominis ἐποποιίαν, pro more eorum qui glossas adscribunt, non etiam structuram verborum et totius sententiae habitum. Aldus ad obscurandum sermonis vitium aut ipse aut alius corrector Italus δεῖ εἶναι apposuit, eaque coniectura cum ceteris editoribus, tum Bekkero placuit.

καὶ γὰρ περιπετειῶν δεῖ καὶ ἀναγνωρίσεων καὶ παθημάτων: haec dicta sunt ut adprobarentur quae praecedunt, τὰ εἴδη ταὐτὰ δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιίαν. conf. c. 10 et 11 et supposita c. 18, 2. epitomator idemque interpolator propter festinationem nonnisi duas *formas* epopoeiae (τὴν πεπλεγμένην et τὴν παθητικήν) nominare voluit, quibus statim in Homeri laudibus ex Aristotele transcribendis uteretur. item quattuor *partium* quae epico carmini cum tragoedia communes sunt (μῦθος ἤθη διάνοια λέξις) duas postremas tantummodo nomine citavit in subsequentibus ἔτι τὰς διανοίας καὶ τὴν λέξιν ἔχειν καλῶς: haec enim pertinent ad illa καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιίας καὶ ὄψεως ταὐτά, quamquam nonnisi mancam eorum explicationem exhibent. nonne manifesta epitomatoris vestigia agnoscis? cognosces etiam prius illud colon a nobis in adnotatione antecedente recentiori cuidam interpolatori tributum ab eo profectum esse qui totius loci rationem non perspexisset.

§. 2. οἷς ἅπασιν Ὅμηρος - ἱκανῶς: observare velis, lector, quomodo quae modo generatim explicata sunt non tam propter se ipsa posita sint quam ad declarandam Homeri virtutem praemissa et monita videantur. conf. *Praefatio.* — ἀναγνώρισις γὰρ διόλου καὶ ἠθική: ad probandum quod praecedit πεπλεγμένον accedunt verba ἀναγνώρισις γὰρ διόλου, non etiam καὶ ἠθική: nam *mores* nihil pertinere ad *implicationem* carminis in aperto est. itaque per adiectum καὶ ἠθική nova Odysseae indoles significatur.

§. 3. τοῦ μὲν οὖν μήκους ὅρος ἱκανὸς ὁ εἰρημένος: respicit ante a. sese dicta c. 7, 5 et 6 et c. 23, 3. — εἴη δ' ἂν τοῦτο - παρήκοιεν: haec ab homine inepto stultoque addita sunt. nam ulna epici carminis mensura de-

finitur prorsus contra consuetudinem Aristotelis, et ulna quidem admodum incerta. sane eiusmodi descriptio ambitus nimium absurda est, cum epopoeia quamvis paucis libris composita et ne unius quidem tragoediae mensuram aequans tamen ita facta esse possit, ut unitate plane careat, h. e. ut eius initium et finis mentis oculis comprehendi (συνορᾶσθαι) non possit, cum rursus quae multis libris constet, nihilo minus ita composita esse possit, ut unitas eius servetur. considera porro quae subsequuntur, *εἰ τῶν μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἶεν*, *si antiquis minores poetarum compositiones* (poemata epica) *sint*. num igitur omnium antiquorum poetarum carmina epica nimis magna fuere, etiam Homerica? sane personati Aristotelis ea sententia fuit, ut apparet ex c. 26, 5 et 6., non veri Aristotelis. sed lege quae iam sequuntur, *πρὸς δὲ τὸ πλῆθος τῶν τραγῳδιῶν τῶν εἰς μίαν ἀκρόασιν τιθεμένων παρήκοιεν*, ut miram hanc mensurae definitionem perciperemus, ante tragoediarum quae hic respiciuntur ambitum acciperemus oporteret, acciperemus etiam necesse esset quot tragoediae *in unam auditionem* exponi solerent. utrumque incertum relinquitur. nonnulli ex interpretibus respici trilogias vel tetralogias opinati sunt, sed ea cogitatio prorsus amovenda est. nam primum linguae leges ne id statuamus obstant, cum legamus *εἰς μίαν ἀκρόασιν*, non *εἰς μίαν ὄψιν*, quorum prius de auditione accipiendum est, non de spectatione. tum si trilogias vel tetralogias admittere velimus, earum quoque plures uno die Athenis agebantur, ut inde carminum epicorum mensura etiam amplior evasura esset, quam in Graecis re vera fuit. sed haud dubie verba *εἰς μίαν ἀκρόασιν* de *recitatione* tragoediarum accipienda sunt, ut igitur interpolator morem quendam praelectionum nobis ignotum, quo semper plures tragoediae ab acroamate recitabantur, respexerit. sed nonne vides quam vaga sit eiusmodi mensura? ille enim mos pro temporibus et locis haud dubie incertus mutavit. qui talia Aristoteli tribuere sustinet, nae is summi viri ingenium male aestimaverit. postremum et summum alieni emblematis indicium est,

quod eo sublato tenor explicationis non modo non turbatur, sed egregie adiuvatur.

§. 4. ὑφ' ὧν οἰκείων ὄντων αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος: *quibus, si non aliena sunt, augetur poematis abundantia.* quae una fieri narrantur οἰκεῖα sunt, si non abhorrent a primario epopoeiae argumento. ὄγκος τῆς λέξεως, h. e. *dictionis abundantia*, eodem intellectu dicitur *Rhetor.* III, 6. init. et opponitur τῇ συντομίᾳ τῆς λέξεως. — τὸν ἀκούοντα: quomodocumque sustentaverimus τὸν ἀκούοντα, stare is recto talo nequit. interpretantur τὸν ἀκούοντα μεταβάλλειν *auditorem varie disponere* s. *afficere*, sed id quo minus probem tria obstant. nam primum μεταβάλλειν tam nude positum id denotare nequit: immo est *mutare auditorem*, h. e. aut alii alium substituere aut facere, ut is qui audit alius fiat: utrumque autem a contextu sententiae alienum est. deinde mira prodit structura verborum μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδίοις, *mutare audientem et distinguere dissimilibus episodiis.* quis talia inteligat, praesertim apud antiquos, qui interpunctionis adminiculo carebant? accedit tertium. non ea carminis epici natura est, ut audientem varie afficiat, immo eum aequo quodam animi tenore multo magis tenet quam tragoedia. haec me movent, ut *audientem* loco moveam motumque conficiendum existimem. μεταβάλλειν iam neutra (οὐδετέρως) significatione accipiendum est: *hoc boni ad magnificentiam inesse epico poemati* dicit *ut et mutet* (h. e. varia proponat) *et dissimilibus episodiis ambitum extendat.* ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις ἐπεισοδ. nihil esse nisi explicationem verbi μεταβάλλειν ex articulo semel tantum (ante μεταβάλλειν) posito liquet. sed dicendum restat, unde hunc importune audientem acceperimus. dubitari vix posse videtur ad subsequens πληροῦν a lectore quodam in margine positum esse τὸν ἀκούοντα, ne obiectum ei verbo deesset. hinc alius alieno loco *audientem* infarsit.

§. 5. adhuc expositum est, quomodo epopoeia et cur ambitu suo differret a tragoedia: iam ad alterum utriusque

discrimen, quod in metro positum est accedit. — τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστίν: metrum heroum *stabilissimum* est propterea quod arsis thesisque ratio aequalis est, idemque *plenissimum* est, quia sex pedibus bene iunctis absolvitur. conf. *Rhetor.* III, 8. τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνός.

διὸ καὶ γλώττας - μίμησις τῶν ἄλλων: iterum Crispinus male interturbans. *inepte* haec adduntur, quia nihil faciunt ad naturam versus heroi, de qua agitur, definiendam, et potius primariam disputationem perturbatam et impeditam reddunt, quae hisce amotis egregie procedit: sed, quod maius est, eadem haec *falsa* sunt, quia ex Aristotelis sententia poesis epica non *glossas et metaphoras potissimum* (μάλιστα) recipit, sed ipsa *glossas*, dramatica vero *metaphoras* potissimum amplectitur. lege mihi. c. 22, 10. τῶν δ' ὀνομάτων τὰ μὲν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυράμβοις, αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἡρωϊκοῖς, αἱ δὲ μεταφοραὶ τοῖς ἰαμβείοις. *Rhetor.* III, 3. p. 1406 b 1. quem locum transcripsimus ad c. 22, 10. pag. 243. mire dicta sunt quae sequuntur, περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων, *copiosior enim etiam narrativa imitatio est ceteris;* sane summam haec infantiam arguunt.

τὸ δὲ ἰαμβικὸν καὶ τετράμετρον κινητικά· τὸ μὲν ὀρχηστικόν, τὸ δὲ πρακτικόν: haec bene et vere exposita quantopere eminent prae suppositiciis modo detectis. similia leguntur in *Rhetoricis* III, 8. ὁ δ' ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. - - ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα.

§. 6. ὥσπερ Χαιρήμων: de Chaeremone dictum est ad c. 1, 9.

§. 7. Ὅμηρος δὲ κτλ. nova Homeri laus eo continetur, quod ipse pauca narrando exsequitur sed alios plerumque narrantes et dicentes inducit. conf. c. 4, 9. — οὐκ ἀγνοεῖ ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν: quid sit ποιεῖν αὐτός (per

se enim ambiguum est), continuo declaratur adiectis *αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν.* in his *ὁ ποιητής* est is de quo agitur, h. e. poeta epicus.

οἱ μὲν οὖν ἄλλοι κτλ. vituperantur illi poetae quos indicavimus ad c. 23, 3. p. 246. — *ἀλλ' ἔχοντα ἤθη*: debuit *ἀλλ' ἔχον ἦθος*, ut Aldus scripsit refragantibus codicibus, quamquam vel hoc tolerari vix potest post *καὶ οὐδὲν ἀηθές*. istud *ἀλλ' ἔχοντα ἤθη* nihil est nisi vitiosa periphrasis commatis praecedentis *καὶ οὐδὲν ἀηθές*.

§. 8. *μᾶλλον δ' ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιίᾳ τὸ ἄλογον κτλ.* *quod ratione caret* (*τὸ ἄλογον*) in tragoedia admitti fere non licet [1]), magis autem licet in epopoeia, unde sponte consequitur *mirum* (*τὸ θαυμαστόν*) quoque et magis etiam admitti posse in epopoeia, quoniam *mirari* nascitur potissimum ex causarum ignoratione. sed ad hoc advertere voluit lectorem verbis interpositis *δι' ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν*, quia paulo post de eo quod mirum est tamquam epopoeiae proprio loquitur. nisi autem lenissimam Hermanni mutationem *δι' ὃ* pro *διὸ* eiusdemque loci dispositionem adoptaverimus, bona sententia multum corrumpitur. scilicet ante Hermannum legebatur et apud Bekkerum etiamnum legitur et distinguitur *τὸ ἄλογον. διὸ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν, διὰ τὸ κτλ.*

ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν - ὁ δὲ ἀνανεύων: respicit versus Iliadis *X.* 205-207. similiter Megaclides grammaticus, de quo in scholiis ad h. l. refertur (apud Bekkerum p. 595 a 42), *Μεγακλείδης πλάσμα εἶναί φησι τοῦτο τὸ μονομάχιον· πῶς γὰρ τοσαύτας μυριάδας νεύματι Ἀχιλλεὺς ἀπέστρεφεν;* digna sunt etiam quae huc transcribantur verba Hermanni (ex *Comment.* eius ad h. l. p. 176): "ac mirum sane et paene incredibile, non solum Graecos in summo discrimine a telis coniiciendis sibi temperasse, sed

1) Conf. c. 15, 7. *ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν, εἰ δὲ μή, ἔξω τῆς τραγῳδίας.*

etiam Achillem concitatissimo cursu ruentem capitis motu id potuisse magno exercitui imperare."

§. 9. ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός: vera et dextra mendaciorum in epopoeia expromendorum ratio παραλογισμὸν efficit, et ita quidem efficit ut falsis vera nonnulla admixta proferat. — τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος: non *semper* hoc falsum est, sed tum falsum est, si prius ex altero quod verum est non ita pendet, ut effectus ex causa; et hoc Aristoteles dicere voluit.

διὸ δή, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος - προσθεῖναι: convertas et distinguas: *cur vero, si prius falsum, dum alterum hoc verum est, cogimur ut id* (h. e. *prius) aut esse aut factum esse adiiciamus?* deprehendas quaeso, lector, interpolatorem et molestum eorum quae proxime praecesserunt enarratorem. scilicet ut quae modo tam breviter quam sapienter monita sunt, ea ne prave lectores accipiant, auctor personatus interrogat: "quid cogit ut, si prius falsum alterum autem verum est, etiam prius esse aut factum esse adiiciamus?" idem continuo respondet: *nam quia hoc* (alterum) *verum esse scimus, etiam prius falsa ratiocinatione pro vero anima nostra accipit.* tum adiicit exemplum hoc ex Niptris esse. iam primum aliquis quaesiverit, cur eam explicationem interpolatori potius quam ipsi Aristoteli sua bis enuntiaturo vindicaverim. quae respondeam haec habeo. 1. quae istam quaestionem et responsionem antecedit rei expositio, ea et melius et rectius rem declarandam explicat, quam illo additamento fieri videmus. itaque et interrogatio inepta est et responsio inutilis. porro recte dicit Aristoteles homines *opinari*, h. e. *vulgo* sive *fere* opinari, verum esse prius, si esse alterum sciverint quod post prius accidere soleat: interpolator vero idem *necessario* fieri falso putat. 2. loquendi ratio commentatorem prodit. pro Aristotelio πρότερον et ὕστερον ille ponit πρῶτον et ἄλλον, pro οἴονται ἄνθρωποι admittit παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχή. 3. hanc explicationem, quomodo falsa loqui conveniat, *exemplum* (παράδειγμα) perverse appellat, idque ex *Niptris* petitum esse dicit: scilicet

huiusmodi falsa quae descripsit Aristoteles, in *Niptris* esse, et inde eorum descriptionem sumptam esse dicere voluit. sed restat quo praecipue attendi velim. singulas Iliadis et Odysseae partes et in vita communi et a grammaticis propriis nominibus appellatas esse satis quidem constat; constat etiam eorum nominum nonnulla prius exstitisse, quam disciplina et ars grammatica Alexandriae agitari coepisset, prius exstitisse, quam utriusque carminis divisio in viginti quattuor libros instituta esset. sed nihilo minus ego id confidenter pronuntio, in *Niptris* referri locum illum Odysseae *T.* 172-248, ubi Ulixes coram Penelopa multa mendacia veri similia profert, non potuisse, antequam quae nunc libro XIX leguntur secreta a ceteris et in unum coniuncta essent, h. e. antequam Odyssea in *viginti quattuor* rhapsodias distributa esset. nam quae illic posita sunt a versu 1 usque ad 334, ubi *τὰ νίπτρα* (Ulixis lavatio) vere incipiunt, *ea nihil per se cohaerent* cum lavatione Ulixis. inde consequitur locum illum 172-248 de quo loquimur tum demum in *Νίπτροις* referri potuisse, cum versus illi 604, qui hodie librum undevicesimum efficiunt, in unum librum coniuncti et a loco illo eximio (v. 335-509) nomine *τῶν Νίπτρων* consignati essent. scimus autem divisionem utriusque carminis in viginti quattuor libros quos hodie legimus ab Aristarcho [2]) demum institutam esse. itaque ille qui haec interposuit post Aristarchum vixit. — Restat ut dicamus de huius loci recte scribendi ratione. quod sub initium codices exhibent, *ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι ἢ προσθεῖναι,* in eo neque iustam structuram neque sensum aliquem agnoscere licet: *necesse est esse aut factum esse*

---

2) Vid. grammat. de poesi Hom. 2. *εἰσὶν αὐτῷ ποιήσεις δύο, Ἰλιὰς καὶ Ὀδύσσεια διῃρημένη ἑκατέρα εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν στοιχείων, οὐχ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν γραμματικῶν τῶν περὶ Ἀρίσταρχον* (h. e. ab ipso Aristarcho, de qua dicendi consuetudine v. Lehrsii *Quaest. epic.* p. 28. not.). conf. Eustath. p. 5 extr. et Wolfii *Prolegom. ad Hom.* p. CCLVI. not.

aut adiicere, quid hoc est? nihil est. prius ἢ post vocem ἀνάγκη in η exeuntem oblitteratum et deinde alieno loco ante προσθεῖναι repetitum est. hoc si suo loco redditur, exit et sententia et structura haud inepta, *quid cogit* (διὸ ἀνάγκη), *ut id esse aut factum esse* (mente) *adiiciamus?* hic nihil durum est nisi obiecti (τὸ πρῶτον) omissio, quod tamen ex antecedentibus huc trahere licet, et aliquid duritiei huius hominis stilo libenter concedimus. in extremis παράδειγμα δὲ τοῦτο ἐκ τῶν Νίπτρων optimi quique libri exhibent τοῦτο, dico AcBc et Mediceos XIV 16 21 et GLPQ, minus boni Na et Mediceus 14 τούτων, ubi ων exitus ortus est ex subsequentibus ἐκ τῶν Νίπτρων. Hermannus τούτου scripsit pro τοῦτο, eumque secutus est Bekkerus: sed iam non ἐκ τῶν Νίπτρων sed ἐν τοῖς Νίπτροις scribi oportuit, quam scribendi licentiam Hermannus coniectura admodum incerta excusare conatus est.

§. 10. haec quoque proferuntur ad Homeri virtutem declarandam, quod magis apparebit, ubi insiticia secreta erunt. — ἀδύνατα εἰκότα: sunt v. gr. illa quae paedagogus Sophocleus de Oreste in certamine Pythico interempto narrat: nam certamina Pythica nondum erant, cum aevum ageret Orestes. vid. *Electr.* v. 680-763. item ἀδύνατα εἰκότα illa sunt, quae Virgilius de Aenea Carthaginem delato refert: siquidem Carthago nondum erat, cum Aeneas patriam suam relinqueret. contra δυνατὰ ἀπίθανα illa sunt quae de Ulixe somno sopito et exposito in Ithacam ab Homero in *Odysseae* libro XIII narrantur; item talia admitteret qui Achillem occiso Patroclo amico nihilo minus irascentem Agamemnoni et a pugna abstinentem produceret.

ἀλλὰ μάλιστα - Μυσίαν ἥκων: haec Aristoteles ipse non scripsit [3]. nimirum ipse, dum scribit τούς τε λόγους μὴ συνίστασθαι ἐκ μερῶν ἀλόγων, carminum epicorum argumenta intelligit et perapte pergit ὥστε τὸ λέγειν κτλ. sed auctor personatus hanc de argumentis epicis disputatio-

3) Idem hoc intellexit Gruppius in *Ariadna* p. 555 sq.

nem importune interrumpens impotenter revolvitur ad tragoedias et exempla imperite et inepte prolata. primum ἀλογίας exemplum sumptum est ex Sophoclis *Oedipo rege*, et tota haec observatio additis nonnullis ex iis quae verus Aristoteles c. 15, 7. monuerat transcripta est. hoc excusat, ut Aristoteles ante excusaverat. sed idem homuncio in iis quae continuo ab ipso inventa sequuntur Sophoclem audet reprehendere, quod is in *Electra* (v. 680 sqq.) narrantem induxerit, quomodo Orestes in certamine Pythico vitam amiserit, cum ea aetate non essent Pythica certamina. itane vero hoc reprehendi potest? minime. verus Aristoteles sedulum interpolatorem veriora docere potuisset. scilicet quae de illo certamine proferuntur sunt ἀδύνατα εἰκότα, quae ab Ar. probantur. itaque personatus auctor non solum inique et absurde vituperavit summum poetam sed in ipsius Aristotelis praecepta offendit.

ὁ ἄφωνος ἐκ Τεγέας εἰς τὴν Μυσίαν ἥκων: quis hic fuerit primus docte explicuit Tyrwhittus in adnotatione ad h. l. scripta. Telephus erat, qui ob caedem cognatorum a se commissam loqui abstinuit antequam lustraretur. vid. Hygini *fab.* 244. *Telephus Herculis filius* (occidit) *Hippothoum et Nerea aviae suae filios*. Athenaeus VI. p. 224 E. X. p. 421 D. Tzetzes ad Lycophr. 206. Stephan. Byzant. s. v. *Οἶος*. tragoediam *Μυσοὺς* et Aeschylus et Sophocles docuerunt, et nonnulla utriusque fragmenta exstant. Aeschylia hic intelligi videtur, quamvis proxime duae Sophoclis fabulae commemoratae sint. Telephus *intra fabulam* talis qualem significat interpolator ostendi poterat, ut primum spectatoribus Tegeae versatus, deinde in Mysiam profectus repraesentaretur. duo alia restant indicia quibus haec pro falsis convincantur. primum est articuli omissio (*ἐν Ἠλέκτρᾳ*, *ἐν Μυσοῖς*) grammaticorum propria, ab Aristotelis scribendi consuetudine aliena. conf. nota ad c. 23, 4. alterum indicium est quod haec ex parte c. 25, 17. repetuntur. interpolator enim opes suas adeo amavit, ut eas bis propinare ac venditare gestiret.

ἂν δὲ θῇ: subintelligendum τὸ ἄτοπον ὁ ποιητής. — *ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα — ἡδύνων τὸ ἄτοπον*: significat Odysseae *N.* 70-125. in hisce prudentissimi viri integrum iudicium quaeso agnoscas. articulus ante Ὀδυσσείᾳ hic recte abest: non enim indicare voluit quaecumque ἄλογα inessent Odysseae, sed singularia illa ad expositionem Ulixis pertinentia.

§. 11. *πάλιν*: est quod Latini dicunt *rursus*, Theotisci andrer Seits. cf. c. 6, 3.

CAPVT 25.

Quae in poetarum operibus sive iure sive iniuria reprehenduntur, ea pluribus modis variisque artificiis diluere vel excusare licet.

Noli, lector, gravari vel mihi indignari te rursus in uncos illos fatales incurrere: non enim libido mea eos posuit, sed ipsa veritas expostulavit ut illi carnificis officio fungerentur. itaque animum attende et rem cognosce. de *problematis* loquimur eorumque *solutionibus*. προβλήματα verus Aristoteles dixit quaestiones et breves disputationes de rebus quibusdam nondum satis exploratis proponendas, quarum ipse ingentem numerum conscripsit et solvere operam dedit in libris illis Προβλημάτων etiamnum conservatis. sed quae hoc capite percensentur προβλήματα, sunt *difficultates* ad vituperandos poetas epicos et in his prae ceteris Homerum argute excogitatae, quae non tam ad seriam sobriamque doctrinam expromendam quam ad ostentandam vanam scientiam sedulo et turbate propinantur: λύσεις autem quae dicuntur artificia sunt, quibus illae difficultates (ἀπορίαι, ἀπορήματα, προβλήματα, ζητήματα, ἐνστάσεις, ἐπιτιμήσεις s. ἐπιτιμήματα) speciosius plerumque quam verius dissolvuntur. hoc genus captiosarum quaestionum a parvis initiis increscere coepit,

posteaquam Zoilus Amphipolitanus non multo ante Aristotelis aetatem editis novem in Homerum libris, in quibus ingenii subtilitatis partim exercendae partim iactandae ac venditandae gratia permulta venerandi vatis vitia coarguere conatus erat, alios ad eandem laudis viam ingrediendam excitavit, alios ad vindicandum ab iniquis reprehensionibus optimum poetam impulit [1]). in his relatos legimus ipsum Aristotelem de quo statim videbimus, tum eius discipulum Heraclidem Ponticum, denique Sosibium et Zenonem Stoicae sectae conditorem et Athenodorum Arati poetae fratrem [2]). mire vero illis quaestionibus et concipiendis et solvendis delectabantur Musei Alexandrini alumni et praeceptores, ut narrat Porphyrius in scholiis ad Iliadem I. 688. p. 272 a 4 ed. Bekk. *ἐν τῷ μουσείῳ τῷ κατ' Ἀλεξάνδρειαν νόμος ἦν προβάλλεσθαι ζήτημα καὶ τὰς γινομένας λύσεις ἀναγράφεσθαι.* conf. eadem scholia ad *K.* 372. — Ad Aristotelem revertimur. is igitur et ipse eiusmodi quaestiones et solutiones pertractasse traditur opere *ἀπορημάτων* sive *προβλημάτων Ὁμηρικῶν* sex vel septem libris evulgato. eorum qui mentionem fecit primus est Phrynichus (saeculo post Christum altero) s. v. *βασίλισσα* p. 225 ed. Lob. *βασίλισσαν Ἀλκαῖόν φασι τὸν κωμῳδοποιὸν καὶ Ἀριστοτέλην ἐν τοῖς Ὁμήρου ἀπορήμασιν εἰρηκέναι.* Diogenes (V, 12, 26) in catalogo librorum Aristoteliorum ponit *ἀπορημάτων Ὁμηρικῶν α' β' γ' δ' ε' ς'*, vitae Aristoteliae auctor incertus apud Menagium *ἀπορημάτων Ὁμηρικῶν ζ'.* conf. Pseudo-Ammonius in vita Aristotelis: *ὁ μὲν οὖν Ἀριστοτέλης ἔτι νέος ὢν τὴν τῶν ἐλευθέρων παιδείαν ἐπαιδεύετο, ὡς δηλοῖ τὰ γεγραμμένα αὐτῷ περὶ ποιητικῶν καὶ πρὸς ποιητάς, ἔτι μέντοι τὰ Ὁμήρου προβλήματα.* sed quid testimonia curiose anquirimus, cum fragmenta satis prolixa ex illo opere a Por-

---

1) Lege Fr. A. Wolfii *Prolegomena ad Homerum* c. XLII, post quem hunc litterarum Graecarum historiae locum egregie illustravit K. Lehrs Regimontanus *de Aristarchi studiis Homericis* p. 200-229

2) Conf. Lehrsius l. l. pag. 227.

phyrio in *Homericas quaestiones* recepta in scholiis ad Iliadem etiamnum legamus? sed ea ipsa fragmenta ita omni ingenii vigore et doctrinae commendatione carent, ut nihil cogitari possit ieiunius, ut Aristotelem in Aristoteliis reperire nullo modo possis. lege quae referuntur ad *B*. 73. 169. 183. 305. 649. *Γ*. 276. 277. 441. *Δ*. 88. 277. *E*. 576. 741. 778. *Z*. 234. *H*. 93. 228. *I*. 17. *K*. 153. 198. 252 (pag. 285 b 6). *Π*. 233. *T*. 108. *Ψ*. 269. *Ω*. 15. 569. — Suo iure igitur recteque Lehrsius [3]) existimavit subditicio libro usum esse Porphyrium. plane enim abhorret a gravitate viri sana mente et acri iudicio praediti *sex septemve* libris, vel animi iocique causa, eiusmodi consectari nugas et ineptias, quales ex illo Aristotelis opere transcripsit Porphyrius. itaque hoc statuemus, obscurum quendam grammaticum aetatis Alexandrinae, cum quaestiones Homericas in corpus collectas redegisset, falso auctore inscripto fucum fecisse hominibus credulis et divini philosophi nomen venerantibus. iam vero, et hoc in mea causa potissimum attendi volo, duae ἀπορίαι et duae λύσεις a Porphyrio ex illo Aristotelis opere transcriptae (ad *Iliad*. *K*. 152. p. 279 b 42 et ad *K*. 252. p. 285 b 6) omnino consentiunt cum duabus isdem difficultatibus et solutionibus quae in huius capitis paragraphis 7 et 13. afferun-

---

3) *De Aristarchi stud. Hom.* p. 227: "Saepissime Aristotelis Ὁμηρικὰ ζητήματα a Porphyrio in commentariis Homericis afferuntur ut, si quidem ea genuina sunt, haud contemnenda ex hoc libro hodie exstent fragmenta. sed equidem nondum potui mihi persuadere, non subdititio libro usum esse Porphyrium. tam omnia ei commemorata ieiuna sunt atque ab Aristotelis ingenio et doctrina aliena. denique cur a commentatoribus Homericis reliquisque Homericas quaestiones tractantibus, ut Plutarcho, hic liber nunquam ad partes vocatus, a solo Porphyrio adscitus?" haec Lehrsius. ego monendum praeterea existimo ne Phrynichum quidem suis oculis vidisse librum istum obscurum et falso nomine venditatum: quippe scribit: βασίλισσαν φάσι .... Ἀριστοτέλην ἐν τοῖς Ὁμήρου ἀπορήμασιν εἰρηκέναι.

tur, unde coniectura nascatur omnes *ἀπορίας* et *λύσεις* hoc capite memoratas ex illo ampliore opere subditicio sumptas et in brevius contractas esse. verum de hac re quae liquido demonstrari certe nequit unusquisque iudicaverit et existimaverit suo arbitratu; ultro concedamus adeo Aristotelem exercitationis aut animi causa in difficultatibus Homericis conquirendis et solvendis elaborasse aliquando, illae tamen nihil faciunt ad artis poeticae et generum poesis naturam accuratius declarandam, ut hoc caput importune absurdeque intrusum esse liqueat. porro ea scribere quae in huius capitis initio et fine proponuntur, isdem bis terve inculcatis, non est hominis sano iudicio instructi, controversias autem conquirere, ut factum videmus §. 9-14., non est iocantis, sed hominis inepti est et otio operaque abutentis. quid igitur de toto hoc loco sentiemus? quid causae fuit cur ille intersereretur? scilicet qui Aristotelis artem poeticam suorum aequalium usui accommodare ausus est, is cum bene versatus esset in istis quaestionibus et solutionibus, haud licere putavit, ut huic operi deesset argumenti tam gravis et tam acriter illa aetate agitati explicatio. quod igitur abesse sine summo libri detrimento non posse videbatur, id pro virili parte supplere ipse adgressus est. luculentas huius sententiae rationes statim ad singulos locos proferemus.

§. 1. *περὶ δὲ προβλημάτων-γένοιτ' ἂν φανερόν*: sinistre inducitur de re nova disputatio, quae nullo vinculo cum cetero libri argumento cohaeret. non minus bene verbi causa potuit inferre *περὶ δὲ τῶν ἁρμονιῶν-ὧδ' ἂν θεωροῦσι γένοιτ' ἂν φανερόν.* notanda est etiam ista sive improba modestia sive animi trepidatio in his *ἐκ πόσων τε καὶ ποίων* AN *εἰδῶν εἴη, ὧδ'* AN *θεωροῦσι γένοιτ'* AN *φανερόν.* utrumque prodit hominem sua alienis inserentem.

ἢ γὰρ οἷα ἦν ἢ ἔστιν, ἢ οἷα φασὶ καὶ δοκεῖ: poetam imitari *οἷα ἦν ἢ ἔστιν*, non verum est, sed haec conscribere proprium est rerum scriptoris et annalium confectoris. veri Aristotelis de hac re sententia longe diversa proposita est c. 9. porro *οἷα φασὶ καὶ δοκεῖ* enarrat mythogra-

phus et ὁ λογοποιός. poeta traditas fabulas non quidem solvit, sed multa pro consilio suo mutat et nove disponit. vid. c. 14, 5. c. 15, 8. c. 17, 3.

§. 2. *ταῦτα δ' ἐξαγγέλλεται λέξει ἢ καὶ γλώτταις καὶ μεταφοραῖς*: sic scribit quasi γλῶτται et μεταφοραὶ ad λέξιν non pertineant: quippe suo more λέξιν intelligit κυρίαν λέξιν quae caret insolitis et translatis vocibus. mirum est et puerile quod addit, esse multas orationis affectiones, et magis mirum illud δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς. cur haec ille poetis concedit? scilicet benignus est et humanus.

§. 3. *πρὸς δὲ τούτοις - καὶ ποιητικῆς*: quaesitum est varieque disputatum cur, dum scribit non eandem esse recti normam politicae artis atque poeticae, politicam prae ceteris huc adsciverit, qua de re equidem ita existimo: politica propria est oratorum et ab his prae ceteris perscrutanda. facultatis autem dicendi cum sit τέχνη, cumque item sit τέχνη ποιητική, tamen utriusque diversam esse rationem, ut quod in una reprehendatur non semper in altera reprehensione dignum sit, hoc technicus obscure monuit. idem (non Aristoteles) c. 6, 16. scripsit τρίτον δὲ ἡ διάνοια. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν δύνασθαι τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόττοντα, ὅπερ ἐπὶ τῶν λόγων (*in orationibus*) τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν. post τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ποιητικῆς tarde succedunt illa οὐδὲ ἄλλης τέχνης καὶ ποιητικῆς, et continuo tertium subsequitur αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς, cetera. summa et in his et in ceteris infantia deprehenditur.

ἡ μὲν γὰρ καθ' αὑτήν, ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός: peccatorum quibus poesis obnoxia est unum genus ad ipsam pertinet, alterum ad accidens. ecce interpolator quaedam inaudivit de notionibus illis Aristoteliis, quae τὸ συμβεβηκὸς et τὸ ὡς ἀληθῶς ὂν appellantur: sed eas dum ad suam disputationem accommodare studet, non proficit hilum, ut mox videbimus.

§. 4. *εἰ μὲν γὰρ - οὐ καθ' ἑαυτήν*: mira et falsa

disputatio: si quis imitandum suscipit quod fieri nequit, leges artis poeticae egreditur, sin imitatur quae sunt peccata in alia arte quae admisit *ἀδύνατα*, hoc vitium ad poeticam non pertinet. sed si quis alius artis *ἀδύνατα* admittentis peccata imitatur, nonne et ipse imitatur quae fieri non possunt? cetera considera. *ἀδυναμία* et ceteris Graecis scriptoribus et vero Aristoteli est *virium defectus* 4): sed hic nove eam posuit pro *ἀδύνατόν τι*, ut apparet ex §. 5., ubi hanc divisionem respiciens scribit *πρῶτον μέν, ἂν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύνατα πεποίηται, ἡμάρτηται.* corruptum esse nomen *ἀδυναμίαν* unde probari possit ego non video.

εἰ δὲ - προβεβληκότα: ex his verbis sanam sententiam et Graecam structuram nondum elicere quisquam potuit: multi editores ad coniecturas confugerunt, sed quae dedere non sufficiunt, sive sententiam respicis sive Graeci sermonis leges et naturam. ego dedi eum loci habitum quem Bekkerus ex codicum auctoritate restituit, sed ne sic quidem tolerabilis sententia neque iusta structura verborum oritur, nisi verba uncis a me circumdata tollentur. sed haec ipsa quo casu nata sunt? hoce: adversus haec verba *εἰ δέ* (intellige *προείλετο μιμήσασθαι*) *τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα* in margine antiqui cuiusdam libri aliquis adnotavit *τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς*, ut lector inde disceret quid sit illud quode in proximis disputaretur. quae verba cum per errorem contextui illata essent, corrector quidam addita voce *ἀλλά* loci hiatum sarcire se posse putavit. *εἰ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς* certe dici non potest pro *εἰ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς ἔχει*, ac praeterea sic accusativus qui sequitur (*τὸν ἵππον*) unde pendeat non habet: utraque difficultas ratione a nobis inita vanescit. disputatio autem quae iam prodit hoc homine satis digna est: si poetica quod fieri nequit imitandum sive describendum suscipit, ipsa peccat, sin

---

4) Vide *Metaphysicorum Δ.* 12. p. 1019 b 15. conf. Θ. 2. p. 1040 a 29. *I.* 10. p. 1058 b 27.

quoddam *artis statuariae* peccatum (equum illum utroque pede dextro proiecto) vel aliarum artium peccata, ipsa non peccavit. per τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα designari coniicio nobile cuiusdam statuarii opus insigni vitio in pedibus effingendis commisso illustratum, quemadmodum in horto Schwezingensi prope Mannhemium Apollo visitur qui lyram *dextra manu* tenet. inde patet primum cur *ΤΟΝ* ἵππον scripserit, deinde cur post τὸν ἵππον . . προβεβληκότα continuo adiecerit ἢ τὸ καθ᾽ ἑκάστην τέχνην ἁμάρτημα. — ἢ ἀδύνατα πέποιηται: *quae impossibilia admisit* sive quae impossibilia excidere *sibi* passa est. quamquam forma media sic quodammodo potest excusari [5]), tamen aut locus non sanus, aut interpolator in culpa esse videatur quod πεποίηται posuit pro πεποίηκε, praesertim cum statim πεποίηται passivo intellectu subsequatur. qui εἰ ἀδύνατα πεποίηται ὁποιαοῦν dederunt, eos sequi nolui, propterea quod a codicibus longius desciscunt.

§. 5. ὥστε δεῖ-λύειν: si reprehenduntur nonnulla in quodam artis poeticae opere a quaestionum subtilium captatoribus, ad diluendas reprehensiones quaerere convenit, utrum ars (poetica) ipsa peccaverit an peccatum ab alia arte acceptum propagaverit. quid excusationis et quando proferendum sit, ubi ars ipsa ἀδύνατα commiserit, continuo docet verbis πρῶτον μέν-Ἕκτορος δίωξις. τὸ γὰρ τέλος-ποιεῖ μέρος: respicit quae paulo ante (c. 24, 8) apud verum Aristotelem legit, unde perperam colligit epicae poesis finem esse ut admirationem faciat (τὸ ἐκπλήττειν), id quod Aristoteles nusquam dixit neque dicere potuit. idem falsus auctor ex loco indicato exemplum illud suum sumpsit, sed tam obscure breviterque, ut hominem decet in exemplis unice versantem et nihil ultra exempla sapientem. — εἰ μέντοι τὸ τέλος-περὶ τούτων τέχνην: in his primum friget

5) Noli defendere falsum auctorem eiusmodi locis, qualis est in *Topicis* VI, 4 init. πρῶτον μὲν εἰ μὴ διὰ προτέρων καὶ γνωριμωτέρων πεποίηται τὸν ὁρισμόν.

additum ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον, tum subobscurum est quid sibi velint illa καὶ κατὰ τὴν περὶ τούτων τέχνην, quibus idem significari videtur quod modo monitum est, εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον ἢ αὐτὸ ἢ ἄλλο ποιεῖ μέρος, h. e. si ne id quidem excusationis gratia dici potest, οὕτω ἐκπληκτικώτερον γίγνεσθαι ἢ αὐτὸ ἢ ἄλλο μέρος. nimirum technicus hic noster ubique *artes* loquitur. cf. *Commentar*. ad c. 20, 4.

ἔτι ποτέρων - κακομιμήτως ἔγραψεν: alteram illam leviorem que peccandi rationem interrogando et lectorem quasi excitando proponit, postquam priorem absolvit. si poeta κατὰ συμβεβηκὸς peccavit, illum peccasse quidem sed levius esse peccatum excusantes dicemus. illa ἔλαττον γὰρ - κακομιμήτως ἔγραψεν exempli gratia afferuntur. si quis cervae cornua tribuit (id quod et alii poetae fecerunt et Pindarus *Ol*. III, 29. vid. Boeckhii *Explicationes* ad h. l.), is eam non κακομιμήτως γράφει, interpolatore quippe iudice: non enim *quae sunt male describit* (κακομιμήτως γράφει), sed quae *non sunt*, eorum unum aliquid admisit, ut magis peccaverit in ἱστορίαν τῶν ζῴων quam in ipsam artem poeticam. hem astutias. similiter, ut poetae cornutas cervas producentes, Aristophanes peccavit, dum scribit in *Nubibus* 151. ἐνέβαψεν εἰς τὸν κηρὸν αὐτῆς (pulicis) τὼ πόδε, ubi scholiasta: δυϊκὸν τὼ πόδε ἐπὶ τῆς ψύλλης κακῶς· λέγεται γὰρ ἓξ ἔχειν πόδας.

§. 6. πρὸς δὲ τούτοις - ταύτῃ λυτέον: non id homini levissimo curae est ut appareat quid re vera peccatum sit, quid non sit, sed ut multae variaeque excusandi viae suppetant, quibus vituperantium dictis occurratur. — ἀλλ' οἷα δεῖ: οἷα ab Aldo accepi. ἴσως quod codices offerunt ex versu 8. huc delatum videtur. sed respice quam moleste hic noster scribat οἷα οἷον οἵους οἷοι, quae brevissimo intervallo sese excipiunt. οἷον καὶ Σοφοκλῆς ἔφη κτλ. nihil est cur ex hisce verbis colligamus Sophoclem hoc de suis tragoediis iudicium in libro quodam, velut in illa de choro tragico scriptione (conf. *Commentar*. p. 134), pronuntiasse: eodem enim iure Euripidi similem

librum tribuere licet, quod nemo facere sustinebit. ego hac de re sic sentio, non verum Sophoclem haec dixisse, sed dixisse Sophoclem a comico quodam in scena cum Euripide compositum [6]), ut in *Ranis* Aeschylum et Euripidem composuit Aristophanes. — *Εὐριπίδης δὲ οἷοι εἰσί*: sequor codices, non coniecturam D. Heinsii (*Εὐριπίδην*), quamvis ea probabilis videatur. ad nomen *Εὐριπίδης δὲ* ex prioribus trahendum *ἔφη αὐτὸς ποιεῖν*. nimirum si ullo alio testimonio constaret Sophoclem unquam hoc de se atque Euripide iudicium protulisse, statim Heinsii coniecturam ego adoptarem: ut nunc res est, scriptura codicum adquiescamus, et quod unus testis offert, id illibatum exploremus atque, ubi longius progredi non datur, *probabiliter* explicemus.

§. 7. *εἰ δὲ μηδετέρως, ὅτι οὕτω φασίν*: si neque ea excusatio fieri potest, contra *accidens* peccatum esse, neque altera, id quod oporteat poetam fingere, dicatur sic ferri hominum fama. inepta excusatio, quae quid valeat perbene intellexit verus Aristoteles c. 24, 10. *ὥστε τὸ λέγειν ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος γελοῖον*, cet. cf, c. 14, 5. 15, 8. 17, 3.

ἀλλ' ἔτυχεν ὡς παρὰ Ξενοφάνει: *sed acciderunt ut est apud Xenophanem.* haec pertinent ad Xenophanis de dis deorumque naturà iudicium, quod multum distabat a ceteris poetis vulgarem opinionem et fabulas popularium sectantibus, partim in opere *περὶ Φύσεως* partim in *Sillis* sive *Iambis* pronuntiatum. vid. Sext. Empiricus *adv. Mathem.* VII, 49 et IX, 193. sententia igitur haec est: fortasse mala sunt et falsa quae de dis feruntur, et potius sic se habuere

6) Fortasse hoc ipsum ex Aristophanis fabula quadam, v. c. ex *Gerytade* vel alia, profectum est. quae in *Ranis* Aeschylus de sua poesi et Euripides de sua gloriatur v. 907 - 1073., alter alterum irridens, haec eo recurrunt ut Aeschylus dicat se ostendisse homines *quales esse oporteat*, Euripides contra dicat se fecisse *quales sint*.

ut est apud Xenophanem, sed haec non dicunt. relicuum est ut de loci scriptura dispiciamus. codices fere (cf. *not. crit.*) praebent *Ξενοφάνει* vel *Ξενοφάνη* vel *Ξενοφάνῃ*, quarum formarum altera et tertia leviter a prima aberrant. hanc igitur ex pluribus et fidelioribus codicibus sumptam recipio, et leve ac vulgare vitium *ὥσπερ* in *ὡς παρὰ* corrigendum existimo. hoc ipsum vitium quartam illius nominis formam *Ξενοφάνης* videtur procreasse, quae apud Aldum et in libro Bc (si fides est silentio) reperitur: sed *ἔτυχεν ὥσπερ Ξενοφάνης* quid sit nemo explicare poterit. Victorius in sequentibus *ἀλλ' οὔ φασι τάδε* vitium latere suspicatus scribendum coniecit *ἀλλ' οὐ σαφῆ τάδε*, quo recepto nonnulli legunt *ἀλλ' ἔτυχεν ὥσπερ Ξενοφάνει οὐ σαφῆ. τάδε*: sed haec quo pertineant neque satis liquet et illa *ἀλλ' οὔ φασι τάδε* certe ab omni dubitatione tuta sunt.

ἴσως οὐ βέλτιον μέν: *δὲ* ab Aldo post *ἴσως* additum conducere videatur ad iuvandam iustam orationis iuncturam, sed ea ipsa apud hunc hominem saepius desideratur. — *οἷον τὰ περὶ τῶν ὅπλων κτλ.* intelligit verba Homeri *Il. K.* 152. *ἔγχεα δέ σφιν ὄρθ' ἐπὶ σαυρωτῆρος ἐνήλατο.* quid vitii in his invenerint critici illi ad controversias nimium proclives ex Porphyrii ad versum illum adnotatione (vid. *Schol. in Homeri Il.* ed. Bekker. pag. 279 b 42) discimus: *φαύλη δοκεῖ ἡ τῶν δοράτων ἐπὶ σαυρωτῆρας στάσις· καὶ δὴ πολλαχοῦ θόρυβον ἤδη πεποίηκε νύκτωρ ἓν μόνον πεσόν. λύει δ' Ἀριστοτέλης* (respicit *Problemata Homerica*, non hunc *Poeticae* locum) *λέγων ὅτι τοιαῦτα ἀεὶ ποιεῖ Ὅμηρος οἷα ἦν τότε.* quid sit *σαυρωτήρ* explicat scholiasta anonymus in eadem illa farragine l. c. in hunc modum: *σαυρωτὴρ δέ ἐστι τὸ ἀπολῆγον μέρος τοῦ δόρατος, ὅπερ ἀντίκειται τῇ αἰχμῇ, ὃν καὶ οὐρίαχον καλοῦσιν.* — *οὕτω γὰρ τότ' ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν Ἰλλυριοί*: similia his Porphyrius l. c. *ἦν δὲ τοιαῦτα τὰ παλαιὰ οἷάπερ καὶ νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις· πολλοὶ δὲ οὕτω χρῶνται τῶν βαρβάρων.*

§. 8. *περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἵνα ἀπογένηται*: haec

Aristotele non indigna consererentur, si alio loco legerentur, quamquam ad morum doctrinam potius pertinent quam ad poesis explicationem. — πρὸς ὃν ἢ ὅτε: pertinent ad λέγοντα, sequentia ὅτῳ ἢ οὗ ἕνεκα ad πράττοντα. notabis chiasmum.

§. 9—14. haec admodum mira sunt et in his potissimum hominem ineptum deprehendimus. at vero dicunt iocari Aristotelem provocantes ad ea quae ipse monuit *Elench. sophist.* c. 17. p. 175 a 31. πρῶτον μὲν οὖν, ὥσπερ συλλογίζεσθαί φαμεν ἐνδόξως ποτὲ μᾶλλον ἢ ἀληθῶς προαιρεῖσθαι δεῖν, οὕτω καὶ λυτέον ποτὲ μᾶλλον ἐνδόξως ἢ κατὰ τἀληθές. ὅλως γὰρ πρὸς τοὺς ἐριστικοὺς μαχητέον οὐχ ὡς ἐλέγχοντας ἀλλ' ὡς φαινομένους. est hoc aliquid, tametsi non est satis: fac enim Aristotelem risum captasse, unde alioqui quam maxime abhorret, hic sane non erat iocandi locus. idem, si loco non apto animo indulgere voluisset, hoc significare non omissurus erat. sed maius illud est, quod qui haec scripsit tantum abest ut ridere lectores voluerit, ut doctrina sua mirum quantum gaudeat et magnum quoddam et reconditum afferre se existimet. oratio negligenter conformata ubique grammaticum prodit. plures accusativi sublimes quasi pendent. exempla breviter et obscure significantur: nimirum hic homo in Homericis bene versatus et ultra vix quidquam sapiens lectores suos omnia quae ipsi nota sunt aeque memores tenere stulte credidit.

§. 9. nonnulla quae poetis vitio vertuntur ita diluenda sunt, ut vocem quandam insolito intellectu positam esse dicamus. pro exemplis tres loci ex Homeri Iliade promuntur. primus est *A.* 50. οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο καὶ κύνας ἀργούς. scilicet dubitandi cupidi anquirebant cur bestiae ante quam homines peste ab Apolline immissa correptae fuerint. vid. *Schol.* ad h. l. pag. 7 a 25. Zoilus nimirum dei crudelitatem incusavit, qui ne bestiis quidem pepercerit. vid. Heraclid. *Allegor. Hom.* c. 14. eam difficultatem hic ita se tollere posse opinatur, ut Homerus οὐρῆας non *mulos* sed *custodes* intellexisse dicatur. sed haec solutio tam absona

est et stulta, ut tunc demum, si *custodes* intelligerentur [7]), vera et inextricabilis difficultas oreretur. scilicet hanc λύσιν cogitando invenerunt ii qui aliquid dixisse contenti totius loci sententiam parum curarent. id apte monet scholiasta anonymus l. c. pag. 7 b 9. ὅτι οὐκ ὀρθῶς τινὲς οὐρῆας τοὺς φύλακας· ἀντιδιαστέλλει (Homerus) γὰρ διὰ τοῦ αὐτοῖσι (v. 51).

καὶ τὸν Δόλωνα "ὅς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακός - αἰσχρόν: haec admodum obscure pronuntiata sunt, et verborum iunctura turpiter hiscit. in versu *Iliad. K.* 316. ὅς δή τοι εἶδος μὲν ἔην κακὸς ἀλλὰ ποδώκης, illud offensioni esse simulat quod idem homo *specie deformis* et tamen *pedibus velox* dicatur, tamquam utrumque in eodem homine iunctum esse non possit. ad eam difficultatem tollendam sapiens hic praeceptor docet εἶδος non esse totius corporis formam, sed unam *faciem* vultumve esse. sed id quomodo probat? nempe Cretenses εὐπρόσωπον appellant quod ab aliis εὐειδὲς vocatur: sed exspectamus potius a Cretensibus εὐειδὲς appellari quod a ceteris Graecis εὐπρόσωπον. num igitur permutabimus sedes utriusque vocabuli codicibus quamvis repugnantibus? equidem hoc non faciam, sed librorum scripturam nova explicatione vindicandam existimo. magister ille hanc fere analogiam animo suo informavit: εὐειδὲς *se habet ad* εὐπρόσωπον *ut* εἶδος *ad* πρόσωπον (εὐειδὲς : εὐπρόσωπον = εἶδος : πρόσωπον). iam ille circumspiciens (ipse se Graece quasi non scientem simulat) invenit a Cretensibus εὐπρόσωπον dici quod ab aliis εὐειδές. inde concludit εὐειδὲς et εὐπρόσωπον idem esse, atque inde rursus colligit εἶδος et πρόσωπον idem esse, adeoque εἶδος in illo Homeri versu non esse *figuram* sed *vultum*. vide mi lector, tanto molimine obscurus hic magistellus rem falsam adprobare nititur.

---

7) Ea potestate nomen οὐρῆες nonnisi in versu subditicio *Il. K.* 84. fungitur.

καὶ τὸ „ζωρότερον δὲ κέραιε“ - τὸ θᾶττον: loquitur de versibus Homeri *Il. I.* 202 et 203., ubi Achilles carissimos amicos ad se venisse intelligens Patroclum cohortatur

μείζονα δὴ κρητῆρα, Μενοιτίου υἱέ, καθίστα,
ζωρότερον δὲ κέραιε, δέπας δ' ἔντυνον ἑκάστῳ.

hunc locum Zoilus Amphipolitanus, Isocratis discipulus et Aristotelem non multum aetate antecedens, vituperavit: quippe fortissimos Achivorum viros tamquam bibaces et mero indulgentes induci. vid. Plutarchi *Quaestion. conviv.* V, 4. p. 677 F. quam *ἀπορίαν* quomodo tollere grammatici Alexandrini tentaverint ex *Scholiis* in hunc *Iliadis* locum videre licet: *ζωρότερον ἀκρατότερον, παρὰ τὸ ζῆν. οἱ δὲ ταχύτερον. . . . ἀπρεπὲς δὲ τὸ ὡς ἐπὶ κῶμον ἥκουσιν ἀκρατότερον διδόναι παρακελεύεσθαι. καὶ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς λέξεως* (in his erat Pseudo-Aristoteles) *λύουσι· τὸ γὰρ ζωρότερον τάχιον· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ καιροῦ, ὅτι νύξ· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἔθους· τοὺς γὰρ ἥρωας, ἄλλως καταπονουμένους, δαψιλεστέροις τοῖς πρὸς τὴν δίαιταν χρῆσθαι εἰκός.* Plutarchus l. c. refert, *ὅτι τῷ ζωρότερον τὸ θερμὸν ἔνιοι σημαίνεσθαι λέγουσι, τῷ δὲ θερμοτέρῳ τὸ τάχιον.* Plutarchus solutionem istam sibi bene cognitam ad *ἐνίους* rettulit; neque ipse neque Homeri scholiasta de Aristotele illius auctore quidquam inaudiverat.

§. 10. *τὸ δὲ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται - τὸ γὰρ πᾶν πολύ τι*: alias *ἀπορίας* ita solvere licet, ut metaphorice poetam locutum esse statuamus. ceterum insignem hunc locum ab interpretibus nondum illustratum paulo copiosius explicare opus est. nimirum interpolator exemplo a se allato lectores suos decipere conatus est: nam cum *Iliadis* rhapsodia *B* sic incipiat

ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ
εὗδον παννύχιοι,

cumque rhapsodia *K* hoc exordio inchoetur

ἄλλοι μὲν παρὰ νηυσὶν ἀριστῆες Παναχαιῶν
εὗδον παννύχιοι,

ille praeproperus et legentium sive imprudentia sive tarditate

ingenii confisus, translato *secundi* libri principio ad *decimum*, tamquam hoc initium

ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ
εὗδον παννύχιοι, μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ,

libro *decimo* Homerus posuisset, hoc igitur falsi admittens et ex *παννύχιοι* nomen *πάντες* sibi extorquens, tandem insigni libidine hoc iste sibi videbatur assecutus esse, ut eiusdem libri (*K*) versus 11-13., ubi de Agamemnone hoc refertur

ἤτοι ὅτ' ἐς πεδίον τὸ Τρωϊκὸν ἀθρήσειεν,
θαύμαζεν πυρὰ πολλά, τὰ καίετο Ἰλιόθι πρό,
αὐλῶν συρίγγων τ' ἐνοπὴν ὅμαδόν τ' ἀνθρώπων,

illi principio quod finxerat repugnare imperitos et incautos lectores docere posset. scilicet si excepto Agamemnone ceteri et di et homines dormitabant, quî fieri poterat, ut ille tibiarum fistularumque in castris Troianis vocem atque clamorem hominum audiret? iam aderat *ἀπορία* miro artificio procreata, quam ita solvit ut nomen *πάντες* in versu illo (*K*. 2) ab ipso ex *παννύχιοι* factum et fictum non fungi solito suo munere sed idem esse quod *πολλοί* statueret. totum igitur quo ille usus est artificium eo recurrit, ut in exordio libri *decimi* poneret *ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ* sumptum ex B. 1., ubi debuit *παρὰ νηυσὶν ἀριστῆες Παναχαιῶν*. sed si cui haec grammaticorum sive astutia sive impudentia nimis mira videatur, is magis etiam mirabitur, si resciverit quae illi in Homeri carminibus ausi sint, ut *ἀπορίας* suas et *λύσεις* possent expromere. nam unus aliquis eorum adeo versus *Iliadis* *Y*. 269-272. inseruit, ut tradit Aristonicus in *Scholiis* ad h. l. *ἀθετοῦνται στίχοι δ', ὅτι διεσκευασμένοι εἰσὶν ὑπό τινος τῶν βουλομένων πρόβλημα ποιεῖν*. sed plane ad hanc nostram causam accedit quod idem Aristonicus narrat ad *Il. K*. 372: *ἡ διπλῆ, ὅτι θέλοντες ζήτημα ποιεῖν μεταγράφουσι τὸ ἡμιστίχιον οὕτως "καὶ βάλεν οὐδ' ἀφάμαρτεν, ἑκὼν δ' ἡμάρτανε φωτός."* apud Homerum est *ἦ ῥα, καὶ ἔγχος ἀφῆκεν, ἑκὼν δ' ἡμάρτανε φωτός*. conf. Lehrsius *de Aristarchi studiis Homericis* p. 210 sq. ut vero omnis de explicationis meae veritate dubitatio removeatur, tertium afferam exemplum

quo illustrius produci vix poterit. Mercurius Priamum ob Hectoris corpus non humatum et ab Achille contumeliose tractatum graviter maerentem apud Homerum (*Il. Ω.* 418-421) ita consolatur, ut ab Achille quamvis cupiente Hectoris cadaver non deformatum iri hisce verbis spondeat

οὐδέ μιν αἰσχύνει· θηοῖό κεν αὐτὸς ἐπελθών,
οἷον ἐερσήεις κεῖται, περὶ δ' αἷμα νένιπται,
οὐδέ ποθι μιαρός· σὺν δ' ἕλκεα πάντα μέμυκεν,
ὅσσ' ἐτύπη.

grammaticus aliquis magni Aristotelis nomen mentitus (idem ille qui *Problemata Homerica* composuit) hic haerebat, *ἀδύνατον* esse dicens, quod mortui hominis vulnera *concrevisse* dicantur. eius rei memoriam conservavit scholiasta Victorianus in *Scholiis in Homeri Il.* p. 642 a 30 ed. Bekk. *ἀδύνατον νεκρῶν θραύματα μύειν· ὥς φησιν Ἀριστοτέλης εἰρηκέναι* 8) *Ὅμηρον "μῦσεν δὲ περιβροτόεσσα ὠτειλή." τοῦτο δὲ τὸ ἡμιστίχιον οὐδὲ φέρεται.* nimirum personatus Aristoteles in istis *Problematis Homericis* suo ingenio versum 420. in hunc modum immutavit

οὐδέ ποθι μῦσεν δὲ περιβροτόεσσ' ὠτειλή

pro

οὐδέ ποθι μιαρός· σὺν δ' ἕλκεα πάντα μέμυκεν.

iam iste pro *ἀδυνάτῳ* concinnavit *δυνατόν*. nunc enim habemus *non concrevit vulnus sanguine circumfusum* pro eo quod erat *omnia vulnera concreverunt*. hem argutias. nunc demum vera difficultas in locum Homericum illata est. i puer, et haec adscribe recensioni illi operum Homericorum, quam Aristoteli liberalius quam verius vulgo tribuunt. vid. Wolfii *Prolegomena ad Hom.* p. CLXXXIII sqq. quartum illarum nugarum exemplum ad §. 11. indicabimus.

καὶ τὸ "οἴη δ' ἄμμορος" κατὰ μεταφοράν: intelligit *Iliadis* locum Σ. 489. ubi Vulcanus effingere dicitur in Achillis scuto Pleiades et Hyades, postremo *Arcton* de

---

8) Hoc est *ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, εἴρηκεν Ὅμηρος.*

qua ibidem praedicatur *οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν Ὠκεανοῖο*. conf. *Odyss. E.* 275. in his verbis haerere se simulabant quaestionum captatores, tamquam Homerum in astronomicis non satis peritum deprehendissent, ut in excogitandis solutionibus ingenii acumen ostentare possent. nonnulli igitur nomen *οἴη* nonnisi ad stellarum nomina ante posita, non ad omnes stellas, referri putabant. conf. *Schol.* ad h. l. *οἴη, ὡς πρὸς τὰ προειρημένα ἄστρα, ἐπεὶ καὶ ἄλλα ἐστὶ μὴ δύνοντα*. falsus Aristoteles *οἴην* pro *insigni* dictam esse statuit, solutionem *κατὰ μεταφορὰν* (*ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος* c. 21, 5) probando.

§. 11. *κατὰ δὲ προσῳδίαν* (*δεῖ λύειν*), *ὥσπερ Ἱππίας ἔλυεν ὁ Θάσιος τὸ* "*δίδομεν δέ οἱ*" *καὶ* "*τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ*": vir iste tanta lectionis copia doctrinaque tumet, ut nonnisi fastigia rerum leviter attingat; et hoc quidem loco ita se contraxit, ut quae voluit dicere vix perciperemus, nisi auxilio veniret verus Aristoteles qui in *Elenchis sophisticis* c. 4. p. 166 b 3. haec scripsit: *οἷον καὶ τὸν Ὅμηρον ἔνιοι διορθοῦνται πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας ὡς ἀτόπως εἰρηκότα* "*τὸ μὲν οὐ* 9) *καταπύθεται ὄμβρῳ.*" *λύουσι γὰρ αὐτὸ τῇ προσῳδίᾳ, λέγοντες τὸ* "*οὗ*" *ὀξύτερον. καὶ τὸ περὶ τὸ ἐνύπνιον τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτι οὐκ*

9) Bekkerus pro *οὐ* dedit *οὗ* et paulo post *οὔ* pro *οὗ*, a libris suis praeter consuetudinem bis deficiens ad coniecturas, nisi quod secundo loco *οὔ* inesse codici C (Coisliniano 330) ex silentio eius colligere licet. sed illi scripturae et sententia repugnat et locus *Poeticae* quem tractamus, ut omittam neutiquam hoc verisimile videri, turpe illud vitium (*τὸ μὲν οὗ*) ante Hippiam Thasium in vulgatis Homeri exemplis resedisse, eundemque hominem priore loco ineptissimas quidem argutias agitasse, alterum autem emendavisse sapientissime. quod *οὗ* prae *οὐ ὀξύτερον* vocatur, id mirum videri non debet: nam *οὗ* accentu acuto gravique simul feritur (*ὄὺ*), *οὐ* sine accentu profertur. Bekkerum alioqui satis cautum deceptum esse puto iis quae Alexander Aphrodisiensis et falso et perturbate ad h. l. conscribillavit. vid. *Scholia in Aristot.* tom. I. p. 299 b 33 ed. Brandis.

αὐτὸς ὁ Ζεὺς εἶπεν "*δίδομεν δέ οἱ εὖχος ἀρέσθαι,*" *ἀλλὰ τῷ ἐνυπνίῳ ἐνετέλλετο διδόναι.* his adiuti possumus explicare quid Hippias Thasius (non ille *Eleus*) in Homeri verbis tentaverit, id quod adhuc non satis perspexerunt neque interpretes neque Wolfius in *Prolegomenis ad Hom.* p. CLXVII sq. Iuppiter igitur Somnio mandavit ut Agamemnoni diceret *δίδομεν δέ οἱ εὖχος ἀρέσθαι.* sed hic hexametri exitus nusquam in Iliade locum habere potuit nisi in Iovis ad Somnium mandato *B.* 8-15, neque tamen illic usquam comparet. quid igitur statuemus? utrum versum aliquem excidisse dicemus ex nostris exemplaribus, an in vetere quadam Iliadis recensione, quam Aristoteles versaverit, hoc hemistichium in versu 15. inventum fuisse, ubi iam illud *Τρώεσσι δὲ κήδε' ἐφῆπται* substitutum legimus? hoc alterum cum alii crediderunt, tum Wolfius l. c. qui hoc indicio erectus (p. CLXVIII) exclamat *adeo mutatus est textus noster.* ego neutrum admittam, sed eandem explicandi viam ingrediar qua paulo ante (§. 10) verum repperi. Hippias igitur *ἀποριῶν* et *λύσεων* acute excogitandarum cupidus *id fraudis* commisit ut versum *Iliadis B.* 15.

Ἥρη λισσομένη· Τρώεσσι δὲ κήδε' ἐφῆπται

suo arbitrio et suo dolo sic mutatum exhiberet

Ἥρη λισσομένη· δίδομεν δέ οἱ εὖχος ἀρέσθαι.

ipsum illud hemistichium una vocula immutata sumpsit ex *Iliad. Φ.* 297. *δίδομεν δέ τοι εὖχος ἀρέσθαι.* iam in loco sic reformato Hippias id reprehendit (*ἐπετίμησε*) quod Iuppiter manifesto mendacio animum Agamemnonis deciperet, quod vitium ut a Iove optimo maximo defenderet, ille astute *διδόμεν* pro *δίδομεν* legendum praecepit et hunc infinitivum imperativi vices sustinere voluit, ut Iuppiter mandaret "concedas vero [10]) ei (Agamemnoni) gloriam sibi parare". — Alter locus pertinet ad *Iliadis Ψ.* 328.

---

10) Wolfius l. c., secutus Paccium ad *Organon* p. 485., non satis recte scripsit "sed Hippias . . . verbum *δίδομεν* mutavit in *δι-*

ἕστηκε ξύλον αὖον ὅσον τ' ὄργυι' ὑπὲρ αἴης,
ἢ δρυὸς ἢ πεύκης, τὸ μὲν οὗ καταπύθεται ὄμβρῳ.

cum hoc mirum falsumque videretur, aridum quercus vel abietis lignum imbre non putrescere, Hippias illud vitium removeri voluit pronomine οὗ pro negatione οὐ substituto, ut verborum intellectus hice prodiret "*una eius* (ligni) *pars*, ea scilicet quae super terram eminet, *imbre putrescit.* iam in utroque loco agnosces hominem futilissime argutantem, concedesque a Wolfio l. c. inconsiderate scribi "*si Hippias primus olim vulgatum* οὗ (immo οὐ vulgatum erat) *expulit*, ... *facile intelligitur, quam turpia vitia haeserint in exemplis huius aetatis. sed de illis plura licet suspicari quam scire.*" apage suspiciones ex eiusmodi fontibus haustas.

§. 12. αἶψα δὲ - πρὶν κέκριτο: si quaereretur quid ipse Empedocles, cuius hic frustula nonnulla afferuntur, scriptum dederit, plura in his quamvis *Poeticae* codicibus repugnantibus aliter conformanda existimarem, ut alii editores existimarunt: sed cum id potius restituendum sit quod hic homo apud Empedoclem legerit, immo *legere voluerit*, sequi codices cum Bekkero tutissimum mihi videtur. nimirum magnus hic difficultatum et conditor et destructor Empedoclis verbis a sese pro suo consilio mutilatis et immutatis inesse difficultatem, si legendo iungamus τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατα ζῷα, sed eam tolli si post ἀθάνατα incisione facta iungamus ζῷά τε πρὶν κέκριτο, *quaeque prius animalia habita erant.* si veram ipsius Empedoclis sententiam cognoscere velis, adeas fontes limpidiores, quos recludunt Athenaeus X. p. 424 A. Plutarchus *Quaest. convival.* V, 4. Simplicius ad

---

δόμεν, infinitivum pro imperativo accipiendum, *ut transpositus accentus culpam fraudis* a Iove reiiceret in Somnium": immo λυτικὸς iste neque Iovem neque Somnium in culpa esse voluit, sed id dicentem fecit Iovem (*concedas vero ut ille gloriam sibi comparet*) quod vere factum esse narratur in *Il. Α.* 67-283.

Aristotel. *de Caelo* tom. I. 507. ed. Brandis. Eustathius p. 746, 56., unde hi versus prodeunt

αἶψα δ' ἔθνεά [11]) τ' ἐφύοντο, τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι,

ζωρά τε τὰ πρὶν ἄκρητα διαλλάξαντα κελεύθους.

§. 13. τὰ δὲ ἀμφιβολίᾳ, "παρῴχηκεν δὲ πλέων νύξ": alias quaestiones sive difficultates advocato ambiguitatis auxilio solvere licet. quod exempli gratia subiicitur id sine ulla particula et vinculo solutum accedit. respicitur *Iliadis* locus *K.* 252.

ἄστρα δὲ δὴ προβέβηκε, παρῴχηκεν δὲ πλέων νύξ,

τῶν δύο μοιράων, τριτάτη δ' ἔτι μοῖρα λέλειπται.

in hoc loco sane haud difficili cum coniungerent nonnulli παρῴχηκεν δὲ πλέων (vel πλέον) νύξ τῶν δύο μοιράων, et δύο quamvis dicendi usu Homerico repugnante pro genitivo acciperent, anquirebant quomodo poeta primo loco plus duabus noctis partibus praeterisse et continuo tertiam superesse dicere potuerit. copiose quid in his versibus haeserint et quomodo difficilia solverint exposuit Porphyrius in *Schol. ad Il.* l. c. pag. 284 b 42., unde nonnulla inter mea recipiam. πῶς γάρ, εἰ αἱ δύο μοῖραι ἐξήκουσιν αὗταί τε καὶ ἔτι τούτων πλέον, ἡ τριτάτη μοῖρα λέλειπται, ἀλλ' οὐχὶ τῆς τρίτης μόριον; Pseudo-Aristoteles et ipse iunxit παρῴχηκεν δὲ πλέων νύξ τῶν δύο μοιράων, sed ambigua vocis πλέων significatione advocata totam noctem in duas partes a poeta divisam cogitari ponit, quarum partium *amplior* alterius duplum sit. hanc eandem solutionem Porphyrius l. c. p. 285 b 6. copiose et putide exsecutus est ex Aristotelis (ita ipse credidit) *Problematis Homericis* in hunc modum: Ἀριστοτέλης δὲ οὕτως ἀξιοῖ λύειν, ἐν οἷς φησίν· ἡ εἰς β' διαίρεσις εἰς ἴσην δύναται γενέσθαι ἐν τούτοις, ἐπειδὴ τὸ πλέον τοῦ ἡμίσεος ἀόριστόν ἐστιν. ὅταν τοσοῦτον αὐξηθῇ ὡς τοῦ ὅλου τρίτον ἀπολείπεσθαι, ἀκριβῶς ἂν εἴη τὸ ἀφορίσαι τοῦτο καὶ δηλῶ-

11) alii αἶψα δὲ θνητὰ φύοντο cet.

σαι ὅσον ἐστὶ τὸ καταλειφθέν, ἵνα ὅσον ηὐξήθη τοῦ ὅλου τὸ ἥμισυ δῆλον γένηται. κτλ.

§. 14. ὅθεν τὸν κεκραμένον οἶνόν φασιν εἶναι: ex dicendi usu explicandum est quod ea potio quae ex aqua et vino commixta est tamen *vinum* nominatur. nove dictum φασιν εἶναι pro λέγουσιν. ὅθεν addidi ex coniectura, et hoc casu quodam excidisse puto, propterea quod bis rediret. Aldus οἷον inseruit, sed id scribere interpolator vix potuit, cum sic subsequens ὅθεν πεποίηται non iam ad ἔθος τῆς λέξεως, ut debet, sed ad οἶνόν φασιν εἶναι referatur. — ὅθεν πεποίηται "κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο": respexit *Il.* Φ. 592.

ἀμφὶ δέ μιν κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο
σμερδαλέον κονάβησε·

sententiam personati auctoris obscuram in hunc modum intelligendam esse arbitror: νεότευκτον κασσίτερον esse, si nomen prematur *nove factum*, sed a fabro non *fieri* stannum sed *conformari* tantummodo, quod ut in νεοτεύκτῳ intelligatur, efficere sermonis usum. — καὶ χαλκέας τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους: vitiosa est elocutio. interpolator φασιν εἶναι ex proxime superioribus videtur huc traxisse. qui verbis transponendis structuram sanare student, ii ne Maurum lavare frustra allaborent vereor. res ipsa in aperto est. conf. **Schol.** *in Hom. Il.* *T.* 283. χαλκῷ: παλαιὰ ἡ χρῆσις τοῦ χαλκὸν ὀνομάζειν τὸν σίδηρον. ἀμέλει καὶ χαλκέας λέγομεν τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους. Pollux VII, 106.

ὅθεν εἴρηται - οἶνον: intellexit *Iliadis* *T*. 234. τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διῒ οἰνοχοεύειν. di nectar bibunt, non vinum: sed nihilo minus deorum pincerna οἰνοχοεύειν dicitur. miram ellipsin οὐ πινόντων (intellige τῶν θεῶν) οἶνον scriptor negligentissimus admisit, cum mentis suae oculos in Homeri verba (ibi est ἀνηρείψαντο θεοί) defixisset. conf. **Schol.** *in Iliad.* Δ. 3. p. 120 a 31. Eustath. ad *Odyss.* I. 374. — εἴη δ' ἂν τοῦτό γε κατὰ μεταφοράν: hoc postremum exemplum incertus est utrum referat ad *dicendi usum* an ad *metaphoram*. οἰνοχοεύειν si pro ἐγχέειν

dicitur, translatio est ἀπ' εἴδους ἐπὶ γένος. vid. c. 21, 5. homo lectionis copia refertus in his postremis (§. 11-14) cum furore quodam exempla cumulavit.

§. 15. si vocabulum quoddam loci sententiae repugnare videtur, explorandum est, quot modis dici intelligique possit, ut veram eius potestatem et loco aptam eliciamus. — οἷον "τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος": versus Homerici ex *Iliad.* Υ. 272. hemistichium est, atque pertinet ad illos quattuor versus (269-272) quos insertos esse ab aliquo quaestiones et solutiones agitaturo ad §. 10. Aristonico tradenti credidimus. nam concutias, quaeso, ipsos versus tarde prioribus succedentes et ita factos ut multarum ἀποριῶν ansam praeberent. vid. *Schol.* p. 560 a 42 - 561 b 19. primaria quaestio erat haec, ἀτρώτων (p. 560 b 3) ὑπαρχόντων παρ' Ὁμήρῳ τῶν Ἀχιλλέως ὅπλων, καὶ ἔξωθεν κατ' ἐνίους τεταγμένης διὰ πλείονα κόσμον τῆς χρυσῆς πτυχός, οὕτως ἀποδοτέον τὸν λόγον (hinc sequitur solutio satis arguta)· ἀλλὰ μέχρι μὲν δύο πτυχῶν προῆλθεν ἡ τῆς πληγῆς ἐνέργεια, εἴξεως καὶ οἱονεὶ συνιζήσεως γενομένης, ἐν δὲ τῇ τρίτῃ ἐπεσχέθη. idem hic noster Pseudo-Aristoteles significari a se voluit: nimirum ἔσχετο non esse *haesit, sed impedita est* hasta, ut scuti strata (πτύχας, Schichten) cessisse, non perrupta esse dicerentur. solutionem ineptam esse verbo moneri sufficiat. ceterum in nostris Homeri exemplaribus est μείλινον ἔγχος, non χάλκεον ἔγχος, sed hoc χάλκεον non tam consulto admissum quam incauto scriptori excidisse videatur. neque vero id silentio praetereundum est, ex hoc loco haud consequi illos quattuor Iliadis versus (vero) Aristotele antiquiores esse, ut visum est K. Lehrsio *de Aristarchi studiis Homericis* pag. 210. — pro τὸ ταύτῃ vulgo codicibus repugnantibus legunt τῷ ταύτῃ. ad τὸ ex praecedentibus σημαίνει sumendum.

§. 16. ποσαχῶς ἐνδέχεται: hoc negligenter scribenti concedendum erit. rectius sane ποσαχῶς δὲ ἐνδ. vel τὸ δὲ ποσαχῶς ἐνδ. dedisset, sed hoc quamquam apud Aldum legimus, libris non addicentibus non audeo recipere. — κατὰ τὴν καταντικρὺ ἢ ὥς Γλαύκων λέγει: dicere voluit

si quis a praeconceptis opinionibus sibi caveat. sed hanc vulgarem sententiam sic ille voluit effari: *si quis contra faciat ac Glauco dicit.* nimirum is homines temere existimantes et iudicantes reprehenderat. itaque in re manifesta sibi temperare non potuit quo minus provocando ad auctorem lectionis copiam ostentaret. nam hic noster ex eorum numero est qui tum demum aliquid persuasum sibi habent, si alium dicentem id auctorem producere possunt. sed quis ille est? in *Rhetoricis* III, 1. p. 1403 b 26. *Γλαύκων ὁ Τήϊος* de *recitatione* scripsisse dicitur, quem hunc nostrum fuisse nihil est unde pateat: immo quaerendus videtur is qui de Homero scripserit, et talis est Glauco Tarsensis, qui in eo opere quo glossas Homericas persecutus est et de variis vocum significationibus disputavit, aptissime hanc admonitionem proferre potuit. vid. *Schol. in Hom. Il. Α.* 1. *μῆνιν: οἱ δὲ περὶ Γλαύκωνα* (h. e. Glauco ipse) *τὸν Ταρσέα ἠξίουν ὀξύνειν τὸ ὄνομα.* Athen. XI. p. 480 F. *Γλαύκων δ' ἐν ταῖς γλώσσαις Κυπρίους φησὶ τὴν κοτύλην κύλικα καλεῖν.* videtur igitur imprudenter laudare grammaticum qui saltem multo post Aristotelem vixit, quamquam certi quidquam de eius aetate definiri nequit. — *καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμενοι συλλογίζονται*: ipsi ratiocinari demum incipiunt, cum secum iam damnarunt ea quae examinare volunt. "*ὅτι δοκεῖ*" est formula quae a iudicibus aut a concione pronuntiari solet, id quod fugit interpretes. eos Glauco reprehendit qui in expiscandis contrariis tam certi sibi videntur et tam secure agunt, quam illi qui in iudicio vel in concione sententiam suam praeconceptam secum afferunt, non ex rerum expositione hauriunt.

τοῦτο δὲ πέπονθε τὰ περὶ Ἰκάριον - εἶναι Ἰκάδιον ἀλλ' οὐκ Ἰκάριον: illi ad quaestiones solvendas prompti quaerebant, cur Telemachus ad patrem investigandum Lacedaemona profectus ab Homero in quarta Odysseae rhapsodia ad Menelaum, non ad avum Icarium Penelopae matris suae patrem, deducatur. hanc difficultatem hic noster sic solvit: Icarius non fuit Lacedaemonius sed in Ce-

phalcnensibus natus, id quod ipsa Cephalenensium fama probatur. aliam huius quaestionis solutionem et certe prudentiorem apud Strabonem (X. p. 708 vel 461 ed. Casaub.) legimus; aliam attulit scholiasta ad *Odyss. A.* 285. ed. Buttm. p. 37. *πῶς εἰς Σπάρτην ἐλθὼν οὐ συντυγχάνει Ἰκαρίῳ; ἢ ἐκείνου καθ' Ὅμηρον ἐν Ἰθάκῃ ὄντος, ἢ ἀπέχθονται αὐτῷ αὐτός τε καὶ ἡ μήτηρ ἀναγκάζοντε αὐτὴν γαμηθῆναι, ὡς αὐτή φησι, "μάλα δ' ὀτρύνουσι τοκῆες γήμασθαι"* (*T.* 158).

§. 17—19. hic idem recurrit quod in capitis 12. segmento 1 et 3. deprehendimus: nam ut illic quae multo sudore excogitavit *bis* propinavit interpolator ineptissime, sic quae iam subsequuntur (§. 17) eadem sunt atque quae paulo ante (§. 4-8) posita erant, et quae proxime sequuntur (§. 18), ea partim §. 15. partim §. 8. proposita erant: quae autem §. 19. continentur, ea vero Aristoteli (c. 15, 5) furatus est. iste hoc argumentum tam grave esse putavit, ut bis de eo exponendum videretur. — *διαμάρτημα τὸ πρόβλημα εἰκός ἐστιν*: problema exercitationis causa ad reprehendendum poetam inventum errore fere nititur. *εἰκός* adverbii loco positum videtur, ut idem sit quod *κατ' εἰκός*.

ὅλως δὲ τὸ ἀδύνατον - δεῖ ἀνάγειν: si poeta aliquis quod fieri non potest admisit, id *ad poesin referre decet*, h. e. videndum utrum ipsa peccaverit an alius artis peccatum acceperit. argutam hanc distinctionem accuratius persecutus est §. 4-8. — *τοιούτους δ' εἶναι οἵους Ζεῦξις ἔγραφεν*: Zeuxis quos pinxit, ii maxime ad similitudinem veritatis expressi erant et apti ad illusionem faciendam, sed idem eo colorum splendore imagines suas exornavit, ut in rerum natura nihil quod plane simile esset inveniri posset. conf. Od. Mülleri *Archaeolog. art.* §. 137 ed. 2.

ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βέλτιον: subintellige *τὸ ἀδύνατον δεῖ ἀνάγειν.* quae sequuntur *τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑπερέχειν πρὸς ἃ φασι τἄλογα*, eorum haec est sententia: *exemplar enim assurgere debet prae iis quae ratione carere dicunt.* oratio negligenter conformata est. conf. §. 6.

interdum vero ratione non carent quae videntur carere, οὕτω τε καὶ ὅτι - παρὰ τὸ εἰκὸς γίνεσθαι. haec in brevius contracta transcripta sunt ex c. 18, 6.

§. 18. τὰ δ' ὑπεναντία ὡς εἰρημένα οὕτω σκοπεῖν: nihil videtur facilius fieri posse quam cum D. Heinsio scribere τὰ δ' ὡς ὑπεναντία aut cum Twiningio τὰ δ' ὑπεναντίως, sed qui tam multa orationis male constructae specimina edidit, ei haec insolita verborum collocatio tutius relinquetur. conf. §. 8 et 15. — ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ἔλεγχοι: *quemadmodum in orationibus confutationes*, h. e. quae in oratoria institutione tradi solent. — εἰ τὸ αὐτὸ: an idem dictum sit quod contrarie dictum fertur. conf. §. 16. — εἰ πρὸς τὸ αὐτὸ: an ad idem referatur, quod cogitat qui contrarie dictum deprehendisse sibi videtur. conf. §. 8. — εἰ ὡσαύτως: an eadem ratione dictum sit, quam statuit qui contrarium quoddam arguit. conf. §. 15. — ὥστε καὶ αὐτὸν: intellige δεῖ σκοπεῖν ἡμᾶς. ipse qui loquitur spectandus est, ut quae verbis illius sententia subsit intelligamus. hoc est quod modo dixit εἰ τὸ αὐτό. tum videndum est *ad quae retulerit sua is qui dicit*, πρὸς ἃ αὐτὸς λέγει, denique *quid prudens ex eius verbis intelligat*, ὃ ἂν φρόνιμος ὑποθῆται. hoc paulo ante significavit per εἰ ὡσαύτως, illud per εἰ πρὸς τὸ αὐτό.

§. 19. ὥσπερ Εὐριπίδης τῷ Αἰγεῖ: obscure loquitur ut solet, sed id mihi certum videtur, per illud τῷ Αἰγεῖ haud intelligi Euripidis *Aegea* fabulam nobis exceptis paucis frustulis perditam, sed Aegea hominem in Euripidis *Medeam* v. 663-755. sinistre productum. quippe scripsit τῷ Αἰγεῖ (intellige χρῆται vel κέχρηται), non ἐν τῷ Αἰγεῖ vel ἐν Αἰγεῖ. Aegeus illic apparet et discedit ita, ut iusta huius episodii cum ceteris fabulae partibus coniunctio utique desideretur. itaque Aegei personam sine iusta causa (ἀλόγως) Euripides in Medea sua adhibuit. — ὥσπερ ἐν Ὀρέστῃ τοῦ Μενελάου: intellige πονηρίᾳ χρῆται. fortasse ἐν Ὀρέστῃ ab aliena manu insertum est: mirum certe, ante τῷ Αἰγεῖ fabulae nomen reticeri in qua Aegeus ἀλόγως prodit, continuo autem ad

τοῦ *Μενελάου* positum esse. ceterum haec postrema repetuntur ex c. 15, 5.

§. 20. *αἱ δὲ λύσεις - δώδεκα*: loci illi duodecim unde solutio petatur hi sunt. 1. si hoc reprehenditur, admissa esse quae fieri nequeunt, respondemus *ἀλλὰ τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς τυγχάνει ἡ τέχνη*. vid. §. 5. 2. si haec excusatio proferri iure non potest, dicimus *ἡμάρτηται μέν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός*. vid. §. 5. 3. si non vera vitio dantur, in promptu est excusatio illa *ἀλλ' οἷα δεῖ*. §. 6. 4. si neque vera neque bona sunt quae finxit poeta, dicere licet *οὕτω φασίν*. §. 7. 5. si admitti ea excusatio non potest, causemur *οὕτως εἶχε*. §. 7. 6. si quis prava dicere vel facere videatur a poeta inductus, videndum est quo tempore et quo statu rerum et quo consilio dicat vel faciat. §. 8. hi sunt *sex* loci, unde quaestionum solutiones hauriuntur: *sex* relicuos dictionis exploratio praebet, unum *glossa* (§. 9), alterum *metaphora* (§. 10), tertium *accentus* (§. 11), quartum *distinctio* (§. 12), quintum *ambiguitas* (§. 13), sextum *dicendi usus* (§. 14). ex his locis a dictione petendis modo *τὸ ἀδύνατον*, modo *τὸ ἄλογον*, modo *τὸ βλαβερόν*, modo *τὸ ὑπεναντίωμα*, modo *τὸ παρὰ τὴν ὀρθότητα τὴν κατὰ τέχνην* solvitur. aliquatenus conferri cum hisce possunt quae verus Aristoteles, sed et prudenter et certo cum consilio, disputavit in *Elench. sophist.* c. 4. init. *τρόποι δ' εἰσὶ τοῦ ἐλέγχειν δύο· οἱ μὲν γάρ εἰσι παρὰ τὴν λέξιν, οἱ δ' ἔξω τῆς λέξεως. ἔστι δὲ τὰ μὲν παρὰ τὴν λέξιν . . . ἓξ τὸν ἀριθμόν· ταῦτα δὲ ἐστὶν ὁμωνυμία, ἀμφιβολία, σύνθεσις, διαίρεσις, προσῳδία, σχῆμα λέξεως.*

CAPVT 26.

Epica poesis et tragica ita secum conferuntur ut, refutatis quae epopoeiae palmam deferre videantur argumentis, explicetur quibus rebus tragoedia antecellat epopoeiam.

Quae hoc capite dicta legimus, ad auctorem quod attinet, cum illis quas modo ex aureo Aristotelis libro secrevimus sordibus, etiam haec aut stabunt aut concident. nam quemadmodum in praecedentibus tota quasi quaestionnm solutionumque doctrina pertractatur, sic nunc singulare quoddam et nobile *πρόβλημα*, utrum genus poesis praestantius sit, epicumne an tragicum, solvitur. sed quamquam ex iis quae de *νοθείᾳ* capitis praegressi dicta sunt, sponte consequitur hoc quoque caput vicesimum sextum Aristoteli tribui non posse, sed idem cum vicesimo quinto ad eundem incertumque auctorem referendum esse, illud tamen sic se habere ex his praeterea indiciis colligitur. 1. disputandi genus per totam hanc explicationem arte caret et magno philosopho indignum est. 2. quae docentur magnam partem hausta sunt ex prioribus et male repetita. 3. nonnulla prioribus a vero Aristotele expositis repugnant. 4. enuntiatorum structura grammatica aliquotiens laborat. 5. voces aliquot insunt a dictione Aristotelis alienae. haec vitia interim sub unum conspectum collecta statim, ubi ad singula accesserimus enodanda, detegere conabimur.

§. 1. *πότερον δὲ βελτίων-διαπορήσειεν ἄν τις*: iustum vinculum deesse, quo haec antecedentibus adnectantur, manifestum est. nimirum interpolator alieno operi sua bis imperite et sinistre intexuit, primum (c. 25, 1) sic: *περὶ δὲ προβλημάτων καὶ λύσεων . . . ὧδ' ἂν θεωροῦσι γένοιτ' ἂν φανερόν*, secundum (c. 26, 1) sic: *πότερον δὲ βελτίων ἡ ἐποποιικὴ μίμησις ἢ ἡ τραγική, διαπορήσειεν ἄν τις.*

εἰ γὰρ ἡ ἧττον φορτικὴ βελτίων- ἡ ἅπαντα μιμουμένη φορτική: condicionalis enuntiatio, ***nam si minus molesta*** (imitatio) ***melior***, ***talis autem*** (melior) ***est quae melioribus convenit spectatoribus***, non eo consilio praemittitur, ut haec altera, ***in aperto est eam quae omnia imitatur molestam esse***, illi obnoxia inde colligatur, sed post condicionalem sequitur novum pronuntiatum quod per se non minus certum quam praegressum interim proponitur. Germanice convertas: **denn wenn (einer Seits) die minder überladene (Darstellungsweise) besser ist . . ., so ist (andrer Seits) klar, dass die alles darstellende überladen ist.** difficile et obscurum eloquendi genus agnoscas. *φορτικὴ μίμησις* est quae multa molitur ad finem suum consequendum, quam etiam *περιεργαζομένην* appellaveris. vid. §. 3. alterum quod notamus pertinet ad verba *μίμησις μιμουμένη*, ubi *μίμησις* universe pro poesi dicitur, *μιμουμένη* autem de ea imitatione in qua persona alterius ab imitante suscipitur.

ὡς γὰρ οὐκ αἰσθανομένων κτλ. iam ostendere conatur primum *φορτικὴν* esse quae omnia imitando peragat, tum talem esse artem tragicam, postremo *τὴν φορτικὴν* sive ***molestam*** simul esse ***peiorem*** (*χείρονα*). in proximis ter subiecta obscure et vitiose pro malo huius hominis more significantur: nam ad *αἰσθανομένων* cogitatione supplendum est *τῶν θεατῶν*, ad *αὐτὸς* is qui opus quoddam imitativum exhibet, ad *κινοῦνται* ii qui id opus agunt. prae ceteris nomen *αὐτὸς* vitiose positum est, non minus quam c. 6, 8. *οὐκ ὀλίγοι αὐτῶν*, ubi interpolatorem agnovimus. — *οἷον οἱ φαῦλοι αὐληταὶ κυλιόμενοι, ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι*: tibicines disci motum non sonis tibiarum sed corpore volvendo sive iactando imitaturi alienam operam interponunt. *κυλιόμενοι* dictum est *ὑπερβολικῶς* de iis tibicinibus qui corpus suum inter canendum iactant et torquent, non de volutantibus et in rotae modum se vertentibus: id enim fieri non posse manifestum est. ipsa verbi *κυλίεσθαι* forma pro *κυλίνδεσθαι* apud poetas Alexandro Magno aetate minores, ut apud Theo-

critum *Idyll.* 24, 18. Callimachum in *Apollin. Del.* v. 33. et plures epigrammatum scriptores, non raro invenitur. conf. Iacobsii *Notae crit. in Antholog.* p. 139. 590. 787. sed in prosa oratione illa forma nunquam invaluit, quamquam nonnulla eius vestigia etiam in hac reperiuntur, ut apud Porphyr. *de Abstin.* II, 52. οἷς μέντοι ὁ βίος ἔξω κυλίεται. — καὶ ἕλκοντες τὸν κορυφαῖον, ἂν Σκύλλαν αὐλῶσιν: tibicines, qua tibicines sunt, solo tibiarum concentu Scyllam imitari par est, mali autem sonis non satis confidentes corporis motus adhibent, ita ut coryphaeum Scyllam effugere nitentem trahant. Scyllam hanc esse fabulam Euripideam c. 15, 5. memoratam non est cur dubitemus affirmare.

§. 2. ἡ μὲν οὖν τραγῳδία τοιαύτη ἐστίν: tragoedia talis est quae omnia imitando peragat ideoque molestae imitationis crimen subeat. τοιαύτη ad praegressa pertinere, non ad subsequentia, ex καὶ particulae ὡς addita liquet: *quemadmodum etiam priores de posterioribus actoribus sentiebant*, h. e. tragoedia omnia imitando exsequitur; idem recentiores tragicos actores committere seniores credebant. — ὡς λίαν-Καλλιππίδην ἐκάλει: Callippides nobilis tragoediarum actor Socratis aequalis erat. vid. Xenoph. *Conviv.* c. 3, 11. imperia remigibus dabat, cum Alcibiades triumphans Athenas rediret civibus suis reconciliatus. Athen. XII. p. 535 D. ea agendi arte excelluit, ut quamvis eodem in loco permaneret tamen currere videretur, unde proverbio locum dedit, vid. Sueton. in *Tiberio* c. 38. *quem cursitare ac ne cubiti quidem mensuram progredi proverbio Graeco notatum est.* conf. Cic. ad Attic. XIII, 12. Plutarch. *Ages.* c. 21. *Apophthegm Lacon.* p. 212 F (I. 2. p. 848 apud Wyttenb.), idem ubi quaerit *bellone an pace clariores fuerint Athenienses* p. 348 E et F (II. 1. p. 429). τραγικοὶ δὲ αὐτοῖς ὑποκριταί, καὶ Νικόστρατοι καὶ Καλλιππίδαι καὶ Μηνίσκοι καὶ Θεόδωροι καὶ Πῶλοι, συνίτωσαν. Myniscum sive Meniscum Chalcidensem Callippide natu maiorem fuisse, id et hic locus docet et vita Aeschyli a Robortello aucta, unde hunc Aeschyli histrionem fuisse accepimus.

τοιαύτη δὲ δόξα καὶ περὶ Πινδάρου ἦν: qui hic memoratur, fuisse eum histrionem tragicum nimia actione insignem verba ipsa produnt: nomen autem a librariis corruptum videtur. fortasse fuit περὶ Θεοδώρου, sed vide quam putide diligens in re sane minuta fuerit et quam sinistre haec verba prioribus addiderit. Theodori mentionem facit Plutarchus loco ante transcripto et in *Praecept. gerend. reipubl.* p. 816 F (IV. I. 274), Aristoteles in *Rhetor.* III, 2 sub init. — ὡς δὲ οὗτοι ἔχουσι πρὸς αὐτούς: οὗτοι designat Callippiden et omnes in agendo nimios, αὐτούς pertinet ad eos qui modice agebant, ut Myniscus faciebat.

ἡ ὅλη τέχνη πρὸς τὴν ἐποποιίαν ἔχει: ἡ ὅλη τέχνη poesis tragica appellatur, cum proxime ante singuli quidam tragici histriones enumerati essent. — οὐδὲν δέονται τῶν σχημάτων: quasi praeteriens causam memorat, quam fautores epopoeiae in suae sententiae subsidium afferant: *figuris nihil egent.* editores Aldo auctore legunt δι᾽ ὃ οὐδὲν δέονται τῶν σχημάτων, vel διὸ cet. vel οἳ οὐδὲν cet., sed neque οἳ neque διὸ in ullo codice adhuc repertum est.

§. 3. πρῶτον μὲν οὐ τῆς ποιητικῆς κτλ. tragoedia speciose adhuc accusata iam ita defenditur, ut primum ab illis accusatoribus non poeticam sed histrionum artem peti, deinde non quemcumque imitandi modum repudiandum esse doceatur. — ἐπεὶ ἔστι περιεργάζεσθαι τοῖς σημείοις καὶ ῥαψῳδοῦντα: iniqua ista tragoediae accusatio eodem iure intendi potest in epopoeiam: nam carminis epici recitator (ὁ ῥαψῳδός) et ipse modum excedere potest nimia manuum corporisque iactatione. rhapsodus σχήμασι (Tanz-Figuren) quidem non utitur, sed motibus simplicioribus gestibusque (σημείοις) non minus egredi modum potest. — ὅπερ ἐποίει Σωσίστρατος κτλ. proprium est huius scriptoris laudare auctores admodum obscuros. de Sosistrato nihil aliunde accepimus, neque de Mnasitheo Opuntio: illum poemata epica nimio cum gestu recitasse, hunc lyrica decantasse in certaminibus musicis ob hunc

locum suspicari licet. pro priore ἐποίει codices qui memorantur omnes ἐστι praebent, quod ex versu antegresso forte huc delatum verbum genuinum et ab Aldo restitutum de sede sua deiecit. ceterum repetitum continuo ἐποίει nonnullam auctoris infantiam arguit.

εἶτα οὐδὲ κίνησις-ὄρχησις: non id vitio verti tragoediae potest quod multo motu utitur, sed nonnisi motus et saltatio deteriorum vituperanda est. illa εἴπερ μηδ' ὄρχησις (*si ne saltatio quidem* omnis despicienda est) aetatem prodere videntur, cum saltatio obsolescere et contemni inciperet. — μιμουμένων: exspectamus μιμουμένοις, sed in conformanda oratione hic homo mira lascivia grassari solet. conf. c. 25, 18. οὐ πινόντων οἶνον. c. 26, 1. οὐκ αἰσθανομένων. — διὰ γὰρ τοῦ ἀναγινώσκειν φανερὰ ὁποία τις ἐστίν: hausta haec sunt ex loco male intellecto c. 14, 1. conf. *Comment.* in c. 14, 1. et in c. 6, 19.

§. 4. ἔπειτα διότι πάντ' ἔχει-τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ὄψιν ἔχει: iniqua reprehensione repulsa, iam transit ad praestantiam tragoediae prae epopoeia vindicandam, quod ita instituit ut ulna sua adhibita monstret tragoediae non modo quidquam deesse eorum quibus epopoeia instructa sit, sed eandem plura etiam habere quam epopoeiam. — καὶ γὰρ τῷ μέτρῳ ἔξεστι χρῆσθαι: non haec est falsi auctoris sententia, versus epopoeiae proprios, h. e. hexametros heroos, etiam in tragoediam admitti posse, sed ut doceat nullam epopoeiae partem tragoediae deesse, *metricam orationem* (τὸ μέτρον) etiam tragoediae competere monet (Aristoteles ipse saltem τὰ μέτρα scripsisset. conf. *Comment.* ad c. 1, 6 et 10), ceteras partes communes (μῦθον ἤθη διάνοιαν) silentio praetermittens et festinans ad partes quae tragoediae peculiares epopoeiae desunt, ad μουσικὴν et ὄψιν. sed de hoc nomine (τὴν μουσικήν) quid tandem dicemus? num verus Aristoteles unquam lyricam tragoediae partem μουσικὴν appellavit? non fecit neque facere potuit: immo proprium eius partis nomen est μελοποιία. vid. c. 6, 4 et 7. c. 24, 1. itaque hoc nomen nove et mire positum alieni aucto-

ris manum prodit. sententia illa c. 24, 1. *καὶ τὰ μέρη ἔξω μελοποιίας καὶ ὄψεως ταὐτά (δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιίαν τῇ τραγῳδίᾳ)* leviter vitiata et male expressa h. l. repetitur. sed magis offendunt quae sequuntur, *δι' ἧς (ὄψεως) αἱ ἡδοναὶ συνίστανται ἐναργέστατα*: ἡδονὴν effici a tragoedia libenter damus, ἡδονὰς (Lüste vel Freuden) praefracte negamus. interpolator illud a se ante dictum (c. 6, 19) sinistre repetivit. — *καὶ ἐν τῇ ἀναγνωρίσει καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων*: *agnitio* non bene memoratur, quia non omnibus tragoediis inest aut inesse debet. conf. c. 10, 2. *ἐπὶ τῶν ἔργων* obscure dictum est de rebus ante oculos spectantium exhibendis. alio intellectu *ἐπὶ τῶν ἔργων* a vero Aristotele positum est c. 4, 3.

§. 5. *ἔτι τῷ ἐν ἐλάττονι μήκει τὸ τέλος τῆς μιμήσεως εἶναι*: h. e. tragoedia epopoeiam etiam eo superat quod *citius finitur*. vide mihi hunc hominem rursus ad normam et ulnam tamquam unicam mensuram profugientem. hic illud fit quod Aristophanes iocose descripsit in *Ranis* 798–802. *τί δέ; μειαγωγήσουσι τὴν τραγῳδίαν* cet. exemplum illud, *λέγω δὲ οἷον εἴ τις τὸν Οἰδίπουν θείη τὸν Σοφοκλέους ἐν ἔπεσιν ὅσοις ἡ Ἰλιάς*, pueris sane utile erit ad sententiam antegressam recte intelligendam.

§. 6. *ἔτι ἧττον μία μίμησις ἡ τῶν ἐποποιῶν*: poesin epicorum minus unam esse dicit quam tragoediae scriptorum. quod vulgo additur *ὁποιαοῦν* ante *μίμησις*, codicibus deest AcBcNa et plerisque omnibus. Aldus et codex G *ὁποιασοῦν* praebent, unde origo vitii cognoscitur: nimirum ex versu subsequente illud pronomen in paucis libris huc delatum est. — *σημεῖον δέ*: pro causis luculentis et a vero auctore ante (c. 23, 3. c. 24, 3 et 4. conf. c. 17, 5) expositis obscurum quoddam signum quo nihil probatur afferre contentus est. — *ἐκ γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως πλείους τραγῳδίαι γίνονται*: aut scribere *ἐκ γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως τῶν ἐποποιῶν* debuit aut *μιμήσεως* omittere. — *ὥστε, ἐὰν μὲν ἕνα μῆκει ὕδαρῆ*: postremo maledicta adeo in epopoeiam congerit: scilicet assertionem suam quam ma-

xime munire nititur. ad structuram verborum iuvandam Aldus pro *ἢ βραχέως* scripsit *ἀνάγκη ἢ βραχέα*, sed hoc in nullo codice repertum aut ipse dedisse aut ab interpolatore Italo videtur accepisse. raram vocem *μύουρον* legimus etiam apud verum Arist. in *Rhetor.* III, 9. — *τοῦ μέτρου μήκει*: intelligere videtur *mensurae longitudinem* quae vulgo carminum epicorum esse solet. brevis esse laborat et obscurus fit.

ἐὰν δὲ πλείους: hoc membrum et quod sequitur, *οὐ μία*, aut Aldus ipse dedit aut corrector aliquis Aldo suggessit: codicibus certe utrumque deest. ipse ut haec omittantur suadeo, sed in operis contextu locum iis concessi, ne ad sententiam meam obtinendam haec prudens et cupidus peiora fecisse videar. — *οἷον ἐκ πλειόνων πράξεων*: una *πρᾶξις* etiam in carmine epico praevalere debet, sed episodia multa et fabulas secundarias admittere epopoeia potest. hoc verus Aristoteles huic homini minime consentiens docuit c. 23, 3. c. 24, 4. conf. c. 8, 3. — *ὥσπερ ἡ Ἰλιὰς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη - ἔχει μέγεθος*: haec et veritati repugnant et eis veri Aristotelis locis quos modo indicavimus; repugnant adeo eis quae mox ab ipso interpolatore de Iliade et Odyssea praedicantur. nam si haec vera sunt, illa quae sequuntur, *καίτοι ταῦτα τὰ ποιήματα - μιᾶς πράξεως μίμησις*, falsa esse inveniuntur.

§. 7. *τῷ τῆς τέχνης ἔργῳ*: *artis officio*, eo quod ars efficere debet. quid sit *ἔργον ἐποποιίας* non expositum est. obscurum est igitur, quomodo *artis officio* epopoeiam a tragoedia vinci interpolator sibi cogitaverit. — *δεῖ γὰρ οὐ τὴν - τὴν εἰρημένην*: haec ducta sunt ex c. 14, 2. *οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν.* quam voluptatem tragoedia praestet dictum est, sed quae sit propria epopoeiae voluptas expositum non est.

§. 8. quae iam sequuntur partim ex operis initio sumpta partim ab ipso interpolatore concinnata sunt.

INDEX.

BONNAE TYPIS CAROLI GEORGI.